

**T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ
ANA BİLİM DALI**

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL MEDYA
KULLANIMININ SOSYAL KATILIM BECERİSİNE
ETKİSİNİN İNCELENMESİ**

Doktora Tezi

**Hazırlayan
Fatma Zuhul EROL**

**Danışman
Prof. Dr. Erdal AKPINAR**

Şubat 2024, ERZİNCAN

**T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ
ANA BİLİM DALI**

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL MEDYA
KULLANIMININ SOSYAL KATILIM BECERİSİNE
ETKİSİNİN İNCELENMESİ**

(Doktora Tezi)

**Hazırlayan
Fatma Zuhur EROL**

**Danışman
Prof. Dr. Erdal AKPINAR**

Şubat 2024, ERZİNCAN

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Fatma Zuhul EROL

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Ana Bilim Dalı : Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
Program Adı : Sosyal Bilgiler Eğitimi
Tez Başlığı : Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanımının Sosyal Katılım Becerisine Etkisinin İncelenmesi

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Ön söz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 161 sayfalık kısmına ilişkin 09/02/2024 tarihinde **Turnitin** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı: %16' dır.

Filtrelemeye **alıntılar dâhil** edilmiştir. Filtrelemede **yedi (7) kelimedenden daha az** örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 09/02/2024

Danışman: Prof. Dr. Erdal AKPINAR

Öğrenci: Fatma Zuhale EROL

KILAVUZA UYGUNLUK

“Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanımının Sosyal Katılım Becerisine Etkisinin İncelenmesi” başlıklı Doktora Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Fatma Zuhul EROL

Danışman

Prof. Dr. Erdal AKPINAR

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Prof. Dr. Erdal AKPINAR danışmanlığında **Fatma Zuhul EROL** tarafından hazırlanan “**Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanımının Sosyal Katılım Becerisine Etkisinin İncelenmesi**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü **Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi** Ana Bilim Dalı’nda **Doktora** tezi olarak kabul edilmiştir.

09/02/2024

JÜRİ:

Danışman	: Prof. Dr. Erdal AKPINAR	İmza
Üye	: Doç. Dr. İhsan ÜNLÜ	İmza
Üye	: Doç. Dr. Alper KAŞKAYA	İmza
Üye	: Doç. Dr. SELÇUK ILGAZ	İmza
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi SİNAN AKDAĞ	İmza

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun... /...../2024 tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

...../...../2024

Prof. Dr. Necdet TOZLU
Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Bu çalışma, ortaokul öğrencilerinin sosyal medya kullanımları ile sosyal katılım becerileri arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla yapılmış olup, üç ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm de çalışmanın kuramsal temellerine değinilmiştir. İkinci bölümde çalışmanın yöntemine ve üçüncü bölümde çalışmanın bulgularına ve bulgulara bağlı olarak tartışma ve önerilere yer verilmiştir.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında benimle birlikte pek çok kişinin emeği ve çabası söz konusudur. Bunların başında danışmanım gelir. Tez konusunun belirlenmesinden sınav aşamasına kadar bilgisi, tecrübesi ve özverisiyle bana yol gösteren, rehberlik eden, desteğini ve yardımını esirgemeyen kıymetli hocam ve danışmanım Prof. Dr. Erdal AKPINAR' a teşekkürü bir borç bilirim. Yine özellikle Tez İzleme Komitesinde görüş ve önerileriyle çokça yardımlarını gördüğüm, vakitlerini ve bilgilerini benimle paylaşarak bu çalışmanın ortaya çıkmasında büyük katkıları olan hocalarım Doç. Dr. Alper KAŞKAYA ve Doç. Dr. İhsan ÜNLÜ' ye ayrı ayrı şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca sınav aşamasında değerli görüş ve önerileriyle metnin son halini almasında katkısı bulunan jüri üyeleri Doç. Dr. Selçuk ILGAZ ve Dr. Öğretim Üyesi Sinan AKDAĞ hocalarıma da çok teşekkür ediyorum. Son olarak çalışmamda her daim ve her koşulda yanımda olup bana güven veren aileme ve özellikle değerli eşim Dr. Öğretim Üyesi Müslüm EROL' a ve oğlum A. Deniz'e sonsuz şükranlarımı sunuyorum. Çalışmanın sosyal bilgiler, beceri eğitimi ve sosyal medya konularında araştırma yapan bilim insanlarına, öğretmenlere ve öğrencilere yararlı olmasını dilerim.

Fatma Zuhul EROL, Erzincan, 2024

TEŞEKKÜR

Araştırma sürecinin yürütülmesinde ve tezin düzenlenmesinde başta değerli danışmanım Prof. Dr. Erdal AKPINAR olmak üzere, tez jürimde yer alan başta Doç. Dr. Alper Kaşkaya, Doç Dr. İhsan ÜNLÜ, Doç. Dr. Selçuk ILGAZ ve Dr. Öğr. Üyesi Sinan AKDAĞ hocalarıma ayrı ayrı teşekkür ederim.

Fatma Zuhul EROL

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL MEDYA KULLANIMININ SOSYAL KATILIM BECERİSİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Fatma Zuhul EROL

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi,

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Doktora Tezi, Şubat 2024

Danışman: Prof. Dr. Erdal AKPINAR

ÖZET

Bu çalışmanın amacı eğitim yoluyla kazandırılması beklenen becerilerden biri olan sosyal katılım becerisinin sosyal medya ile olan ilişkisini incelemektir. Araştırmada karma yöntemin tasarımlarından olan açıklayıcı sıralı desen kullanılmıştır. Araştırmanın nicel aşamasında kullanılan veriler Bingöl il merkezinde öğrenim görmekte olan Açıklayıcı Faktör Analizi için 297, Doğrulayıcı Faktör Analizi için 283 ve çalışmanın son verileri için 787 ortaokul öğrencisinden toplanmıştır. Araştırmanın nitel verileri ise nicel örneklem grubu içerisinde belirlenmiş sosyal medyayı aktif kullanan ve gönüllü katılım gösteren 21 ortaokul öğrencisinden toplanmıştır. Araştırmanın nicel verileri “Ortaokul Öğrencileri Sosyal Katılım Ölçeği” ve “Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeği” ile toplanmıştır. Nitel veriler ise yarı yapılandırılmış görüşme formu ve öğrenci değerlendirme formu ile toplanmıştır. Çalışmanın nicel verileri normal dağılım gösterdiği için parametric testler kullanılmıştır. Nitel verilerin analizinde ise içerik analizi yapılmıştır. Testlerden elde edilen sonuçlara göre sosyal medyayı yoğun kullanan öğrencilerin sosyal katılım becerilerinin, sosyal medyayı aktif olarak kullanmayan öğrencilerin sosyal katılım becerilerine göre daha düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Benzer konuları çalışmayı planlayan araştırmacılara öğrencilerin dijital teknolojileri kullanma eğitimleri ile birlikte sosyal katılım becerilerinin aile, öğretmen ve okul işbirliğinin güçlendirilmesine yönelik araştırmalara odaklanmaları önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Katılım Becerisi, Sosyal Medya, Beceri Eğitimi, Sosyal Bilgiler

THE EFFECT OF SOCIAL MEDIA USAGE ON SOCIAL PARTICIPATION SKILLS

Fatma Zuhul EROL

Erzincan Binali Yıldırım University,

Graduate School of Social Sciences

Doctoral Thesis, February 2024

Supervisor: Prof. Dr. Erdal AKPINAR

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the relationship between the skill of social participation, expected to be acquired through education, and its association with social media. The research employed an explanatory sequential design, which is one of the mixed methods designs. In the quantitative phase of the research, data were collected from 297 middle school students in the city center of Bingöl for Exploratory Factor Analysis, 283 for Confirmatory Factor Analysis, and 787 for the final data of the study. The qualitative data of the research were collected from 21 middle school students actively using social media and voluntarily participating, selected from the quantitative sample group. The quantitative data of the research were collected using the "Middle School Students' Social Participation Scale" and the "Social Media Usage Purposes Scale." The qualitative data were collected using a semi-structured interview form and a student evaluation form. Since the quantitative data of the study showed normal distribution, parametric tests were used. Content analysis was conducted for the analysis of qualitative data. According to the results obtained from the tests, it was found that students who use social media intensively have lower levels of social participation skills compared to students who do not actively use social media. Researchers who plan to study similar topics are recommended to focus on research on strengthening social participation skills and family, teacher and school cooperation, along with training students in using digital technologies.

Keywords: Social Participation Skill, Social Media, SkillEducation, Social Studies.

İÇİNDEKİLER

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL MEDYA KULLANIMININ SOSYAL KATILIM BECERİSİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	i
TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI.....	ii
KILAVUZA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	iv
ÖN SÖZ	v
TEŞEKKÜR.....	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	xv
TABLolar LİSTESİ	xvi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xxi
ETİK KURUL ONAYI.....	xxii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL TEMELLER

1.1. Sosyal Bilgilerde Beceri Eğitimi	9
1.1.1. Beceri	11
1.1.2. Sosyal Beceri	12
1.1.3. Sosyal Katılım	14
1.1.4. Sosyal Katılım Becerisi	15
1.1.5. Erken Ergenlik ve Sosyal Katılım.....	20

1.2. Sosyal Medya	27
1.2.1. Sosyal Medya Kavramı.....	27
1.2.2. Sosyal Medyanın Tarihi Gelişimi	32
1.2.3. Sosyal Medyanın Özellikleri	34
1.2.4. Sosyal Medya Araçları ve Ortamları	36
1.2.5. Sosyal Ağlar	38
1.2.5.1. Facebook	40
1.2.5.2. Twitter	41
1.2.5.3. YouTube	43
1.2.5.4. Instagram	44
1.2.5.5. MySpace	44
1.2.5.6. LinkedIn	44
1.2.5.7. Flickr	45
1.2.5.8. TikTok.....	45
1.3. Sosyal Bilgiler ve Sosyal Medya	46
1.4. Çocuklar ve Ergenlerde Sosyal Medya Kullanımları	47
1.5. Sosyal Medya ve Eğitim.....	50
1.5.1. Facebook ve Eğitim	50
1.5.2. Twitter ve Eğitim	50
1.5.3. YouTube ve Eğitim	51
1.5.4. Flick ve Eğitim	51
1.6. Alanda Yapılmış Çalışmalar	52

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli.....	56
2.2. Araştırmanın Örneklemi ve Çalışma Grubu.....	57
2.3. Veri Toplama Araçları.....	65
2.3.1. Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeği.....	65
2.3.2. Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Katılım Becerisi Ölçeği.....	65
2.3.2.1. Madde Havuzunun Oluşturulması.....	66
2.3.2.2. Yüzey ve Kapsam Geçerliliği.....	66
2.3.2.3. Pilot Uygulamanın Yapılması.....	67
2.3.2.4. Yapı Geçerliliği ve Güvenirliği Analizi.....	67
2.3.2.5. Açıklayıcı Faktör Analizi.....	68
2.3.2.6. Doğrulayıcı Faktör Analizi.....	72
2.3.3. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu.....	75
2.3.4. Öğrenci Değerlendirme Formu.....	76
2.3.4.1. Yapılan Sosyal Etkinliklere Katılmaya Gayret Eder.....	77
2.3.4.2. Etrafindaki Kimselerle Empati Kurar.....	78
2.3.4.3. Sosyal Problemlere Duyarlıdır.....	78
2.3.4.4. İhtiyacı Olan İnsanlara Yardımcı Olmaya Çalışır.....	79
2.3.4.5. Akranlarıyla Rahatlıkla Arkadaşlık Kurar.....	80
2.3.4.6. Ders Malzemelerini İhtiyacı Olan Arkadaşlarıyla Paylaşır.....	80
2.3.4.7. Yalnız Başına Günlük Eylemlerde (Kitap Okumak gibi) Bulunur ..	81
2.3.4.8. Okulda Yapılan Sosyal Kulüp Uygulamalarına Katılır.....	81
2.3.4.9. Sınıfla İlgili Kararlarda Fikrini Söyler (Sınıf Kuralları, Yerleşim Düzeni, Panoların Düzeni vb.).....	81

2.3.4.10. Gönüllülük Gerektiren Konular Olduğunda Yapılacak Olan Etkinliklere Yardımcı Olur	82
2.3.4.11. Grup Çalışmalarında Verilen Görevi Zamanında Yapar	83
2.3.4.12. İş Birliği Yapar	83
2.3.4.13. Bir Sorun ya da Olayla Karşılaştığında Sorumluluk Alır	84
2.3.4.14. Çevresinde Olan Biten Olaylara Duyarlı Davranır	85
2.3.4.15. İletişimi Güçlüdür	85
2.3.4.16. Çevresine Karşı Sorumluluk Sahibidir ve Çevresini Korur	85
2.3.4.17. Bir Lider Olarak Arkadaşlarını Yöneltilme ve Yönetme Kapasitesine Sahiptir	85
2.3.4.18. Planlı Verimli Çalışır	86
2.4. Araştırma Verilerinin Toplanması	86
2.5. Verilerin Analizi	87
2.5.1. Nicel Verilerin Analizi.....	87
2.5.2. Nitel Verilerin Analizi	88
2.6. Araştırmanın Güvenirliği ve Geçerliği	89

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.1. Nicel Bulgular	92
3.1.1. Cinsiyet Değişkenine İlişkin Bulgular	92
3.1.2. Yaş Değişkenine İlişkin Bulgular	93
3.1.3. Öğrenim Görülen Sınıf Değişkenine İlişkin Bulgular	94
3.1.4. Öğrenim Görülen Okul Değişkenine İlişkin Bulgular	95
3.1.5. Kardeş Sayısı Değişkenine İlişkin Bulgular	95
3.1.6. Oturulan Ev Değişkenine İlişkin Bulgular	96

3.1.7. Aylık Gelir Düzeyi ve Aylık Gelir Miktarı Değişkenlerine İlişkin Bulgular	96
3.1.8. Kendine Ait Oda Değişkenine İlişkin Bulgular	98
3.1.9. Anne ve Babanın Birlikteliği Değişkenine İlişkin Bulgular	99
3.1.10. Anne Eğitim Durumuna İlişkin Bulgular	100
3.1.11. Baba Eğitim Durumuna İlişkin Bulgular	100
3.1.12. Anne Meslek Grubuna İlişkin Bulgular	101
3.1.13. Baba Meslek Grubuna İlişkin Bulgular	103
3.1.14. Anne, Baba ve Öğrencilere Ait Sosyal Medya Kullanım Değişkenine İlişkin Bulgular	105
3.1.15. Günlük, Haftalık ve Yıllık İnternet Kullanım Süresine İlişkin Bulgular ..	107
3.1.16. En Çok Kullanılan Sosyal Medya Sitelerine İlişkin Bulgular	110
3.2. Nitel Bulgular	115
3.2.1. Nitel Araştırmaya Katılan Gönüllülerin Demografik Özellikleri	115
3.2.2. Birinci Alt Probleme Ait Bulgular	116
3.2.3. İkinci Alt Probleme Ait Bulgular	118
3.2.4. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	123
3.2.5. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	128
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	137
KAYNAKÇA	163
EKLER	185
EK 1. Ortaokul Öğrencilerinin Kişisel Bilgi Formu	185
EK 2. Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Katılım Becerisi Ölçeği	187
EK 3. Öğrencilerin Sosyal Medyayı Kullanım Amaçları Ölçeği	188
EK 4. Öğrenci Değerlendirme Formu	189

EK 5. Öğrenci Görüşme Soruları	190
EK 6. Etik Kurul Onayı	191
ÖZGEÇMİŞ	192

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

TYÇ	: Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
SBDÖP	: Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı
HBDÖP	: Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı
Ark.	: Arkadaşları
DFA	: Doğrulayıcı Faktör Analizi
AFA	: Açıklayıcı Faktör Analizi
NCSS	: National Council for the Social Studies
vb.	: Ve benzeri
MYK	: Mesleki Yeterlilikler Kurumu
Akt.	: Aktaran
Diğ.	: Diğerleri
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
GPS	: Global Positioning System
ADSL	: Asymmetric Digital Subscriber Line
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2.1: Öğrencilerin Cinsiyete İlişkin Dağılımlar	57
Tablo 2.2: Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Sınıfa İlişkin Dağılımları	58
Tablo 2.3: Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Okul Türüne İlişkin Dağılımları	58
Tablo 2.4: Öğrencilerin Sahip Oldukları Kardeş Sayısına İlişkin Dağılımları	58
Tablo 2.5: Öğrencilerin Oturdukları Eve İlişkin Dağılımları	59
Tablo 2.6: Öğrencilerin Ailelerinin Aylık Gelirlerine İlişkin Dağılımları	59
Tablo 2.7: Öğrencilerin Ailelerinin Aylık Gelir Miktarına İlişkin Dağılımları	59
Tablo 2.8: Öğrencilerin Kendilerine Ait Odaya İlişkin Dağılımları	60
Tablo 2.9: Öğrencilerin Anne ve Babalarının Birliktelik Durumlarına İlişkin Dağılımları	60
Tablo 2.10: Öğrencilerin Babalarının Eğitim Durumuna Göre Dağılımları	60
Tablo 2.11: Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımları	61
Tablo 2.12: Öğrencilerin Babalarının Mesleklerine Göre Dağılımları	61
Tablo 2.13: Öğrencilerin Annelerinin Mesleklerine Göre Dağılımları	62
Tablo 2.14: Öğrencilerin Sahip Olduğu Teknolojik Araçların Frekans Tablosu	62
Tablo 2.15: Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Sahip Olduğu Teknolojik Araçların Crosstabs Tablosu	63
Tablo 2.16: Evde Bulunan İletişimsel Teknolojik Araçların Frekans Tablosu	63
Tablo 2.17: Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Evlerinde Olan İletişimsel Teknolojik Araçlarının Crosstabs Tablosu	64
Tablo 2.18: Güvenli İnternet Kullanımına Ait Frekans Tablosu.....	64
Tablo 2.19: KMO ve Bartlett' in Küresellik Testi	69
Tablo 2.20: Özdeğer ve Varyans Açıklama Oranı	70
Tablo 2.21: Madde Faktör Yükleri.....	71
Tablo 2.22: Ölçeğin Alt Boyut İsimleri ve Madde Numaraları.....	72

Tablo 2.23: Yapısal Eşitlik Modeli Araştırmalarında Kullanılan Uyum İndeksleri	73
Tablo 2.24: Ölçeklere Ait Skewness ve Kurtosis Değerleri	88
Tablo 2.25: Nitel Araştırmanın Güvenirliği ve Geçerliliği	90
Tablo 3.1: Sosyal Medya Kullanım Amaçları ve Sosyal Katılım Becerileri Ölçeği Üzerinden Gerçekleştirilen Cinsiyet Değişkenine İlişkin T-Testi Bulguları.....	92
Tablo 3.2: Sosyal Katılım Ölçeği Puanlarının Yaş Değişkenine Göre ANOVA Bulguları	93
Tablo 3.3: Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeği Puanlarının Yaşa Göre ANOVA Bulguları	93
Tablo 3.4: Sosyal Katılım Ölçeği Puanlarının Sınıf Değişkenine Göre ANOVA Bulguları	94
Tablo 3.5: Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeği Puanlarının Sınıf Değişkenine Göre ANOVA Bulguları	94
Tablo 3.6: Öğrenim Görülen Okul Değişkenine İlişkin T Testi Bulguları	95
Tablo 3.7: Sosyal Katılım Ölçeği Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre ANOVA Bulguları	95
Tablo 3.8: Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeği Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre ANOVA Bulguları	96
Tablo 3.9: Oturulan Ev Değişkenine İlişkin T Testi Bulguları	96
Tablo 3.10: Sosyal Katılım Ölçeği Puanlarının Aylık Gelir Düzeyine Göre ANOVA Bulguları	97
Tablo 3.11: Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeği Aylık Gelir Düzeyine Göre ANOVA Bulguları	97
Tablo 3.12: Sosyal Katılım Ölçeği Puanlarının Aylık Gelir Miktarına Göre ANOVA Bulguları	97
Tablo 3.13: Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeği Aylık Gelir Miktarına Göre ANOVA Bulguları	98

Tablo 3.14: Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeğinin Kendine Ait Oda Değişkenine Göre T Testi Bulguları	98
Tablo 3.15: Sosyal Katılım Ölçeği Puanlarının Anne ve Babanın Birliktelik Durumuna Göre ANOVA Bulguları	99
Tablo 3.16: Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeğinin Ailelerin Birliktelik Durumuna Göre ANOVA Bulguları	99
Tablo 3.17: Sosyal Katılım Beceri Ölçeği Puanlarının Anne Eğitim Durumuna Göre ANOVA Bulguları	100
Tablo 3.18: Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeğinin Anne Eğitim Durumuna Göre ANOVA Bulguları	100
Tablo 3.19: Sosyal Katılım Beceri Ölçeği Puanlarının Baba Eğitim Durumuna Göre ANOVA Bulguları	101
Tablo 3.20: Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeğinin Baba Eğitim Durumuna Göre ANOVA Bulguları	101
Tablo 3.21: Sosyal Katılım Beceri Ölçeği Puanlarının Annenin Meslek Durumuna Göre ANOVA Bulguları	102
Tablo 3.22: Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeği Puanlarının Annenin Meslek Durumuna Göre ANOVA Bulguları	103
Tablo 3.23: Sosyal Katılım Beceri Ölçeği Puanlarının Babanın Meslek Grubu Değişkenine Göre ANOVA Bulguları	104
Tablo 3.24: Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeği Puanlarının Babanın Meslek Durumuna Göre ANOVA Bulguları	105
Tablo 3.25: Annelerin Sosyal Medya Kullanım Değişkenine İlişkin T Testi Bulguları	106
Tablo 3.26: Babaların Sosyal Medya Kullanım Değişkenine İlişkin Göre T Testi Bulguları	106
Tablo 3.27: Katılımcılara Ait Sosyal Medya Kullanım Değişkenine İlişkin Göre T Testi Bulguları	107

Tablo 3.28: Sosyal Katılım Beceri Ölçeği Haftalık İnternet Kullanım Süresi Değişkenine İlişkin ANOVA Bulguları.....	107
Tablo 3.29: Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeğine göre Haftalık İnternet Kullanım Süresi Değişkenine İlişkin ANOVA Bulguları	108
Tablo 3.30: Sosyal Katılım Beceri Ölçeği Puanlarının Günlük İnternet Kullanım Süresi Değişkenine İlişkin ANOVA Bulguları.....	108
Tablo 3.31: Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeği Puanlarının Günlük İnternet Kullanım Süresi Değişkenine İlişkin ANOVA Bulguları	109
Tablo 3.32: Sosyal Katılım Beceri Ölçeğine Göre Yıllık İnternet Kullanım Süresi Değişkenine İlişkin ANOVA Bulguları.....	109
Tablo 3.33: Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeğine Göre Yıllık İnternet Kullanım Süresi Değişkenine İlişkin ANOVA Bulguları	110
Tablo 3.34: Sosyal Katılım Beceri Ölçeği Puanlarının Facebook Değişkenine İlişkin ANOVA Bulguları	111
Tablo 3.35: Sosyal Katılım Beceri Ölçeği Puanlarının Messenger Değişkenine İlişkin ANOVA Bulguları	111
Tablo 3.36: Sosyal Katılım Beceri Ölçeği Puanlarının YouTube Değişkenine İlişkin ANOVA Bulguları	111
Tablo 3.37: Sosyal Katılım Beceri Ölçeği Puanlarının Instagram Değişkenine İlişkin ANOVA Bulguları	112
Tablo 3.38: Sosyal Katılım Beceri Ölçeği Puanlarının TikTok Değişkenine İlişkin ANOVA Bulguları	112
Tablo 3.39: Sosyal Katılım Beceri Ölçeği Puanlarının Wikipedia Değişkenine İlişkin ANOVA Bulguları	112
Tablo 3.40: Sosyal Katılım Beceri Ölçeği Puanlarının Twitter Değişkenine İlişkin ANOVA Bulguları	113
Tablo 3.41: Sosyal Katılım Beceri Ölçeği Puanlarının Skype Değişkenine İlişkin ANOVA Bulguları	113

Tablo 3.42: Sosyal Katılım Beceri Ölçeği Puanlarının Blog Değişkenine İlişkin ANOVA Bulguları	114
Tablo 3.43: Sosyal Katılım Beceri Ölçeği Puanlarının Forum Değişkenine İlişkin ANOVA Bulguları	114
Tablo 3.44: Sosyal Katılım Beceri Ölçeği Puanlarının Diğer Sosyal Medya Araçları Değişkenine İlişkin ANOVA Bulguları	114
Tablo 3.45: Öğrencilerin Cinsiyet Bilgileri	115
Tablo 3.46: Öğrencilerin Sınıf Bilgileri	116
Tablo 3.47: Öğrencilerin Toplumsal Sorun ya da Olaylarla İlgilenme Durumları	116
Tablo 3.48: Öğrencilerin Toplumsal Sorun ya da Olaylarla karşılaştığında Sorumluluk Alma Durumları	118
Tablo 3.49: Öğrencilerin Gönüllü Olarak Yapılan Etkinlikler Yardımcı Olma Durumları	120
Tablo 3.50: Yapılacak Etkinliklerde Tek Başına Çalışma Durumları	122
Tablo 3.51: Toplumu İlgilendiren Konularda Grup Oluşturma Durumları	123
Tablo 3.52: Grupla İş Birliği İçinde Çalışma Durumları	125
Tablo 3.53: Sivil Toplum Kuruluşlarına Yardımcı Olma Durumları	126
Tablo 3.54: Öğrencilerin Boş Zamanlarında İnternet ve Sosyal Medyada Kullanma Durumları	128
Tablo 3.55: Öğrencilerin Boş Zamanlarında Farklı Eylemlerde Bulunma Durumları	135

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1: Yamaç Grafiği.....	71
Şekil 2.2: DFA Madde Ağırlıkları Şeması	74
Şekil 2.3: Araştırmanın Veri Toplama Aşamaları	87
Şekil 3.1: Ö.19 kodlu öğrenciye ait bazı paylaşımlar ve paylaşımlara ait yorumlar	129
Şekil 3.2: Ö.19 kodlu öğrenciye ait bazı paylaşımlar ve paylaşımlara ait yorumlar	130
Şekil 3.3: Ö.13 e ait iletişim amaçlı kullanımın bir örneği	131
Şekil 3.4: Ö.19'a ait bir paylaşım	132
Şekil 3.5: Ö.15'e ait bir sosyal medya paylaşımı	132
Şekil 3.6: Ö.13'e ait sosyal medya paylaşımları ve yapılan yorumlar	133
Şekil 3.7: Ö.15'e ait paylaşım yaptığı videolardan bazı örnekler	134

ETİK KURUL ONAYI

Bu çalışma için etik kurul onayı Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu’nun (Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu) 28.02.2022 tarihli ve 02/08 numaralı kararı ile alınmıştır.

GİRİŞ

Teknolojik gelişmelere paralel olarak internet tabanlı sosyal medya araçlarının gelişimi hızlanmıştır (Kaya, 2021). Her gün milyarlarca kişinin kullandığı sosyal medya siteleri, sosyal medya araçlarının en önemli kısmını oluşturmaktadır (Boyd ve Ellison, 2007). Sosyal medya araçlarının gelişmesi ve yaygınlaşması ile birlikte çocukların da bu araçlara ve sistemlere erişimi kolaylaşmıştır. Sosyal medya araçlarının herhangi bir maliyetinin olmaması öğrencilerin kolayca bir sosyal medya hesabı oluşturabilmesine imkân sağlamaktadır. Bu durum çocukların sanal dünyada daha fazla vakit geçirmesine sebep olmuştur (Tuğlu, 2017).

Bireyler sosyal medyada kişisel bilgilerini, beğendikleri video, karikatür ve resimleri paylaşabilmekte; sohbet etme, zaman geçirme, eğlenme, alışveriş yapma ve hatta ürün pazarlayıp satışını gerçekleştirebilmektedirler. Kişiler sosyal medyayı günlük yaşantılarının bir parçası olarak anılarını paylaşmak, arkadaşlarını bulmak ve yeni arkadaşlar edinmek için kullanılmaktadırlar (Boyd ve Ellison, 2007). Sosyal medya araçları kullanıcıların iletişimini ve etkileşimini sağlayarak, kişilerin sosyalleşmelerine katkıda bulunmaktadır. Kişiler arası ilişkilerinde etkin olan bireyler, yaşadıkları toplumun ortak duygu ve düşüncelerini yansıtan paylaşımlar yaparak sağlıklı bir iletişim ortamının oluşturulmasında öncü olurlar (Tuğlu, 2017). Sosyal medya, kişilerin kendilerini ifade edebilmesini sağlar, kişinin kendini geliştirmesine fırsat sunar ve en önemlisi de kişinin sosyalleşmesine imkân tanır (Tuğlu, 2017).

Okullar, öğrencilerin sosyal deneyimler edinerek yaşadığı toplumun çıkarına ve toplumun yenilenmesine katkıda bulundukları yerlerdir. Okullarda öğrencilerin hayatlarını etkileyecek birçok beceri, eğitim sayesinde kazandırılmaktadır (Homana, Croninger, Torney-Purta, 2010). Bireylerin sonraki yaşantılarında doğru kararlar alabilmeleri, yaşadıkları toplumda bir sorun gördüklerinde çözüm sürecine aktif olarak katılabilmeleri için sosyal katılımın önemini bilmeleri ve sosyal katılımın gerekliliği konusundaki sorumluluk bilincine sahip olmaları gerekmektedir (Akhan, 2011). Sorumluluk bilinci ve becerisi ise öğrencilere, küçük yaşlardan itibaren eğitimsel ve deneyimsel öğrenmeler sayesinde kazandırılabilir (Campbell, 2006).

Eğitim, problem çözücüdür ve sosyal katılımı pozitif bir ilişki içindedir. Eğitim seviyesi yükseldikçe, sosyal katılım seviyesi de artmaktadır (Campbell, 2006). Öğrenciler

sosyal katılım faaliyetleri içinde yer aldıkça, teorik bilgilerini uygulamaya dönüştürme fırsatı bulurlar ve böylece bilgiyi tüketen değil, bilgiyi üreten kişiler olurlar. Öğrenciler çeşitli çevresel ve toplumsal sorunların çözümünü çoklu disiplin yaklaşımlarıyla düşünür, uygular, test eder ve değerlendirirler (Şeren, Tut, Aydın-Çolak, Kıröğlu, 2021).

Sosyal katılım becerisi gelişmiş olan öğrencilerin iletişim, teknoloji, matematik, eleştirel düşünme ve yazma gibi becerileri ileri düzeydedir (Cress, 2004). Sosyal katılım becerisi öğrencilerin, duygusal zekâsı olumlu yönde etkileyerek toplumsal problemlere duyarlı hale getirmektedir (Bernacki ve Jaeger, 2008). Böylece öğrenciler toplumsal problemlerin çözümüne dâhil olarak, iş birliği yapabilme yeteneği ile öz-yeterlik duygusunu kazanırlar (Altınok, 2012). Sosyal katılım becerisi yüksek olan bireyler, gündelik hayatta gerekli olan yaşam becerilerini yerine getirebilirler, kendisi ve diğerleri için sorumluluk alabilirler ve gönüllü katılım gerektiren olaylarla ilgilenebilirler (Turap, 2023).

Sosyal katılım becerisi, bireyler için önemli olan kişilerin ve akranlarının kabulü ile de şekillenmektedir (Tözün, 2010). Bu yüzden bireylerin ilişki kurmada ve sürdürmede gerekli yeterliliklere sahip olması gerekmektedir. Akran kabulü, akranlar tarafından kabul edilmeyi ya da popülerliği ifade eder. Akranları tarafından kabul görmüş ve popüler olmuş çocukların ya da ergenlerin sosyal katılım becerilerine sahip oldukları söylenebilir. Akran kabulü ve popülerlik, çocuk için önemli olan kişilerin çocuğun sosyal katılım becerileri hakkındaki tutumları ile yakından ilişkilidir (Satan, 2011).

Günümüzde öğretim programlarında yer alan kazanımların içinde beceriler önemli bir yere sahiptir. Sosyal, ekonomik ve teknolojik alandaki gelişmeler öğretmenlerin eğitim- öğretim etkinliklerinde becerileri daha fazla ön plana çıkarmalarına sebep olmuştur. Çünkü yaşamın gittikçe daha karmaşık bir hal almaya başlaması ile birlikte çeşitli beceri alanlarında kendini geliştirmiş iyi eğitilmiş insana olan ihtiyaç da artırmıştır (Kaya, 2021). Demokratik toplumlarda demokrasinin yaşatılabilmesi için, yaratıcı ve eleştirel düşünebilme, demokratik hak ve sorumlulukları uygulayabilme gibi becerilere daha fazla önem verilmektedir (Adler ve Goggin, 2005). Ayrıca iletişimin sürekli bir hal alması ve bilgi kaynaklarının çeşitlenmesi ile bilgi okuryazarlığı becerileri önem kazanmıştır (Kaya, 2021). Bahsedilen bütün bu sebeplerden dolayı bağımsız ya da bir grubun üyesi olarak toplum hizmeti faaliyetlerine aktif ve gönüllü olarak hizmet

edebilen, ayrıca başkaları ile uyum içinde çalışabilen insanlara olan ihtiyaç artmıştır (Altınok, 2012).

Sosyal katılım, tamamen gönüllü bir şekilde çalışmayı gerektiren topluma hizmet faaliyetleri gibi sosyal vatandaşlık faaliyetlerini gerektirmektedir (Kıncal ve Kartal, 2015). Eğitim dernek üyeliğinden yerel bir komite başkanlığına, kan vermeden yardım amaçlı bir kermeste çalışmaya kadar çoğu faaliyet sosyal katılım davranışı içinde değerlendirilmektedir. Burada önemli olan temel nokta sosyal katılımında bulunacak kişinin yetenekli olması ve hareket fırsatı yakaladığında hemen eyleme geçebilmesidir (Altınok, 2012). Öğrenciler boş zamanlarında toplum hizmetleri programı çerçevesinde çevresinde bulunan kurum ya da kuruluşlarda (kütüphaneler, huzur evleri gibi) gönüllü olarak, bireysel ya da grupla çalışmak için teşvik edilmelidir (Turap, 2023).

Sosyal katılım becerisi, sosyal bilgiler dersinin en kıymetli becerilerinden biridir (Sömen, 2016). Bu becerinin temel amacı; öğrenim süreleri boyunca öğrencilerin spor, sanat, kültürel ve sosyal alanlarda okul içinde ve dışında yapılan etkinliklere katılarak, öğrencilerin kendilerine güven duymalarını sağlayarak, sorumluluk duygusunun gelişimini destekleyebilmektir (Altınok, 2012). Öğrencilerin ailesine ve çevresine duyarlı, sorun çözen, çeşitli kurum ve kuruluşlarla gönüllü olarak işbirliği içinde çalışma becerileri gelişmiş bir fert olarak yetişmeleri sosyal katılım becerisi ile mümkündür (Büyükkaragöz, 2001).

Öğrenciler ders işlenirken önceden yaşamış insanlar tarafından birlikte hareket ederek çözüme kavuşmuş toplumsal sorunlarla karşılaştırılmalı ve geçmişteki insanların bu problemlerle başa çıkmak için kullandığı çözüm yollarını incelemeleri gerekmektedir (MEB, 2018). Ayrıca öğrencilerin, yetişkin insanların iyi ve kötü olarak nitelendirilen davranışlarına ilişkin gözlemlerini sınıfta paylaşarak bu davranışlar üzerine tartışmaları sağlanmalıdır (MEB, 2005). Çünkü sosyal katılım, toplumsal problemlerin çözümüne katkı sunabilmektir.

İnsanların ihtiyaçlarının çokluğu ve çeşitliliği eğitimin niteliğini her geçen gün zorlaştırmaktadır. Edinilen yeni beceriler, kazanılacak yeni becerilerin temelini oluşturmaktadır. Bu sebeple okullarda bilgi üreten, eleştiren, düşünen, ihtiyaç duyduğu bilgiye ulaşmanın yollarını bilen bireylerin yetiştirilmesine yönelik eğitim programları uygulanmalıdır. Bir becerinin doğru bir şekilde uygulanabilmesi için birden fazla bilginin

birlikte kullanılması gerekmektedir (Tan ve Temiz, 2003). Çünkü birden çok bilgi bir araya gelerek beceriyi oluşturur ve ortaya çıkan bu beceri yepyeni bir yapıdır (Büyükkaragöz, 2001). Bu yüzden tablo/grafik oluşturma ve okuma, veri toplama ve sınıflandırma, harita okuma gibi becerilerin gelişebilmesi için bilgi düzeyindeki öğrenmelere daha fazla önem vermek gerekir (Sömen, 2016).

Sosyal bilgiler dersi, bireylerin sosyal bilimlerde yer alan bilgi ve kuramlardan yola çıkarak, elde edilen verileri kullanıp doğru kararlar alabilmeleri adına becerilerini geliştirmeyi hedeflemektedir (Kara vd., 2014). Bu hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için bireylerin okullarda duyuşsal ve bilişsel yönden etkili bir şekilde donatılmış olmaları gerekmektedir (Topkaya, 2016). 2018 yılında güncellenen SBDÖP’ da “Etkin Vatandaşlık” ile “Birey ve Toplum” öğrenme alanlarında farklı sınıf düzeylerinde sosyal katılım becerisi ile ilgili kazanımlar bulunmaktadır.

Yapılan literatür incelemesinde Türkiye’de öğrencilerin, sosyal medya kullanım amaçları ile sosyal katılım beceri arasındaki ilişkiyi belirlemek adına yapılmış bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu sebeple bu çalışmadan elde edilen sonuçlar ve bulgular öğrencilerinin sosyal katılım becerisi ve sosyal medya kullanma düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi açısından önemlidir.

Problem Durumu

Teknolojik araçların kullanımının çocukların erişimine açık olması onların aileleriyle ve çevreleriyle olan etkileşimini olumsuz yönde etkileyerek yalnızlaştırmaktadır. Yalnızlaşan çocuk sanal dünyada daha fazla vakit geçirmeye başlamaktadır. Bu bağlamda araştırmanın nicel problemi “ Ortaokul öğrencilerinin sosyal medya kullanım amaçları ile sosyal katılım becerileri arasındaki ilişki cinsiyet, yaş, sınıf gibi değişkenler arasında farklılık göstermekte midir?” şeklinde; nitel problemi ise “Ortaokul öğrencilerinin sosyal medya kullanım amaçları ile sosyal katılım becerileri hakkındaki görüşleri nelerdir?” şeklinde belirlenmiştir. Çalışma beş başlık altında toplanmıştır. İlk bölümde araştırmanın amacı, önemi, problemleri, sınırlılıkları ve sayıltıları ele alınmıştır. İkinci bölümde araştırmanın literatürü ve benzer araştırmalar; üçüncü bölümde araştırmada kullanılan yöntem, veri toplama araçları ve katılımcılarla ilgili bilgiler işlenmiştir. Dördüncü bölümde araştırmanın bulguları, son bölümünde ise araştırmanın sonuç, tartışma ve önerileri yer almaktadır.

Amaç

Bu araştırmada ortaokul öğrencilerinin sosyal medya kullanımının, sosyal katılım becerilerine etkisinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bunun yanında araştırmada öğrencilerin sosyal katılım becerilerine yönelik algılarının belirlenmesi de hedeflenmektedir.

Araştırmanın Problemleri

Nicel Araştırma Problemi

1. Ortaokul öğrencilerinin sosyal medya kullanım amaçları ile sosyal katılım becerileri cinsiyet, yaş, sınıf gibi değişkenler bakımından farklılık göstermekte midir?

Nitel Araştırma Problemi ve Alt Problemleri

1. Ortaokul öğrencilerinin sosyal medya kullanım amaçları ile sosyal katılım becerileri hakkındaki görüşleri nelerdir?
 - 1.1. Öğrencilerin toplumsal sorun ya da olaylarla ilgilenme durumu hakkındaki görüşleri nelerdir?
 - 1.2. Öğrencilerin sosyal katılım becerilerini sergileme durumuna (sorumluluk alma, gönüllü olma, tek başına çalışma vb) ilişkin görüşleri nelerdir?
 - 1.3. Öğrencilerin toplumsal sorun ya da olaylarla ilgilenme durumu (grup oluşturma, işbirliği içinde çalışma, STK'lara katılma vb) hakkındaki görüşleri nelerdir?
 - 1.4. Öğrencilerin boş zamanlarda internet ve sosyal medya kullanma durumuna ilişkin görüşleri nelerdir?

Önem

Eğitimin amacı bilgili, donanımlı ve becerikli bireyler yetiştirmektir. Bunun yanında bireylerin düzgün bir karaktere sahip olması sayesinde iyi bir düşünce sistemine erişmesini sağlamaktır (Kaya, 2021). Toplumların gelişebilmesi ve çağdaş uygarlıklar seviyesine çıkabilmesi için yaşanan toplumun ortak değerlerinin geleceğin teminatı olan gençlere öğretilmesi, sevdirmesi ve kendilerine emanet olduğunun gösterilmesi görevi en fazla sosyal bilgiler dersine düşmektedir (Akhan, 2011).

Topluma katkı sunan bireyler yetiştirmek için öğrencilerin okul çağlarının ilk yıllarından başlayarak toplumsal hayattaki işleyişi kavraması gerekir ki bu sosyal katılım

beceri sayesinde mümkündür. Sosyal katılım becerisinin amacı öğrenimleri boyunca bilimsel, sosyal, kültürel alanlar ile sanat ve spor alanlarında okul içi ve dışı etkinliklerde bulunan, kendine güvenen ve sorumluluk duygusu gelişmiş bireylerin yetiştirilmesine katkıda bulunmaktır (MEB, 2005). Bu sebeple öğrenciler sosyal katılım etkinliklerine katıldıklarında teorik bilgilerini uygulama fırsatı bularak bilgi üretmeye başlamaktadırlar (Ata, 2009). Böylece öğrenciler çeşitli çevresel ve toplumsal sorunları çözebilmek adına eleştirel düşünmekte, uygulamakta, test edebilmekte ve değerlendirme yapabilmektedirler (Turap, 2023).

Sosyal medya araçları günlük hayatımızda köklü bir biçimde yer alırken, çok farklı yaş gruplarından bireyleri de kullanıcıları arasına eklemektedir (Waters, Burnett, Lamm, & Lucas, 2009). Okul çağındaki çocuklar ve ergenler zamanların büyük bir bölümünü sosyal medya uygulamalarında yeni arkadaşlar edinmek, arkadaşlarını bulmak ve anılarını paylaşmak amacıyla geçirmektedirler. Kullanıcıların etkileşimini ve iletişimini sağlayan sosyal paylaşım siteleri böylece kişilerin sosyalleşmelerini sağlamaktadır (Lavanco ve ark., 2008).

Olumlu veya olumsuz tüm yönleriyle sosyal medya, günümüzde pek çok ortamda kendine yer bulmaktadır (Tuğlu, 2017). Ancak sosyal medyanın yoğun kullanımı her ne kadar kişileri sosyal ağlarda sosyalleştirse de, gerçek hayattaki ilişkilerini olumsuz yönde etkilemektedir. Teknoloji ve beraberinde getirdiği bazı yenilikler (sosyal medya, tv, ticaret, filmler vb) dünya milletleri arasında var olan sınır kavramını yok ederek dünyayı; herkesin aynı eşyayı kullandığı, aynı arabaya bindiği, aynı değerleri taşıdığı, aynı şeyleri yiyip içtiği ve aynı biçimde düşündüğü büyük bir kasaba haline dönüştürmüştür (Kaya, 2021). Bu hızlı değişim ve dönüşüm, pek çok ülkede olduğu gibi, üzerinde yaşadığımız topraklarda da etkili olmuş ve bize ait olan bir kısım milli, manevi ve tarihsel değerlerin zarar görmesine yol açmıştır.

Teknolojik alandaki hızlı değişimler ve dönüşümler, sosyal medya uygulamaları aracılığı ile kültürümüze ait bazı toplumsal değerlerin yok olmasına sebep olmaktadır (Kaya, 2021). Bu gelişmeler neticesinde özellikle bizi biz yapan çeşitli katılımsal becerilerin (yardım etme, birlik olma, gönüllü faaliyetlerde bulunma vs.) değersizleşmeye başlaması toplumsal ve bireysel katılım faaliyetlerimizi olumsuz yönde etkilemektedir. Bu durum, yüzyıllardır süregelen saygı, hoşgörü, birlik ve beraberlik gibi unsurları içinde

barındıran toplumsal yapıyı bozmaktadır (Kaya, 2021). Bu noktada yaşadığımız toplumun yapısını koruyabilmek, bilinçli etkin ve katılımcı vatandaşlar yetiştirebilmek amacıyla bütün alanlarda her bireyin üzerine düşeni yapmasını gerekmektedir. Bu kapsamda temelini ailelerin oluşturduğu katılım faaliyetlerinin daha da yaygınlaştırılarak okulların ve STK'ların iş birliği içinde olmaları, özellikle eğitim kurumlarının gerekli çalışmaları yapmaları büyük önem arz etmektedir.

Sınırlılıklar

Bu araştırma;

- Bingöl İli
- Ortaokul Öğrencileri Sosyal Katılım Ölçeği
- Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeği
- Öğrencilerin sosyal katılım becerileri ve sosyal medya kullanma durumları
- Resmi ve özel ortaokullar
- 5., 6., 7. ve 8. sınıf öğrencileri
- Öğrenci görüşme formu
- Öğrenci değerlendirme formundan elde edilen veriler ile sınırlıdır.

Sayıtlar

Araştırmanın sayıtları;

- Araştırmaya katılan öğrenciler ölçeklerde yer alan maddelere ve görüşme sorularına içtenlikle cevap vermişlerdir.
- Araştırmada kullanılan öğrenci değerlendirme formları tarafsızca doldurulmuştur.

Tanımlar

Sosyal Bilgiler: “Sosyal Bilgiler, vatandaşlık yeterlikleri kazandırmak için sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan bir çalışma alanıdır” (NCSS, 1994).

Sosyal Katılım Becerisi:

Öğrencilerin sosyal, bilimsel, kültürel alanlar ile sanat ve spor alanlarında okul içi ve dışı etkinliklere katılmalarını, öğrencilerin sorumluluk duygularını geliştirmelerini ve kendine güven kazanmalarını, öğrencilerin toplumsal

sorunlarla ilgilenerek onlara çözüm yolları bulmalarını amaçlayan ve sosyal bilgiler dersi kapsamındaki becerilerden biridir (MEB, 2005).

Sosyal Katılım: “Bağımsız ya da bir grubun üyesi olarak, aktif olarak ve başkaları ile uyum içinde gönüllü hizmet faaliyetlerine katılmadır” (Adler ve Goggin, 2005).

Sosyal Medya: “Temelinde paylaşım ve iletişim bulunan, insanların video, resim, ses dosyaları ve yazı aracılığıyla iletişime geçmesini mümkün kılan internet platformları olarak tanımlamaktadır” (Hatipoğlu, 2009).

İnternet: “Dünya çapında yaygın bir şekilde kullanılan ve sürekli genişleyen bir iletişim ağıdır” (Kırık, 2014).

Sosyal Medya Araçları: “Kurumsal ve kişisel bloglar, profesyonel ve sosyal ağlar, sanal dünyalar, sosyal imleme gibi yenilikler sosyal medya kategorisinde sayılabilecek teknolojilerdir” (Hatipoğlu, 2009).

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL TEMELLER

1.1. Sosyal Bilgilerde Beceri Eğitimi

Çağımızda toplumsal olaylar ve teknolojik gelişmeler gelişmekte ve sürekli değişmektedir. Özellikle bilişim ve iletişim alanında ortaya çıkan teknolojik gelişmeler eğitim-öğretimi büyük ölçüde etkilemektedir. Diğer yandan teknolojik gelişmeler, beceri çeşitliliğini artırmıştır. Bu kapsamda eğitim kurumları çeşitli becerileri öğrencilere kazandırabilmek adına çeşitli çalışmalar yapmaktadır. Bunların başında becerilerin sistemli bir şekilde öğretilmesi gelmektedir. Okul müfredatları özellikle bireylerde bulunması istenen becerilerin yer almasını kapsayacak nitelikte güncellenmektedir (Aksoy ve Akbaba, 2019). Bu yüzden öğrencilere uygun yaşantı ortamları sağlanırsa becerileri daha çabuk edinecekleri düşünülmektedir (Aladağ, 2015). Bu kapsamda öğretmenlere öğrenciler için uygun yaşantı ortamları hazırlama görevi verilmiştir (HBDÖP, 2005).

Bilim ve teknolojiadaki değişimler, günümüzde ihtiyaç duyulan insanların niteliklerini de etkilemiştir. Bilim ve teknolojiadaki değişimler, girişimci ruhlu, bilgiyi üretip kullanabilen, kararlı, eleştirel düşünüp sorun çözebilen, empati yeteneği gelişmiş, kolay iletişim kurabilen, yaşadığı toplumun bireylerine ve ait olduğu kültüre faydalı olabilecek nitelikteki kişilere olan ihtiyacı artırmıştır (MEB, 2018). Nüfusun her geçen gün artmasıyla toplumsal hayatın karmaşıklaşmaya başlaması iletişim ve beceri düzeyi yüksek insanlara olan ihtiyacı artırmıştır (Mutluer, 2013). Beceri sorunu olan çocuklarda özgüven eksikliği ve uyum sorunu yaşanmakta, kaygı bozukluğu ve şiddet durumu ortaya çıkmaktadır (Coşkun ve Samancı, 2012). Çağımızda sorumluluk sahibi, duyarlı, yaşam boyu öğrenmeyi benimsemiş, eleştirel ve yaratıcı düşünen, sorun çözebilen insan nitelikleri ön plana çıkmıştır (Gürgil, 2019). Günümüze bireylerin sahip oldukları okul

diplomaları artık yeterli değildir ve okullarda edindikleri temel becerilere ilaveten 21. yüzyıl becerileri olarak adlandırılan çeşitli becerilerin de edinilmesi önemli bir hale gelmiştir (Uluyol ve Eryılmaz, 2015). 21. yüzyıl becerilerini şu şekilde sınıflandırmak mümkündür:

Bilgi, Medya ve Teknoloji Becerileri: Medya okuryazarlığı, bilgi ve iletişim teknolojileri okuryazarlığı, bilgi okuryazarlığı

Yaşam ve Kariyer Becerileri: Kendini yönetme, liderlik, esneklik ve uyum, üretkenlik ve hesap verebilirlik

Öğrenme ve Yenilikçilik Becerileri: İş birliği, iletişim, problem çözme, yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme (Akt. Uluyol ve Eryılmaz, 2015).

Günümüzde verilen eğitimden beklenen düşünebilen bireylerin yetiştirilmesidir. Bunun gerçekleşebilmesi için programda yer alan temel beceriler ile birlikte farklı becerilerin de kazandırılması gerekmektedir. Sosyal bilgiler dersiyle neredeyse ihtiyaç duyulan becerilerin tamamını vermek mümkündür (Çelikkaya, 2011). Sosyal bilgiler öğretimi ile etkin yurttaşlık için ihtiyaç duyulan bireyler arası grup becerilerini geliştirmeyi amaçlayan aşağıdaki konular üzerine odaklanılır:

Çalışma Becerileri

- *Tüm kaynaklarda yer alan bilgiye ulaşma, yorumlama, değerlendirme, düzenleme ve raporlaştırma,*
- *Grafik, küre, haritalar, diyagramlar, zaman şeritleri vb. materyalleri yorumlayabilme,*
- *Okuma, özetleme, not tutma, iletişim kurma, gözlemleme, özetleme gibi becerileri yapabilme,*
- *Bilgisayar ve diğer dijital teknolojileri kullanabilme,*

Kişiler Arası ve Grup Becerileri

- *Başkalarına saygı gösterme ve onların ihtiyaçlarına karşı hassas davranma,*
- *Farklı, büyük ve küçük gruplarda çalışmaya istekli olma,*
- *Grup planlaması, değerlendirme, tartışma, problem çözme, rol alma gibi konularda aktif olarak görev alma,*
- *Lider veya takipçi olarak rol ve sorumluluk alma*

Düşünme Becerileri

- *Varsayımları, önyargıları, basmakalıp örnekleri vb. ortaya çıkarma ve inceleme, değerleri tanımlama,*
- *Karar verme, problem çözme, analiz, genelleme, eleştirel ve yaratıcı düşünme gibi süreçleri uygulama (Öztürk, 2009).*

Öğrencilerin edindikleri becerileri gündelik hayatta uygulaması beklenir. Bu sebeple sosyal bilgiler dersi önemli bir yere sahiptir, çünkü içeriğini toplumsal yapıdan almaktadır (Çelikkaya ve Kürümlüoğlu, 2017). Palaz (2019), beceri eğitiminin bu kadar önem kazanmasının sebeplerinden birinin hayatın her geçen gün karmaşık bir hal almasıyla, eğitilmiş ve farklı becerilere sahip insanlara duyulan ihtiyacın artmasından kaynaklandığını ifade etmektedir. SBDÖP’ da yer alan beceriler ile öğrencilerin çağın gerekliliklerine cevap verebilecek şekilde yetişmeleri amaçlanır. Ayrıca bu becerilerin öğrenme süreci içinde kazandırılması ve zaman içinde geliştirilmesi ile ihtiyaç anında hayata daha kolay aktarılmasını ve öğrencilerin programda yer alan konuları ve etkinlikleri daha anlamlı ve kalıcı bir şekilde öğrenmelerini sağlar (Safran, 2008).

İlkokul ve ortaokul döneminde kazanılan bilgi ve beceriler, sonraki öğretim basamaklarının temelini oluşturmaktadır. Bu yüzden ilkokul ve ortaokul eğitim basamağı, toplumu oluşturan bütün sistemleri olumlu ya da olumsuz yönde etkilemektedir. Becerilerin, öğretimin ayrılmaz ve bütünleştirici bir parçası olması sosyal bilgiler dersinin önemini arttırmaktadır. Beceriler, açık ve sıralı bir şekilde; öğrencilerin deneyimlerine, yaşlarına ve yeteneklerine göre öğretilmelidir. Öğretmen becerilerin öğretiminde, öğrencilerin aktif katılımını sağlayarak öğrenmeyi kolaylaştıran bir rehber konumunda olmalıdır. Öğretmen verilmesi amaçlanan beceriye göre içeriği planlayarak uygun yöntem ve teknikleri seçmeli ve becerinin gelişim sürecini ve düzeyini değerlendirmelidir (Türker, 2019).

1.1.1. Beceri

Beceri; bilginin, duyuşsal alanın ve davranışların birbirleriyle bağlantılı olmasını sağlayan tamamlayıcı bir faktördür (Karatekin ve Yılmaz, 2019). Beceri; bir öğrenme alanında edinilmiş olan yaratıcı, sezgisel ve mantıksal düşünme ile edinilen bilgiyi kullanarak problem çözebilmek için farklı araç ve gereçleri kullanabilmektir (MYK, 2015). Beceri, bir davranışı yapabilme durumudur. Başka bir ifade ile hem performans,

hem bilgi birikimi gerektiren bir eylem, hem de bireyin psikolojik ve fiziksel çaba göstererek bir işi rahatça ve profesyonelce gerçekleştirebilmesidir (Aksoy ve Akbaba, 2019). Beceri, bilişsel ve psikomotor süreçlerin birlikte kullanıldığı, bilgi ve eylemin birlikte oluşturduğu bir süreçtir (Çoban ve Akşit, 2018). Hotoman (2008), teorik bilgilerin uygulamaya dönüştürülerek kullanılmasının öğrencilerin becerileri gelişimine katkıda bulunacağını ifade etmektedir. Bireylerin sahip olduğu beceriler bireysel ve toplumsal sorunların çözülmesinde önemli bir rol oynar.

Dünyayla bütünleşmiş bireyler yetiştirmek için her öğrencinin belli beceri, bilgi, değer, tutum ve davranış olarak gelişmiş olması gerekmektedir. Yaşadığımız bilgi çağında öğrencilerin donanımlı olmasında eğitimin önemli bir yeri vardır. Eğitim-öğretim faaliyetleri çerçevesinde, öğrencilerin bazı becerileri kazanması gerekmektedir. Öğrencilerin ihtiyaçlarının çeşitliliği; yeni edinilen becerilerden sonra daha fazla yeni becerinin edinilmesi için gerekli hazır bulunuşluluğu ve öğrenmeyi gerekli kılar (Seferoğlu ve Akbıyık, 2006).

2005 yılı SBDÖP' dan itibaren geliştirilen bütün programlarda beceri temelli eğitime daha fazla önem verildiği görülmektedir. 2005 programında on beş; 2018 programında yirmi yedi becerinin öğrenciye kazandırılması planlanmıştır. Bu becerilerin bir kısmı önceki programlarda yer alırken, bir kısmı yeni eklenmiştir. 2018 yılına ait SBDÖP' de araştırma, değişim ve sürekliliği algılama, çevre okuryazarlığı, hukuk okuryazarlığı, iletişim, finansal okuryazarlık, dijital okuryazarlık, eleştirel düşünme, empati, girişimcilik, problem çözme, sosyal katılım, gözlem, harita okuryazarlığı, karar verme, kalıp yargı ve önyargıyı fark etme, iş birliği, kanıt kullanma, konum analizi, medya okuryazarlığı, politik okuryazarlık, mekân algılama, öz denetim, Türkçe'yi doğru, güzel ve etkili kullanma, tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama, yenilikçi düşünme, zaman ve kronolojiyi algılama olmak üzere yirmi yedi beceri bulunmaktadır (MEB, 2018).

1.1.2. Sosyal Beceri

Bireyler çevreleriyle iletişim kurmak suretiyle etkileşime geçerler. Etkileşim çerçevesinde sağlıklı ilişkiler kurabilmek için, yeteri kadar sosyal beceri edinmiş olmak gereklidir (Deniz ve Eryılmaz, 2019). Bireylerin bulundukları sosyal ortamlara uygun davranışları, kişiler arası ilişkilerinin olumlu olması, toplum içerisinde yer

edinebilmelerini sağlayan düşünce, davranış ve tutumlarının tamamı sosyal beceri olarak adlandırılmaktadır (Samancı ve Uçan, 2017). Başka bir ifadeyle etkileşim sırasında kişinin empati kurarak öteki bireylere ait olan davranış, duygu ve düşünceleri anlayarak buna uygun davranışlar gösterebilmesidir (Çubukçu ve Gültekin, 2006).

Bireylerin problemlerin çözümünde katkı sunmasını ve sosyal ortamlarda olumlu davranışlar sergilemesini sağlayan bütün öğrenilmiş davranışlar sosyal beceri başlığı altında değerlendirilir (Gülay ve Akman, 2009). Sosyal beceriler; bireylerin sosyal ilişkiler kurmasını ve devam etmesini mümkün kılan, akran kabulünü sağlayan bütün olumlu davranışlardır. Bireylerin duygularını tanımasına ve yönetmesine, farklı kişilere karşı şefkat ve ilgi geliştirmesine, sorumluluk almasına, pozitif ilişkiler kurmasına, zorlayıcı durumlarla karşılaştığında yapıcı ve etik olarak uygun çözüm bulmaya odaklıdır (Karataş, 2019).

Sosyal beceri; kişinin kendisine ait davranışları; tehlikeyle başa çıkma ve çevresi ile ilgilenme gibi çevreye ilişkin davranışları; çatışmaları çözebilme ve başkalarına yardım etme gibi kişilerarası davranışları; sorumluluklarını yerine getirme ve grup etkinliklerine katılma gibi görevle ilişkili davranışları içermektedir (Shepherd, 1983). Kişinin başkalarıyla pozitif etkileşimi başlatarak devam ettirme davranışları, plan yapma ve problem çözme becerileri, grupla bir iş yürütme becerileri, stres durumuyla başa çıkmaya yönelik beceriler, sorumluluk alma, saldırgan davranışlar ile başa çıkmaya yönelik beceriler yine sosyal beceriler içinde değerlendirilmektedir (Akfırat-Önalan, 2006).

Okullarda öğrencilere verilen yaşam becerileri ile bireylerin toplumsal uyum sorunlarının önüne geçilmesi amaçlanmaktadır. Bu becerilerin görevi aynı zamanda çocukları yetişkinliğe hazırlamaktır. Sosyal beceriler öğrenilebilir olduğu için, okullara önemli bir görev düşmektedir. Çünkü sosyal beceriler çocukların hayatları boyunca çevreleri ile etkili iletişim kurmalarını sağlayacaktır (Deniz ve Eryılmaz, 2019). Öğrencilere verilen bu eğitimle hayatlarının farklı alanlarında gösterecekleri performansları olumlu yönde etkilenecektir. Bireylerin içinde yaşadığı toplumun bir parçası olduğunun farkında olması ve toplumsal sorumluluklarını üstlenebilmesi sosyal becerileri kazanması ile mümkündür (Çubukçu ve Gültekin, 2006).

Yukarıda yapılan açıklamalar incelendiğinde sosyal becerilerin, bireylerin yeterliliğini oluşturan önemli unsurlardan biri olduğu için, yaşamın ilk yıllarından itibaren desteklenmesi gerektiğini, eksik olması durumunda sosyal ve duygusal olarak iletişim kurma sürecinde problemlerin yaşanabileceği söylenebilir.

1.1.3. Sosyal Katılım

Sosyal katılım bireylerin, aktif olarak toplum hayatına katılması ve toplumun geleceğini şekillendirmesidir (Adler ve Goggin, 2005). Sosyal katılım şöyle gruplandırılabilir:

Toplum hizmeti olarak sosyal katılım: Bireyin bağımsız olarak veya bir grubun içinde, topluma yararına gönüllülük esasına dayalı hizmette bulunmasıdır.

Toplu eylem olarak sosyal katılım: İçinde yaşadığı toplumu geliştirmek adına topluluk halinde yapılan eylemlerdir.

Sosyal değişim olarak sosyal katılım: Aktif bir vatandaşın geleceğini şekillendirmek için toplumun yaşamına katılmasıdır.

Siyasi eylem olarak sosyal katılım: Bireyin siyasi süreç içinde problemlerin çözümü için çabalarını toplu eylemlere yönlendirmesidir. (Adler ve Goggin, 2005).

Sosyal katılım değerler, duygular, inançlar, tutumlar, beceri, bilgi ve davranışları daha etkili hale getirmek için gereken bütün her şeydir (Ekman ve Amna, 2012). İnsani değerleri kazanma, sosyal becerileri öğrenme ve geliştirme, kendini anlatabilme gibi gelişim örneklerinin hepsi sosyal katılım içerisinde değerlendirilmektedir. Gallant ve arkadaşlarına (2010) göre sosyal katılım, yaşanan toplumun refahı için vatandaşları harekete geçiren endişe duygusu ve sorumluluk bilincidir. Hart ve Kirshner (2009) ve Balsano (2005), sosyal katılımın bireylerin ve toplumun sağlıklı ve başarılı gelişimini olumlu yönde etkileyen, evsizlere yardım etmek gibi bireysel ya da grupla yapılan gönüllü faaliyetleri içerdiğine değinmişlerdir (Akt. Chan ve diğ., 2014).

Sosyal katılım, bireylerin sosyal olarak birbirleriyle vakit geçirerek hayat içinde gerçekleşen olaylara dahil olması (Bedell ve ark., 2005), herhangi bir grubun üyesi olması ve kişiler ya da kurumlarla etkileşim içinde bulunarak toplumun faydası için çeşitli faaliyetlerde görev alması gibi unsurları içermektedir (Alabaş, 2018). Sosyal katılım, bireysel kaynakların sosyal odaklı olarak paylaşımı (Ülgen, 2012) ve sosyal kimlik veya

sorumluluk duygusu (Gallant ve ark., 2010) olarak ifade edilebilir. Sosyal katılım, toplumsal kaygı konularını tanımlayarak, bireylerin ve toplumun refahını arttırmak için bireysel ya da toplu olarak yapılan bütün faaliyetlerdir. Sosyal katılım, düzenli bir şekilde ulusal ya da yerel siyasi kampanyalara dâhil olma, seçimlerde oy kullanma, seçim gününde gerekli durumlarda gönüllü olarak hizmet etme gibi yetişkin faaliyetleridir (Nicotera, 2008).

Okullar, sosyal becerileri öğretmek suretiyle problemleri tartışabilecek demokratik bir sınıf ortamı oluşturabildiklerinde ve katılımcı bir okul kültürünün oluşmasını teşvik ettiklerinde etkili sonuçlara ulaşırlar (Torney Purta, 2002). Çünkü okullar öğrencilerin bilgisini ve enerjisini kullanabildikleri zaman daha etkili olurlar (Chan ve ark., 2014). Bu kapsamda öğrencilerin sosyal katılımı ilgili yapabilecekleri bazı etkinlikler halk temizlik gününe katılma, toplum için önemli konularda broşür hazırlama, insan hakları için etkinliklere katılma, insanlara yardım etme, mahkeme ve belediye meclisi oturumlarına katılma olabilir (Ludrow, 1993). Koster ve arkadaşları (2009) sosyal katılımı öğrencilerin sınıf arkadaşları tarafından kabulü; öğrenciler ve sınıf arkadaşları arasında olumlu sosyal etkileşimin varlığı; öğrenciler ve sınıf arkadaşları arasındaki sosyal ilişkiler ve dostluklar şeklinde sınıflandırmışlardır (Akt. Piskur ve diğ., 2014).

1.1.4. Sosyal Katılım Becerisi

Sömen (2016), sosyal katılım becerisini esas olarak öğrencilerin öğrenim hayatları süresince sosyal, bilimsel, kültürel, sanatsal ve spor alanlarında okul içi ve okul dışı etkinliklere katılmalarını sağlayan; öğrencilerin kendilerine olan sorumluluk ve güven duyguları geliştiren her şey olarak tanımlamaktadır. MEB (2005); sosyal katılım becerisini öğrencilerin sosyal, bilimsel, kültürel alanlar ile sanat ve spor alanlarında okul içi ve dışı etkinliklere katılmalarını, öğrencilerin sorumluluk duygularını geliştirmelerini ve kendine güven kazanmalarını, öğrencilerin toplumsal sorunlarla ilgilenerek çözüm yolları bulmalarını amaçlayan ve sosyal bilgiler dersi kapsamındaki becerilerden biri olarak ifade etmektedir.

Demokratik ve modern toplumlar kendisini, çevresindekileri ve doğayı değerli gören, kendisine güvenen, topluma katkıda bulunabilen, dünyanın ve toplumun bir parçası olduğunun farkında olan bireyler yetiştirmeyi amaç edinir (MEB, 2005). Sosyal

bilgiler dersi bu amaç doğrultusunda çocukları yaşama hazırlar (Coşkun ve Samancı, 2012). Bu çerçevede NCSS (NCSS, 1994) sosyal bilgiler dersinde kazandırılması hedeflenen temel becerileri üç kategoriye ayırmıştır. Bunlar şöyledir:

Kişilerarası İlişkiler ve Sosyal Katılım Becerisi (Kişisel beceriler, grup etkileşimi becerileri, sosyal ve politik katılım becerileri)

Bilgileri Düzenleme ve Kullanma (Düşünme becerileri, karar verme becerileri, üst bilişsel beceriler)

Bilgi Edinme Becerisi (Okuma becerileri, çalışma becerileri, kaynak ve bilgi araştırma becerileri, elektronik cihazlara özgü teknik beceriler) (NCSS, 1994).

Etkin bir sosyal katılım için, kişisel/grup etkileşimi ve sosyal/siyasal beceriler geliştirilmelidir. Sosyal bilgiler dersinin temel yaklaşımı, etkin vatandaşlar yetiştirmek için sahip olması gereken bilgiyi üretebilmek ve kullanabilmek adına ihtiyaç duyulan beceri, kavram ve değerlerle öğrenciyi donatmaktır. Etkin bir sosyal katılım için bireylerin birtakım değer, beceri ve bilgiye sahip olması gerekmektedir. Bu sebeple sosyal bilgiler öğretimi, sosyal katılımı etkili bir şekilde sağlanabilmek için aşağıdaki konular üzerine odaklanır:

Grup çalışmaları planlamada, karar vermede, uyuşmazlıkları çözmede, harekete geçmede, lider ve takipçi olarak hizmet vermede, ikna ve arabuluculuk gibi yöntemleri kullanma,

İhtiyaçlara, hak ve özgürlüklerin çiğnenmesine karşı duyarlılık gösterme, farklı inanç ve kültürlere, sorunlara, duygulara, başkalarının hedeflerine, birey ve grupların sorumlulukları gibi kavramlara,

Katılımın niteliğini, insanın yaşam koşullarının gelişimine katkısı, birey ve grup eylemlerine ait süreçleri değerlendirme,

Koşullar değişince birey olarak rolünü değiştirme, vatandaşlık sorumluluklarını yerine getirme, eşitlik, adalet gibi değerlerin yayılması için başkalarını etkileme, davranışlarının sonuçlarını kabul etme (Öztürk, 2009).

Beceri edinme, bireylerin hayatlarını kolaylaştırdığı için önemlidir. 2005 SBDÖP' da sosyal katılım becerisine ait alt beceriler şu şekilde ifade edilmiştir:

Toplumu ve yakın çevresini etkileyen konularda ortak hedefe ulaşmak için fikir üretme, fikir hakkında görüşme, planlama, tartışma, uzlaşma ve eylemde bulunma,

Sosyal katılımın gerekli olduğu durumları fark edebilme,

Yakın çevresini ve kendisini ilgilendiren konularda bilgi sahibi olma,

İhtiyaçlarını karşılayabilmek için insanlar arasındaki ortak ilişkiyi anlama,

Toplumun ihtiyaçlarını karşılamak adına bir araya gelen bireyler ve sosyal örgütler arasındaki ilişkiyi bilme,

Lider ya da izleyen olarak bir gruba dâhil olma ve topluma hizmet etmedir (MEB, 2005).

Sosyal katılım becerisi, bireyin bir öğrenme faaliyetine katılması gibi formal süreçlerin yanı sıra; akrabalık ve komşuluk ilişkilerine, aile içi iş bölümüne, akran ilişkilerine katılım gibi çevresel ve toplumsal informal süreçleri de içermektedir (Samancı, Ocakçı ve Seçer, 2018). Bu açıdan bakıldığında sosyal katılım becerisinin öğrencilerin deneyimleri ve yaşları da göz önünde bulundurularak sosyal, siyasal ve kişisel konularda beceri kazandırmaya yönelik anlamlı deneyimler içermesi beklenmektedir. Ayrıca öğrencilerin gönüllü olarak ilgilendikleri konuların olumlu ve olumsuz yönlerini analiz ederek sosyal etkinliklere dâhil olmaları sağlanmalıdır. Sosyal katılım etkinlikleri planlanırken okul yönetimi, aileler ve ilgili toplum kuruluşları iş birliği yapmalı, öğrenciler hiçbir faaliyet için zorlanmamalıdır.

Öğrenciler spor, eğitsel, sosyal, eğlence içerikli faaliyetlere katılım sağlamalıdır. Çünkü sosyal etkinlikler çocuğun iletişim becerilerini ve sosyal gelişimini desteklemektedir. Bu kapsamda belirli gün ve haftalarda öğrencilere yapabileceği görevler verilebilir. Ayrıca öğrenciler eğitsel, sosyal, eğlence ve spor içerikli etkinlikler için cesaretlendirilmelidir. Sosyal katılım, öğrencilerin iş birliği ve liderlik becerilerini de desteklemektedir (MEB, 2005). Öğrencilerin öğrenimleri süresince sosyal, bilimsel, kültürel alanlar ile sanat ve spor alanlarında etkinliklere katılımını sağlamak, öğrencilerin sorumluluk ve kendine güven duygusunun gelişmesini sağlamak sosyal katılım becerisinin temel amaçları arasında yer almaktadır. Bu becerinin öğretimiyle, öğrencilerden aşağıda belirtilen tutum, davranış ve becerilere ulaşmaları beklenmektedir:

Kendine ve çevresindekilere güven duyabilme,

Demokrasi ilkelerine ve insan haklarına saygı duyabilme,

Bireysel özelliklerini tanıyabilme, kişisel hedeflerini belirleyebilme, yeteneklerinin farkında olma, bunları kendisinin ve toplumun yararına kullanabilme,

Girişimci olabilme,

Planlı çalışma alışkanlığı edinebilme, serbest zamanlarını etkin kullanabilme,

Sorumluluk alabilme ve aldığı görevi istekle yapabilme,

Bireysel farklılıklara saygılı ve hoş görülmesi olabilme,

Bireysel ya da başkalarıyla birlikte çevresindeki toplumsal sorunlarla ilgilenebilme ve çözüm üretebilme (MEB, 2005).

Yakın çevreden seçilen problemlerin ya da örnek olayların çözümü için projelere, toplum hizmeti çalışmalarına, uygulamalara ve performans görevlerine yer verilmesi gerekmektedir. Böylece öğrenciler uygulamalı bir şekilde sosyal katılımın gerekliliğini test etmiş olurlar (Altınok, 2012). Sağlıklı bir öğrenmenin gerçekleşebilmesi için, öğrenciler sosyal faaliyetlere ve okulun sosyal hayatına katılmalıdır. Bu çerçevede öğretmenler öğrencilerini gruplar halinde çalışmaya dâhil edebilir ve buna rehberlik edebilirler. Böylece öğrenciler grup çalışmalarında kaynakları paylaşır ve iş birliği içinde çalışabilme imkânını edinmiş olurlar. Ayrıca öğrenciler fikirlerini rahatça ifade edebilecekleri, birbirleriyle etkileşime girebilecekleri ve birbirlerini rahatça değerlendirebilecekleri bir sosyal katılım ortamı da bulmuş olurlar.

Öğrenciler problemleri fark ederek, toplumsal olaylara ilgi duyarak, gerektiğinde kendi veya başkalarının faydası için harekete geçerek sosyal katılım farkındalığını edinirler (MEB, 2005). Sosyal katılımı vatandaş sorumluluğu olarak gören ve katılımın önemine inanan öğrenciler, yaşadığı toplumdaki problemlerin çözümünde fikirlerini açıklayabilir ve gerektiğinde STK iletişime geçerek daha iyi bir toplum yaratmak için çalışabilirler (Altınok, 2012). Öğrenciler, toplum ihtiyaçlarına cevap verebilmek için akademik bilgi ve becerileri birleştirerek öğrenimlerini derinleştirirler (Cress, 2004).

Gallini ve Moely (2003) sosyal katılımın eğitim açısından etkili olmasının sebebini, sosyal katılım becerisine sahip olan öğrencilerin akademik açıdan daha bilgili

olmalarına bağlamışlardır. Bazı çalışmalarda akademik başarı ve sosyal katılım arasında tutarlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (Hurtado ve Deangelo, 2012). Cress' e (2004) göre akademik açıdan başarılı olan öğrenciler toplumla ve sınıf arkadaşlarıyla aktif bir iletişim halindedirler. Ayrıca bu öğrenciler, derece yapacak kadar başarılıdırlar, okulda daha çok vakit geçirirler ve geleceğin toplum gönüllüleridirler. Bu yüzden bir toplumun mükemmelliğinin, öğrencilerinin akademik başarısına bağlı olduğu söylenebilir. Sosyal katılım becerisi öğrencilerin sosyal, ekonomik ve politik sistemdeki karmaşık rollerini anlamalarına yardımcı olmaktadır. Öğrencilerin sosyal katılım becerisi arttıkça iletişim, eleştirel yazma ve düşünme, matematik ve teknoloji dâhil olmak üzere daha üst düzey becerileri ileri düzeyde edinmektedirler. Öğrencilerin sosyal katılım becerileri grup çalışmaları, iş birliği ve sorumluluk almayla gelişmektedir.

Öğrenciler, akranlarıyla çeşitli sosyal etkileşimlerde bulundukça sosyo-duygusal gelişimleri de etkilenmektedir (Garrote, 2017). Gönüllülük gerektiren topluma hizmet aktiviteleri sosyal katılım becerisini olumlu yönde etkilemektedir. Sosyal katılım faaliyetlerinde yer alan öğrenciler kişilerarası etkililik ve farklı bakış açılarında işbirliği yapabilme yeteneği kazanarak; toplumu, kuruluşları ve bireyleri olumlu yönde etkileyecek öz-yeterlik duygusunu edinmektedirler (Cress, 2004).

Sosyal katılım, öğrencilerin duygusal zekâsını arttırarak; onların gönüllü toplum etkinliklerine dâhil olmalarını sağlamaktadır (Bernacki ve Jaeger, 2008). Öğrenciler, boş zamanlarında toplum hizmetleri faaliyetleri içerisinde huzur evleri, kütüphaneler gibi çevresindeki gönüllü kuruluşlarda ve resmî kurumlarda çalışmak için teşvik edilmelidir (MEB, 2005).

Sosyal katılım kavramı genellikle gençler için kullanılmakta ve onlardan bir parçası oldukları topluma hizmet etmeleri beklenmektedir. Bu kavram programa 2005 yılında yapılmış olan değişikliklerle girmiştir. Bu bakımdan incelendiğinde çok da eski olmayan bir kavram olduğu ifade edilebilir. Sosyal katılım bir grubun üyesi olarak ya da bireysel olarak aktif, etkili ve uyumlu bir şekilde yapılan hizmetlere gönüllü olarak katılmaktır. Modern toplumun en önemli göstergelerinden biri kendilerini yaşadığı toplumun bir parçası olarak görebilen, yaşadığı çevreye ve doğaya saygılı olan ve en önemlisi yaşadığı topluma katkı sunabilen bireyler yetiştirebilmektir. Bu yüzden de bireyler yaşadığı toplumu iyi analiz edebilmeli ve toplumun ihtiyaçları doğrultusunda

harekete geçebilmelidir. Öğrencilerin sosyal katılım becerilerini geliştirebilmek için ailesine ve toplumuna duyarlı, problem çözme becerisi gelişmiş, farklı kurum ve kuruluşlarda uyumlu ve organize bir şekilde çalışma becerisini geliştirecek toplum hizmeti becerilerini organize etmek gerekmektedir. Özellikle sosyal katılım beceresinde bireylerin özgüven ve liderlik becerileri vurgulanarak (Aladağ, 2015) ön plana çıkarılmalıdır. 2005 yılında programa dâhil edilen bu beceri ile birlikte öğrencilere şu becerilerin kazandırılması amaçlanmıştır:

*Kendini ve yakın çevresini etkileyen konular hakkında fikir sahibi olma,
İhtiyaçlarını karşılayabilmek adına insanların arasındaki ilişkiyi bilme,
Bireyler, toplumlar ve grup ihtiyaçlarını gidermek adına gruplar arasındaki ilişkiyi tanıma,
Farklı durumların gerekliliklerini yerine getirebilme,
Sosyal katılımın gerekli olduğu durumları tespit etme,
Lider ya da üye olarak dâhil olduğu gruba, kuruma vb. hizmet etme.
Çevresini ya da toplumu etkileyen problemlerin çözümü için çözüm üretme,
ürettiği çözümü çevresiyle paylaşma, üzerinde tartışabilme, plan yapma, uzlaşma ve eylemde bulunma (MEB, 2005).*

1.1.5. Erken Ergenlik ve Sosyal Katılım

Ergenlik, bireylerin gelişim dönemleri üzerinde toplumsal etkilerin en etkili olduğu dönemdir. Psikososyal olgunlaşmanın, fiziksel büyümenin ve cinsel gelişmenin yaşandığı, çocukluk döneminden yetişkinlik dönemine geçiş dönemidir. Aristoteles ergenliği seçim yapabilme yeteneğinin geliştiği bir dönem olarak tanımlamaktadır (Akt. Aydın, 2015).

Normal bir gelişim süreci olan ergenlik, organizmadaki duygusal ve biyolojik değişikliklerle başlayıp, zihinsel ve bedensel olgunlaşmayla devam etmektedir (Özbay ve Öztürk, 1992). Ergenliğin başlangıç zamanını belirlemenin zor bir durum olması hem bu sürecin ne kadar süreceğini hem de bu dönemdeki normal ve anormal durumları belirlemeyi zorlaştırmaktadır (Akçan Parlaz ve ark., 2012).

Ergenlik çocukların bağımsızlaştığı, yeteneklerinin farkına vardığı ve en önemlisi benlik saygısının gelişim gösterdiği (Tözün, 2010; Satan, 2011) dönemdir. Ergenler, edindiği yaşam deneyimleri ile bilişsel kapasitelerini bütünleştirmek zorundadırlar. Çocuklar ergenliğe adım atmadan önce yeteneklerini ve ilgilerini keşfetmelidirler.

Bununla birlikte ailelerinden giderek bağımsızlaşmaları, ergenlerin özerklik ihtiyaçlarına yanıt aramalarından kaynaklanmaktadır. Ayrıca farklı ya da aynı cinsiyetten olan kişilerle etkileşime girerek, cinsiyetlerine uygun sosyal rolleri öğrenirler. Ergenlerin yaşanan bu gelişim süreçlerine uyum sağlamaları gerekmektedir. Bunun için de psikolojik ve biyolojik kapasitelerini kullanmak zorundadırlar (Skinner, 1995). Eğer ergenler uyum sağlamada başarısız olurlarsa sosyal, bilişsel ve psikolojik gelişimleri olumsuz yönde etkilenir. Her ne kadar bireyler, okul öncesi ve ilköğretim dönemlerinde yetişkinleri örnek alarak sorun çözme becerilerini geliştirse de duygularıyla başa çıkmayı, duygulara ilişkin farkındalığın gelişimi ve duyguları yönetme becerisini çocukluğun son dönemlerinde ve ergenliğin ilk dönemlerinde edinirler (Compas ve ark., 1997).

Ergenlik dönemindeki birey, bir yandan vücudundaki ve hormonlarındaki değişimini gözlemlerken, öte yandan kendini anlamaya çalışmaktadır. Ergenlik dönemindeki bir bireyin yaşadığı bedensel değişimler bireyin kendisi ile daha çok ilgilenmesine sebep olmaktadır. Sahip olduğu fiziksel özellikleriyle barışık olan ve kendisini çekici bulan ergenler olumlu bir beden algısına sahip olurlar. Olumlu beden algısı ergenin kendi kimliğiyle ilgili daha olumlu yargılarda bulunmasını sağlar ve bu durum benlik saygısını olumlu yönde destekler (Aydın, 2015). Ergenlik dönemi bireylerin kimlik temellerinin atıldığı ve değişimler ile birlikte bireylerin kim olduklarını sorgulamaya başladıkları bir süreçtir. Bu süreç boyunca yapılan sorgulamalar sonucunda bireyler yetişkinliğe hazırlanmış olur.

Ergenlik döneminin en belirgin özelliği puberteyle birlikte ortaya çıkan biyolojik değişimlerin yarattığı baskıyla gencin uyum ve baş etme çabalarıdır (Susman ve ark., 2004). Ergenlik dönemi, kişinin nasıl biri olduğunu keşfettiği ve kendisini anlamaya çalıştığı bir dönemdir. Bu dönemde ergen hem kendini merak eder hem de başkaları tarafından nasıl algılandığını önemser. Çünkü ergenliğin en temel özelliklerinden biri akran tarafından onaylanmak ve beğenilmektir. Bu dönemde ergenin akranları tarafından nasıl algılandığı gibi konular ergenin benlik saygısını doğrudan etkilemektedir.

Ergenin, erken ergenlik döneminin hangi aşamasında olduğu davranışlarının şekillenmesi ve psikolojik iyiliği hakkında önemli bir etkidir. Aile içi etkinliklere en az katılan, ailesiyle duygusal açıdan uzak olan ergenler, erken ergenlik dönemi değişimleri açısından zirvede yer almaktadırlar (Paikoff ve Brooks- Gunn, 1991). Sosyal olarak

ergenlik ise bireylerin, genç erişkin rolüne hazırlandığı bir dönemdir. Bu dönemde bireylerin daha fazla kişisel alana ihtiyaçları vardır, daha fazla sorumluluk alırlar, kimliğini oluşturabilmek adına neleri sevdikleri ve nelerden hoşlanmadıkları gibi konularda kendilerini sorgularlar ve kim olduklarına dair fikir edinmeye başlarlar. DSÖ, 10-19 yaş grubu “Adolesan” yaş grubu olarak isimlendirmekte ve erken ergenlik dönemi (10-13 yaş), orta ergenlik dönemi (14-15 yaş) ve geç ergenlik dönemi (16-19) olarak üç gruba ayırmaktadır. Sosyal bilimciler ise ergenlik dönemini erken ergenlik (10-13 yaş), orta ergenlik (14-17 yaş) ve son ergenlik (18-23 yaş) olmak üzere üç gruba ayırmaktadırlar (Arnett, 1999).

Ergenlik; her topluma, her döneme ve her kişiye göre farklı özellikler taşımaktadır. Ancak yine de bütün toplumlarda ergenlik dönemi, bir çocuğun olgunlaşmamışlığından bir yetişkin olgunluğuna geçişin ve yarınlara için hazırlanmanın gerçekleştiği bir büyüme dönemi olarak görülmektedir (Steinberg, 2013). Televizyon ve diğer iletişim kanalları yoluyla bilginin bir tuş uzağında olduğumuz teknoloji çağı ve küreselleşen dünyada her kültürel topluluğun ergen sağlığı ve iyiliği için geliştirilmesi planlanan politikalara ve uygulamalara yön verebilmek için kendi ergenini tanıması gerekmektedir (Sayıl ve ark. 2002). Ergenlerin bu dönemde yaşayacağı travmaların izleri yaşamları boyunca devam eder.

Ergenlik döneminde arkadaşlığın önemi de artmaktadır. Ergenlik döneminde bulunan ergenlerin, psikososyal gelişiminde arkadaşlık ilişkileri önemli bir yere sahiptir. Çünkü erken ergenlik dönemi ile birlikte arkadaşlık önem kazanmaya başlar ve ergenlerin arkadaşlarına olan yakınlık ihtiyacında bir artış olur (Nickerson, 2005). Bu bağlamda güvenli arkadaşlık ilişkileri kuran ergenler hem psikolojik olarak daha sağlıklı (Steinberg, 2013) hem de daha az saldırgan davranış göstermektedir (Armsden ve Greenberg, 1987). Erken ergenlik dönemindeki ilişkilerde yakınlık ve kendini açma en önemli ihtiyaçlardandır.

Yapılan çalışmalar yakın arkadaşlıklar kurmanın ergenin benlik değerini olumlu yönde etkilediğini, bireysel gelişimini daha doğru biçimde değerlendirmesini sağladığını, sosyal becerilerinin gelişmesi için fırsatlar yarattığını ve sağlıklı ergen gelişimi için önemli görülen, kendini ergen kültürünün ve grubun bir parçası olarak hissetme ihtiyacını karşıladığını ortaya koymaktadır (Savin-Williams ve Berndt, 1990). Bununla birlikte

ergenler erken ergenliğe geçiş döneminde hemcinsleri ile arkadaşlıklarını sürdürürken aynı zamanda onları kaybetme konusunda endişe de yaşamaktadırlar (Levitt ve ark., 1993).

Erken ergenlik dönemi, çocukların ileriki yaşlarını etkileyecek olan birçok beceri, değer ve yargıların ortaya çıktığı en önemli çocuk gelişimi dönemidir (Dündar ve Pirgon, 2013). Bu dönemde aile ile birlikte yapılan etkinlikler azalırken, arkadaş ilişkileri önem kazanmakta ve grupla beraber yapılan aktivite tercihlerinde artış olmaktadır. Erken ergenlik döneminde bulunan bireylerin ilgi alanları arasında oyun ve spor etkinlikleri yer aldığı için çocuklar akranları ile sürekli bir yarış içindedirler. Bu yüzden de sürekli olarak kendilerini kanıtlamaya ve becerilerini göstermeye ihtiyaç duyarlar. Ayrıca taklitlere, sınıf içi grup oyunlarına, eğitici oyunlara, konuşma yapmaya ve tecrübe kazanmaya karşı isteklidirler (Uysal ve Balcı, 2018).

Bu dönemde yer alan çocukların, ebeveyn ve arkadaşlık ilişkileri ergenin uyumunu etkilemektedir. Yani kaliteli bir arkadaşlık ilişkisi olan ergenin, anne-baba ile ilişkisi de olumludur (Rubin ve ark., 2004). Bireylerin aile içi iletişimi geliştikçe sosyal yönleri gelişir ve saldırganlık davranışlarında bir azalma meydana gelir. Ergenlerin sağlıklı bir birey olması için benliklerinin olumlu tavır ve tutumlarla desteklemesi gereklidir ki bu aileden ve sosyal çevreden tecrübe edilen olumlu sosyal deneyimlerle mümkündür (Çakar ve Karataş, 2017).

Ergenlik dönemi bireyin kendini keşfetmeye başladığı bir yolculuktur. “Ben kimim?” gibi sorular sorarak cevaplar bulmaya çalışır ve kendi kendine bulduğu cevaplar bireyin kimliğini oluşturur. Kimlik; dün, bugün ve yarının birlikte değerlendirilmesiyle anlam kazanan bir süreçtir.

Ergenlik döneminin en önemli krizi kimlik gelişimidir. Kimlik gelişimi, ergenlerin kimliklerini oluşturabilmeleri ve özgür bireyler olabilmeleri için gereklidir (Tunç ve Kolburan, 2019). Bu nedenle birçok birey sosyal medyada daha fazla görünür olmak adına yeni yöntemler üretmektedir. Bunlardan bir tanesi bireylerin sosyal medya aracılığıyla yeni bir karakter üreterek olduğundan daha zeki ya da daha komik gözükerek etrafına kitleler toplamaya çalışmasıdır. Bu sayede bireyler kendi benlik inşalarını gerçekleştirmektedirler. Böylece bazen bir karakter kılığında, bazen de gündelik hayatta

yapılamayacak davranışlar ile kitleleri kendilerine bağlamaya çalışıp, tüm takipçilerine aslında olmadıkları biri gibi gözükmek sanal bir benlik inşası yaratmaktadırlar.

Burada bahsedilmesi gereken bir diğer kavram da benlik saygısı kavramıdır. Kişinin kendi tarafsız olarak değerlendirip yeterli ve eksik yönlerini fark ederek yani kendini hataları ve doğrularıyla olduğu gibi kabul ederek eksikliklerinin tamamlamaya çalışması ve bunu yaparken kendini acımasızca eleştirmek yerine kendine güvenmesi kişinin olumlu benlik saygısı kazanabilmesi açısından önemlidir. Çünkü benlik saygısı tamamen kişinin kendisi hakkındaki öznel yargılamalarının sonucunda şekillenmektedir (Yörükoğlu, 1998; Özkan, 1994). Benlik saygısı kişinin hayatı boyunca farklı evrelerde gelişmeye devam eden, günün şartlarına göre değişen ya da dönüşen ve yaşayarak öğrenilen bir süreçtir (Adana ve Kutlu, 2006).

Çocukluk ve ergenlik dönemlerinde gelişim çok hızlıdır ve çevresel uyaranlar devamlı olarak artıp değiştiği için çocuk ve ebeveynler arasındaki ilişkinin biçimi önemli olmaktadır. Yani ebeveynlerin ilgisi arttıkça çocuğun benlik saygısı da artmaktadır (Dervişoğlu, 2018). Kişilerin zayıf benlik saygısına sahip olduklarının göstergeleri arasında kendilerine olan güvenin az olması, kendilerini çaresiz ve değersiz hissetmeleri ayrıca beceri ve başarı bakımından yetersizlik sayılabilir. Kişinin benlik saygısına bağlı olarak stres ile baş edebilmesi, okul başarısı ve sosyal iletişim gibi becerileri de olumlu ya da olumsuz yönde etkilenmektedir. Türkiye’de ergenler ve çocuklarla yapılan çeşitli çalışmalarda çocuklarda depresyon görülme sıklığının düşük benlik saygısı ile yakından ilişkili olduğu, ayrıca benlik saygısı düşük çocuklarda depresyonun daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Alberti ve Emmons (2002) tarafından yapılmış olan araştırmada, bireylerin kendini ifade etmeyi başardıklarında benlik saygılarının arttığını, kaygı oranlarının azaldığını, depresif duygularla baş etmekte zorlanmadıkları, kendileri ve başka kişilerle daha iyi iletişim kurabildikleri ve yaşamları hakkında belirledikleri hedeflere ulaşmada daha başarılı oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Baran ve Haktanır’ın (1998) yapmış oldukları araştırmalarında, her iki cinsiyet için de demokratik aile tutumlarına sahip olan çocukların benlik saygılarının daha yüksek olduğunu sonucuna ulaşmışlardır. Kişinin kendine değer vermesi ve iyi-kötü her yönüyle kendini kabul edebilmesi ve kendine saygısının olması benlik saygısı olarak isimlendirilir ve bu terim kişinin kendi hakkındaki

yargısını belirtir (Korkmaz, 2007). Kişinin kendini ortaya koyma şekli, kendisi ile ilgili bu yargısını belirtmektedir.

Kişilerin sahip olduğu benlik saygı düzeyleri bütün hayatlarını etkilemektedir. Benlik saygıları yüksek olanlar sosyal yaşam gibi birçok alanda daha başarılı olmaktadır. Bu durumun başlıca sebebi kişilerin özgüvenleri yükseldikçe farklı durumlarla karşılaşmaktan korkmamalarıdır (Alberti ve Emmons, 2002). Kendi benliği ile olumlu özdeşim kurabilen bireylerin hayatında başarılar arttıkça benlik saygısının da doğru orantılı olarak artacaktır. Bir kişinin benlik saygısı yüksek ise kendileri hakkındaki olumlu yargıları da yüksektir. Benlik saygısı yüksek olan kişiler, yapacakları işler ile ilgili olarak başarılı olabileceklerine yönelik motivasyonlarını daha kolay sağlayabilirler. Ayrıca almış oldukları kararlara ve bu kararların sonucunda ulaştıkları sonuçların doğruluğu ile ilgili olarak kendilerine güvenirlir.

Ancak kişiler düşük benlik saygısına sahipler ise genellikle kendileri ile ilgili olumsuz bir algısıyla sahip olurlar. Bu yüzden de başarabilirime dair motivasyonları, özgüvenleri ve kendilerine olan inançları düşüktür. Dışlanma, duygusal izolasyon, empati eksikliği gibi düşük benlik saygısına yol açan durumlar, ergenlerde davranış sorunları ve toplumsal uyumsuzluk gibi birçok duruma neden olabilmektedir (Çakar ve Karataş, 2017). Bu yüzden benlik algısı olumsuz olan kişilerde kırılabilirlik, sinirli tepkiler ve insanlarla etkileşimden çekinme gibi davranışlar görülebilir. Benlik saygısının olumlu yönde gelişmesinde başarılı olma, kendini değerli hissetme, kendi yeteneklerini ortaya koyabilme, toplum tarafından beğenilme ve onaylanma, elde ettiği başarılar ile övünme, fiziksel özellikleri ile barışık olma gibi faktörler etkilidir (Özkan, 1994). Bahsedilen bu faktörlerin ortak özelliği; kişinin hem duygusal hem de sosyal başarısını etkiliyor olmasıdır.

Yapılmış olan bazı çalışmalarda düşük benlik saygısına sahip ergenlerin zararlı madde kullanımlarına daha meyilli olduğu (Abernathy, Maasad, Romana-Dwyer, 1995), iştahsızlık, uykusuzluk, baş ağrısı ve cinsel faaliyetlerde bulunma (Sinha, Cnaan, Gelles, 2007; Yörükoğlu, 1998) gibi sorunlar yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Özsaygısı gelişmiş bireyler ise olumlu ve olumsuz davranışların ayrımını yapabilen, gelişime açık, kendinin farkında olan, kendisi ve geleceği için çabalayan (Tunç ve Kolburan, 2019) bireylerdir.

Ergenliğin temel yapı taşlarından birisi, benlik kavramıdır. Sağlıklı olarak ifade edilebilen bir birey, yaşamı boyunca tecrübe edebileceği olaylar ile ilgili olarak kendisi hakkında bir yargıya varır. Bireyin hayat hakkındaki bütün tecrübeleri benliğini oluşturmaktadır (Aydın, 2015). Carl Rogers'ın yaptığı ideal ben ve gerçek ben tanımlarına göre ideal benliği ile gerçek benliği arasındaki farkı yüksek olanlarda sosyal uyumsuzluklar görülmektedir. Gerçek benliğini kabullenmiş ve kendisi hakkında olumlu yargılar geliştirmiş olan ergen, çevresinin kendisi hakkında ne düşündüğünü daha az düşünür ve bu durum ergenin kaygısını azaltır. Böylece çevresini olumlu algılamaya başlar ve gerçek benliği ile ideal benliği arasında var olduğu düşünülen fark azalır ve benlik saygısında artış meydana gelir (Aydın, 2015).

Bireylerin hayatı boyunca yaşadığı bütün büyük krizler benlik saygısının artmasını sağlamaktadır. Bireylerin ergenlik dönemleriyle beraber benlik saygılarına katkı sağlayan diğer bütün kişilerin fikirlerinin önemi değişmeye başlamaktadır. Soyut düşünme ve kavrama yeteneğinin gelişmesiyle birlikte ergenin benlik saygısı ile ilgili bilgi kaynağı da değişmiş olur. Çünkü ergen kendisiyle ilgili oluşacak fikirlerin dışarıdan gelen fikirlere göre değil, kendinden gelen fikirlere bağlı olduğuna inanmaya başlamıştır. Bireylerin kendileriyle ilgili doğru yargılara ulaşabilmesi için gerekli olan benlik saygısına kendi yeteneklerine ve toplumla ilgili geliştirdiği sosyal ilişkilere ihtiyacı vardır (Özkan, 1994).

Ergen bir bireyin her zaman çevresinden kabullenici bir tutum görmeye ihtiyacı vardır (Ford, 1986). Ergen bir bireye destekleyici bir ortam sağlandığında, kendine olan saygısı ve güveni artar. Bu durum ergen potansiyelini daha rahat ortaya koymasını sağlar. Kendini yeterli gören ve kendi hakkındaki algısı olumlu olan bireylerin sosyal yeterlilik becerisi gelişmiştir (Akt: Aydın, 2015). Sosyal yeterlilik becerisi gelişmiş olan bireylerin daha fazla atılgan kimlik özelliklerine sahip olduğu ifade edilebilir. Bu bireyler sorumluluk alabilen, kendi kararlarını verebilen, kendilerini girişken bir tavırla ifade edebilen, kendine ait fikirleriyle söz sahibi olabilen birer kişi haline gelirler (Aydın, 2015). Yapılan bütün bu açıklamalardan yola çıkılarak benlik saygısını kişinin kendini kabul etmesi olarak tanımlanabilir. Aile içi iletişim ve etkileşimi iyi olan ve doğru yetiştirme stiliyle büyüyen ergenlerin kendilerini kabul değerleri yüksektir (Aydın, 2015).

Genç ergenler her zaman diğer bireylere kıyasla daha düşük benlik saygısına sahiptirler. Bir birey ergenlik döneminde iken genelde kendi görüntüsünü beğenmez, kendini daha çok eleştirir ve sürekli kendinde kusur ararlar. Bu duruma bireyin benlik saygısı azaltır. Benlik saygısı ergenliğin geç dönemlerinde pekişir. Eğer birey kendi benliğiyle anlamlı özdeşimler kurabilirse, ruhsal ihtiyaçları, doğuştan gelen kabiliyetleri yaşantılarıyla başarılı olarak devam ettirebilirse benlik saygısı hayatı boyunca artarak devam eder (Özkan, 1994).

İnsanların bireylere gösterdiği saygı, ilgi ve insanlarla kurduğu olumlu ilişkiler bireyin kendiyle barışık olmasını sağlar. Birey başkaları tarafından sevildikçe, hayatta değerli ve sevilebilir olan şeyleri fark ederek insanların duygu ve düşüncelerini içselleştirir ve kendisinin bir parçası haline getirir. Olumlu benlik saygısının gelişmesi için çocuğa “öz bakım” sağlayan kişilerin yetersiz olmaması, doğru tutumları ve gereken ilgiyi çocuğa yerinde ve yeterince göstermesi gerekmektedir (Baran ve Haktanır, 1998). Ergenlerin bilişsel olarak olgunlaşması, çok çeşitli becerinin gelişmesini sağlar. Bunların arasında arkadaş ilişkileri, sosyallik, bilimsel konularda somut düşünceden soyut düşünceye geçiş, kendini değerlendirme ve düzenlemede yeni beceriler edinilmesi bulunmaktadır (Pataki, 2007).

Kişilerin sosyal katılım becerileri ve benlik saygısı arasında pozitif bir ilişki vardır. Kişinin yaşantısı, benlik saygısını etkilemektedir. Ergenlerin zor bir yaşantı geçirmesi özgüvenlerini kaybetmesine, kendilerini değersiz hissetmelerine ve kendilerini toplumdan soyutlamalarına sebep olur. Bu durum ergenlerin kolay yönlendirilebilen, benlik saygısını kaybetmiş bireylere dönüşmesine sebep olmaktadır (Kaner, 2000).

1.2. Sosyal Medya

1.2.1. Sosyal Medya Kavramı

Sosyal medya, Web 2,0 kavramından sonra ortaya çıkmış ve çevrimiçi bilgi paylaşımını ve iletişimi sağlayan, katılıma ve işbirliğine olanak sağlayan her türlü aracı kapsamaktadır (Newson, Houghton ve Patten, 2008). Genel olarak bütün kişilerin görebileceği şekilde içerik paylaşımı yapmayı sağlayan medya şekillerinin tamamıdır (Kaplan ve Haenlein, 2010). Sosyal medya sayesinde çift taraflı bilgi paylaşımı, mekân ve zaman sınırlaması olmaksızın mümkündür. Hatipoğlu (2009) sosyal medyayı, temelinde *paylaşım ve iletişim* bulunan, insanların video, resim, ses dosyaları ve yazı

aracılığıyla iletişime geçmesini mümkün kılan internet platformları olarak tanımlanmaktadır. Başka bir tanımda ise katılımcıların deneyim ve fikirleri üzerine kurgulanmış, ortak ilgileri hakkında konuşmalarına fırsat sunan çevrimiçi platformlar şeklinde tanımlanmaktadır (Parlak, 2017).

Sosyal medya, içeriği yaratıcı tüketiciler tarafından oluşturulabilen içeriklerin paylaşılmasına olanak sunan internet tabanlı uygulamalardır (Tuncer, 2013). Taşkıran (2009) sosyal medyayı, videolardan bloglara kadar çeşitlilik arz eden ve kişilerin çevrimiçi paylaşımlarının temel platformu şeklinde tanımlamıştır. Soytürk (2009) ise kullanıcı içeriğinin yayınlandığı ve paylaşıldığı her türlü platform olarak ifade etmiştir. Sosyal medya; kişilerin deneyimlerini ve fikirlerini paylaşmayı, ayrıca kişiler arası iletişim kurmayı sağlayan, içeriğini kullanıcıların kendisinin oluşturduğu ve yayınladığı çevrimiçi platformlardır. Sosyal medya, kişilerin çeşitli kitlelerle iletişim kurabilmesi için Web tabanında profil oluşturmasıyla aynı tabanda bulunan kişilerin birbirini görmesini sağlayan bir servistir (Vural ve Bat, 2010). Sosyal medya, insanların deneyimlerini ve öykülerini görseller, videolar, metinler gibi çeşitli teknolojik araçlar aracılığıyla paylaştığı sanal tartışma ve paylaşma ortamıdır (Karadoğan Doruk ve ark., 2014).

Youtube, Facebook gibi medya siteleri sosyal medyayı oluşturmaktadır. Bu platformlar yeryüzünde milyarlarca kullanıcıya sahiptir. Sosyal medya platformları insanların sanal ortamlarda farklı kimliklere bürünerek yeni bir yaşam alanı oluşturmaları amacıyla ortaya çıkmıştır. Sosyal medya; sohbet odaları ve bloglar, e-postalar, forumlar, tartışma panoları gibi çeşitli çevrimiçi forumları içermektedir (Mangold ve Faulds, 2009). Sosyal medya, teknolojinin hızla gelişilmeye devam etmesi ve ağlara her gün yeni bir uygulama eklenmesi sebebiyle sürekli gelişmektedir (Göker, 2015). Bir web sitesinin ya da uygulamanın sosyal medya olarak tanımlanabilmesi için taşıması gereken özellikler şunlardır:

- Kullanıcılar arasında etkileşimi mümkün kılması,
- Mekân ve zaman sınırlamasının olmaması,
- Yayıncıdan ayrı kullanıcılarının olması,
- Kullanıcı kaynaklı içeriğe imkân tanınmasıdır (Erkul, 2009).

Sosyal medya üzerinde edinilen arkadaş sayıları, günlük tweet miktarı ve profil durumlarını güncelleme sıklığı sosyalleşmeyi belirleyen unsurlardandır (Kara, 2013).

İnsanlar günlük hayatta sosyal ağlar aracılığıyla, mekân ve zaman sınırı olmaksızın iletişim kurarken, geleneksel sosyalleşme şekline çok farklı bir sosyalleşme biçimini ortaya çıkarmışlardır (Göker, 2015). Boz'a göre gençler çevrimiçi profilleri ile bulundukları mekânsal sınırların ötesine geçerek, kimliklerinin deneysel yönlerini test edebileceği yeni araçlara sahip olmuşlardır (Boz, 2012).

Sosyal medya platformları sürekli yeni uygulamalarla karşımıza çıkmaktadır. Kişiler bu uygulamalarda çokça zaman geçirmekte ve bu sırada kendine ait izler bırakmaktadırlar. Günümüzde bireyler sosyalleşme yolunun sosyal ağlardan geçtiğini düşünmektedir. Yeni nesil bu kültürün içinde doğmuştur ve sosyal ağ kültürüyle büyümektedir. Sosyal medya günlük hayatta giderek önemli olmaya başlamıştır ve gelecekte öneminin daha da artacağı düşünülmektedir (Vatandaş, 2017).

Kullanıcıların ağ teknolojileri yoluyla birbiriyle iletişimini sağlayan, insanların çalışma hayatını hatta öğrenme süreçlerini bile yeniden şekillendiren sosyal medya (Öztürk ve Talas, 2015), dünya genelinde günlük hayatın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Sosyal medyayı dünya nüfusunun yaklaşık üçte ikisi kullanmaktadır. Kullanım amacı ve araçları hızlı bir şekilde değiştiği için üzerinde araştırma yapılan çok büyük bir mecra haline gelmiştir. Dünyada milyonlarca kişi bu çok büyük mecrayı kullanarak birbiriyle iletişime ve etkileşime geçmektedir. Bireyler bu alanda resim, video, mesaj vb. içerikleri oluşturarak birbiriyle paylaşım yapabilmektedirler (Eraslan, 2018).

Sosyal medyadaki iletişim tek yönlü değildir. Bu yönüyle sosyal medyanın diğer medya araçlarından ayrıldığı söylenebilir. Televizyon ve radyo gibi geleneksel medya araçlarının günlük yaşamı etkilediği gibi, yeni medya olarak adlandırılan sosyal medya da yaşamı etkilemektedir. İnsanlar sosyal medyayı kullanarak gün geçtikçe geleneksel kültür ortamından, dijital ortama geçiş yapmaktadırlar (Çakmak, 2016). Buradan hareketle sosyal medyanın bireyler tarafından çok farklı amaçlarla kullanıldığı düşünülebilir.

İnternet teknolojisi, sosyal medyanın temelini oluşturmaktadır (Kırık, 2014). Yeni bir medya olarak adlandırılan internetin farklı tanımları bulunmaktadır. İnternet; dünya çapında yaygın bir şekilde kullanılan ve sürekli genişleyen bir iletişim ağıdır. İnternet teknolojisi, insanların bilgiyi saklama, paylaşma ve ihtiyaç duyulduğunda kolayca ulaşma arzusu sebebiyle ortaya çıkmıştır. İnternet, bilginin yaygınlaşmasında en önemli

etkenlerden biri olduğu kadar, bilginin kirlenmesinde de önemli bir yere sahiptir. İnternet aracılığıyla insanlar, ulaşılmak istenen bilgiyi hiçbir denetime tabi tutulmadan milyonlarca kişiye ulaştırabilmektedir. Bu bilgiler bazen faydalı iken bazen de niteliksiz yasal olmayan bilgiler olabilmektedir (Bozkurt, 2006).

Teknolojik gelişmelerle birlikte insanların sohbet ortamları farklılaşmış, internet aracılığı ile normal yaşamdaki sosyal ortamlar, sanal ortamlara taşınmıştır. Günümüz insanının en büyük eğlencesi olan sanal ortamlar Facebook, YouTube, Twitter gibi resim, müzik, video gibi dosya paylaşımını sağlayan araçlardan oluşmaktadır (Akar, 2010). Sosyal medya sayesinde insanlar günlük hayatta tanımadıkları insanlarla arkadaşlık kurabilmekte, twitler atarak dünyanın farklı yerlerinde bulunan milyonlarca insana ulaşabilmektedirler. Karaduman ve Kurt (2010), dünya genelinde sosyal medyanın bu kadar ilgi görmesinin nedenini şu şekilde açıklamaktadır: İlk olarak sosyal medya insanların kendilerini gösterme ihtiyacını karşılamak için fırsat yaratmaktadır. İkinci olarak insanların anlık olarak istedikleri her konuyla ilgili haberlere ve bu haberlere yapılan yorumlara ulaşabilmelerini sağlamaktadır. Üçüncü olarak insanların sosyal ağları kullanarak istedikleri kişileri takip edebilmelerini mümkün kılmaktadır. Dördüncü olarak insanların günlük rutinlerinden uzaklaşmalarını sağlamaktadır.

Sosyal medya ile insanların iletişim şekli değişmiştir. Ayrıca insanlar sosyal medyayı bilgiye ulaşmak ve bilgiyi paylaşmak içinde kullanmaktadırlar (Güçdemir, 2010). İnsanlar sosyal ağları kullanmak için çevrimiçi profiller oluşturmaktadırlar (Kara, 2013). Oluşturulan bu profiller aynı zamanda kişilerin bireysel web sitesini de oluşturmaktadır. Cinsiyet, inanç, doğum tarihi, en sevilen kitaplar ve filmler gibi bir çok bilgi bu profil bilgilerinin içinde yer almaktadır.

Sosyal paylaşım ağlarının yaygınlaşmasıyla beraber hem internet ve bilgisayar kullanımını hem de kişilerin bu ağlarda geçirdikleri süreyi arttırmaktadır. Sanal dünyada yapılan konuşmalar, veri paylaşımları, düzenlenmesi planlanan etkinlikler insanlara sosyal medya aracılığıyla toplumsal yaşantının devam ettiği hissini verdiği için, bireyler normal yaşantıdan uzaklaşarak sosyal medyanın bir parçası haline gelmektedirler (Kamiloğlu ve Yurttaş, 2011). Ayrıca sosyal medya, sınırların ortadan kalkmasını ve insanların sanal ortamda kendilerine ait özel alanlar yaratmasını mümkün kılmaktadır (Güçdemir, 2010).

Sosyal medyanın en önemli özelliklerinden bir tanesi sürekli güncellenerek kendini yenilemesidir. İnsanların sanal ortamda tıpkı yüz-yüze de olduğu gibi iletişim kurabilmeleri internet ile mümkün olmuştur. Bu yüzden sosyal ağlardaki ilişki ve iletişim, gerçek hayattaki ilişki ve iletişime göre insanlar tarafından daha kolay kabul edilmektedir. İnsanlar gündelik hayatta grupların içine dâhil olurken bazı zorluklar yaşamalarına rağmen sanal dünyada kişilerin sosyal ağlarına girmek oldukça kolay olmaktadır. Bu durumun aksi de mümkündür. Gerçek hayatta insanlar bir grubun üyesi iken o gruptan ayrılmak ne kadar zorsa, internet ortamındaki bir grup üyeliğini sonlandırmak o kadar kolaydır. Gruptan çıkmak için üyeliği silmek ve grubun iletişim adresine girmemek yeterlidir. Bu bakımdan incelendiğinde sosyal medyanın, gerçek hayattaki ilişkilere oranla çoğu bakımdan kişilere kolaylıklar sunmaktadır.

Ancak bireyler normal hayatlarında görüştikleri insanları daha iyi tanırken, sosyal medya sitelerindeki tanıştıkları kimseleri yeterince iyi tanımamaktadırlar. Sosyal medya ve internet, insanların ilk kez birbirlerinin cinsiyet, ses gibi kişisel durumlarını göz ardı ederek iletişim kurmasını mümkün kılmıştır (Ellison, 2012). Bu yüzden insanlar istedikleri gibi bir profil oluşturarak özgür bir şekilde davranabilmektedirler.

İnsanlar; önceleri ürün satın alıp satma, bilinmeyi arama, bilgiye ulaşma, eğlence gibi çeşitli sebeplerle interneti kullanmakta iken son zamanlarda arkadaş çevrelerini genişletmek ve sosyalleşmek için kullanmayı tercih etmektedirler (Correa, Hinsley ve Zúñiga, 2010). Gelişen iletişim teknolojileri ile insanlar, duygu ve düşüncelerini diğerleriyle paylaşabilecekleri günümüzde etkisi hızla artmakta olan ve sosyal medya olarak isimlendirilen bir ortama sahip oldular (Öztürk ve Talas, 2015).

Sosyal medya, insanlara sunduğu imkânlar ve sürekli güncellenmesi sayesinde geleneksel medya araçlarına karşı daha güçlü bir hale gelmiştir. Sosyal medya inanılmaz derecede hızlı büyüyerek, insanların hayallerinin çok ötesinde içerik hazırlama ve hazırladıkları içeriği paylaşma imkânı sunmuştur (Romero ve ark., 2011). Medya teknolojik gelişmelerle beraber çeşitli boyutlar kazanmıştır. Bu boyutlardan en önemlisi sosyal medyadır. Bireyler her ne kadar geleneksel medyada pasif olsalar da, sosyal medyanın kullanımıyla birlikte aktif hale gelmiş; anında cevap verme, kendini ifade etme gibi olanaklar elde etmiştir.

İnsanlar, sosyal medyayı genel olarak eğlenme, sosyalleşme, sohbet etme gibi farklı amaçlarla kullanmaktadırlar. Ayrıca sosyal medya uygulamaları kullanıcıların görüş ve izlenimlerini aktarma, fikirlerini paylaşarak katılım sağlama, bilgi edinme gibi ihtiyaçlarına imkân da sunmaktadır. Vural ve Bat (2010), sosyal medyanın taşınması gereken özellikleri şu şekilde ifade etmektedir:

Sosyal medya, katılımcılarını cesaretlendirir ve kullanıcıların hepsinden dönüt alır.

Sosyal medyanın servisleri, geri bildirim ve katılımcılara ve açıktır.

Açıklık servisleri yorum yapma, oylama gibi konularda katılımcıları cesaretlendirir.

Sosyal medya, iki yönlü konuşmaya açık olması yönüyle geleneksel medyadan ayrılır.

Sosyal medya, hızlıca ve etkili bir şekilde toplulukların oluşumuna izin verir.

Sosyal medya, diğer sitelerin ya da insanların ilgilendikleri bir konuda link verilmesini mümkün kılmaktadır.

Web 2,0 teknolojileri üzerine yapılandırılmış olan sosyal medya uygulamaları etkileşimli niteliğinden dolayı iletişimi, grup oluşumunu ve proje ortaklığını, birlikteliği mümkün kılmaktadır (Akar, 2010). Sosyal medya platformunun sunduğu bu ayrıcalıklarla kullanıcılar kendilerini ifade edebilir, birbirleriyle iletişime geçerek sosyalleşebilirler.

1.2.2. Sosyal Medyanın Tarihi Gelişimi

İnternette temelleri 1960'lı yıllarda başlarında ABD Savunma Bakanlığı'na bağlı Savunma İleri Düzey Araştırma Projeleri Kurumu'nda ortaya atılmıştır. ARPANET'in 1969 yılında hayata geçirilmesinden, günümüzde kullandığımız www protokolünün 1991 yılında İsviçre'de CERN6 Enstitüsü'nde bulunmasına kadar daha çok teknik gelişmelere odaklanan internet tarihi, 1993 yılından itibaren grafiğe dayalı tarayıcıların ortaya çıkmasıyla etkisi hızla artmış, 1995 yılında ise servis sağlayıcısı olarak çok sayıda ticari oyuncunun pazara katılmasıyla internet çağını başlatmıştır (Kahraman, 2010). İnternet, yerel ve küresel çapta sınırları belirsizleştirerek, etkileşim ve iletişimde yeni kanallar açılmasını sağlamış ve giderek artan bir şekilde günlük işin çevrimiçi olarak halledilmesini sağlamıştır (Giddens, 2012). Tartışma platformlarının ilk örneğini 1979

yılında birden fazla internet kullanıcılarını bir araya getirmeyi hedefleyen Usenet oluşturur (Kaplan & Haenlein, 2010). Bu platform kullanıcıların birbirlerine mesaj gönderimlerini mümkün kılarak kullanıcıların kendilerine bir kullanıcı profili oluşturmalarına olanak sağlamıştır.

Sosyal medya sitelerinin temelini teşkil eden ikinci adım ise 1997 yılında Sixdegrees.com ile atılmış ve günümüzdeki sosyal medya platformlarına benzer kendi arkadaş listesi oluşturabilme ve arkadaş ekleme özelliğini getirmiştir (Kavuk, 2016). Sixdegrees.com, 1998 yılında arkadaş listelerinde gezinmeyi sağlamış ve profil oluşturma gibi bazı özellikler birçok sanal toplulukta ve belli başlı arkadaşlık sitelerinde her ne kadar önceden var olsa da, bu özellikleri kendi bünyesinde toplayan ilk site olmasına rağmen 2000 yılında kapanmıştır (Boyd ve Ellison, 2008).

Sosyal medya etkileşimli sosyal web uygulamaları yıllar içinde önem kazanarak 2002-2003 Friendster, 2004-2006 yıllarında MySpace ve 2007’de Facebook’un kurulmasıyla hız kazanmıştır (Borders, 2009’dan akt. Yılmazel, 2011). 2001’den itibaren Migente, Blackplanet, Asianavenue gibi siteler arkadaşlık ilişkilerine farklı boyutlar eklemiştir ve 2004 yılından itibaren kullanıcıları Twitter, MySpace, Facebook ile tanışmışlardır (Artam, 2009’ dan akt. Parlak, 2017).

Sosyal medyanın tarihsel gelişim sürecinde 2004 yılından itibaren Web 2.0 kavramı önem kazanmıştır. Web 2.0, wikiler, internet siteleri ve iletişim araçları gibi internet tabanlı uygulamaları ifade etmek için kullanılmaktadır. Web 2.0 teknolojisiyle birlikte sosyal medyanın gelişiminde ADSL önemlidir. İnternet kullanımını 2000’li yıllardan itibaren yaygınlaştıran ve artıran ADSL, bireylerin istedikleri zaman internete erişmelerini sağlayarak sosyal medyanın da gelişimine katkıda bulunmuştur (Eraslan, 2018). Çünkü ADSL ile internet daha düşük maliyetli ve ulaşılabilir hale gelmiş, bu durum da internet kullanımı yaygınlaşmıştır (Eraslan, 2018). Evrensel olarak internet kullanım amacının çeşitlenmesiyle birlikte kişilerin kişisel ya da dosya paylaşım aracı olarak interneti kullanmaya başlaması sosyal medyayı ortaya çıkarmıştır (West ve Turner, 2009). Sosyal medya çok eski bir tarihe dayanmamasına rağmen ortaya çıktığı andan itibaren hızlı bir gelişim gösterdiği söylenebilir.

2003’e kadar LinkedIn, Friendster, Ryze.com gibi sosyal medya sitelerini 2003’te MySpace ve 2004 yılında Facebook’un geliştirilmesi takip etmiştir (Boyd ve Ellison,

2008). Facebook'un geliştirilmesiyle sosyal medya kavramından bahsedilmeye başlanmıştır. Önce ilk olarak üniversite öğrencileri için oluşturulan Facebook, 2005 yılında lise öğrencilerinin de kullanımına açılmıştır (Boyd ve Ellison, 2008). Bu sırada önceleri sadece 140 karakter ile durum paylaşımı yapılabilen Twitter isimli başka bir uygulamaya resim ve video paylaşım özelliği eklenmiştir. Instagram, Foursquare gibi uygulamaların geliştirilmesiyle birlikte 2010 yılından itibaren internet, dünyada sosyal medya olarak algılanmaya başlamıştır (Eraslan, 2018). Türkiye ise internet ile ilk olarak 1993 yılında tanışmış ve internetin ilk bağlantısı ODTÜ'den gerçekleştirilmiştir (Yücedoğan, 2012). Devamında ise 1994 yılında Ege Üniversitesi, 1995 yılında Bilkent ve Boğaziçi Üniversiteleri, 1996 yılında İTÜ interneti kullanmaya başlamıştır (Yücedoğan, 2012). 2000'li yıllara gelindiğinde ise birçok internet sitesi kurulmaya başlamıştır (Yücedoğan, 2012).

2022 TÜİK internet kullanım verilerine göre, 16-74 yaş aralığındaki insanların %82,6'sı internet kullanmaktadır. Bunun %77,5' ini kadınlar, %87,7'sini erkekler oluşturmaktadır. Türkiye'de en çok kullanılan sosyal medya platformları sırasıyla Instagram (%83), WhatsApp (%81), Facebook (%76) ve Twitter'dır (%61). Diğer yandan 2021 yılı We Are Social'ın İnternet ve Sosyal Medya Kullanıcı İstatistikleri raporuna göre; dünya genelinde 4.66 milyar insan internet ve 4.20 milyar insan aktif olarak sosyal medya kullanmaktadır.

Bu veriler sosyal medyanın her yaştan bireyler tarafından kullanıldığını ve her geçen gün yeni uygulamalara sahne olduğunu göstermektedir. Sosyal medyanın bireylere anlık geribildirim imkânı vermesi (Hepekiz ve Gökaliler, 2019), sanattan edebiyata hayatın her alanında bilgiye kolayca erişim imkânı vermesi (Bozkur ve Gündoğdu, 2017), alışverişten eğlenceye, iletişimden eğitime kadar geniş bir kullanım yelpazesi sunması (Koca ve Tunca, 2020), içerik oluşturup paylaşma imkânı vermesi (Eraslan, 2018) gibi üstün özellikleri sayesinde toplumsal hayatta vazgeçilmez bir yer edinmiştir (Akyazı, 2019). Ayrıca insanlar sosyal medya aracılığıyla bir konu hakkındaki fikir ve düşüncelerini paylaşarak maddi gelir elde edebilmektedir (İren, 2019).

1.2.3. Sosyal Medyanın Özellikleri

Sosyal medya içeriğinin kullanıcılar tarafından belirlenmesi, sosyal medyayı geleneksel medyadan ayıran en temel özelliktir. Geleneksel medya içeriği oluşturan

kişilerin mesleği bu iken, sosyal medyada bunu meslek edinen kişi sayısı yok denecek kadar azdır.

Çeşitli kurumlar geleneksel medyada haberler ve reklamlar aracılığıyla var olmaya çalışırken, sosyal medyada bizzat temsil edilebilmektedirler. Sosyal medyayı, geleneksel medyadan ayıran en can alıcı nokta ise içeriğinin karşılıklı diyaloglardan oluşmuş olmasıdır ([Http:// Wwww.Burak.Com/2009/06/23/Sosyal-Medya-Nedir/](http://Www.Burak.Com/2009/06/23/Sosyal-Medya-Nedir/) Erişim Tarihi 25.10.2021). İnsanların sanal ortamdaki paylaşımları ve diyalogları, sosyal medyayı oluşturmaktadır. Karşılıklı olarak bilgi ve içerik paylaşmasını sağlayan internet siteleri aracılığıyla kullanıcılar aradıkları içeriklere rahatça ulaşabilmektedirler. Geleneksel medyada bilgiye ulaşmak ve yaymak için sağlam kaynaklara ihtiyaç duyulurken, sosyal medyada bilgiye ulaşmak ve yaymak daha kolay ve masrafsızdır. Sosyal medyanın başlıca özellikleri şunlardır:

Ölçeklenebilirlik: *Her ne kadar bu araçların kullanıcı sayısı milyonları bulsa da, ilk andan itibaren yeni nesil teknolojileri kullanabilecek kapasitededirler.*

Programlanabilirlik: *Bütün platformların kendine ait, kendini sürekli yenileyerek kullanıcılara yeni özellikler sunmaya yarayan bir uygulama geliştirme ara yüzü (API) vardır.*

Dinamik: *Sosyal medyanın sahip olduğu en önemli özellik, sürekli güncellenmesidir.*

Erişilebilirlik: *İnternet aracılığı ile sosyal medya içeriğine istenilen yer ve zamanda erişilebilmektedir. Bu durumun en önemli sebeplerinden biri e-mail sayesinde sürekli güncellenmesi ve ilk günden itibaren mobil cihazlarla uyumlu olarak geliştirilmiş olmalarıdır (<http://www.Burak.Com/2009/06/23/Sosyal-Medya-Nedir/> Erişim Tarihi: 25.10.2021).*

Facebook ve Youtube gibi sosyal ağ sitelerinin kolay kullanılabilmesi; kişisel bilgi, resim ve profil paylaşımı gibi amaçlarla ortaya çıkan bilgilerin hızlı bir şekilde güncellenerek analiz edilmesi ve paylaşılması kullanıcıların ilgisini çekmiştir. Hem uygulamaların sayısını hem de kullanıcılarının sayısını günden güne artmaktadır (Ajjan ve Hartshorne, 2008). Sosyal medyanın en önemli özelliği insanların kendileri ile ilgili bilgileri internet sayesinde başka kişilere açık olarak paylaşabilmesidir. Kişiler sosyal medya uygulamaları sayesinde profiller oluşturarak başka kişilerle iletişim kurabilmektedirler (Hazar, 2011).

1.2.4. Sosyal Medya Araçları ve Ortamları

Sosyal medyanın birçok araç ve ortamı bulunmaktadır. Sosyal medya araçlarının tanımı ve içeriği kişilere göre değişmekle birlikte profesyonel ve sosyal ağlar, sanal dünyalar, kurumsal ve kişisel bloglar gibi yenilikler sosyal medya kategorisinde yer alan teknolojilerdir (Hatipoğlu, 2009). Mayfield (2008) ise sosyal medyanın temel biçimlerini sosyal ağlar, sosyal imlemeler, bloglar, mikro bloglar, podcastler, forumlar ve wikiler olarak ifade etmektedir. Birbirinden farklı amaçlarla kullanılan bu araç ve ortamlar çeşitli ortak özelliklere sahiptir. Lietsala ve Sirkkunen'e (2008) göre bu özellikler; dosya içeriğinin paylaşılabilmesi için bir alanın olması, bu alandaki katılımcıların içeriklerin tamamını oluşturabilmesi, bu araçların birbirleriyle bağlantılı ve etkileşim halinde olması ayrıca katılımcıların kendilerine ait hesaplarının olmasıdır. Eraslan (2018) yaygın sosyal medya araçlarını şöyle ifade etmektedir:

Ortaklaşa yapılan projeler: Ortaklaşa yapılan projeler kullanıcıların eş zamanlı yaptığı çalışmalardır. Bu projeler genellikle wikilerdir. Ansiklopedi mantığıyla çalışan bu ortamlarda kullanıcılar belirli kavramlar ve başlıklar altında birbiriyle kişisel bilgilerini paylaşmaktadırlar (Eraslan, 2018). Başlıca wikiler ise Wetpaint ve PBWikidir (Dawley, 2009).

Bloglar: Bloglar tarihlendirme mantığıyla ve belirli bir kronolojik sırayla düzenlenen Web siteleridir (Mayfield, 2008). Her bir blog tek kullanıcı tarafından yönetilmektedir. Bloglar modern yaşamda günlüklere benzetilmektedir. Kullanıcılar kişisel içeriklerini, mesleki deneyimlerini ve buna benzer birçok içeriği bu ortamlarda paylaşabilmektedirler. Başlıca bloglar ise Wordpress, Livejournal, Blogger, Fuelmyblog, Livedoor ve Ameba-Ameblodur (Eraslan, 2018).

Mikrobloglar: Sosyal networking, anında mesajlaşma ve bloglamayı birleştiren bir araçtır (Mayfield, 2008). Dosya büyüklüğü ve içeriği bakımından microbloglar, geleneksel bloglardan ayrılır. Microbloglar sayesinde kullanıcılar anlık fotoğraflar veya video linkleri, kısa cümleler gibi küçük içerik parçalarını paylaşabilirler. Mikrobloglar, bloglarla birbirine çok benzemesine rağmen anlık ve kısa içerikler şeklinde, başkalarıyla dosya paylaşımı özelliği sayesinde bloglardan ayrılmaktadır. En önemli mikroblog uygulamalarının başında 2007 yılında kullanıma açılan Twitter gelmektedir. Twitter genel olarak bireylerin birbiriyle iletişimini sağlayan ve kişilere gündemi takip etme

fırsatı tanıyan ve her bir blogu 140 karakter ile sınırlandırılmış bir mikroblogdur (Eraslan, 2018). Twitter'ın dışında başlıca mikroblogların ise Whispurr, Daytum, Tumblr, Heello, Soupio, Meemi, İdentica, Tout, Douban, Ahsar, Akpitter olduğu söylenebilir (Eraslan, 2018).

İçerik grupları: Çeşitli formatlarda oluşturulmuş dosyaların, önceden belirlenmiş kategorilere göre paylaşılmasını mümkün kılan web servisleridir (Parlak, 2017). İçerik grupları genellikle görsel medya uygulamalarını içerse de diğer sosyal medya alanları ile de kullanılmaktadır. Kullanıcılar, erişmek istedikleri web içeriğini tamamen kendilerine uyumlu hale getirebilir. Farklı türlerde oluşturulmuş resim ve video içerikli dosyaların sosyal ağlarda paylaşılması için kullanılmaktadır (Eraslan, 2018). Video içerikli paylaşım siteleri, fotoğraf içerikli paylaşım siteleri, sosyal işaretleme siteleri gibi siteler bu topluluklara örnek oluştururlar. İçerik grupları, ses dosyalarından metin dosyalarına kadar birçok farklı alanda dosyaların paylaşıldığı servisler de kullanılmaktadır (Deperlioğlu ve Köse, 2010). Başlıca içerik grupları ise MERLOT ve Sloogdur (Dawley, 2009).

Sosyal ağ siteleri: Sosyal ağlar, toplumsal hareketlerin ortasında yer alan insanların kendine güven, yaratıcılık ve meydan okuma edimlerinin ortaya çıktığı yerlerdir. Sosyal ağ siteleri kullanıcıların kişisel bilgilerini girerek bir profil oluşturduğu platformlardır. Bu platformların en önemli özelliği kullanıcıların birbirine takip-arkadaşlık isteği göndermesidir. Kullanıcılar arasındaki iletişim ise e-mail ya da anlık mesajlar yoluyla kurulmaktadır. Teknolojiden spora, giyimden seyahate pek çok alanda kurulmuş hem yerel hem de küresel ölçekli sosyal ağ siteleri bulunmaktadır (Eraslan, 2018). Başlıca sosyal ağ sitelerinin Facebook, Windows Live.Com, V Kontakte(VK), Bebo, Friansitter, Google, Myspace, LinkedIn, My Yahoo!, YouTube, Pinterest, Dailymotion, Akademia.Edu olduğu söylenebilir (Dawley, 2009).

Sosyal imleme: Sosyal medya kullanıcılarının beğendiği ve takip ettiği sosyal ağ sitelerini diğer kullanıcılarla paylaşmasını sağlayan araçlardır. Burada paylaşılan içerikleri kullanıcılar oylayıp yorum yapabilmektedirler. Bu araçlar genel olarak kullanıcılara beğendikleri sayfaları takip etme açısından zaman tasarrufu sağlamaktadır. Popüler imlerin başında ise Delicious ve StumbleUpon gelmektedir (Eraslan, 2018).

Sosyal haberler: Sosyal medya kullanıcılarına köşe yazısı, makale gibi çeşitli konulardaki içeriklerin linklerini gönderme fırsatı sağlayan hizmetlerdir. Bu sosyal

medya ortamının en önemli özelliği, kullanıcıların paylaşımlarıyla ilgili yorum yapılması ve bu paylaşımların oylanmasıdır. Yapılan oylamalara göre, en fazla oyu alan paylaşımlar en üst sırada yer almaktadır. Popüler sosyal haber ortamlarından başlıcaları Digg ve Reddit'tir (Eraslan, 2018).

Wikiler: Wikiler isteyen herkesin rahatlıkla kullanabileceği ve üye olan kişilerin üyeliklerinin sıkı bir takip altında olmadığı uygulamalardır (Eldeniz, 2010). Wikiler birbirlerine bağlı çok sayıda web sayfasından oluşan ve içeriğinin oluşturulması ya da düzenlenmesi oldukça kolay olan web sitelerini tanımlamak için kullanılır. Her ne kadar wikilerin sayfalarını kullanıcılar oluştursalar da başka bir kullanıcı isterse başka bir kullanıcının oluşturduğu sayfayı istediği şekilde değiştirebilir. Dünya genelinde oldukça yaygın bir şekilde kullanılan ve ansiklopedi hizmeti sunan wikipedia.org bir wikidir (Kahraman, 2010).

1.2.5. Sosyal Ağlar

1954 yılında insanların çevresindeki kişilerle olan ilişkilerini tanımlamak amacıyla ilk kez sosyal ağ terimini kullanan kişi Barnes olmuştur (Barnes, 1954). Barnes sosyal ağların birbirleriyle iletişim ve etkileşim halinde olan insanlar için psikolojik bir öneme sahip olduğunu ifade etmiştir (Aksüt vd., 2011). Sosyal ağların içeriği kullanıcılar tarafından oluşturulur (Köseoğlu, 2012). Bartlett-Bragg (2007) sosyal ağları grup etkileşimini, işbirliği için paylaşılan alanı ve sosyal bağlantıları arttıran ayrıca web tabanlı bir ortamda bilgi değişimini kümeleyen uygulamalar dizisi şeklinde tanımlamıştır. SixDegrees.com, 1997 yılında kurulmuş olan ilk sosyal ağ sitesidir (Boyd ve Ellison, 2008). Bu sitede kullanıcılar profil oluşturabilir ve arkadaşlarını listeleyebilirler. SixDegrees.com kendisini, insanlar arasında mesaj göndermeyi kolaylaştırarak bağlantı kurmayı amaçlayan bir araç olarak ifade etmektedir (Boyd ve Ellison, 2008).

Sosyal ağlar kullanıcıları arasındaki ilişkileri geliştirmeyi, kullanıcılarının arkadaş listesi oluşturarak kendilerini profil sayfalarıyla ifade edebilmelerini, arkadaşlarının arkadaşlarıyla tanışarak farklı şekillerde iletişim kurmayı sağlamaktadır (Buss ve Strauss, 2009). Sosyal ağ kullanıcıları belli sınırlar içinde genel ya da yarı genel profil oluşturabilir, diğer kullanıcıların listesindekilerle konuşarak onların bağlantı listelerine bakabilirler (Boyd ve Ellison, 2008). Ayrıca sosyal ağ siteleri kişilerin, arkadaşlarına davet göndermelerine, birbirlerine e-posta ve anlık ileti göndermelerine, kişisel bilgilerini

oluşturmalarına, arkadaşlarının profillerine erişmelerine izin veren uygulamalardır (Kaplan ve Haenlein, 2010). Sosyal ağları kullanan kişiler, profilleri aracılığıyla tanıdıkları kişilerin alanlarını ziyaret edebilir, kendi kişisel bilgilerini paylaşabilir, çoklu ortam içerikleri yayımlayabilir ve bunları etiketleyebilir, başka kişilerin paylaşımlarına ulaşabilir, ortak ihtiyaç ve ilgilere göre başka gruplara katılabilir veya kendi gruplarını oluşturabilirler (Lockyer ve Patterson, 2008). Sosyal ağ sitelerini kullanan kişilerin esas kullanım sebebi sıklıkla yüz yüze görüşemedikleri ya da uzun zamandır görüşmedikleri kişileri sosyal ağlarına katmaktır.

Sosyal ağların teknolojik tabanları benzer olmasına rağmen tasarlanma amaçları farklıdır. Kimileri temelde çok farklı kitlelere hitap ederken; kimileri de din, dil, cinsiyet gibi ortak paylaşım noktası bulunan insanları bir araya getirmeyi amaçlamıştır. Sosyal ağ sitelerinin video paylaşma, mobil bağlantı gibi yeni iletişim ve bilgi teknolojisi araçlarını içermesi onu farklı kılar (Boyd ve Ellison, 2008). Son zamanlarda gençler ve genç yetişkinler arasında sosyal ağlara katılımın popüler olmasının sebebi bireylerin zamanlarının büyük bir bölümünü bu sosyal ağlarda geçirmesinden kaynaklanmaktadır (Morgan ve vd., 2010).

Kara (2013), sosyal ağ sitelerini kullanıcılarının oyun oynamalarına, tanıdıklarını davet ederek grup oluşturmalarına, kişisel profiller yaratmalarına, üyelerin birbirlerine anlık veya mesaj e-posta göndermelerine olanak sağlayan tabanlı uygulamalar olarak ifade etmektedir. Mangold ve Faulds (2009) sosyal ağların, tüketiciler tarafından kullanılan ve herhangi bir konu hakkında birbirleriyle fikir alış verişinde bulunmasını sağlayan yeni bilgi kaynağının bir çeşidi olarak ifade etmişlerdir. Boyd ve Ellison (2008) sosyal ağ sitelerinin, kullanıcılarının profiller oluşturmalarını mümkün kılan ve kullanıcıların kendi listelerindeki bağlantılarını paylaşımlarına imkân tanıyan web tabanlı sistemler olarak ifade etmişlerdir.

Sosyal ağ kullanıcıları ses dosyası, video, fotoğraf, metin ya da başka bir web sayfasına ait linkleri de içerebilmekte ve bireyler hiçbir ücret ödmeden sitelere üyelik oluşturabilmekteler. Ayrıca sosyal ağlar, bireylerin ortak ilgi ve düşüncelerini paylaştıkları, ortak konularda sohbet ettikleri, yeni arkadaş edinebildikleri, görüş bildirdikleri ortamlardır. Bu sosyal ağlar içinde her geçen gün artan sayıda çeşitli sayfa ve gruplar bulunmaktadır. Kara' ya (2013) göre bazı sosyal ağlar sadece politik, etnik,

din gibi kimlik farklılıklarını dikkate alarak oluşturulmuş olabilir. Sosyal ağlar kişileri ortak paydada buluşturmuş ve çeşitli platformların ortaya çıkmasını sağlayarak kişilerin kendi kimliklerine benzer kimliklerle bir araya gelmesini sağlamıştır. Dawley (2009); sosyal ağ sitesini, kullanıcıların bir profil oluşturabileceği ve kullanıcıları çeşitli sebeplerle başka kullanıcılara bağlayan çevrimiçi bir site olarak tanımlamaktadır. Bazı sosyal ağ araçları aşağıda açıklanmıştır.

1.2.5.1. Facebook

Dünya genelinde en çok bilinen Web 2.0 uygulamalarından biridir (McLoughlin ve Lee, 2008). Gülbahar ve arkadaşları (2010) Facebook'u kullanıcılarının oluşturduğu ağlarda özel ya da herkese açık olarak kullanıcıların birbirine bağlanmasını, gruplara dâhil olmasını ve diğerleri ile kaynakların paylaşılmasını sağlayan çevrimiçi sosyal ağ yazılımı şeklinde tanımlamaktadır. Facebook 2004 yılının başlarında Mark Zeckerberg tarafından Harvard Üniversitesinin öğrencileri için tasarlanmış ve günümüzde dünya genelinde geniş katılımcı kitlesine sahip özel bir sosyal iletişim ağıdır (Boyd ve Ellison, 2008).

Facebook, iki aylık zaman dilimi içerisinde Ivy Ligi okullarının tamamını kapsayacak şekilde genişlemiştir (<http://tr.wikipedia.org/wiki/Facebook> Erişim Tarihi 23.08.2022). 2005 yılının sonlarına doğru gelindiğinde Facebook; Avustralya, ABD, Yeni Zelanda, Meksika, Kanada, İngiltere ve İrlanda'da faaliyet gösteren 25.000' in üzerindeki üniversiteleri de üyeliğe kabul etmiştir (Toprak vd., 2009). Facebook, 2006 yılının ortalarından itibaren e-posta adresi olan bütün internet kullanıcılarının üyeliğini kabul etmiştir (Toprak vd., 2009). Facebook'un akademi dışındaki kullanıcılara açılmasıyla birlikte hem kullanıcı profili değişmiştir hem de bireylerin sosyal ağı kullanma amacının değişmesine sebep olmuştur (Joinson, 2008). Facebook, kullanıcılarının kullanımıyla şekillenerek yani sosyal ağlarda yer alan üyelerin kullanım şekillerinin farklılık göstermesinden dolayı farklı kategorilere ayrılmıştır (Büyükşener, 2009). Facebook, kullanıcılarına sunduğu profillerine ücretsiz olarak uygulama ekleyebilme özelliği sayesinde diğer sosyal ağlardan ayrılır.

Facebook, kullanıcılara arkadaş listeleri, iletişim bilgileri, albümler, kişisel bilgileri, sosyal ilgi grupları gibi bilgileri içeren kişiselleştirilmiş bir profil alanı sunmaktadır. Ellison ve arkadaşları Facebook ile yapılabilecek şeyleri şöyle ifade

etmişlerdir: “Kullanıcılar birbirleri ile chat yapabilir, mesajlaşabilir, fotoğraflara yorum yapabilir, fotoğraf paylaşabilir, arkadaşlarının duvarına yazı yazabilir, gruplarda fikir alışverişinde bulunabilir, ilgi duyduğu sosyal gruplara katılabilir ya da kendilerine grup oluşturabilir, çeşitli uygulamaları ekleyebilir, oyun oynayabilirler” (Ellison ve ark., 2007). Facebook’un sahip olduğu bütün sosyal ve teknolojik özellikler sayesinde çok kısa bir zaman içinde milyonlarca kullanıcıya ulaşmış, bireylerin gündelik hayatlarının vazgeçilemez bir parçası haline gelmiş ve sosyal iletişim ağı teknolojik özellikleri gibi birçok farklı konuda araştırmacıların ilgi odağı olmuştur (Ellison ve ark., 2007).

Zamanın en önemli değer olduğu günümüzde Facebook kullanıcılarının artmasının önemli nedenlerinden biri Facebook üyelerinin o gün çektikleri fotoğraftan sevdikleri şarkıya kadar hayatlarının her anını paylaşmak istedikleri zaman arkadaşlarını tek tek aramak yerine Facebook sayfasını güncelleyebilmesidir (Aslan, 2011). Facebook’ta, kullanıcılar günde altı milyar dakika zaman geçirmekte ve her ay video yükleme, fotoğraf ve haber paylaşma gibi yaklaşık iki milyar içerik oluşturmaktadırlar (Tonta, 2009). 500 milyondan fazla kullanıcıya sahip olan Facebook’ta, insanların 900 milyondan fazla etkileşim halinde olduğu grup ve etkinlik sayfası bulunmakta ve her ay web bağlantısı, fotoğraf albümü, haber gibi çeşitli şekillerde 30 milyar içerik paylaşarak ayda toplamda 700 milyar dakika Facebook’ ta geçirilmektedir (Yılmazel, 2011).

Facebook’ta her kullanıcının yaklaşık 130 arkadaşı bulunmaktadır ve Facebook’a kişisel cihazlarından erişen aktif kullanıcı sayısı 200 milyon kişinin üzerindedir (Köseoğlu, 2012). Facebook’a üye olan kullanıcılar yaş, cinsiyet, eğitim durumu gibi birçok bilgiyi vermeme hakkına sahip olsa da, üyelerin büyük bir kısmı özel hayatına ilişkin çoğu bilgiyi arkadaşlarıyla paylaşmak adına kaydedebilmektedirler (Kobak ve Biçer, 2008). Facebook’a kayıt sırasında herhangi bir ücret alınmamaktadır. Ayrıca Facebook üzerinde diğer sosyal paylaşım ağlarına erişmek de mümkündür (Kırık, 2014).

1.2.5.2. Twitter

Twitter, Jack Dorsey tarafından San Francisco’da 2006 yılında temelleri atılmış; 140 karakterli metinler yazmayı, ses ve video gibi verileri paylaşmayı mümkün kılan bir iletişim ortamıdır (Boyd, Golder ve Lotan, 2010). Günümüzün en popüler sosyal paylaşım ağlarından biridir. Dünya genelinde yoğun bir şekilde kullanılan Twitter kapsamlı bir Microsoft Sitesidir. Twitter kullanıcıları birbirlerine karşılıklı mesaj

gönderebilir, ülke ve dünya gündemini takip edebilirler. Twitter, duygu ve düşüncelerin karşılıklı bir şekilde takipçileriyle paylaşabilmeye olanak sağlayan kapsamlı bir sosyal paylaşım ağıdır (Kırık, 2014). Twitter, kullanıcılarına anlık bilgi paylaşımını mümkün kılmaktadır.

Twitter' ın kurucularından olan Sagolla (2009)'a göre Twitter, herkes tarafından basitçe oluşturulabilecek ve algılanabilecek, kısa, öz ve açık ifadeler için bir sosyal iletişim aracıdır (akt: Altunay, 2015). Twitter kullanıcılarına anlık "Tweet (civildama)" adı verilen yayın yapmalarını ve son güncellemeleri takip edebilmelerini sağlayan (Greenberg ve MacAulay, 2009) ve gündemde olan anlık olaylar hakkında anlık paylaşımların yapıldığı bir mikroblog sistemidir (Kwak vd., 2010). Kullanıcılar tarafından atılan tweetler herkes tarafından görülebileceği gibi kullanıcılar isterse tweetlerini sınırlandırarak sadece kendi arkadaşlarının görmesini sağlayabilir. Odabaşı ve arkadaşları Twitter' ı kişilerin internet ortamında duygu, düşünce, ve bilgilerini ya da yaptıkları şeyleri anlık olarak kısa ifadelerle yazıp paylaştıkları bir sosyal ağ sitesi olarak tanımlamaktadır (Odabaşı ve ark., 2012).

Twitter' da aktarılmak istenen metinlerin sınırlı olması mikroblog özelliğini, takipçilerin sayesinde ağ içinde yayılması ise sosyal ağ özelliği olduğunu göstermektedir (Odabaşı ve ark., 2012). Twitter, 25 Nisan 2011 tarihinden sonra Türkçe olarak da kullanılmaya başlamıştır (Odabaşı ve ark., 2012). Geliştirildiği günden itibaren dünya genelindeki popülaritesi her geçen gün artmıştır. İçeriğinde bulunan uygulamalar sayesinde kısa mesaj gönderimi konusundaki olanakları internet dünyasının SMS'i olarak anılmasına sebep olmuştur (Altunay, 2015).

Twitter, insanlara günlük hayatlarında düşündükleri, duydukları, yaşadıkları ve deneyimledikleri her şeyi kısa ifadelerle paylaşabildikleri bir web ortamı sunmaktadır (Altunay, 2015). Başka kullanıcılar yapılmış olan paylaşımlara yorum yapabilir veya aynı paylaşımı kendi ağlarındaki farklı kişilerin görebilmesi için yeniden paylaşabilirler. Böylelikle bireyler hem içerik üreticilerine hem de içeriği tüketen kişilere dönüşebilirler (Altunay, 2015). Twitter abonelikleri, bir kişiye veya kuruluşa ait resmi Twitter hesaplarını takip etmekle olur (Greenberg ve MacAulay, 2009). Kullanıcılar takibe almak istedikleri kişileri ya da kuruluşları izlemek için takip isteği gönderebilirler. Takip karşılıklı olmak zorunda değildir. Kullanıcıların bir kısmı binlerce kişiyi, bazıları sadece

tanıdığı kişileri ya da ilgilerini çeken yabancıları veya ünlüleri, kimileri birkaç kişiyi takip etmektedirler (Boyd ve ark., 2010).

1.2.5.3. YouTube

YouTube etiketleme yapma, yorum yazma, puan verme gibi Web 2.0 teknolojisinin birçok özelliğini kullanan bir sosyal medya aracıdır (Burke ve Snysder, 2008). YouTube, kullanıcılarının görsel olarak birbirleriyle iletişim kurmasını, bilgilerini ve becerilerini paylaşmalarını mümkün kılmaktadır. YouTube' un video paylaşılmasına olanak tanıyan özelliği sayesinde dünyanın en çok tanınan web sayfasıdır (Myfield, 2008).

YouTube kullanıcılarına hem hazırlanmış video kliplerin izlenilebilmesini hem de isteyen kişilerin kendi video klibini ekleyerek yayınlatabilmesini sağlar. Bu platform kullanıcıların oluşturdukları filmler, video klipler, içerikler, TV programları ve müzik videolarından oluşmaktadır. YouTube kullanıcıları her gün ortalama 65.000 adet yeni video klip ekleyip, 100 milyona yakın video klip izlenmektedirler (Bedir, 2016). YouTube üyeleri, izledikleri videoları değerlendirerek not verebilir, yorum yazabilir ve hatta kullanım koşullarına uymayan videoları YouTube yetkililerine bildirerek inceleme talep edebilirler (Bedir, 2016). Yetkililer tarafından incelenen videolar gerekli görülürse silinebilir.

15 Şubat 2005'te "Kendini Yayınla" sloganı ile 3 eski PayPal çalışanı tarafından kurulan Youtube, dünya genelinde önemli bir yere sahiptir (Mestçi, 2009). 2006 yılında ise 1.65 milyar dolara Google tarafından satın alınmıştır (Myfield, 2008). YouTube, kullanılan programlama desteği, logosu ve paylaşım mantığı gibi özellikleri ile Web 2.0'in gelişmesinin en iyi örneklerinden biridir (Mestçi, 2009).

Kişilerin sevdikleri videoları kopyalayarak kendi web sitelerine yapıştırma imkânı sunması YouTube servisinin en önemli avantajlarından biridir. YouTube' ye videolar yüklemek ve paylaşım yapmak cep telefonları, web siteleri, e-mail ve bloglar aracılığı ile gerçekleşmektedir. YouTube her geçen gün artan bir yoğunlukla eğitim ve öğretim amaçlı olarak kullanılmaktadır.

1.2.5.4. Instagram

Instagram, Kevin Systrom ve Mike Krieger isimli iki girişimci tarafından geliştirilmiştir. Instagram öncelikle Iphone telefonlarında kullanılmak amacıyla oluşturulmuş fotoğraf düzenlemeye ve fotoğraf paylaşmaya imkân sunan ücretsiz bir uygulamadır (Çakmak ve Baş, 2017). İlerleyen zaman içinde android yazılımlı telefonlarda da kullanılmaya başlanmıştır. Instagram, kullanıcıların istedikleri her yerden kolayca resim paylaşabileceği bir uygulama olması sebebiyle sıklıkla tercih edilmektedir.

Kullanıcılarının günlük yaşamlarındaki fotoğrafları paylaşabilmesi, Instagram' ı kullanan kişilerin sayısında ciddi bir artışa sebep olmuştur. Instagram, anlık ve sürekli olarak paylaşımların takip edilmesine olanak sağlar. Keşfet bölümünde farklı konularda milyonlarca içeriğe ulaşılmasını sağlamakta, kişilerin canlı yayın yaptıkları ve anlık durumlarını paylaştıkları hikâyeleri zaman ve mekân sınırı olmaksızın diğer kişilerin takip etmesini kolaylaştırmaktadır. (Olcay, 2018). 2010 yılında kurulan bu uygulama bu yüzden kısa zaman içinde en çok kullanılan uygulama haline gelmiştir (Burgaz, 2014).

1.2.5.5. MySpace

2003 yılından beri dünyanın her yerinden kullanılan bir sosyal ağıdır (Mestçi, 2009). MySpace, çevrimiçi kullanıldığı için kullanıcıları sosyalleşebilir ve sanal ortamda kullanıcıların isteğine bağlı olarak iletişim ve arkadaşlıklar kurabilir. MySpace blogları, grupları, kişisel görüntüleri, profilleri, resimleri vb. barındıran sosyal bir iletişim ağı olarak tanımlanabilir.

MySpace' de de öteki sosyal ağ sitelerindeki gibi kullanıcılar kişisel tercihleri doğrultusunda fotoğraflarını, iletişim bilgilerini ve kişisel bilgilerini ekleyebilecekleri profil sayfası oluşturabilmektedirler (Bedir, 2016). MySpace genel olarak video ve ses dosyalarının paylaşılmasını sağlar. Kullanıcıları tarafından yoğun talep görmesinin nedenleri arasında birçok müzik grubunun bu platforma üye olması söylenebilir (Satıl, 2011).

1.2.5.6. LinkedIn

LinkedIn, 2002 yılının sonlarına doğru Reid Hoffman tarafından geliştirilmiş bir sosyal paylaşım ağıdır (Kırık, 2014). LinkedIn, genel olarak iş amaçlı kullanılmaktadır.

Bu sosyal ağ aracılığı ile birçok şirket takip edilebilir ve kullanıcılar kendileri için en uygun iş ilanlarını takip ederek başvurabilirler (Kırık, 2014).

1.2.5.7. Flickr

Flickr, fotoğraf paylaşımı için kullanılmakta olan bir web servsidir (Myfield, 2008). Fotoğraf deposu olarak da adlandırılan bu web servisi sayesinde fotoğraflara farklı boyutlarda bakılabilmekte ayrıca yorum da eklenebilmektedir (Satıl, 2011). Bu web servisinin popüler olmasının sebepleri arasında cep telefonları aracılığıyla fotoğraf paylaşımı yapılabilme ve yüksek çözünürlüklü dijital fotoğraf makinelerinin kullanılması bulunmaktadır (Bedir, 2016).

1.2.5.8. TikTok

TikTok, Çin merkezli ByteDance isimli teknoloji şirketi tarafından 2016 yılında piyasaya sürülmüş olan (Ünlü, Kuş, & Göksu, 2020) ve 15 saniyeden kısa videoların paylaşıldığı (Yıldız, 2019) bir video paylaşım uygulamasıdır. Her geçen gün popülerliği artan TikTok' un kurucusu yazılım mühendisi Zhang Yiming' dir (Ünlü, Kuş ve Göksu, 2020). TikTok' un kısa videoları sayesinde elde edilen kolay içerik üretimi, kısa zaman içinde popüler bir uygulama haline getirmiştir. Kolay içerik üretimi sayesinde kullanıcılar kolayca elde edilmiş bir şöhret, popüler kültür ögesi olma gibi fırsatları elde etmektedirler.

TikTok farklı içerik üretim şekli sunsa da kullanıcılar en çok görünür olmak ve başka kullanıcıları eğlendirmek amacıyla kullanmaktadırlar (Akpınar, 2021). TikTok sayesinde kullanıcıların popüler olması takipçi sayılarının artmasına ve bu durumun da kullanıcıların yaşadığı toplumda önemli bir etki alanı yaratmasına sebep olmaktadır. Şüphesiz bu alanın yaratılmasında TikTok akımlarının etkisi büyüktür.

Sosyal medya kullanıcıları sürekli bir yenilik arayıcı içindedir. Bu arayış ise TikTok aracılığı ile oluşturulan akımlar sayesinde gerçekleştirmektedir. Yeni akımların çıkması yeni kullanıcıların oluşmasını ve eski kullanıcıların da elde tutulmasını sağlamaktadır. Bu akımlar yemek yapma videolarından dans içeriklerine, replik canlandırmalardan makyaj videolarına kadar geniş bir alana sahiptir. TikTok bu sayede kullanıcıların taleplerini karşılayarak kısa bir sürede rakip uygulamaları ile yarışır duruma gelmiştir. TikTok, 2018'de Amerika ve Avrupa'da Apple ve Android cihazlara en çok

yüklenen mobil uygulama olarak Snapchat, Instagram, Youtube gibi benzerlerini geride bırakmıştır (Yıldız, 2019).

TikTok içerikleri genel olarak belli bir akıma cevap olarak çekilmiş videolardan oluşur. Ayrıca kullanıcılar bu akımlara katılmak istediklerinde TikTok uygulamasında ilgili bölüme girip popüler akımları inceleyebilirler. Videoların sağ tarafında videonun izlenme ve paylaşılma sayısı ile videonun yorumları ve yorum sayıları görülebilmektedir. Her kültürü ve toplumu yansıtan kültürel ya da küresel akımlar oluşturulabilmektedir.

TikTok kullanıcıları çektikleri videolarla kendi ideal benliklerini sergilediklerini (Yıldız, 2019) ifade etmektedirler. TikTok kullanıcılarına videoları düzenleme, daha ilgi çekici kılma ve diğer kullanıcılarla etkileşime girme gibi olanaklar sağlayarak dijital benlik sunumu için güçlü bir teknik altyapı sunmaktadır (Ünlü, Kuş & Göksu, 2020). TikTok 'un her geçen gün popüleritesinin artmasında çeşitlilik arz eden bir pazarlama stratejisi olması, güçlü bir yapay zekâ teknolojisine sahip olması ve kullanıcı ihtiyaçlarını karşılaması gibi özellikler önemli rol oynamaktadır (Xu, Yan & Zhang, 2019).

1.3. Sosyal Bilgiler ve Sosyal Medya

Sosyal bilgilerin tarihsel gelişimi içerisinde gazete, internet, televizyon ve radyo gibi kitle iletişim araçları ile güncel olayların öğretimi gibi çeşitli eğitsel konular ders kapsamına girmektedir. Ancak bu kapsam günden güne genişlemektedir. Çünkü teknolojik gelişmelerle birlikte bu konuların medya okuryazarlığı başlığı altında daha kapsamlı ve sistematik bir şekilde ele alınması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır (Altun, 2014). Teknoloji alanında yaşanan gelişmeler, sosyal bilgiler programına dahi edilerek genç kuşaklara aktarılmaya çalışılmaktadır (Altun, 2014).

Sosyal bilgiler ve medya okuryazarlığı derslerinin ortak becerileri, öğrencilerin sosyal medyayı kullanmada bilinçli hale gelmelerini sağlar. Sosyal bilgiler dersi öğrencilere kalıp yargıları fark etme, eleştirel düşünme, araştırma yapma, düşünme gibi becerileri kazandırmaktadır (Demirkaya, 2008). Sosyal medyanın sahip olduğu çoğu özelliği ve olanakları; öğrencilerin sorgulama ve problem çözme becerilerini geliştirmelerini; aktif, yaratıcı ve araştırmacı olmalarını desteklemektedir (Gülbahar vd., 2010). Sosyal bilgiler eğitimi ile öğrencilerin çeşitli becerileri kazanmalarına ve etkin birer sosyal medya kullanıcıları olmalarına katkı sağlayacaktır.

1.4. Çocuklar ve Ergenlerde Sosyal Medya Kullanımları

Teknolojik araçların kolayca taşınabilir olması ile beraber istenilen her yerden internete erişilebilmesi, öğrencilerin zamanlarının önemli bir bölümünü sosyal medyada geçirmelerine ve bulundukları bu durumdan da önemli derecede etkilenmelerine sebep olmaktadır. Sosyal medyanın gün geçtikçe daha fazla yaygınlaşmasıyla öğrenciler yemek yerken, dinlenirken, yolda, okulda ve hatta özel ihtiyaçlarının giderilmesi esnasında bile çevrimiçi olabilmekte ve bu da iletişim şeklinin bireyselleşmesiyle ilişki formlarının değişmesine sebep olmaktadır.

Hızla gelişen ve yeniden üretilen bilgi, birçok alanda olduğu gibi iletişim teknolojileri alanında da etkili olmuştur. Sosyal medya araçları ve iletileri öğrencilerin hayatlarını önemli derecede etkilemektedir. Çünkü öğrenciler, okul öncesi dönemden itibaren, sosyal medyanın hem alıcısı hem de üreticisi ve dağıtıcısıdır (Ülker, 2012).

Sosyal medya mesajlarının oluşturulma biçimi, olumsuz sosyal medya mesajlarının temelini oluşturmaktadır (Ülker, 2012). Kurumsal, bireysel, ulusal ve uluslararası alanlarda yapılan çoğu araştırmada medya aracılığıyla iletilen mesajların özellikle öğrenciler üzerinde bazı olumsuz etkileri olduğu saptanmıştır.

Her geçen gün daha da yaygın bir şekilde kullanılan sosyal medya araçları, bir yandan öğrencileri çeşitli bilgi ve eğlence içerikli mesajlarıyla olumlu yönde etkilerken bir yandan da beden imgesi, beslenme, toplumsal cinsiyet, risk alma davranışları, şiddet, materyalizm, ırk, sınıf, habercilikte çarpıtma ve yanlışlık gibi olumsuz yönde yönlendirmekte ve etkilemektedir (Ülker, 2012). Diğer yandan sosyal medyanın öğrenciler üzerinde dünya görüşlerini genişletmeden kalıp yargıları yıkmaya kadar birçok olumlu yönü bulunmaktadır. Bu yüzden öğrencilerin işitsel, görsel ve yazılı medya karşısında bu kadar savunmasız bir alıcı durumunda bulunmalarından dolayı okulöncesi dönemden başlayarak medya hakkında bilinçlendirilmeleri önemlidir. Bu sayede öğrenciler; medyanın dilini çözebilme bilince sahip, medyayı okuyabilen, iletişim becerileri gelişmiş bireyler olabileceklerdir.

Akçan Parlaz ve arkadaşları (2012) ergenliği, puberte ile başlayan, yaşam sürecinin en önemli sosyal ve biyolojik geçiş dönemi olarak ifade etmektedirler. Ergenlik, çocuk bedeninin erişkin bedenine dönüşme sürecidir (Esen, 2010). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), 10-19 yaş grubu “Adolesan” yaş grubu olarak isimlendirmekte ve erken ergenlik

dönemi (10-13 yaş), orta ergenlik dönemi (14-15 yaş) ve geç ergenlik dönemi (16-19) olarak üç gruba ayırmaktadır. Ergenlik, duygusal ve fiziksel süreçlerin yol açtığı fiziksel, cinsel ve psikososyal olgunlaşma ile başlayan, bireyin sosyal üretkenliğini ve bağımsızlığını kazandığı, çok da belirli olmayan bir zamanda sona eren kronolojik bir dönemdir (Akçan Parlaz ve arkadaşları, 2012).

Ergenlik; bireylerin yaşadığı toplumlara ve dönemlere göre farklılıklar gösterebilir. Ergenlik fiziksel ve biyolojik bir sırayı takip eder. Ancak başlama zamanı ve seyri, bireyler arasında farklılık gösterebilir. Latince olgun olmak, büyümek anlamına gelen ergenlik, cinsel gelişme ve psikososyal olgunlaşma ile fiziksel büyümenin son kez hızlandığı bir dönemdir (Hızel Bülbül, 2004). Bu dönemde yer alan çocukluklar, yetişkin olmakla çocuk olmak arasında bocaladığı bir geçiş dönemidirler.

Bireylerin dürtülerinin artması, bedensel görünümünün değişmesi, cinsel kimliklerinin daha fazla ön plana çıkması gencin bazı cinsiyet rollerini edinmesini gerektirir (Derman, 2008). Bu yüzden ergenlik döneminde fizyolojik değişimle beraber psikolojik değişimlerin de yaşandığı söylenebilir. Derman'a (2008) göre erken ergenlik dönemindeki bulunan bireylerin en büyük uğraşları bedenleridir ve hızla değişen fiziksel değişimleriyle baş etme ve uyum sağlama çabalarındalardır.

TÜİK, 2013 yılı Nisan ayında ilk olarak 06-15 yaş grubu çocuklarıyla bir araştırma yapmıştır. Yapılan bu çalışmada 6-15 yaş grubunda cep telefonu, internet ve bilgisayar kullanım sıklığı ile kullanım amaçlarının yanı sıra medyayla olan ilişkileri de incelenmiştir. 06-15 yaş grubundaki bilgisayar kullanan çocukların bilgisayar kullanmaya başlama yaşları ortalama 8, 06-10 yaş grubundaki ortalama başlangıç yaşı 6 ve 11-15 yaş grubundaki başlama yaşı 10'dur. Bu çalışmaya göre bilgisayar kullanımı ortalama 8 yaşında başlamaktadır. 06-15 yaş grubundaki çocukların %24,4'ü kendi kullanımına ait bilgisayara sahiptirler. Çocukların %24,3'ü cep telefonu, %50,8'i internet ve %60,5'i bilgisayar kullanmaktadır. Çocukların %45,6'sı hemen her gün internet kullanmıştır. Haftalık ortalama internet kullanım süreleri incelendiğinde 06-15 yaş grubundaki İnternet kullanan çocukların %38,2'si interneti iki saat, %47,4'ü üç ile on saat, %11,8'i on bir ile yirmi dört saat, %2,6'sı ise yirmi dört saatin üzerinde interneti kullanmıştır. (<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=06-15-Yas-Grubu-Cocuklarda-Bilisim-Teknolojileri-Kullanimi-Ve-Medya-2013-15866> Erişim Tarihi: 28.08.2020).

Çocukların internet kullanım verileri incelendiğinde her geçen gün kullanım sıklığının arttığı görülmektedir. Bu durum şüphesiz bilgi teknolojilerindeki gelişmelerle beraber, çocukların okul dersleri için interneti kullanmasıyla da ilgilidir. Dutta, bilgi teknolojilerindeki gelişen koşullarla birlikte eğitimin artık ders kitapları ve dersliklerle sınırlı olmadığını; çocukların dijital medya kullanmaya, internette dolaşmaya ve bilgisayar bilgilerini genişletmeye güdülenmesi gerektiğini ifade etmektedir (Dutta, 2011).

Bu noktada X, Y, Z kuşaklarına da değinilmelidir. Bu sınıflandırmayı Çetin ve Karalar (2016), 1927-1945 doğumluların gelenekselci kuşak, 1946-1964 doğumluların bebek patlaması kuşağı, 1965-1980 yılları arası doğumluların X kuşağı ve 1981-1999 doğumluların Y kuşağı, 2000 yılından itibaren yeni bir kuşak türü olarak Z kuşağını başlatma eğilimi şeklinde yapmışlardır. Y Kuşağı olarak adlandırılan kişiler dünyanın ilk teknolojik ve küresel kuşağı olarak adlandırılırlar ve en belirgin özellikleri teknolojiye yatkınlıklarıdır (Dutta, 2011). Z Kuşağı üyeleri ise tam bir teknoloji kuşağı olarak adlandırılırlar. Z kuşağı, diğer kuşaklara ait bireylere göre bilgiyi daha çabuk yorumlayabilmektedir (Çetin ve Karalar, 2016), Çünkü teknolojinin içine doğmuşlardır ve internetsiz bir dünya düşünememektedirler.

Araştırma örneklemimizi oluşturan öğrenciler, bu kuşakta yer alan bireylerdir. Bu nesil diğer kuşaklara göre daha hızlı bir şekilde bütün teknolojik yeniliklere uyum sağlayabilmektedir. İnternet kullanımına hâkim olan bu nesil neredeyse bütün işlerini internet üzerinden yapmaktadır. Dutta, gençlerin dünya parmaklarının ucundayken, etraflarındaki gerçek dünyadan koptuklarını ve boş zamanlarını video oyunları oynayarak, film izleyerek ya da çevrimiçi sohbet odalarında geçirdiklerini ifade etmektedirler (Dutta, 2011).

Teknolojinin içine doğmuş olan Z kuşağı büyümeye devam etmektedir. Sosyal hayatları neredeyse sanal ortamda geçmektedir. Ebeveynlerinin aksine 2000 ve sonrasında doğan bütün bireyler teknolojiyle iç içedir. Bu yüzden bu bireylerin eğitim biçimleri, tüketim alışkanlıkları, arkadaşlık bağları dijital dünyaya kaymıştır. Boz'a göre bireyler ideal kimliklerini, reel hayattan ziyade sosyal ağlarda belirlediğini ifade etmektedir (Boz, 2012). Yeni medya anlayışı bireylere birçok fırsatlar sunmuştur ve bireyler ideal kimliklerini rahatça ifade edebilecekleri bir alana sahip olmuşlardır.

1.5. Sosyal Medya ve Eğitim

21. yüzyılın teknolojik gelişmeleriyle birlikte teknoloji farklı amaçlarla kullanılmaya başlamıştır. Bu amaçlardan biri de eğitimde, öğretim materyali olarak kullanılabilmesidir. Twitter, YouTube, Facebook ve Flickr'ın öğrenciler tarafından eğitim amacıyla en sık kullanılan sosyal medya araçlarıdır (Karaduman ve Kurt, 2010).

1.5.1. Facebook ve Eğitim

Facebook, en yaygın ağ olma özelliği taşıyan sosyal medya uygulamasıdır. Ayrıca kullanımı kolay, etkin ve yararlı bir uygulama olması sebebiyle akademik çalışma ortamlarını desteklemektedir (Madge ve diğerleri, 2009). Aktif katılım sağlanabilmesi, kaynak paylaşımını mümkün kılması, işbirlikçi öğrenmeyi sağlaması, araştırma ve tartışma ortamlarını desteklemesi açısından incelendiğinde etkili bir eğitim ortamı olduğu görülmektedir (Gülbahar vd., 2010).

Öğretmenler ve eğitimciler bu gibi eğitim ortamlarını kullanarak öğrencileriyle sıkıntı yaşamadan iletişime geçebilirler, ilgili derslerle ilgili paylaşım yapabilirler, öğrencilerin katılımlarıyla birlikte tartışma konuları belirleyerek öğrencilerle görüş alışverişinde bulunabilir, öğrencilere verilen proje ve ödevlerin kontrolünü yapabilirler (Karademir ve Alper, 2011).

1.5.2. Twitter ve Eğitim

Eğitim gündeminin takip edilmesi, eğitimi destekleyecek web sayfalara ait link paylaşımının yapılması, dil öğrenimine katkı sunması, öğrencilerle birlikte ders konularının tartışılabilmesi aktif katılım ortamının sağlaması amaçlarıyla kullanılabilir (Gülbahar vd., 2010). Zaman ve mekân sınırı olmadan öğrencilerle belirli eğitimler gerçekleştirilebilir, herhangi bir zaman diliminde öğretmenin paylaşacağı problemler Twitter üzerinden tartışılabilir ve öğrenciler düşüncelerini ortaya koyabilirler (Odabaşı vd., 2012). Twitter' ın eğitimde kullanım şekli şöyledir:

- *Ders saati dışında da eğitimin sürdürülmesini sağlar.*
- *İmla kurallarının öğrenilmesini sağlar ve yazma becerilerini geliştirir.*
- *Bireylerin kendilerini ifade etmesine olanak sağlar.*

- *Öğrencileri yeni sorular sormaya, farklı paylaşımlarda bulunmaya ve tartışmalara katılmaya teşvik eder.*
- *Öğrenciler ilgilendikleri konularla alakalı olarak okul dışından ve dünyanın çeşitli ülkelerinde yaşayan kişilere tweetler yollayıp fikir alışverişinde bulunabilirler (Grosseck ve Holotescu, 2008 Akt. Bedir, 2016).*

1.5.3. YouTube ve Eğitim

YouTube’da yayınlanmış olan videolara yorum yapılabilmesi, katılımcılara tartışma ortamı sunması gibi özelliklerinden dolayı öğrencilerin öğrenme seviyesini artırmaktadır (Clifton ve Mann, 2011). YouTube üyeleri çektikleri videoları rahatça yayınlama imkânı buldukları için, uygulamada oldukça fazla miktarda eğitim materyali yer almaktadır (Lee ve Lehto, 2012).

Eğitimciler YouTube’de belgesellerden konferans konuşmalarına, eğitim kurumlarının hazırladığı derslerden öğrencilerin yaptığı çalışmalara kadar çeşitli içerik barındıran eğitici videolar bulabilmektedirler. Eğitimciler ve öğrenciler arasında eğitim açısından ciddi bir etkileşim sağlamaktadır (Harley ve Fitzpatrick, 2009). YouTube sayesinde öğrenciler zaman sınırlaması olmadan ihtiyaç duydukları her an videolara ulaşabilir ki bu durum eğitimin kalitesini artırır ve kalıcı öğrenmeyi mümkün kılar (Yıldırım ve Özmen, 2012).

1.5.4. Flickr ve Eğitim

Bu uygulamanın geniş resim arşivi, bütün eğitim kademelerinde kullanılabilir. Farklı dersler için ödevler hazırlanırken öğrenciler ihtiyaç duydukları resimleri elde edebilir ve bunları paylaşabilirler. Paylaşımı yapılan resimler üzerinde tartışma yapabilirler. Ayrıca bu uygulama sayesinde öğrencilerin görsel sanat ve dil becerileri geliştirilebilir. Bu uygulama sayesinde farklı coğrafi resimler görülebilir, sanatsal müze turları düzenlenebilir, dijital fotoğraf makinesi kullanılabilir, dijital öykü oluşturulabilir, kelime öğretimi yapılabilir, boyama yapılabilir, ayrıca sınıf içi ve sınıf dışı etkinlikler yapılabilir (Gülbahar ve ark., 2010).

1.6. Alanda Yapılmış Çalışmalar

Çelikkaya (2011)'nın araştırması tarama modeli kullanılarak yürütülmüş ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri alınmıştır. Öğretmenlerin, sosyal bilgiler dersinde yer alan becerilerin genelde kısmen düzeyinde kazandırdıkları ve beceri kazandırmada hizmet içi eğitimlere katılan öğretmenlerin daha başarılı olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Shuler (2010) yaptığı doktora çalışmasında sosyal katılım faaliyetlerinin öğrencilerin sosyal davranışlarına olan etkisini ölçmeyi amaçlamıştır. Çalışmasını ergenlik dönemindeki (17-19 yaş) öğrencilerle gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin katıldıkları faaliyetler, anket ve görüşme teknikleri birlikte kullanılarak veriler toplanmıştır. Çalışmanın sonucunda öğrencilerin, sosyal ve politik aktivitelere katılım davranışlarında artış tespit edilmiştir.

Butler (2009) yaptığı doktora tezi çalışmasında; sosyal duyarlılık ile hizmet eden ve hizmet ederek öğrenme faaliyetlerine katılan öğrencilerin sosyal katılım davranışlarında olumlu gelişmeler olduğunu tespit etmiştir. Çalışmanın katılımcıları, hizmet deneyimi edindikten sonra hizmet faaliyetlerine daha istekli olarak katılmışlardır.

Önal (2012) yaptığı tez çalışmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının toplumsal katılım haklarının kullanımına ilişkin görüşlerini incelemiştir. Bu amaç doğrultusunda öncelikli olarak bir anket geliştirilmiştir. Geliştirilen bu anket sosyal bilgiler öğretmen adaylarına uygulanmıştır. Bu çalışmanın sonuçlarına göre katılımcılar vicdan ve din özgürlüğü, düşünce, dernek kurma ve derneğe katılma gibi hakları katılım hakları olarak belirtmişlerdir. Ayrıca katılımcılar toplumsal katılımı güvence altına alan haklar ve ekonomik gelir durumlarının toplumsal katılımın önündeki en büyük engel olduğunu ifade etmişlerdir.

Sömen (2016) yaptığı çalışmada nitel yöntem kullanmış ve verileri, görüşme ve gözlem veri toplama teknikleri ile toplanmıştır. Çalışmanın sonucuna göre 6. sınıf sosyal bilgiler öğretmenlerinin, sosyal katılım becerisine ait davranış, beceri ve tutumların büyük bir çoğunluğunu öğrencilere yeterince kazandıramadıkları görüşünde oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Seyhan (2014) yaptığı çalışmada olgu bilim deseni kullanmış ve verilere içerik analizi uygulanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre katılımcılar oldukça fazla metafor

üretmişlerdir. Ancak öğretmen adaylarının algılarının bir noktada toplanamadığı ve sosyal katılım kavramının bir bütün olarak açıklanabilmesi için daha çok metafora ihtiyaç duyulduğunu ifade etmiştir.

Kara Yılmaz (2017) yaptığı çalışmada; 5.sınıf sosyal bilgiler dersinde "Toplum İçin Çalışanlar" ünitesinin öğrencilere öğretilirken klasik ve iş birlikli öğrenme yöntemlerinin öğrenci başarısına etkisi deneysel olarak çalışmıştır. Çalışmanın sonucunda Toplum İçin Çalışanlar ünitesinin öğretilmesinde kullanılan iş birlikli öğrenme tekniğinin, klasik yönteme oranla başarıyı daha çok arttırdığı tespit edilmiştir.

Krantz' ın (1982) çalışmasında; 47 okul öncesi öğrencisine sosyal katılımın gözlemsel ölçüsü, sosyometrik popülerlik testi, referans iletişim ölçüsü ve duygu ilişkilendirme göreviyle uygulama yaptırmıştır. Çalışmanın neticesinde; sosyal katılımı yüksek düzeyde olan çocukların, akranlarının arkadaşlık yapılarının farkında oldukları ve akranları tarafından daha popüler olarak kabul edildiği sonucuna ulaşmıştır.

Altınok (2012) yaptığı çalışmada karma desen kullanmıştır. Çalışmasında sosyal katılım gerektiren etkinliklere katılan ve katılmayan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık tespit etmiştir.

Karatekin, Kuş ve Meray' in (2014) çalışmalarında yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanmışlardır. Yapılan görüşmelerden ortaya çıkan sonuçlara göre öğretmen adaylarının çevresel problemlerin çözümüne yönelik sosyal katılım düzeylerinin çok düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Özcan ve Şeren'in (2014) çalışmalarında, öğrencilerin genelinin, kararlara yüksek seviyelerde katılmak istediklerini belirtmelerine karşın, düşük seviyede katılımı bulunduklarını tespit etmişlerdir. Öğrencilerin öğretimle ilgili kararlara, yönetsel kararlardan daha fazla katıldıkları ve katılmaya daha istekli oldukları, sınıf ve cinsiyet değişkenlerinin, kararlara katılma durumlarında ve katılma isteklerinde önemli fark yaratmadığı araştırma sonucunda tespit edilmiştir.

Coşkun (2020) çalışmasında 5. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi ve okul uygulamalarında sosyal katılım becerisini kazanma şekillerini ortaya koymaya çalışmıştır. Araştırmaya 34 beşinci sınıf öğrencisi ve öğrencilerin sosyal bilgiler öğretmenleri katılmıştır. Çalışmada sosyal katılım süreci boyunca öğrencilerin duygu ve davranış boyutlarının olumlu anlamda etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Alabaş (2018) yaptığı tez çalışmasında doküman incelemesi tekniğini kullanmıştır. Çalışmada 1968, 1970, 1998, 2005 ve 2018 İlkokul ve Ortaokul SBDÖP' larını incelemiştir. Araştırmada ilgili programlarda sosyal katılım becerisinin ilk olarak 2005 ilköğretim programında sosyal bilgiler dersine özgü becerilerden birisi olarak yer aldığı, 2018 ilkokul ve ortaokul programında da yerini koruduğu ifade edilmiştir. Ayrıca 2005 öncesi programlarda bu kavrama doğrudan yer verilmemesine rağmen sosyal katılım becerisi içerisinde yer alan ifadelerin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Memişoğlu (2016) yaptığı çalışmada görüşme tekniği kullanılmıştır. Çalışmada öğretmenler, sosyal katılımı toplumsal sorunların çözümüne katkı sunmak şeklinde tanımlamışlardır. Ayrıca katılımı en fazla düşünce-ifade özgürlüğü ve seçme-seçilme olarak belirtmişlerdir.

Hayırsever (2010) yaptığı çalışmada, çalışmaya katılan öğretmenlerin yarısı sosyal katılım becerisinin gerekli olduğu durumları belirlemelerini kolaylaştırma, yakın çevresini ve toplumu etkileyen konularda ihtiyaçların karşılanması için fikir üretme gibi becerilerin kazandırılmasında ders kitabında yer alan içeriklerin yeterli olmadığını ifade etmişlerdir. Geriye kalan öğretmenler ise ilgili becerilerin kazandırılmasında ders kitabında yer alan içeriklerin kısmen uygun olduğunu söylemişlerdir.

Solmaz ve arkadaşlarının (2013) yaptıkları çalışmada sosyal medya kullanım amaçlarını incelemişlerdir. Serbest zamanları değerlendirmek, insanları tanımak ve anlamak, resim paylaşmak, bireylerin sunum ve bilgilerine ulaşmak, rahatlamak ve eğlenmek, bilgiye ulaşmak, var olan arkadaşlar ile iletişime devam etmek, arkadaş edinmek, olayları ve organizasyonları takip etmek sosyal medya kullanım amaçlarının bir bölümü olduğunu ifade etmişlerdir (Solmaz vd, 2013).

Özdemir ve Çetinkaya (2015) yaptıkları çalışmada, bireylerin görünürlük kazanmak için sosyal medyayı kullandıklarını ifade etmektedirler. Bireylerin, elde ettiği bu kamusal alanda fotoğraf paylaşp kısa ifadeler kullanarak, yeni bir kişilik inşa ettiklerine değinmişlerdir.

Usluel (2014) araştırmasında, sosyal medya kullanım amaçlarını eğlence, iletişim kurma, iletişimi başlatma, araştırma, işbirliği, içerik paylaşma, iletişimi sürdürme olarak belirlemiştir.

Yazıcı ve Zincir (2013) çalışmalarında sosyal medyanın ekonomik, kolaylık, erişilebilirlik gibi özellikleri dolayısıyla afet gibi kriz durumları ile karşı karşıya kaldığında sosyal medya araçlarından ortak problem çözmeye, afet planlama ve eğitim, bilgi yayma ve toplama, karar alma gibi amaçlarından nasıl yararlandığını ve ilerleyen süreçte nasıl daha fazla yararlanılabileceğini araştırmışlardır. Katılımcılar sosyal medya ile ilgili olumlu kullanım amacı sergilemişlerdir.

Her kullanıcının aynı zamanda üretici de olması sosyal medyanın bilgi kaynağı olmasında oldukça etkilidir. Ancak bu noktada bilgi kaynağı durumunda olan kullanıcıların ne kadar doğru ve güvenilir bilgiyi oluşturdukları önemli bir konudur. Yani bilginin kalitesinin düştüğü söylenebilir (Üney, 2021).

Başka bir çalışmada sosyal medya kullanımının öğrencilerin üzerinde 10 açıdan etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunlar; kültürler arası iletişim, diğer ailelerle etkileşim, yaşam becerilerinin öğrenciler tarafından öğretimde uygulama, çevrimiçi eğitim, mesleki farkındalık oluşturma, yardımlaşmaya dayalı öğrenme, yardım kuruluşlarına katılma ve gruplar oluşturma, değerlendirme ve sosyal araştırma, bireysel gelişimleri sağlama, ödev paylaşımı olarak ifade edilmektedir (Şişman Eren, 2014).

Arkan ve Yünter'in (2018), çalışmalarında öğretmenlerin sosyal medyayı kullanım amaçlarını incelemişlerdir. Öğretmenlerin sosyal medyayı öncelikli olarak haberleşmek, öğrencilerinin öğrenme durumlarını takip etmek, öğrenciler ile iletişime geçmek, bilgi ve kaynağa kolay ulaşmak, diğer eğitimciler ile ve eğitim kaynakları ile iletişime geçmek için kullandıkları belirlenmiştir.

Sarsar ve arkadaşları (2015) yaptıkları çalışmada öğrencilerin sosyal medya kullanımına ilişkin görüşlerini belirlemeye çalışmışlardır. Keyif alma, doyum sağlama, mesleki ve kişisel olarak katkı elde etme öğrencilerin olumlu olarak sosyal medyadan etkilendikleri temalardır. Facebook'un sahip olduğu özellikler sayesinde eğitime daha elverişli olması sebebiyle daha çok kullanıldığı tespit edilmiştir. Kullanım zorluğu ve sadece okumaya dayalı olması sebebiyle bloggerların daha az tercih edildiği sonucuna ulaşmışlardır. Yapılan bu çalışmada öğrencilerin sosyal medya destekli öğrenme süreçlerinden olumlu etkilendikleri sonucuna ulaşmışlardır.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırma modeli, evren ve örneklem, verileri toplamak için kullanılan araçlar, verilerin analizi gibi konulara yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Çalışmanın amacı; ortaokul öğrencilerinin sosyal medya kullanım amaçları ile sosyal katılım becerileri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu amacı gerçekleştirebilmek için çalışmada karma yöntemin açıklayıcı sıralı deseni kullanılmıştır. Karma yöntem, nitel ve nicel araştırma arasında bir köprü kurulmasını sağlar (Onwuegbuzie ve Leech, 2004). Araştırmacı açıklayıcı sıralı desende nicel verileri toplayarak araştırmaya başlar ve sonrasında nitel veriler ile nicel verileri destekler (Creswell & Clark, 2014).

Nitel veriler, elde edilmiş olan nicel verileri derinlemesine açıklayabilmek için kullanılır. Açıklayıcı sıralı desenin amacı nitel verilerin, nicel verilerdeki ilişkileri ve yönelimleri açıklamaktır (Creswell ve Plano Clark, 2014). Bu çalışmada nicel veriler "*Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeği*" ve "*Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Katılım Becerisi Ölçeği*" ile nitel veriler "*Öğrenci Değerlendirme Formu*" ve "*Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu*" ile elde edilmiştir.

Çalışmanın nicel verileri tarama modeli ile toplanmıştır. Geçmişte olmuş veya günümüzde devam eden bir olayı açıklamayı sağlayan ve aynı gruba dâhil olan kişilerin belirli özelliklerini tespit etmek için veri toplamayı hedef alan çalışmalarda "*Tarama Modeli*" kullanılmaktadır (Karasar, 2016). Ayrıca Tarama modeli, daha büyük örneklem grupları ile gerçekleştirilen çalışmalarda kullanılmaktadır (Büyüköztürk ve ark., 2016).

Çalışmanın nitel verileri betimleyici Betimsel Analiz yöntemi ile toplanmıştır. Betimsel analizde amaç, toplanan verilerin düzenlenmiş ve yorumlanmış olarak

okuyucuyla buluşturulmasıdır (Creswell & Clark, 2014). Betimsel analizle özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analiziyle derinlemesine bir işleme tabi tutulur ve yeni kavramlar veya kavramlar arası ilişkiler keşfedilir. İçerik analizinde birbirine benzeyen verileri, belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenlemek esastır (Baltacı, 2017; Lincoln ve Guba, 1985; Maxwell, 2008; Pope vd., 2006).

2.2. Araştırmanın Örneklemi ve Çalışma Grubu

Çalışmanın nicel evrenini 2022-2023 eğitim-öğretim yılının birinci yarısında Bingöl il merkezinde öğrenim görmekte olan ortaokul öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışmanın örnekleme ölçek geliştirme sürecinde AFA için 297 öğrenci, DFA için 283 öğrenci ve çalışmanın son verilerini toplamak için 787 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmanın nicel örnekleme evrenden basit seçkisiz örnekleme yolu ile belirlenmiştir. Bu örnekleme yönteminde evrendeki tüm birimler, örneğe seçilmek için eşit ve bağımsız bir şansa sahiptir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2016). Temsil edici bir örneklemin seçiminin geçerli ve en iyi yolu seçkisiz örneklemedir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2016).

Çalışmanın nitel bölümü için amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu örnekleme türünün kullanılmasının temel sebebi, küçük bir örneklem grubu oluşturulurken aynı zamanda bu örnekleme çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum düzeyde tutmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Araştırmanın nicel örneklem grubu içerisinde sosyal medyayı aktif olarak kullanan ve gönüllü katılım gösteren 21 ortaokul öğrencisi çalışmanın nitel çalışma grubunu oluşturmuştur. Çalışmanın nihai verilerini toplamak için örnekleme dâhil edilen öğrenci cinsiyetlerine ilişkin kişisel veriler Tablo 3. 1’de verilmiştir.

Tablo 2.1: Öğrencilerin Cinsiyete İlişkin Dağılımlar

Cinsiyet	N	Yüzde (%)
Kadın	412	52,4
Erkek	375	47,6
Toplam	787	100

Tablo 3.1. incelendiğinde çalışmaya katılan öğrencilerin %52,4’ün kadın (n=412), %47,6’sının ise erkek (n=375) bireylerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 3.2.’de öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıflara ilişkin dağılımları yer almaktadır.

Tablo 2.2: Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Sınıfa İlişkin Dağılımları

Sınıf	N	Yüzde (%)
5. Sınıf	100	12,7
6. Sınıf	178	22,6
7. Sınıf	158	20,1
8. Sınıf	351	44,6
Toplam	787	100

Tablo 3.2. incelendiğinde çalışmaya katılan öğrencilerin %12,7'sinin beşinci sınıfta (n=100), %22,6'sının altıncı sınıfta (n=178), %20,1'inin yedinci sınıfta (n=158), %44,6'sının ise sekizinci sınıfta (n=351) öğrenim gördüğü görülmektedir. Tablo 3.2. incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin toplam sayısı nortaokul=787' dir.

Tablo 3.3.'de öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türüne ilişkin dağılımları yer almaktadır.

Tablo 2.3: Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Okul Türüne İlişkin Dağılımları

Okul Türü	N	Yüzde (%)
Devlet Okulu	613	77,9
Özel Okul	174	22,1
Toplam	787	100

Araştırmaya katılım gösteren öğrencilerin %77,9'u devlete bağlı olan kurumlarda eğitim görmekte iken (n=613); %22,1'i (n=174) özel okullarda eğitim görmektedir.

Tablo 3.4.'de öğrencilerin sahip oldukları kardeş sayılarına ilişkin veriler yer almaktadır.

Tablo 2.4: Öğrencilerin Sahip Oldukları Kardeş Sayısına İlişkin Dağılımları

Kardeş Sayısı	n	Yüzde (%)
1 Kardeş	42	5,3
2 Kardeş	239	30,4
3 Kardeş	323	41,0
4 ve üzeri kardeş	183	23,3
Toplam	787	100,0

Araştırmaya katılım gösteren öğrencilerin %5,3'ü tek çocuk (n=42), %30,4'ü iki kardeş (n=239), %41,0'ı üç kardeş (n=323), %23,3'ü ise dört ve daha fazla sayıda (n=183) kardeşe sahiptir.

Tablo 3.5.'de öğrencilerin oturdukları evin durumuna ilişkin veriler yer almaktadır.

Tablo 2.5: Öğrencilerin Oturdukları Eve İlişkin Dağılımları

Oturulan Ev	n	Yüzde (%)
Kira	264	33,5
Kendilerinin	523	66,5
Toplam	787	100,0

Araştırmaya katılım gösteren öğrencilerin %33,5'i kira olan evlerde ikamet etmekte iken (n=264); %66,5'i (n=523) ailesine ait olan evlerde ikamet etmektedir.

Tablo 3.6.'da öğrencilerin ailelerinin aylık gelirlerine ilişkin veriler yer almaktadır.

Tablo 2.6: Öğrencilerin Ailelerinin Aylık Gelirlerine İlişkin Dağılımları

Ailenin Aylık Geliri	N	Yüzde (%)
Düşük	49	6,2
Orta	567	72
Yüksek	171	21,7
Toplam	787	100

Araştırmaya katılım gösteren öğrencilerin %6,2'si ailesinin aylık gelirini düşük olarak ifade ederken (n=49); %72'si orta düzeyde (n=567); %21,7'si ailesinin yüksek düzeyde (n=171) gelire sahip olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 3.7.'de öğrencilerin ailelerinin aylık gelir miktarına ilişkin veriler yer almaktadır.

Tablo 2.7: Öğrencilerin Ailelerinin Aylık Gelir Miktarına İlişkin Dağılımları

Ailenin Aylık Gelir Miktarı (tl)	N	Yüzde (%)
0-4999 tl	36	4,6
5000- 9999 tl	34	4,3
10000- 14999 tl	115	14,6
15000-19999 tl	122	15,5
20000 ve üstü tl	480	61
Toplam	787	100

Araştırmaya katılım gösteren öğrencilerin %4,6'sı (n=36) ailesinin aylık gelirinin beş bin tl'nin altında olduğunu ifade etmiştir. %4,3'ü (n=34) ailesinin aylık gelirinin on bin tl'nin altında ve %14,6'sı (n=115) ise onbeş bin tl'nin altında olduğunu ifade etmiştir. %15,5'i (n=122) ailesinin aylık gelirinin yirmi bin tl'nin altında olduğunu ifade ederken; %61'i (n=480) yirmibin tl'nin üzerinde gelirleri olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 3.8.'de öğrencilerin kendilerine ait oda durumlarına ilişkin veriler yer almaktadır.

Tablo 2.8: Öğrencilerin Kendilerine Ait Odaya İlişkin Dağılımları

Kendilerine Ait Odaları	N	Yüzde (%)
Evet	584	74,2
Hayır	203	25,8
Toplam	787	100

Araştırmaya katılım gösteren öğrencilerin %74,2'sinin (n=584) kendilerine ait bir odası varken; %25,8'i (n=203) kendilerine ait bir odaları olmadığını ifade etmiştir.

Tablo 3.9.'da öğrencilerin anne ve babalarının birliktelik durumlarına ilişkin veriler yer almaktadır.

Tablo 2.9: Öğrencilerin Anne ve Babalarının Birliktelik Durumlarına İlişkin Dağılımları

Anne ve Babalarının Birliktelik Durumları	N	Yüzde (%)
Birlikte Yaşıyor	745	94,7
Boşandılar	24	3
Baba Vefat Etti	18	2,3
Toplam	787	100

Araştırmaya katılım gösteren öğrencilerin ailelerinin %94,7'si (n=745) birlikte yaşıyor; %3'ünün (n=24) boşanmış ailelerinin çocuklarıdır. Öğrencilerin %2,3'ü ise (n=18) babası vefat ettiğini ifade etmiştir.

Tablo 3.10.'da öğrencilerin babalarının eğitim durumlarına ilişkin veriler yer almaktadır.

Tablo 2.10: Öğrencilerin Babalarının Eğitim Durumuna Göre Dağılımları

Eğitim Durumu	N	Yüzde (%)
Okul yok	21	2,7
İlkokul	96	12,2
Ortaokul	113	14,4
Lise	221	28,1
Üniversite	318	40,4
Toplam	769	97,7

Araştırmaya katılım gösteren öğrencilerin babalarının %2,7'si (n=21) herhangi bir okuldan mezun olmadığı; %12,2'si (n=96) ilkokul mezunu; %14,4'ü ortaokul mezunu (n=113); %28,1'i lise mezunu (n=221); %40,4'ü üniversite ya da lisansüstü eğitim mezunu (n=318) olduğu ve %2,3'ü (n=18) vefat ettiği için eğitim durumuyla ilgili bilgi elde edilememesi Tablo 3.10.'un incelenmesi sonucunda anlaşılmaktadır.

Tablo 3.11.'de öğrencilerin annelerinin eğitim durumlarına ilişkin veriler yer almaktadır.

Tablo 2.11: Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımları

Eğitim Durumu	N	Yüzde (%)
Okul yok	62	7,9
İlkokul	216	27,4
Ortaokul	152	19,3
Lise	180	22,9
Üniversite	177	22,5
Toplam	787	100

Araştırmaya katılım gösteren öğrencilerin annelerinin %7,9'u (n=62) herhangi bir eğitim kurumundan mezun değildir. %27,4'ü ilkokul mezunu (n=216); %19,3'ü ortaokul mezunu (n=152); %22,9'u lise mezunu (n=180) ve %22,5'i (n=177) üniversite ya da lisansüstü eğitim mezunu olduğu Tablo 3.11'in incelenmesi sonucunda anlaşılmaktadır.

Tablo 3.12.'de öğrencilerin babalarının meslek durumlarına ilişkin veriler yer almaktadır.

Tablo 2.12: Öğrencilerin Babalarının Mesleklerine Göre Dağılımları

Meslekler	N	Yüzde (%)
Hemşir- Fizyoterapist- Eczacı	19	2,4
Asker- Jandarma	43	5,5
Öğretmen	67	8,5
Polis	22	2,8
Şoför	3	,4
Esnaf-Serbest Çalışan	330	41,9
Berber-Kuaför	4	,5
Memur	131	16,6
Akademisyen-Savcı	20	2,5
Doktor- Diş Hekimi	11	1,4
Çiftçi-Hayvancı	9	1,1
Siyasetçi	5	,6
Avukat- Mühendis- Mimar- Bankacı	30	3,8
Kadrolu İşçi	45	5,7
İşadamı- Müteahhit	30	3,8
Toplam	769	97,7

Araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının meslek durumlarına ilişkin bilgiler incelendiğinde öğrencilerin %2,4'ünün Hemşir- Fizyoterapist- Eczacı olduğu (n=19), %5,5'i Asker- Jandarma statüsünde çalıştığı (n=43), %8,5'inin öğretmen olduğu (n=67), %2,8'inin polis (n=22), %41,9'unun esnaf ya da serbest çalışan (n=330), %16,6'sının memur (n=131), %2,5'inin akademisyen (n=20), %1,4'ünün doktor ya da diş hekimi (n=11), %1,1'inin çiftçilik yada hayvancılıkla uğraştığını (n=9), %3,8'inin avukat-mühendis-mimar-bankacı (n=30), %5,7'sinin kadrolu işçi olduğu (n=45) ve %3,8'i işadamı ya da müteahhit (n=30) olduğu Tablo 3.12'nin incelenmesi neticesinde

anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerden 18 tanesinin babası vefat ettiği için herhangi bir veri elde edilememiştir.

Tablo 3.13.'de öğrencilerin annelerinin meslek durumlarına ilişkin veriler yer almaktadır.

Tablo 2.13: Öğrencilerin Annelerinin Mesleklerine Göre Dağılımları

Meslekler	N	Yüzde (%)
Hemşire- Fizyoterapist- Eczacı	37	4,7
Asker- Jandarma	2	,3
Öğretmen	51	6,5
Polis	1	,1
Ev Hanımı	633	80,4
Esnaf-Serbest Çalışan	22	2,8
Berber-Kuaför	1	,1
Memur	26	3,3
Akademisyen-Savcı	3	,4
Doktor- Dış Hekimi	4	,5
Çiftçi-Hayvancı	1	,1
Avukat- Mühendis- Mimar- Bankacı	3	,4
Kadrolu İçi	3	,4
Toplam	787	100

Araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin mesleklerine ilişkin bilgiler incelendiğinde, %80,4'ünün annesinin ev hanımı olduğu (n=633), %4,7'sinin Hemşire-Fizyoterapist- Eczacı (n=37), %6,5'i öğretmen (n=51), %2,8'inin serbest çalışan ya da esnaf (n=22), %3,3'ünün ise memur (n=26) olduğu Tablo 3.13'ün incelenmesi sonucunda anlaşılmaktadır.

Tablo 3.14.'de öğrencilerin sahip olduğu teknolojik araçlara ilişkin veriler yer almaktadır.

Tablo 2.14: Öğrencilerin Sahip Olduğu Teknolojik Araçların Frekans Tablosu

Teknolojik Araçlar	N	%	Percent of Cases (%)
Tablet	378	35,1	48
Telefon	273	25,3	34,7
Bilgisayar	201	18,6	25,5
TV	10	0,9	1,3
Akıllı Saat	26	2,4	3,3
Teknolojik Araca Sahip Değil	190	17,6	24,1
Toplam	1078	100	137

Tablo 3.14 incelendiğinde verilen cevaplara göre katılımcıların kişisel olarak %35,1'i tablet; %25,3'ü telefon; %18,6'sı bilgisayar; %0,9'u televizyon; %2,4'ü akıllı

saate sahip iken, %17,6'sının herhangi kişisel bir teknolojik araca sahip olmadığı görülmektedir.

Tablo 3.15.'de öğrencilerin cinsiyetlerine göre sahip olduğu teknolojik araçlara ilişkin veriler yer almaktadır.

Tablo 2.15: Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Sahip Olduğu Teknolojik Araçların Crosstabs Tablosu

Teknolojik Araçlar	Cinsiyet				Toplam
	Kadın		Erkek		
	N	%	N	%	
Tablet	195	47,3	183	48,8	378
Telefon	136	33	137	36,5	273
Bilgisayar	90	21,8	111	29,6	201
TV	3	0,7	7	1,9	10
Akıllı Saat	10	2,4	16	4,3	26
Teknolojik Araca Sahip Değil	104	25,2	86	22,9	190
Toplam	412		375		787

Tablo 3.15 incelendiğinde öğrencilerin verdiği cevaplara göre katılımcıların cinsiyetlerine göre sahip oldukları teknolojik araçların dağılımı görülmektedir. Katılımcıların 412'si kadın, 375'i erkektir. Tabloya göre kadın katılımcıların 195'i ve erkek katılımcıların 183'ü tablet; kadın katılımcıların 136'sı ve erkek katılımcıların 137'si telefon; kadın katılımcıların 90'ı ve erkek katılımcıların 111'i bilgisayar sahibidir. Kadın katılımcıların 10'u akıllı saate sahipken erkek katılımcıların 16'sı akıllı saate sahiptir. Kadın katılımcılardan 104'ü ve erkek katılımcıların 86'sı herhangi bir kişisel teknolojik araca sahip değildir. Tablo 3.15'e göre her iki grup içinde tablet kullanımının daha yoğun olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bu durumun pandemi döneminde derslerin çevrimiçi olarak verilmesinden kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

Tablo 3.16.'da öğrencilerin evlerinde bulunan iletişimsel teknolojik araçlara ilişkin veriler yer almaktadır

Tablo 2.16: Evde Bulunan İletişimsel Teknolojik Araçların Frekans Tablosu

Teknolojik Araçlar	N	%	Percent of Cases (%)
TV	756	30,6	96,1
Bilgisayar	435	17,6	55,3
Telefon	748	30,3	95
Tablet	528	21,4	67,1
Toplam	2467	100	313,5

Tablo 3.16 incelendiğinde katılımcıların evlerinde %30,6'sında TV; %17,6'sında bilgisayar; %30,3'ünde telefon; %21,4'ünde tablet bulunduğu görülmektedir. Neredeyse

katılımcıların tamamında geleneksel medya araçlarından olan TV ve günümüzün vazgeçilmez iletişim araçlarından olan telefon bulunmaktadır.

Tablo 3.17.'de öğrencilerin cinsiyetlerine göre evlerinde bulunan iletişim teknolojileri araçlarına ilişkin veriler yer almaktadır

Tablo 2.17: Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Evlerinde Olan İletişimsel Teknolojik Araçlarının Crosstabs Tablosu

Teknolojik Araçlar	Cinsiyet				Toplam
	Kadın		Erkek		
	N	%	N	%	
TV	397	96,4	359	95,7	756
Bilgisayar	215	52,2	220	58,7	435
Telefon	395	95,9	353	94,1	748
Tablet	274	66,5	254	67,7	528
Toplam	412		375		787

Tablo 3.17'de katılımcıların cinsiyetlerine göre evlerinde bulunan iletişim teknolojileri araçlarının dağılımı görülmektedir. Katılımcıların 412'si kadın, 375'i erkektir. Tabloya göre kadın katılımcıların 397'sinin ve erkek katılımcıların 359'unun evinde televizyon; kadın katılımcıların 215'inin ve erkek katılımcıların 220'sinin evinde bilgisayar; kadın katılımcıların 395'inin ve erkek katılımcıların 353'ünün evinde telefon; kadın katılımcıların 274'ünün ve erkek katılımcıların 254'ünün evinde tablet olduğu görülmektedir.

Neredeyse bütün evlerde farklı teknolojik araçlar bulunmaktadır. Bu durum çocukların çok erken yaşlardan itibaren teknolojiyle tanışmasını mümkün kılmıştır. Böylece çocuklar teknolojik araçları kullanmakta birçok yetişkine göre daha da uzmanlaşmıştır.

Tablo 3.18.'de öğrencilerin güvenli internet kullanımına ilişkin veriler yer almaktadır.

Tablo 2.18: Güvenli İnternet Kullanımına Ait Frekans Tablosu

Teknolojik Araçlar	N	%	Percent of Cases (%)
Kimlik numarası e posta vb verileri paylaşmam	729	18,6	92,6
Açık paylaşmam	711	18,1	90,3
Bilmediğim teklifi kabul etmem	618	15,8	78,5
Güçlü şifre oluşturma	656	16,7	83,4
Telif hakkı	531	13,5	67,5
Hakaret küfür etmem	678	17,3	86,1
Toplam	3923	100	498,5

Tablo 3.18 incelendiğinde katılımcıların %18,6'sı kimlik numarası e-posta vb verileri paylaşmam; %18,1'i verilerimi açık paylaşmam; %15,8'i bilmediğim teklifleri kabul etmem; %16,7'si güçlü şifre oluşturmam; %13,5'i telif hakkına dikkat ederim; %17,3'ü paylaşımlarımda hakaret küfür etmem şeklinde cevaplar verdikleri görülmektedir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmada veri toplamak için Şişman Eren tarafından geliştirilen “*Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeği*” (Şişman Eren, 2014); araştırmacı tarafından geliştirilen “*Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Katılım Becerisi Ölçeği*”; “*Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu*” ve “*Öğrenci Değerlendirme Formu*” kullanılmıştır.

2.3.1. Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeği

Şişman Eren (2014), tarafından geliştirilmiş olan ölçek 12 maddeden oluşmakta ve beşli derecelendirmeli (1=Hiçbir zaman - 5=Her zaman) likert ölçeği tipindedir. Ölçeğin tamamının iç tutarlılık katsayısı .89, birinci ve ikinci faktöre ait güvenirlik katsayıları ise sırasıyla .88 ve .80’ dir. Ortaokul ve lise öğrencilerine yönelik olarak hazırlanan bu ölçek sosyal medya kullanım amaçlarını, “*Ders Hazırlığı*” ve “*Kişiler Arası Etkileşim*” olmak üzere iki boyutta ölçmektedir. Ölçeğin verilerine göre ölçek oldukça yüksek güvenirliğe sahiptir.

2.3.2. Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Katılım Becerisi Ölçeği

Alan yazında ortaokul öğrencileri için geliştirilmiş bir “*Sosyal Katılım Becerisi Ölçeğine*” rastlanılmamıştır. Alan yazında böyle bir ölçeğin olmaması, bu ölçeğin geliştirilmesini önemli bir ihtiyaç haline getirmiştir. Ölçek geliştirme sürecinin ilk aşaması, ölçeğin amacının net bir şekilde belirlenerek, son aşamada ölçeğin maddelerini oluşturacak geniş bir madde havuzunun oluşturulmasıdır (DeVellis, 2014). Bu çerçevede araştırmacı tarafından öncelikle madde havuzu hazırlanmıştır. Sonrasında gereken izinler alınarak AFA için 297, DFA için 283 öğrenciyle çalışılmış ve ölçek geliştirme süreci tamamlanmıştır. Madde havuzu oluşturma sürecinden AFA ve DFA için gerçekleştirilen süreçler detaylı bir şekilde aşağıda açıklanmıştır.

2.3.2.1. Madde Havuzunun Oluşturulması

Ölçek geliştirme çalışmaları, kuramsal ya da uygulamalı süreçler dikkate alınarak yapılmaktadır. Yapılan bu çalışma, uygulamalı süreç aşamalarına uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin sosyal katılım becerilerini ölçmek için beşli likert tipli (Köklü, 1995) bir ölçek tasarlanmış ve tasarlanan bu ölçeğin geçerlik ve güvenirlik işlemleri yapılmıştır.

Uygulamalı süreçte önce literatür taranmış, öğrencilerin sosyal katılım becerileri ile ilgili yapılmış olan çalışmaya ya da benzer araştırmalara ulaşılmış ve bu çalışmalarda kullanılmış olan ölçekler (Altun ve Şahin, 2019; Samancı, Ocakçı ve Secer, 2018) incelenmiş ve alan uzman görüşleri doğrultusunda taslak bir madde havuzu oluşturulmuştur. Oluşturulan bu taslakta toplam 90 madde yer almıştır. Taslak maddeler üzerinde gerçekleştirilen çalışmalar neticesinde çalışmanın amacına uygun bir şekilde 38 madde uzman görüşüne sunulmuştur. Uzmanlardan gelen dönütler neticesinde 10 madde çıkarılmış, 7 madde yeniden düzenlenmiştir. Sonuç olarak Likert tipli ölçekte madde sayısı 28'e indirilmiştir.

2.3.2.2. Yüzey ve Kapsam Geçerliği

Ölçme aracında yer alan soruların incelenen konuyla ilgili bilgiye yönelik olduğuna dair uzman görüşü yüzey geçerliliği olarak ifade edilmektedir (Tavşancıl, 2010). Kapsam geçerliği ise ölçekte yer alan her maddenin bir bütün olarak amaca ne kadar hizmet ettiğinin incelenmesi için konu uzmanlarından görüş alınmasıdır. Bu sebeple maddeler oluşturulduktan sonra önce iki Türkçe öğretmenine gönderilerek tavsiyede bulunmaları istenmiş ve geri dönüşler çerçevesinde ilgili düzenlemeler yapılmış ve maddelere son şekli verilmiştir.

Yüzey geçerliği, bir ölçeğin araştırılan konuyu doğru olarak ölçüp ölçmediğini belirlemek için araştırmacıların, araştırılan konu hakkında uzman olanların ve pilot çalışma kapsamına alınan kişilerin fikirlerinin alınmasıdır (Tavşancıl, 2010). Bu yüzden bütün maddeler tek bir formda birleştirilerek ölçek geliştirme ve sosyal katılım becerisi hakkında bilgi sahibi olan 8 öğretim elemanına gönderilerek incelemeleri istenmiştir. Ayrıca uzmanlara 3'lü derecelendirme ölçeği (1:Uygun, 2:Düzenlenmeli, 3:Çıkarılmalı) sunularak madde uygunluğu hakkındaki cevaplarını belirtmeleri istenmiştir. İlaveten uzmanların ilgili maddelerle ilgili olarak açıklama yapmak istediklerinde olanak sunmak için her maddenin yan tarafına bir açıklama alanı eklenmiştir.

Son aşamada uzmanlardan gelen formlar bir araya getirilmiş, tüm cevaplar tek bir formda toplanmış ve gelen dönütlere uygun olarak yapılan düzenlemelerin sonunda taslak ölçekte 28 madde kalmıştır. Böylece taslak ölçek 28 maddeden oluşturularak pilot uygulama yapılmasına karar verilmiştir. Pilot uygulama sırasında öğrencilerle yüz yüze görüşmeler de gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerden gelen geri bildirimlere göre taslak ölçek oldukça anlaşılırdır. Böylelikle ölçeğin yüzey ve kapsam geçerliği sağlanmıştır.

2.3.2.3. Pilot Uygulamanın Yapılması

Genel uygulamalara geçilmeden önce ölçeğin uygulanma şekline ilişkin olarak bir yönerge oluşturulmuş ve bir pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama araştırmacı tarafından AFA için 297, DFA için 283 kişilik bir grup üzerinde gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama 2021-2022 eğitim-öğretim yılının ikinci döneminde, Bingöl ilinde faaliyet gösteren ortaokullarda gerçekleştirilmiştir.

Uygulamalar tamamlandıktan sonra öğrenciler tarafından doldurulmuş bütün formlar incelenmiş ve veri kaybının olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Yapılan incelemeler sonucunda birden fazla kodlama yapma, eksik cevap verme gibi sebeplerle cevapları geçersiz sayılacak öğrencilerin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Veri toplama aracının uygulanması için gereken süre yaklaşık 10 dakikadır. Elde edilen veriler SPSS 22.0 ve LISREL 8.80 programları kullanılarak analiz edilmiştir.

2.3.2.4. Yapı Geçerliliği ve Güvenirliği Analizi

Yapı geçerliliği, araştırılan yapıyı ölçtüğü varsayılan değişkenlerin oluşturdukları bütünün, öngörülen yapıyı temsil edip etmemesidir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2014; Tavşancıl, 2010; Alpar, 2020). Ölçek 5’li likert tipi olup, “Kesinlikle Katılmıyorum (1), Katılmıyorum (2), Kararsızım (3), Katılıyorum (4) ve Kesinlikle Katılıyorum (5)” şeklinde derecelendirilmiştir. Veri setlerinin faktör analizi için uygunluğunu tespit etmek için “*Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett Sphericity testi*” testleri yapılmıştır. Verilerin faktör analizinin yapılabilmesi için Barlett testinin anlamlı çıkması ve KMO katsayısının en az 0.60 olması gerekmektedir (Tavşancıl, 2010; Büyüköztürk, 2006). Geliştirilen ölçeğe Barlett testi yapılmış ve ki kare değeri. 000 düzeyinde anlamlı çıkmıştır. Elde edilmiş olan bu değerler oluşturulan örneklemin, evreni temsil ettiğini ve bu anlamlılık değerine göre verilerin normal bir dağılım sergilediğini

göstermektedir. Ölçeğin KMO değeri .939 olarak bulunmuştur. Bu KMO değerine göre veriler Faktör Analizi yapmak için uygundur.

Bir ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek için genellikle faktör analizi yöntemi kullanılmaktadır. İki türlü faktör analizi bulunmaktadır. Bunlardan ilki yeni geliştirilen veya farklı bir dilden çevrilmiş olan bir ölçeğin değişkenlerinde yer alan ifadelerdeki faktör yapısını açıklayan “Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA)” ile önceden kullanılan bir ölçeğin, güncel bir çalışmada kullanıldığında esas faktör yapısına uygunluğunu analiz eden ve eğer uyuyorsa düzeyini anlamaya yarayan “Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) dir” (Yaşlıoğlu, 2017). Yapı geçerliliği analizlerinde önce AFA, sonra DFA yapılması genellikle kabul edilen bir yöntemdir (Worthington ve Whittaker, 2006). Araştırma sırasında elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktardıktan sonra verilerin analizlerinde AFA için SPSS 22.0, DFA için LISREL 8.80 programları kullanılmıştır.

2.3.2.5. Açıklayıcı Faktör Analizi

AFA’nın esas amacı analizde yer alan değişkenler arasındaki ilişkiyi tespit etmektir. AFA, birbiriyle ilişkili olan veri setlerini birbirlerinden bağımsız olarak yeni veri yapılarına dönüştürerek daha az sayıda veri elde etmeyi sağlayan, ortaya çıkan faktörlerin ne olduğunu, sebeplerini ve faktörlerin isimlendirilmesini sağlamak için kullanılan yöntemlerdir (Alpar, 2020).

Gerçekleştirilen analizlerle ölçekteki maddelerin ortak varyansları, çarpıklık ve basıklık katsayıları, madde-toplam puan korelasyonları, maddelerin korelasyon matrisi değerleri, birden fazla faktöre yüklenen maddelerin faktör yükleri arasındaki farklar (en az 0.10) ve faktör yükleri (en az 0.30) incelenmiştir (Büyüköztürk, 2006). Gerçekleştirilen bu analizlerden sonra 8 madde diğer maddelerle binişiklik gösterdiği için ölçeğe dâhil edilmemiştir. Yapılan tüm işlemler, temel bileşenler faktör çıkarma yöntemi ve eğik döndürme yöntemlerinden direct oblimum rotasyon döndürme işlemi ile gerçekleştirilmiştir. Açıklayıcı Faktör Analizinde korelasyon matrislerinin faktörlenebilir olduğunun tespit edilebilmesi için korelasyonların anlamlılığını ölçmekte Bartlett’in Küresellik testi kullanılır (Büyüköztürk, 2006). Elde edilen test sonuçları da $p < 0,05$ ise korelasyon matrisinin faktör analizine uygun olduğu ifade edilir. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) Örneklem Yeterliği Ölçüsü ile AFA’ da incelenen örneklemin faktör analizine uygunluğuna bakılır. Faktör analizinin doğru olduğunu ifade edebilmek

için $KMO > 0,80$ olmalıdır (Alpar, 2020). Tablo 3.19’da çalışmaya ait KMO ve Bartlett’ in Küresellik Testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 2.19: KMO ve Bartlett’ in Küresellik Testi

KMO Örneklem Yeterliliği Ölçüsü	,939
Ki-Kare (χ^2)	304,56
Bartlett'in Küresellik Testi	Serbestlik Derecesi (sd)
	162
	P-Değeri
	,000

KMO örneklem yeterliliği analizi.939 olarak elde edilmiştir (Tablo 3.19). Literatürde KMO değerinin 0 ile 1 arasında bir değer alması gerektiği (Field, 2005) belirtilmektedir. Kalaycı (2017) örneklem büyüklüğünün ve değişkenler arasındaki korelasyonların faktör analizine uygunluğu için yapılan KMO değerinin “ $KMO > .90$ ise mükemmel, $.80 < KMO < .90$ arası çok iyi, $.70 < KMO < .80$ arası iyi, $.60 < KMO < .70$ arası orta, $.50 < KMO < .60$ arası kötü, $KMO < .50$ ise kabul edilemez” olduğunu ifade etmiştir. Elde edilen.939 değerine göre faktör analizi için kullanılan örneklem büyüklüğü yeterlidir.

Bartlett’ in Küresellik Testi, örneklem uygunluğunun belirlenmesinde kullanılan ikinci aşamadır. Yapılan analizler sonucunda elde edilen ki-kare istatistiğinin anlamlı çıkması ($p = .000$; $p < .05$) veri matrisinin uygun olduğu (Büyüköztürk, 2006) anlamına gelmektedir.

Özdeğer ölçütü, temel birleşenler analizi ve faktör analizinde en sık kullanılan ölçütlerden biridir. Özdeğer ölçütü, bir faktörün açıklayacağı en az bir değişkenin açıklayacağı kadar olması mantığına dayanır. Bu sebeple, Özdeğeri > 1 olan faktörler önemli faktör; Özdeğeri < 1 olan faktörler önemsiz faktör olarak nitelendirilir ve dikkate alınmazlar (Alpar, 2017). Tablo 3.20’de, geliştirilen ölçeğe ait açıklanan varyanslar ve özdeğer vermiştir.

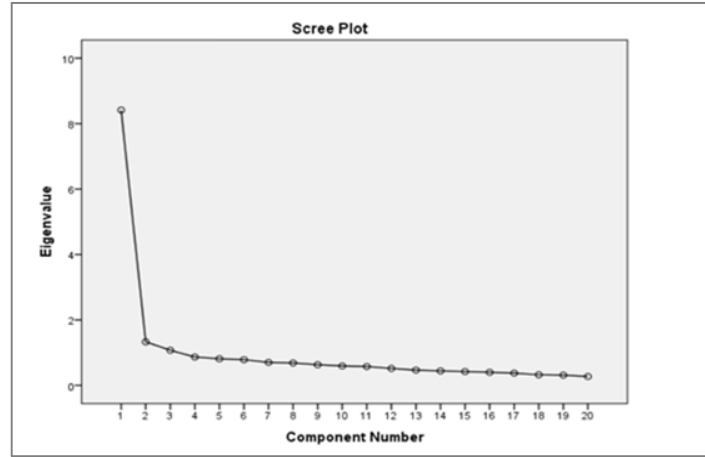
Tablo 2.20: Özdeğer ve Varyans Açıklama Oranı

Faktör	Başlangıç Öz Değerleri (Initial Eigenvalues)			Toplam Faktör Yükleri			Faktör Yüklerinin Döndürülmüş Topamları
	Top.	Varyans %	Küm. %	Top.	Varyans %	Küm. %	Top.
1	8,414	42,068	42,068	8,414	42,068	42,068	7,437
2	1,330	6,648	48,716	1,330	6,648	48,716	6,570
3	1,072	5,362	54,078				
4	,866	4,332	58,411				
5	,813	4,066	62,477				
6	,785	3,926	66,403				
7	,702	3,511	69,914				
8	,686	3,428	73,342				
9	,631	3,154	76,496				
10	,593	2,964	79,460				
11	,577	2,885	82,345				
12	,517	2,586	84,931				
13	,468	2,338	87,269				
14	,442	2,211	89,480				
15	,422	2,109	91,589				
16	,399	1,993	93,582				
17	,374	1,868	95,451				
18	,325	1,626	97,076				
19	,314	1,569	98,645				
20	,271	1,355	100,000				

Toplam faktör sayısı belirlenirken çizgi grafiği (scree plot), özdeğerler ve toplam varyansa katkı yüzdesi sıklıkla kullanılan ölçütlerdir (Field, 2005; Büyüköztürk, 2006; Tavşancıl, 2010). Tablo 3.20 incelendiğinde 3 faktöre ait özdeğerinin 1’den büyük olduğu görülmektedir. Tablo 3.20 verilerine göre ölçekte en fazla 3 boyut bulunması gerekmektedir.

Açıklanan varyans incelendiğinde toplam varyansın %48,71’ ini açıkladığı görülmektedir. Ancak 3. Faktörde tek madde bulunduğu için ve genel olarak her faktörün en az dört madde içermesi ile ilgili genel bir görüş olduğu için ve ayrıca üçüncü faktörün varyans açıklama yüzdesi %5’ den küçük olduğu için Faktör sayısı ikiye indirgenmiştir.

Şekil 2.1: Yamaç Grafiği

Şekil 3.1 incelendiğinde ikinci faktörde bir kırılma noktası olduğu görülmektedir. Özdeğerler, yamaç grafiği ve birikimli açıklanan varyans değerleri incelendikten sonra ölçekteki faktör sayısı iki olarak belirlenmiştir. AFA’da oluşturulan ilk faktör çözümü yorumlanamayan bir yapıda olduğunda, faktör döndürme işlemi yapılarak yorumlanabilir bir konuma getirilmeye çalışılır. Çalışmada eğik döndürme yöntemlerinden direct oblimin döndürme yöntemi uygulanmıştır. Faktör döndürme işlemi uygulandıktan sonra ölçekte yer alan maddelerin faktör yükleri Tablo 3.21’de gösterilmiştir

Tablo 2.21: Madde Faktör Yükleri
Pattern Matrix^a

	Component	
	1	2
m6	,917	
m3	,785	
m1	,761	
m7	,745	
m4	,643	
m11	,611	
m8	,585	
m24	,545	
m23	,458	
m27	,440	
m10	,494	,327
m12	,451	,320
m15		,839
m14		,764
m19		,763
m20		,670
m26		,631
m16	,354	,440
m18	,327	,488
m22		,382

Faktör döndürme işleminden sonra ölçeğin ilk alt boyutunun 12 maddeden (1, 3, 4, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 23, 24, 27), ikinci alt boyutunun 8 maddeden (14, 15, 16, 18, 19, 20, 22, 26) oluştuğu belirlenmiştir. Uygulanan AFA sonucunda 8 madde (2, 5, 9, 13, 17, 21, 25, 28) eşik değerin (0.30) altında kaldığından ve diğer maddelerle binişiklik gösterdiği için ölçekten çıkartılmıştır.

AFA sonucunda 20 madde ve 2 boyuttan oluşan “Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Katılım Becerisi Ölçeği” elde edilmiştir. Sonrasında maddelerin içeriklerine göre boyutlar adlandırılmıştır. Boyutlara verilen isimler ve boyutları oluşturan maddeler Tablo 3.22’de verilmiştir.

Tablo 2.22: Ölçeğin Alt Boyut İsimleri ve Madde Numaraları

Boyut	Madde Numaraları
1. Boyut: Sosyal Değişime Açıklık	1, 3, 4, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 23, 24, 27
2. Boyut: Aktif Katılım ve Liderlik	14, 15, 16, 18, 19, 20, 22, 26

2.3.2.6. Doğrulayıcı Faktör Analizi

DFA’da model veri uyumu incelenir ve değişkenler arasındaki ilişki temel alınarak kurulmuş olan hipotezler test edilmeye çalışılır (Floyd ve Widaman, 1995; Büyüköztürk, 2006). AFA yapıp, kuramsal temelli boyutsallık elde edildikten sonra, DFA yapılarak oluşturulan modelin çeşitli uyum indeksleri kullanılarak değerlendirilmesi gerekmektedir (Tay ve Jebb, 2017). Verilerde var olan faktör sayıları, hangi göstergelerin hangi faktörlerle ilişkili olduğu hakkında geçmiş kanıtlara ve teoriye dayalı olarak bilinmesi gerekmektedir.

DFA; faktör modelinin zamana veya bilgi kaynaklarına göre kararlılığının incelenmesi, yöntem etkilerinin değerlendirilmesi gibi AFA’da bulunmayan birçok farklı analitik olasılığın incelenmesini gerçekleştirir (Brown, 2015). DFA’da incelenen değerler şunlardır: RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation - Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü); SRMR (Standardized Root Mean Square Residuals - Standartlaştırılmış Ortalama Hataların Karekökü); CFI (Comparative Fit Index - Karşılaştırmalı Uyum İndeksi); TLI (Tucker-Lewis Index - Tucker-Lewis İndeksi); χ^2/sd (Chi-Square/Degree of Freedom - Ki Kare/Serbestlik Derecesi) (Alpar, 2020).

AFA sonucu ortaya çıkan 2 faktörlü yapının uyum indekslerini incelemek için DFA yapılmıştır. Analiz, 28 madde olarak yapılan ancak AFA sonrası çıkartılan 8 madde dâhil edilmeden 20 madde ile gerçekleştirilmiştir. Her bir indeksin uygunluk değeri içi

kabul edilebilir kesim değerleri (Çokluk ve ark., 2014) incelenmiştir. Belirtilen değerler Tablo 3.23’de verilmiştir.

Tablo 2.23: Yapısal Eşitlik Modeli Araştırmalarında Kullanılan Uyum İndeksleri

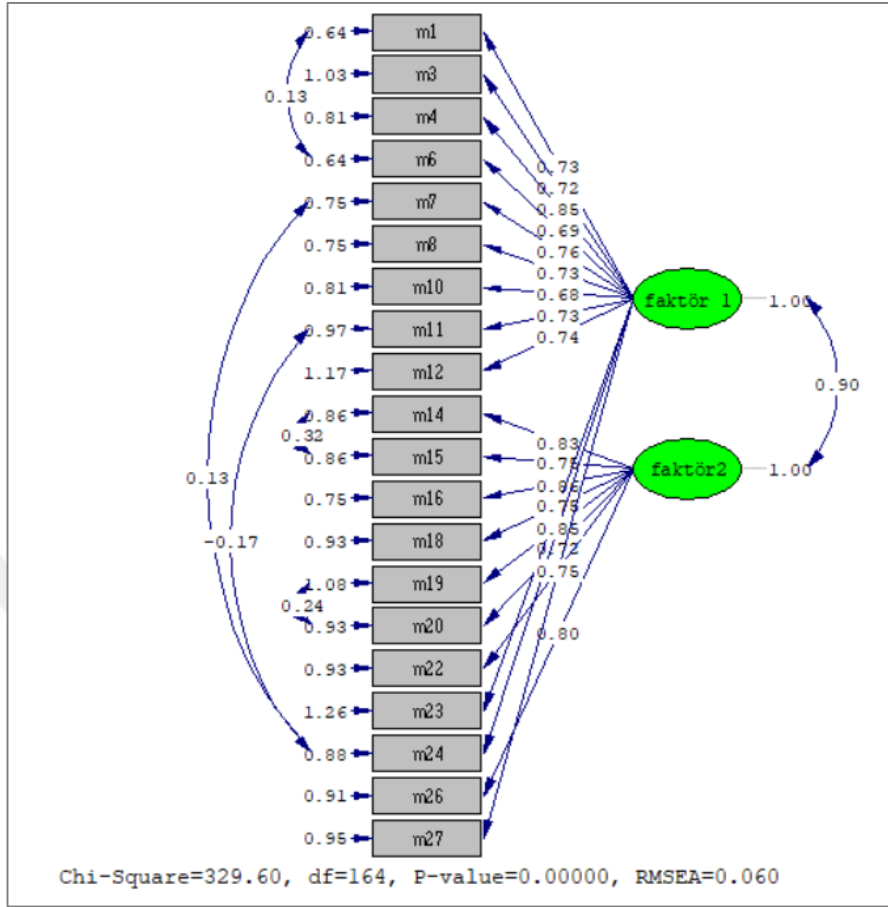
Uyum İndeksleri	Mükemmel Uyum Ölçütleri	Kabul Edilebilir Uyum Ölçütleri	Ölçekte Elde Edilen Değer
χ^2/sd	$0 \leq \chi^2/sd \leq 2$	$2 \leq \chi^2/sd \leq 3$	2,00
AGFI	$0,90 \leq AGFI \leq 1,00$	$0,85 \leq AGFI \leq 0,90$	0,86
GFI	$0,95 \leq GFI \leq 1,00$	$0,90 \leq GFI \leq 0,95$	0,89
CFI	$0,95 \leq CFI \leq 1,00$	$0,90 \leq CFI \leq 0,95$	0,98
NFI	$95 \leq NFI \leq 1,00$	$0,90 \leq NFI \leq 0,95$	0,96
NNFI(TLI)	$0,95 \leq TLI \leq 1,00$	$0,90 \leq TLI \leq 0,95$	0,97
RFI	$0,95 \leq RFI \leq 1,00$	$0,90 \leq RFI \leq 0,95$	0,95
IFI	$0,95 \leq IFI \leq 1,00$	$0,90 \leq IFI \leq 0,95$	0,98
RMSEA	$0 \leq RMSEA \leq 0,05$	$0,05 \leq RMSEA < 0,08$	0,060
SRMR	$0 \leq SRMR \leq 0,05$	$0,05 \leq SRMR < 0,10$	0,071
PNFI	$0,95 \leq PNFI \leq 1,00$	$0,50 \leq PNFI \leq 0,95$	0,83
PGFI	$0,95 \leq PGFI \leq 1,00$	$0,50 \leq PGFI \leq 0,95$	0,70

Kaynak: Tabachnick ve Fidell, 2013; Bayram, 2010; Yılmaz, Çelik ve Yağızer, 2009; Brown, 2015; Hu ve Bentler, 1999; Schemelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003; Çelik ve Yılmaz, 2013; Çokluk ve ark., 2014; Harrington, 2009; Şimşek, 2007; Hoyle, 1995; Kline, 2010; Sümer, 2000.

Tablo 3.23’de DFA sonucunda χ^2/sd değeri 2.00; TLI değeri 0.97; SRMR değeri 0.071; CFI değeri 0.98 ve RMSEA değeri 0.060 olarak ölçülmüştür. Uyum iyiliği indeks değerlerine bakıldığında test edilen modelin doğrulandığı görülmektedir. İki faktör toplam varyansın % 48.71’ini açıklamaktadır. Geliştirilen ölçeklerin Alfa katsayısı 0.80 – 1.00 arasındaysa yüksek derecede güvenilir, 0.60 – 0.79 arasındaysa oldukça güvenilir, 0.40 – 0.59 arasındaysa düşük düzeyde güvenilir, 0.00 – 0.39 arasındaysa güvenilir değildir (Alpar, 2020).

Geliştirilen ölçeğin tamamına ilişkin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı 0.926’ dır. Geliştirilen ölçeğin 1. boyutuna ait Cronbach Alfa katsayısı 0.891, 2. boyutuna ait Cronbach Alfa katsayısı 0.853 olarak bulunmuştur. Bu durum ölçeğin kendi içinde tutarlı olduğunu göstermektedir. Yapılan üçüncü modifikasyonla (M24 ve M11, M15 ve M14, M20 ve M19 arasında) iki faktörden oluşan modelin uyum iyiliği indeksleri doğrulanmıştır. Şekil 3. 2’de yapılan veri analizi sonucunda ortaya çıkan ölçüm modele ilişkin standardize edilmiş çözümleme değerlerinin diyagramı görülmektedir.

Şekil 2.2: DFA Madde Ağırlıkları Şeması

Sıralı (ordinal) bir veri türünde ortalama değerleri dikkate alarak güvenilirliğin ölçülmesi uygun olmadığında, ortalamalardaki değişimlerden kaynaklanan varyans göz ardı edilerek deneklerin sadece sıralamadan kaynaklanan varyansı elde edilir (Alpar, 2020). Bu değer Cronbach Alfa katsayısıdır. Likert türü veri toplama ölçeklerinde, anlamsal farklılık ölçülerinde maddelerin birbiriyle tutarlı olup olmadığı Cronbach Alfa değeri ile belirlenir (Şencan, 2005).

Likert şeklinde tasarlanmış ölçeklerin güvenilirlik hesaplanmasında sıklıkla Alfa katsayısı kullanılır (Alpar, 2020). Alfa katsayısı ne kadar yüksek ise ölçekte yer alan maddelerin birbiriyle tutarlı ve benzer özellikleri yoklayan maddelerden oluştuğu veya bütün maddelerin o ölçüde birlikte çalıştıkları söylenir (Alpar, 2020). Özetle alfa katsayısının yüksek olması, katılımcıların ölçek maddelerine vermiş oldukları yanıtların kendi içinde son derece tutarlı olduğunu ve ölçeğin incelenen değerler açısından tutarlı maddelerden oluştuğunu gösterir. Alfa katsayısı 0.80 – 1.00 arasındaysa geliştirilen ölçek yüksek güvenilirliğe sahip, alfa katsayısı 0.60 – 0.79 arasındaysa geliştirilen ölçek

oldukça güvenilir, alfa katsayısı 0.40 – 0.59 arasındaysa ölçeğin güvenilirliği düşük, alfa katsayısı 0.00 – 0.39 arasındaysa ölçek güvenilir değildir (Alpar, 2020). Geliştirilen ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı 0.926 olarak bulunmuştur. Bu sonuca göre geliştirilen ölçek yüksek güvenilirliğe sahiptir.

2.3.3. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Araştırmada; 5, 6, 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin “*Sosyal Medya Kullanımları ile Sosyal Katılım Becerileri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi*” için araştırmacı tarafından uzman görüşleri de alınarak yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur. Bu formda 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin “*Sosyal Medya Kullanımları ile Sosyal Katılım Becerileri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesini*” saptamak amacıyla 8 soruya yer verilmiştir. Bu sorular; Ek-5’de de belirtildiği gibi şu şekildedir:

- Toplumu ilgilendiren bir sorun ya da olayla ilgili olarak faaliyet gösteren bir sivil toplum örgütü ile karşılaştığında onlara yardım edilmeli midir?
- Gönüllülük gerektiren etkinliklerde tek başına yapılabilecek çalışmalara yer verilmeli midir?
- Toplumsal bir sorun ya da olayda sorunu çözmek için bir grup oluşturulabilir mi?
- Yapılacak bir etkinlik için bir gruba dâhil olunduğunda, grupla işbirliği içinde çalışılmalı mıdır?
- Gönüllülük gerektiren konular olduğunda yapılacak olan etkinliklere yardımcı olunmalı mıdır?
- Toplumsal sorun ya da olaylarla karşılaşıldığında sorumluluk alınmalı mıdır?
- Toplumsal sorun ya da olaylarla karşılaşıldığında bu olaylarla ilgilenilmeli midir?
- Boş zamanlarında neler yapıyorsunuz?

Araştırmacı tarafından oluşturulan görüşme formu, Bingöl ilindeki 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinden oluşan nicel örneklem grubu içinden “*Amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik ölçüt örneklem türü*” ile belirlenmiş olan farklı sınıflardan toplam 21 öğrenciye uygulanmıştır. Öğrenciler belirlenirken gönüllük esası dikkate alınmıştır. Görüşme yapılacak 21 öğrenci tespit edildikten sonra 20-30 dakika arasında değişen zaman aralığında görüşmeler yapılmıştır. Nitel çalışmaların geçerli ve güvenilir olabilmesi için tutarlık, doğrulanabilirlik, aktarılabilirlik ve inandırıcılık

kavramlarını taşıması gereklidir (Lincoln & Guba, 1985). Bu yüzden çalışmanın geçerlilik ve güvenilirlik çalışması şu şekilde gerçekleştirilmiştir:

Lincoln & Guba (1985), çalışmalarında inandırıcılığın sağlanabilmesi için araştırmayı yürüten kişilerin derinlik odaklı veri toplama, çeşitleme, uzun süreli etkileşim, katılımcı teyidi ve uzman incelemesi tekniklerini kullanmalarını tavsiye etmiştir. Bu sebeple çalışmada beş alan uzmanının yapılan görüşmeler hakkında görüşlerine başvurulmuştur. Araştırmacı inandırıcılığı sağlayabilmek için veri kaynakları ile uzun süreli etkileşim kurarak kendinden ve kişisel durumlardan kaynaklanabilecek etkiyi fark edebilir (Yıldırım & Şimşek, 2016). Bu yüzden araştırmacıların birden fazla kişiyle görüşme yapması çalışmaların inandırıcılığını arttırmaktadır.

Nitel araştırmaların aktarılabilirliğinin sağlanması için amaçlı örnekleme yöntemini kullanmak ve ayrıntılı betimlemeler yapmak daha doğru bir yöntemdir (Erlandson ve ark., 1993). Bu sebeple çalışmada ortaokul öğrencileri ile yapılan görüşmeler sonucunda veri toplamak için amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Nitel çalışmalarda güvenilirliği arttırmanın en uygun yolu araştırmacıların notlarını katılımcılarla paylaştığı, katılımcıların da kayıtların doğruluğunu tespit ettikleri üye kontrolü yöntemidir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2016).

Gerçekleştirilen bu çalışmada görüşmeler yapıldıktan sonra alınan notlar katılımcılara okutularak, ekleyecekleri ya da çıkaracakları ifadelerin olup olmadığı sorulmuş ve katılımcıların dönütlerine göre kayıtlara son hali verilmiştir. Bununla birlikte görüşmelerden toplanan nitel veriler, araştırmacının ve beş alan uzmanının görüşlerine göre ayrı ayrı kodlanmıştır. Son aşamada oluşturulan kod listeleri karşılaştırılarak ortak bir kod listesi çıkartılmıştır. Böylece araştırmanın nitel verilerinin tutarlılığının da artırılması sağlanmıştır.

2.3.4. Öğrenci Değerlendirme Formu

Ortaokul öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanımları ile Sosyal Katılım Becerileri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışmanın nitel bölümüne dâhil olan örneklem grubunun davranışlarını daha detaylı incelemek için bir “Öğrenci Değerlendirme Formu” oluşturulmuştur. Değerlendirme formunda yer alan maddeler sosyal bilgiler ders kitabı, alanda yapılmış olan makale ve tezler incelenerek oluşturulmuştur. Hazırlanan bu form üç alan uzmanı akademisyen, bir Türkçe öğretmeni

ve iki sosyal bilgiler öğretmeni olmak üzere toplamda altı kişi tarafından incelenmiştir. İnceleme sonucunda uzman kişilerden alınan dönütlere göre hazırlanan değerlendirme formu revize edilmiştir. Sonuç olarak likert tipli ve 18 maddeden oluşan değerlendirme formu elde edilmiştir. Formdan alınacak en düşük puan 0 ve en yüksek puan 90' dır. Değerlendirme formundan alınan puanların yüksek olması öğrencilerin sosyal katılım becerilerinin yüksek olduğunu ifade eder. Değerlendirme formu maddeleri şu şekildedir:

2.3.4.1. Yapılan Sosyal Etkinliklere Katılmaya Gayret Eder

Hart ve Kirshner (2009) ile Balsano (2005), sosyal katılımın evsiz ailelere yardım etme, bireysel gönüllülük gibi toplumsal etkinlikler şeklinde olabileceğini ifade etmişlerdir. Sosyal katılımın toplumun ve bireylerin başarılı ve sağlıklı gelişimine katkı sunması gibi kişisel faydalarının olduğunu ifade etmişlerdir (Akt. Chan ve diğ., 2014, 2-6). Koster ve arkadaşları (2009, s.128-129) öğrencilerin akranlarıyla olan ilişkilerini açıklamak için sosyal katılım kavramının bilinmesinin önemli olduğunu ifade etmişlerdir.

Sosyal katılım kavramının literatürde öğrencilerin aralarında sosyal temas kurması, tartışmalara katılması, etkileşimi başlatması ve var olan etkileşime katılması, sosyal destek davranışlarını (tebrik, materyal yardımı ve duygusal destek gibi) sergileyebilmesi, birlikte çalışabilmesi, sosyal aktivitelere katılması, aktivitelerde etki oluşturabilmesi, arkadaşlık ve arkadaşlık ağları kurabilmesi ve birlikte oyun oynayabilmesi şeklinde olabileceğini ifade etmişlerdir. Sherrod (2009, 22) ise gençlerde ve çocuklarda sosyal katılımın sağlanabilmesinin ön koşulu olarak okul içinde ve okul dışında yapılabilecek aktiviteler ile aktif ebeveynlere sahip olma gibi unsurların olduğundan bahsetmiştir.

Avustralya İstatistik Bürosu tarafından yayınlanan bir raporda sosyal katılımın *“Örgütlü gruplar tarafından formal olarak gerçekleştirilen veya aile ve arkadaşlar tarafından informal olarak gerçekleştirilen doğal olarak kendi içerisinde değerli olan eğlenceli etkinliklere katılım”* olarak tanımlanmaktadır (Yeung ve ark., 2012, s.76).

Öğrencilerin öğrenim hayatları boyunca sosyal, bilimsel, spor, sanat ve kültürel alanlarında gerçekleştirilen okul içinde ve dışında yapılan etkinliklere katılmalarını sağlamanın yanında öğrencilerin kendilerine güven duyma ve sorumluluk alma becerilerini geliştirme amacı olan sosyal bilgiler dersinin temel becerilerden biridir (MEB, 2005). Öğrencilerde demokratik yurttaşlık bilincinin oluşmasını sağlayacak

eğitim uygulamalarının, hayatlarının bütün alanlarında yapılacak çalışmaların okul içi ve okul dışı etkinlikleri içererek (İOKSEY, 2005); sosyal etkinlikler aracılığıyla öğrencilerde etik, estetik ve duygusal yönden gelişmeleri sağlanmalıdır. Carpini'ye (t.y) göre sosyal katılım, toplumu ilgilendiren problemleri tespit etmek ve gidermek için yapılacak bireysel ve toplu etkinliklerdir. O'na göre sosyal katılım bir sorunu çözmek için temsili demokrasinin kurumlarıyla etkileşim içinde olma, başkalarıyla birlikte hareket etme, mahalle derneklerinde hizmet verme, aşevinde çalışma, seçmen ya da seçim görevlisine mektup yazma gibi eylemlerden oluşmaktadır (Akt. Adler ve Goggin, 2005).

2.3.4.2. Etrafındaki Kimselerle Empati Kurar

Oral (2002), çalışmasında “Toplum Hizmetleri Programı” tasarlamıştır ve 3 ay boyunca uygulanan toplum hizmetleri programının öğrencilerde empati ve sosyal farkındalık gibi davranışların arttığını gözlemlemiştir. Denby (2008) çalışmasında hizmet öğrenmenin öğrencilerin sosyal sorumlulukları üzerine olumlu etkisi olduğunu ve başkalarına saygı duyma, empati gösterme gibi değerleri teşvik ettiği sonucuna ulaşmıştır.

2.3.4.3. Sosyal Problemlere Duyarlıdır

Sosyal katılım faaliyetleri sorunları çözme ve toplumsal bir örgütlenme şekliyle diğer kişilere yardımcı olmayı içermektedir (Akt. Shuler, 2010, 16). Sosyal katılım ile bireylerin toplumsal ve sosyal sorunlara karşı sorunların sebebini inceleyen bir bakış açısı kazandıkları düşünülmektedir (Ferrailo, 2004).

12-14 yaş grubu öğrencilerinin sosyal sorunlara olan duyarlılıklarına etkisinin incelendiği bir araştırmada, sosyal katılım faaliyetlerine katılmayan ve katılan öğrencilerin sosyal sorunlara duyarlılık bakımından aralarında anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir (Altınok, 2015). Bu çalışmaya göre sosyal katılım faaliyetlerinin öğrencilerin sosyal sorunlar karşısında kendisini sorumlu hissederek harekete geçme ve sosyal sorunları fark ederek çözüm üretme açısından öğrencilere fayda sağladığı ifade edilmiştir (Altınok, 2015).

Sosyal duyarlılık gelişimi, öğrencilerde sosyal katılımı amaçlanan önemli kazanımlardan biridir (Altınok, 2012). Sosyal duyarlılık, toplumsal veya bireysel problemleri tanımlar ve onlara çözümler üretir. Bir konuya doğrudan odaklanıp çaba göstermek ya da toplumdaki bir sorunu çözmek için birlikte hareket etme şeklinde gerçekleşebilir. Sosyal katılım bölgesel bir örgüte hizmet etme, yardım amaçlı bir

kermeste çalışma gibi birçok faaliyeti içerisinde barındırmaktadır. Sosyal katılım becerisi sayesinde toplumsal bilgi, farklılıkları ve eşitsizlikleri algılayabilme, analitik düşünce, demokratik düşünme, etik davranışlar, bilgilerini karışık sosyal problemlerin çözümünde kullanabilme gibi yeteneklerin gelişimini sağlamaktadır (Musil, 2003:4-5).

Sosyal katılım toplumun kültürel ve sosyal yapısını öğrenme sürecinin bir parçasıdır. Öğrenciler sorunların çözümüne, toplumsal hayata, yerel düzeyde katılımına ve yöneltici projeler hazırlamaya özendirilmelidir (İOKSEY, 2005). Bir çalışmada öğrencilerin sosyal duyarlılıkları arttıkça, yaşam becerileri ve akademik başarılarında bir artış görülmüş; deney grubunda yer alan öğrencilerin başka insanlara yardım etme, STK ve gönüllü faaliyetlere katılma, toplumu geliştirme konularında daha istekli oldukları tespit edilmiştir (Astin ve Sax, 1998). Sosyal katılım becerisi sayesinde öğrenciler, dünyayı ve ülkesini ilgilendiren konularda daha duyarlı olmaktadır (Altınok, 2012).

2.3.4.4. İhtiyacı Olan İnsanlara Yardımcı Olmaya Çalışır

Sosyal katılım; çekirdek aileyi oluşturan bireylerin, mahalleyi ve toplumu oluşturan kişilerle dolaylı olarak veya doğrudan iletişim kurarak ihtiyaçlarını karşılayabilmek ve toplumsal, mesleki ve kişisel hedeflere ulaşabilmektir (Dijkers et al,2002). Sosyal katılımın gerekli olduğu durumların belirlenmesi, insanların birbirlerinin ihtiyaçlarını karşılamak için ortak ilişki geliştirmesi, toplumsal sorunların çözümü için çözüm üretme, çözüm önerilerini ilgili kişilere ya da kurumlara ileterek gerekli görüşmeleri yapma, çözümü planlama ve gerekli faaliyetlerde bulunma, ilgili kurum ya da kişilerle işbirliği içinde çalışabilme, gerçek yaşamdan olayların veya benzer olayların sınıfa getirilerek çözüm önerileri hakkında konuşmak öğrencilerde bu becerileri geliştirir (Hayırsever, 2010).

Öğrencilerin kendilerinin farkına varması ve toplumdaki sorunları çözebilmek için güdülenmeleri ve yardım etme davranışlarını kazanmaları ile mümkündür (Oral, 2004). Oral'ın yapmış olduğu çalışmada öğrencilerin sosyal farkındalık, iyilik yapma ve yardım etme gibi sosyal davranışlarının geliştiğini ve bu davranışların çalışmanın sonunda da sürdürülmeye devam ettiğini ifade etmiştir (Oral, 2004). Altınok (2015)'un çalışmasının sonucunda da öğrencilerin yardım etme davranışlarında daha istekli hale geldiklerini ifade etmektedir. Reinders ve Youniss (2006) ise öğrencilerin sosyal katılım

faaliyetlerinin yardımlaşma, işbirliği ve özgüven geliştirme gibi sosyal ve kişisel gelişimi olumlu yönde etkilediğini belirtmişlerdir.

Yetenek, ilgi, istek ve zekâ gibi yönlerden farklı özelliklere sahip bireyler dâhil oldukları sosyal katılım faaliyetleri sayesinde birbirleriyle daha iyi arkadaşlık ilişkisi kurabilirler, iyi bir diyalog ve iletişim geliştirebilirler, işbirliği yapabilirler, daha yardımsever ve paylaşımcı olabilirler (Yılar, 2015). Astin ve Sax (1998), çalışmalarının sonucunda öğrencilerin diğer insanlara yardım etme konusunda daha istekli hale geldiği sonucuna ulaşmışlardır. Öğrencilerin toplumdaki insanlara yardım etmesi (yaşlılar vb.) sosyal katılım becerisinin bir sonucu olduğu ifade edilebilir (Ladlow, 1993).

2.3.4.5. Akranlarıyla Rahatlıkla Arkadaşlık Kurar

Sosyal katılım becerisi zekâ, yetenek, ilgi ve istek gibi değişik özelliklere sahip bireylerin birlikte etkili bir performans ortaya koyabilmeleri için öncelikle karşılıklı iyi bir iletişim ve diyalog geliştirme, işbirliği içinde çalışabilme, arkadaşlık ilişkileri kurabilme, paylaşma ve yardımlaşma olarak ifade edilebilir (Yılar, 2015).

Koster ve arkadaşları (2009, s.128-129) öğrencilerin akranlarıyla olan ilişkilerini açıklayabilmek için sosyal katılım kavramının ne ifade ettiğinin anlaşılması gerektiğini belirtmiş ve sosyal katılımın öğrencilerin birbirleriyle sosyal temas kurması, sosyal destek davranışlarında bulunmaları (tebrik etme gibi), tartışmalara katılması, etkileşim başlatabilmesi, iş birliğinde bulunmaları, sosyal aktivitelere katılmaları, arkadaşlık ilişkisi geliştirebilmeleri ve birlikte oyun oynayabilmeleri şeklinde ifade etmişlerdir.

2.3.4.6. Ders Malzemelerini İhtiyacı Olan Arkadaşlarıyla Paylaşır

Sosyal katılım kişisel kaynakların sosyal odaklı bir şekilde paylaşılması olarak tanımlanabilir (Ülgen, 2012). Coşkun (2007) yüksek lisans tezinde, bireyin ihtiyaçlarının karşılanmasının önemine değinmiştir. Öğrencilerin, toplumsal ve bireysel ihtiyaçları karşılayabilme becerilerini önceden (4. ve 5. sınıflarda) edinmiş olmaları gerekmektedir (Altınok, 2012).

Sosyal katılım becerisi ilgi, istek, yetenek gibi farklı özelliklere sahip bireylerin etkili bir diyalog ve etkili iletişim geliştirebilme, işbirliği içinde çalışabilme, arkadaşlık ilişkileri kurabilme, paylaşma ve yardımlaşma olarak ifade edilmektedir (Yılar, 2015).

Lave ve Wagner sosyal katılımı grup içinde çalışma, kimlik gelişimi ve paylaşma becerilerini öğrenme olarak ifade etmektedirler (akt.Homana, Crainger ve Purta, 2010:5).

2.3.4.7. Yalnız Başına Günlük Eylemlerde (Kitap Okumak gibi) Bulunur

Bireyin tek başına yapabileceği radyo dinlemek ve televizyon seyretmek gibi günlük aktivitelerdir (Levasseur vd., 2010). Bu aktiviteler, bireylerin diğer kişiler ile birlikte yapacağı etkinliklerin alt yapısını oluşturur. Boş zaman aktiviteleri ve sosyal katılım aile, iş ya da toplum baskısı üzerine değil de televizyon izlemek ya da radyo dinlemek, gazete ya da kitap okumak, hobi edinmek, sporla ilgilenmek gibi kişilerin kendilerini geliştirmek için yaptıkları amaçlı davranışlardır (Hsu, 2007).

2.3.4.8. Okulda Yapılan Sosyal Kulüp Uygulamalarına Katılır

Aktiviteler bazen komşu, arkadaş ve akraba ilişkileri kapsayan resmi olmayan aktiviteler şeklinde ya da kulüp ve dernek kapsamında yürütülen resmi aktiviteler şeklinde ya da bireyin evde tek başına yaptığı aktiviteler şeklinde olabilmektedir (Kılavuz, 2005). Putnam (1996) sosyal katılımı tanımlarken kulüp toplantıları, arkadaş ziyaretleri vb. informal sosyal aktiviteleri ve hizmet öğrenme vb. formal sosyal aktiviteleri kapsadığını ifade etmiştir.

İlköğretim ve orta öğretimde toplum hizmeti ve öğrenci kulübü çalışmalarının, kulüp üyesi öğrenciler ile danışman öğretmenlerin gözetiminde planlanarak yürütülmesine, etkinliklerin daha verimli olması için halk eğitim merkezleri ile okul öğrenci kulüpleri arasında ortak çalışmaların yapılmasına ve bu kurumların olanaklarından faydalanılmasına, etkinliklerin öğrencilerin gelişim seviyesine göre planlanmasına (İOKSEY, 2005) dikkat edilmelidir.

2.3.4.9. Sınıfla İlgili Kararlarda Fikrini Söyler (Sınıf Kuralları, Yerleşim Düzeni, Panoların Düzeni vb.)

Sosyal katılım becerisi sayesinde öğrenciler toplumsal ve kişisel problemlerin çözümü için kendi fikirlerini ifade edebilirler (MEB, 2005). Homana ve arkadaşları (2010, 4-6) her bireyin toplumsal bir kimlik oluşturabilmesi ve sosyal katılım becerisini geliştirebilmesi için imkânlar oluşturulması gerektiğine değinmiş ve öğrencilerin okullarda yetişkin bir birey gibi toplumsal sorumluluklarının farkında olan vatandaşlara

dönüşmesine yardımcı olacak toplumsal beceri, bilgi ve davranışlarını uygulayarak geliştirebileceği mekânlar olduğunu belirtmişlerdir.

2.3.4.10. Gönüllülük Gerektiren Konular Olduğunda Yapılacak Olan Etkinliklere Yardımcı Olur

Sosyal Katılım; evsiz ailelere yardım etme, bireysel gönüllülük gibi toplumsal etkinlikler olabileceği gibi toplumun ve bireylerin başarılı ve sağlıklı gelişimine katkı sunması gibi bireysel faydaları olabilmektedir (Balsano, 2005’ den akt. Chan ve diğ., 2014, 2-6). Sosyal katılım, bireylerin gönüllü olarak bakıcılık yapması ya da bir hizmeti yürütmesi gibi başkalarına yardım ettiği etkinliklerden oluşmaktadır (Levasseur vd., 2010).

Sosyal katılım, toplum için gönüllü olarak yapılan faaliyetlere katılım anlamına gelmektedir (Altınok, 2012). Gençlerin gönüllü olarak ihtiyacı olan kişilerle doğrudan iletişime geçtiği toplum hizmetleri faaliyetlerinde yardım davranışları ve öz farkındalık düzeylerinde (özerklik, sorumluluk, beceri kazanma gibi) bir artış görülmektedir (Reinders ve Youniss, 2006:7). Sosyal katılım bölgesel bir örgüte hizmet etme, yardım amaçlı bir kermeste çalışma, bir seçmene ya da seçim görevlisine mektup yazma gibi birçok farklı etkinliği kapsamaktadır.

Bireylerin sahip olduğu birçok yetenek sosyal katılım etkinlikleri sayesinde geliştiği bilinmektedir (Musil, 2003). Ergenlerle yapılan bazı çalışmalarda sosyal katılım etkinliklerinin eğitsel başarı, bilişsel gelişim, sosyalleşme gibi birçok olumlu etkileri olduğu görülmüştür. Gönüllü olarak gerçekleştirilen sosyal katılım etkinlikleri ergenlerde sosyal duyarlılığı artırmaktadır (Zaff ve Michelson, 2002). Vatandaşların STK’larla işbirliği yapması, gönüllü olarak etkinliklere katılma, toplumsal değişim için çaba sarf etme gibi faaliyetlerle farklı düşünceleri ve çeşitli kültürleri temsil edebilirler (Levine, 2007).

Öğrencilerin sosyal duyarlılıkları arttıkça yaşam becerilerinde ve akademik başarında bir artış olmakta ve öğrencilerin diğer kişilere yardım etme, toplumu geliştirme, STK’larla iş birliği yapma ve gönüllü faaliyetlere katılma konusunda daha istekli hale gelmektedirler (Astin ve Sax, 1998). Gönüllü aktiviteler, hayır kampanyaları şeklinde gerçekleştirilebilir (Blanc, 2008; Flanagan ve Levine, 2010). Toplumsal sorunların çözülmesi

için gönüllü olarak para harcamak ya da emek sarf etmek önemli kavramlardır (Gallant v.d., 2010).

2.3.4.11. Grup Çalışmalarında Verilen Görevi Zamanında Yapar

Sosyal katılımın tanımlanmasında motivasyon, algı, etkinlik, sorumluluk, görev ve yaşam şartları gibi kavramlar kullanılmaktadır (Eriksson, 2005). Sosyal Bilgiler dersi kazanımları doğrultusunda, öğrencilerin sosyal katılım becerilerini geliştirebilecek grup çalışması ya da bireysel etkinliklere katılması gerekmektedir (Kabapınar, 2014).

Bireylerin bireysel olarak veya bir grubun üyesi olarak toplum için yapılan gönüllülük gerektiren etkinliklere katılması önemlidir. Örneğin; güçlü bir toplum oluşturabilmek için gönüllü hizmet faaliyetlerinde bireysel olarak ya da bir grupta uyum içinde çalışabilmelidir (Adler ve Goggin, 2005). Grup halinde gerçekleştirilen görevleri tamamlayabilmek için istekle çalışabilmek ve gruba karşı sorumluluk duyabilmek sosyal katılım için önemli faktörlerdendir (MEB, 2005).

2.3.4.12. İş Birliği Yapar

Sosyal katılım becerisi paylaşma, işbirliği içinde çalışabilme, destek olma ve yardımlaşma şeklinde ifade edilebilir (Yılar, 2015). Öğretmenler, öğrencilerini toplumsal problemlerin çözümünde görev ve sorumluluk almak için desteklemeleri ve onların bir grup oluşturarak uyumlu bir şekilde çalışabilmeleri için gerekli ortamı sağlamaları gerekmektedir. Yapılan bazı çalışmalarda öğretmenlerin öğrencilere kazandırması gereken temel sosyal becerilerin en başında grupta iş yapabilme becerileri geldiği ifade edilir (Çubukçu ve Gültekin, 2006). Bu yüzden öğrenciler toplumu ilgilendiren konularda sorumluluk alabilmeli, gerektiğinde bir grup oluşturabilmeli ve bir grupta işbirliği içinde çalışabilmelidir (Sömen, 2016).

Öğrencilerin uygulanmasına karar verilen bir planı gerçekleştirebilmek adına bireysel ya da başkaları ile birlikte çalışabilmelidir (NCSS, 1994). Bireyler ortak bir amaca ulaşmak ve tenis oynamak gibi eğlenceli bir etkinliği gerçekleştirebilmek için diğerleriyle iş birliği yapabilmelidir (Levasseur vd., 2010). Öğrencilerin birlikte çalışabilmesi sosyal becerilerinin gelişimi açısından önemlidir (Koster, Nakken, Pijl ve Houten, 2009).

Sosyal katılım faaliyetleri öğrencilerin özgüvenlerinin gelişmesinde, yardımlaşma becerilerinin gelişmesinde ve işbirliği becerilerinin gelişmesinde etkilidir (Reinders ve Youniss, 2006). Okullarda öğrencilerin işbirliği içinde katılabileceği çeşitli grup etkinliklerini içeren faaliyetlerde öğrencilere yapabileceği iş ve sorumlulukların gerçekleştirilmesinde görevler verilmelidir (Eldridge, 2012).

Öğrenciler grup çalışmalarında işbirliği yaparak hareket etmeyi öğrenmelidir (MEB, 2005). Okul yönetiminin de öğrencilerin çeşitli yönetim ve toplumsal işlere katılmaları konusunda onları teşvik etmeleri gerekmektedir. Öğrencilerin çeşitli etkinliklerde arkadaşlarıyla birlikte işbirliği yapmaya ve yardımlaşmaya, grupla çalışmaya, birlikte problem çözmeye, sorumluluk almaya teşvik edilmeleri gerekmektedir (Altınok, 2012; Büyükkaragöz, 2001; MEB, 2005; Levine, 2007).

2.3.4.13. Bir Sorun ya da Olayla Karşılaştığında Sorumluluk Alır

Öğretmenler sosyal katılım becerisini öğrencilere kazandırmada aldıkları görevi istekle yapabilmelerinde, sorumluluk alabilmelerinde, farklı grup ve durumların dinamiklerine uymalarında, grupça yapılan görevleri tamamlayabilmek için istekli bir şekilde çalışabilmelerinde ve sorumluluk bilincinin gelişmesinde gerekli beceri, tutum ve davranışların kazandırılmasında etkilidirler (Çelikkaya, 2011). Öğretmenlere düşen görev öğrencilerin toplumu ilgilendiren konularda görev ve sorumluluk almaları konusunda onları desteklemeleri ve ihtiyaç halinde onların grup oluşturabilmeleri ve grupla işbirliği içinde çalışabilmeleri için uygun ortamları oluşturmalarıdır (Altınok, 2012; Çubukçu ve Gültekin, 2006; Sömen, 2015).

Sosyal katılım becerisiyle ilgili öğretilmesi gereken beceriler içinde öğrencilerin özgür bir toplumda vatandaşlıkla ilgili sorumluluklarını fark ederek yerine getirmesi yer alır (NCSS, 1994). Öğrencilerin sorumluluk bilincini kazanmalarında okulun yönetiminde ve toplumsal işlerde katılımlarının sağlanması için sorumluluk verilerek teşvik edilmeleri gerekmektedir (Sömen, 2015). Böylelikle iş sorumluluğu duyan iyi bir yurttaş olabilirler (Büyükkaragöz, 2001). Öğrencilerin sosyal problemlere olan duyarlılıklarının artırılması, bu problemlerle ilgilenme ve problemlerin çözümü için önerilerde bulunmalarında iş birliği içinde ya da bireysel olarak çalışabilmeleri ve sorumluluk alabilmeleri için sosyal faaliyetlerine katılmaları gerekmektedir. Öğrencilerin grupça yapılan görevleri tamamlayabilmek için istekli bir şekilde çalışabilmeleri ve gruba

karşı sorumluluk bilincinin gelişebilmesi için gerekli olan beceri, tutum ve davranışların kazandırılması gereklidir (MEB, 2005).

2.3.4.14. Çevresinde Olan Biten Olaylara Duyarlı Davranır

Sosyal katılım, genellikle yakın çevredeki dış ortam koşullarıyla ilgili tutumlar, duygular, inançlar, değerler, beceriler ve davranışlarla ilgilidir (Amna, 2012). Sosyal katılımın gelişebilmesi için bireylerin sosyal becerileri öğrenebilmeleri, insani değerleri öğrenebilmeleri ve geliştirebilmeleri, kendilerini rahatça ifade edebilmeleri ve toplumsal beklentilere uyum sağlayabilmeleri gibi insani gelişim özelliklerini kazanmaları gerekmektedir. Bu yüzden öğrenciler toplumsal problemlere ilgi duyabilmeli, problemlerin farkında olmalı, ihtiyaç duyulduğunda kendilerinin ve başkalarının iyiliği için çeşitli faaliyetlerde bulunabilmelidirler (Boston, 2005). Öğrencilerin çevresel ve toplumsal problemlere karşı duyarlı olmaları ve problemlerin çözüm sürecine katılmaya istekli olmaları gerekmektedir (Kara Yılmaz, 2017).

2.3.4.15. İletişimi Güçlüdür

Sosyal katılım becerisi öncelikle birbirileriyle iyi bir diyalog ve iletişim geliştirmeye önem verir (Yılar, 2015). Sosyal katılım becerisiyle toplumdaki diğer kişiler ile iletişim kurma gibi beceriler önem kazanır; böylelikle çocuklar ve gençler toplumu ve sosyal sorunları tanıyarak sosyal bağları güçlenir (Flanagan ve Levine, 2010).

2.3.4.16. Çevresine Karşı Sorumluluk Sahibidir ve Çevresini Korur

Öğrencilerin insanlığın bir parçası olduklarını bilerek, dünyayı ve ülkesini ilgilendiren olaylara farkındalık göstermeleri beklenir (MEB, 2005). Bu yüzden öğrenciler, çevresel ve toplumsal problemlere duyarlı olarak ve çözüm sürecine yönelik faaliyetlere katılmaya istekli olmaları gerekmektedir (Kara Yılmaz, 2017; Büyükkaragöz, 2001). Örneğin öğrencilerin halk temizlik gününe katılmaları (Ladlow, 1993), tarihi binaların korunması, toplum için önemli bir konuda broşür hazırlanması, atıkların yok edilmesi gibi çevreyi koruma ile ilgili etkinliklere katılımı (Ladlow, 1993) sağlanabilir.

2.3.4.17. Bir Lider Olarak Arkadaşlarını Yönetme ve Yönetme Kapasitesine Sahiptir

Sosyal katılım becerisi ile izleyen ya da bir lider olarak sosyal örgütlere, gruplara, kurumlara ve topluma hizmet edebilecek bireylerin yetiştirilmesine çalışılır (MEB, 2005).

Sosyal katılım becerisi ile bireylerin çevresine duyarlı ve liderlik özelliklerine sahip kişiler olarak yetişmeleri sağlanır (İOKSEY, 2005). Öğrenciler sosyal katılım etkinlikleri sonucunda liderlik becerilerini edinirler (Roberts, 2006; Butler, 2009).

Sosyal katılım becerisi ile öğrenciler toplumu tanır, toplumun gerçek ihtiyaçları ile tanışır, böylece diğer insanlar için çalışma ve özveri duyguları artar (Billig, 2002). Sosyal katılım içeriğinde liderlik becerisini barındırır (Adler ve Goggin, 2005). Sosyal katılım becerisi sayesinde öğrencilerin ihtiyaç duyulduğunda arkadaşlarını yönlendirebilme ve yönetebilme becerisine sahip bir önder olma, gerektiğinde de bir liderin açtığı yoldan gidebilmesi (Büyükkaragöz, 2001) beklenir.

2.3.4.18. Planlı Verimli Çalışır

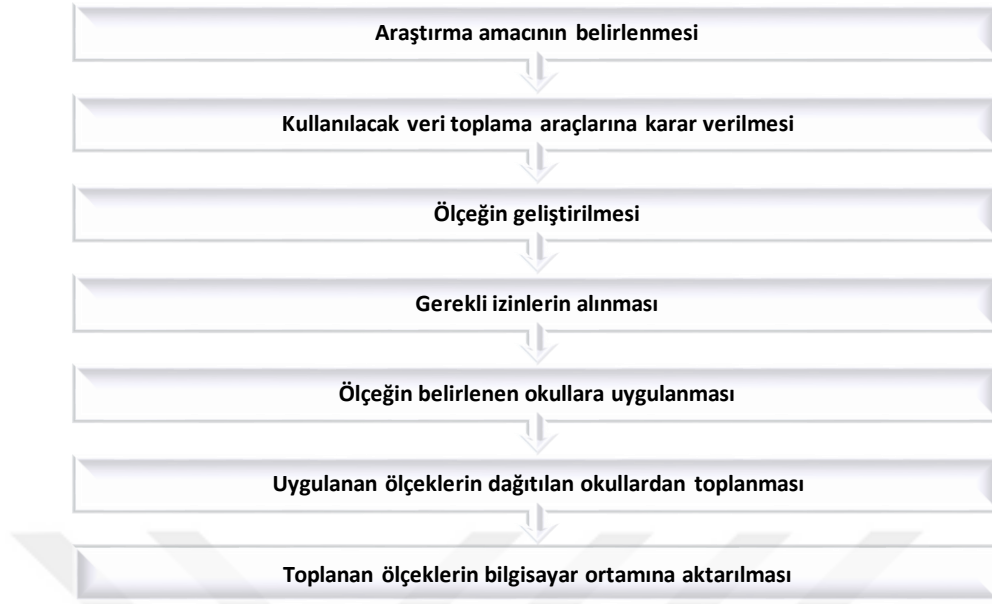
Öğrencilerin serbest zamanlarını etkin ve verimli değerlendirebilmeleri için planlı çalışma alışkanlığını edinebilmiş olmaları gerekir (MEB, 2005).

2.4. Araştırma Verilerinin Toplanması

Öncelikli olarak belirlenen amaç doğrultusunda verileri toplamak için hangi araçların kullanılacağına karar verilmiştir. Araştırmada kullanmak üzere yaklaşık altı aylık süre zarfında önce nicel, ardından nitel veriler toplanmıştır. Araştırma verilerinin toplanmasına uygun bir ölçek bulunamadığı için yeni bir ölçek geliştirilmesi uygun görülmüştür. Uygulamaların yapılabilmesi için öncelikle Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, sonrasında Bingöl İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınmıştır. Daha sonra okullara gidilmiş ve öğrencilere veri toplama araçları uygulanmıştır. Belirlenen okullara toplamda 1000 veri toplama aracı dağıtılmıştır.

Dağıtılan veri toplama araçlarından %90'ı (n=900) cevaplanarak araştırmacı tarafından toplanmıştır. Toplanan 900 ölçeğin %23,66'sı (n=213) mozaik doldurma (bütün cevapların aynı olması), özensiz ve eksik doldurma gibi sebeplerden dolayı araştırma için kullanılmasına uygun olmadığına karar verilmiştir. Geriye kalan 787 ölçek formu, verilerin analiz edilebilmesi amacıyla bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Araştırmada izlenen veri toplama aşamaları Şekil 3.3'te verilmiştir.

Şekil 2.3: Araştırmanın Veri Toplama Aşamaları

Araştırmanın ikinci bölümünü oluşturan nitel verilerin toplama sürecinde 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinden oluşan toplam yirmi bir kişi araştırmaya dâhil edilmiştir. Öncelikli olarak öğrenciler ile görüşülmüş, uygun oldukları gün ve saat belirlenerek randevu tarihleri oluşturulmuştur. Yapılan görüşmelerin her biri yaklaşık 30’ar dakika olmak üzere yaklaşık 10 saatlik bir sürede tamamlanmıştır.

Araştırmacı görüşmeler esnasında gerekli görülen yerlerde sondaj sorular sorarak daha kapsamlı yanıtlar almaya çalışmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorulara öğrencilerin vermiş oldukları yanıtlar, katılımcıların da rızası alınarak araştırmacı tarafından ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Sonraki aşamada belirlenmiş olan bu yirmi öğrenci için sosyal bilgiler ders öğretmeninden “Öğrenci Değerlendirme Formunu” doldurmaları istenmiştir. Öğrencilerin verdikleri cevaplar ile öğretmenlerin öğrenciler için doldurdıkları formların büyük oranda tutarlı olduğu gözlemlenmiştir.

2.5. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında toplanan nicel ve nitel verilerin analizleri aşağıda iki başlık halinde sunulmuştur.

2.5.1. Nicel Verilerin Analizi

Araştırmanın nicel verileri, SPSS Programı ile analiz edilmiştir. Verilerin analizinde, betimsel ve çıkarımsal istatistiki yöntemler kullanılmıştır. Çıkarımsal

istatistiki yöntemlerin kullanılabilmesi için öncelikle verilere normallik testi uygulanmıştır. Ölçek maddelerinin normal dağılıp dağılmadığını belirlemek için yapılan analizlerin sonucu Tablo 3.24'deki gibidir:

Tablo 2.24: Ölçeklere Ait Skewness ve Kurtosis Değerleri

Ölçekler	Skewness	Skewness Std. Error	Kurtosis	Kurtosis Std. Error
Sosyal Katılım Ölçeği	-1,179	,087	1,380	,174
Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeği	,292	0,87	-,322	,174

Ölçeklere ait “Skewness” ve “Kurtosis” değerleri Tablo 3.24’de gösterildiği gibidir. Alanyazında verilerin normalliğine ilişkin kabul edilen Skewness ve Kurtosis değerlerini Tabachnick ve Fidell (2013) ± 1.5 arası olması normal dağılım için yeterli görürken, Morgan ve arkadaşları (2004) ± 1 , DeCarlo (1997), Hopkins ve Weeks (1990) ± 3 arasında değerleri normal dağılım için yeterli görmektedir. Bu kaynaklara göre çalışmadan elde edilen “Skewness” ve “Kurtosis” değerleri ölçek maddelerinin normal dağıldığını göstermektedir. Verilerin normal dağılım göstermesinden dolayı toplanan verilerin analizinde parametrik testlerin kullanılması uygun görülmüştür.

2.5.2. Nitel Verilerin Analizi

Araştırmada toplanan nitel veriler içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. İçerik analizi yapılırken 5., 6., 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin her soruya ilişkin verdikleri cevaplar kodlanmış, kodlamalardan da temalar oluşturulmuştur. Nitel veriler için kullanılan içerik analizi adımları şu şekildedir:

- Öncelikle araştırmacının oluşturduğu yarı yapılandırılmış görüşme formlarıyla aracılığıyla toplanan veriler yazılı hale getirilmiştir.
- İkinci aşamada yazılı hale getirilen verilerin kodları oluşturulmuştur.
- Üçüncü aşamada benzer kodlara uygun temalar oluşturulmuştur.
- Dördüncü aşamada kategoriler, kodlar ve temalar düzenlenmiştir.
- Beşinci aşamada bulgular tanımlanmıştır.
- Altıncı aşamada tanımlanan bulgular yorumlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Araştırmada nitel verilerin analizi yapılırken kodlama sürecinde oluşturulan veriler betimsel analiz kullanılarak aşağıdaki şekilde raporlaştırılmıştır:

- İlk olarak öğrencilerin yanıtları içerik analiz ile çözümlenmiştir.

- İkinci aşamada öğrencilerin yanıtlarından kodlara ulaşılmıştır.
- Üçüncü aşamada kodların frekans hesaplaması yoluyla sıklığı tespit edilerek tablolastırılmıştır.

Ayrıca betimsel analizde, görüşülen öğrencilerin görüşlerine doğrudan alıntılara sıklıkla yer vermiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Analiz sürecinde öğrencilere ö.1, ö.2, ö.3, ö.4....gibi takma isimler verilmiştir.

2.6. Araştırmanın Güvenirliği ve Geçerliği

Çalışmanın nicel aşamasında güvenilirlik önlemi alınmıştır. Güvenirlik değeri, özellikle Likert türü ölçeklerin güvenilirliğini değerlendirmek için Cronbach Alfa katsayısı formülüyle hesaplanır. Likert ölçeklerinde, bireysel algılara göre farklı yanıtlar verilebilmektedir. Yapılan güvenilirlik analizi sonucunda Sosyal Medya Kullanım Amaçları ölçeğinin Ders Hazırlığı boyutu Cronbach Alfa katsayısı $\alpha = .88$, Kişiler Arası Etkileşim boyutu Cronbach Alfa katsayısı $\alpha = .80$ bulunmuştur. Ölçeğin tamamına bakıldığında Cronbach Alfa katsayısı ise $\alpha = .89$ olarak bulunmuştur.

Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Katılım Becerileri Ölçeğinin Sosyal Değişime Açıklık boyutunun Cronbach Alfa katsayısı $\alpha = .891$ ve Aktif Katılım ve Liderlik boyutunun Cronbach Alfa katsayısı $\alpha = .853$ bulunmuştur. Ölçeğin tamamına bakıldığında Cronbach Alfa katsayısı ise $\alpha = .926$ olarak bulunmuştur. Bu değerler (Özdamar, 1999; akt Tavşancıl, 2010)’a göre oldukça güvenilirdir.

Kullanılan ölçme araçlarında ölçülmek istenen özellikler alt boyutlara ayrılmıştır. Ölçülmek istenen özelliklerin alt boyutlara ayrılması geçerlik sağlandığının göstergesidir. Ölçme araçlarında kullanılan sorular açık ve anlaşılırdır. Bu durum kullanılan ölçeklerin görünüş geçerliğinin sağladığını ifade etmektedir. Ölçme araçlarında yer alan maddelerin yeterli sayıda olması ve ölçülmek istenen özellikleri doğrudan ölçmesi yapı ve içerik geçerliğini sağladığının göstergesidir.

Çalışmanın nitel aşamasında güvenirliliğin sağlanabilmesi için alınan önlemler Tablo 3. 25’de gösterilmiştir.

Tablo 2.25: Nitel Araştırmanın Güvenirliği ve Geçerliği

Geçerlilik	İç Geçerlilik	Uzman görüşlerinin alınması Araştırmaya katılan öğrencilerden gönüllülük onayının alınması Bulgular kısmında öğrenci görüşlerine doğrudan alıntılarla yer verilmesi
	Dış Geçerlilik	Kullanılacak veri toplama araçları hakkında öğrencilerin bilgilendirilmesi Veri analiz sürecinin açıklanması Çalışma grubunun seçim şeklinin belirlenmesi Uygulama sürecinin aktarılması
Güvenirlik	İç Güvenirlik	Ses kayıt aracı kullanılarak veri kaybının önüne geçilmesi Bulguların yorum yapılmadan aktarılması
	Dış Güvenirlik	Verilerin sonuç kısmında tartışılması Veriler arasında tutarlılığın kontrol edilmesi

Çalışmada iç geçerliliğin sağlanabilmesi için; yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorular beş alan uzmanının görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşleri doğrultusunda elde edilen dönütlere göre araştırmada kullanılacak form araştırmacı tarafından incelenmiş ve gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra ortaya çıkan form, anlaşılabilirlik ve okunabilirlik açısından yeniden değerlendirilmek üzere tekrardan uzman görüşlerine başvurulmuştur. Uygulama yapılmadan önce gönüllülük esasına göre araştırmaya katılacak öğrenciler form hakkında bilgilendirilmiş ve görüşmeler ortalama 20-30 dakika arasında değişen sürede toplanmıştır. Nitel verileri toplamak için çalışmaya katılan öğrencilerin verdikleri cevaplar okunarak öğrencilerin onay teyitleri alınmıştır.

Çalışmada dış geçerliliğinin sağlanabilmesi için çalışma grubunda yer alan katılımcıların özellikleri, veri toplama araçları, araştırmada kullanılan model, verilerin analizi ve bulguların nasıl düzenleneceği veri toplama süreci ayrıntılı olarak aktarılmıştır. Ayrıca araştırmaya gönüllülük esasına uygun olarak katılmayı kabul eden katılımcıların çalışmanın amacına uygun bireylerden seçilmesine özen gösterilmiştir.

Çalışmanın güvenirliliği için; ses kayıt cihazı kullanılarak veri kaybının önüne geçilmeye çalışılmış ve elde edilen bulguların hepsi yorum yapılmadan okuyucuya aktarılmıştır. Yapılan bu uygulama ile araştırmanın iç güvenirliliği (tutarlılığı) arttırılmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler sonuç kısmında detaylı bir şekilde tartışılmıştır. Ayrıca çalışmanın bulgular ve sonuç bölümleri karşılaştırılmış ve veriler arası tutarlılık durumu gözlenmiştir.

Kodlayıcılar arasındaki görüş birliğini ortaya koymak için kullanılan Miles ve Huberman modelinin içsel tutarlılık değeri “ $\Delta = C \div (C + \square) \times 100$ ” formülü ile hesaplanmaktadır. Bu formülde, “ Δ : Güvenirlik katsayısını, $\square$: Üzerinde görüş birliği bulunmayan konu/terim sayısını, C : Üzerinde görüş birliği sağlanan konu/terim sayısını” ifade etmektedir. Bu formül kullanılarak yapılan kodlama kontrollerine göre, kodlayıcılar arasında en az %80 fikir birliğinin sağlanması tavsiye edilmektedir (Patton, 2002; Miles ve Huberman, 1994).

Bu çalışmada araştırmacı tarafından yapılan içerik analizleri beş alan uzmanı tarafından tekrardan analiz edilmiştir. Tekrardan yapılan analizlere göre görüş birliği sağlanmayan terim sayısı 10 ve görüş birliği sağlanan terim sayısı ise 59’dur. Elde edilen bu değerler formüle uygun olarak hesaplandığında “ $59 \div (59+10) \times 100 = 85,50$ ” oranında fikir birliğinin sağlandığı ifade edilebilir.

Güvenilirlik önlem aralık değerleri “0,50'den küçük ise güvenilirliği düşük; 0,50 ile 0,80 arasında ise güvenilirlik orta düzeyde ve 0.80'den büyük ise güvenilirlik yüksektir” şeklinde ifade edilmektedir (Salvucci ve arkadaşları, 1997). Hesaplama sonucunda elde edilen 85,50 değerine göre nitel verilerin güvenilirliğinin yüksek olduğu söylenmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.1. Nicel Bulgular

Bu bölümde araştırmaya katılan gönüllülerin sosyal medya kullanım amaçları ile sosyal katılım becerileri ölçekleri üzerinden gerçekleştirilen analizler cinsiyet, yaş, öğrenim görülen sınıf, öğrenim görülen okul, kardeş sayısı, oturulan ev, aylık gelir düzeyi ve miktarı, kendine ait oda, anne ve babanın birliktelik durumu, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, anne mesleklerine, baba mesleklerine, anne, baba ve öğrencinin kendine ait sosyal medya kullanım durumuna, internet kullanım süresine ve en çok kullanılan sosyal medya sitelerine ilişkin değişkenler üzerinden incelenmiştir.

3.1.1. Cinsiyet Değişkenine İlişkin Bulgular

Sosyal medya kullanım amaçları ve sosyal katılım becerisi ölçekleri üzerinde cinsiyet değişkenine göre ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan T testi bulgularına Tablo 4. 1’de yer verilmiştir.

Tablo 3.1: Sosyal Medya Kullanım Amaçları ve Sosyal Katılım Becerileri Ölçeği Üzerinden Gerçekleştirilen Cinsiyet Değişkenine İlişkin T-Testi Bulguları

Cinsiyet		N	X	ss	df	t	p
Sosyal Katılım	Kadın	412	3,77	,8789	785	,819	,413
	Erkek	375	3,72	,8192			
Sosyal Medya	Kadın	412	2,68	,7636	785	,158	,875
	Erkek	375	2,67	,8178			

Tablo 4.1 incelendiğinde sosyal katılım becerisi ölçeği üzerinden gerçekleştirilen T testi analizine göre öğrencilerin sosyal katılım becerileri cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($T_{[785]} = ,819$; $p > 0,05$). Sosyal medya kullanım amaçları ölçeği üzerinden gerçekleştirilen T testi bulgularına göre de sosyal medya

kullanım amaçları cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık oluşturmamaktadır ($T_{[785]} = ,158$; $p > 0,05$).

3.1.2. Yaş Değişkenine İlişkin Bulgular

Sosyal medya kullanım amaçları ve sosyal katılım becerisi ölçekleri üzerinde yaş değişkenine göre ilişkiyi belirlemek amacıyla Anova testi yapılmış ve elde edilen bulgulara Tablo 4.2' de yer verilmiştir.

Tablo 3.2: Sosyal Katılım Ölçeği Puanlarının Yaş Değişkenine Göre ANOVA Bulguları

Yaş	N	X	Ss	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p
11-12 yaş	350	3,76	,8295	G.Arası	,991	2	,496		
13-14 yaş	335	3,71	,8992	G.İçi	568,033	784	,725	,684	,505
9-10 yaş	102	3,80	,7564	Toplam	569,024	786			
Toplam	787	3,74	,8508						

Tablo 4.2. incelendiğinde sosyal katılım becerisi ölçeği yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($F = ,684$; $p > 0,05$).

Tablo 3.3: Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeği Puanlarının Yaşa Göre ANOVA Bulguları

Yaş	N	X	ss	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlılık
11-12 yaş (2)	350	2,60	,765	G.Arası	18,075	2	9,038			
13-14 yaş (3)	335	2,83	,807	G.İçi	471,77	784	,602	15,019	,000	2-3; 2-1;
9-10 yaş (1)	102	2,39	,700	Toplam	489,85	786				1-3
Toplam	787	2,67	,789							

Tablo 4.3. incelendiğinde öğrencilerin sosyal medya kullanım amaçları yaş değişkenine göre anlamlı farklılığın olduğu görülmektedir ($F = 15,019$; $p < 0,05$). Sosyal medya kullanım amaçları ile yaş değişkeni arasındaki anlamlılığı bulmak için Post Hoc Testlerinden Hochberg testi uygulanmıştır. Hochberg testinin kullanılmasının sebebi örneklem grupları sayıları arasındaki farkın fazla olmasıdır. Hochberg testine göre 9-10 yaş ($X = 2,393$) aralığındaki katılımcıların sosyal medya kullanım amaçları aritmetik ortalamaları, 11-12 yaş ($X = 2,607$) ve 13-14 yaş grubunun ($X = 2,833$) sosyal medyayı kullanma amaçları aritmetik ortalamalarından daha yüksektir.

3.1.3. Öğrenim Görülen Sınıf Değişkenine İlişkin Bulgular

Sosyal medya kullanım amaçları ve sosyal katılım becerisi ölçekleri üzerinde sınıf değişkenine göre ilişkiyi belirlemek için yapılan ANOVA testi bulgularına Tablo 4.4' de yer verilmiştir.

Tablo 3.4: Sosyal Katılım Ölçeği Puanlarının Sınıf Değişkenine Göre ANOVA Bulguları

Sınıf	N	X	Ss	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p
5.sınıf	100	3,84	,7644	G.Arası	1,642	3	,547		
6.sınıf	178	3,71	,8807	G.İçi	567,382	783	,725		
7.sınıf	158	3,78	,7380	Toplam	569,024	786		,755	,520
8.sınıf	351	3,72	,9050						
Toplam	787	3,74	,8508						

Tablo 4.4. incelendiğinde sosyal katılım becerisi ölçeğine göre öğrenim görülen sınıf değişkeni istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturmamıştır ($F = ,755$; $p > 0,05$).

Tablo 3.5: Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeği Puanlarının Sınıf Değişkenine Göre ANOVA Bulguları

Sınıf	N	X	Ss	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlılık
5.sınıf (1)	100	2,32	,7024	G.Arası	24,229	3	8,076			
6.sınıf (2)	178	2,52	,7769	G.İçi	465,622	783	,595			1-3;
7.sınıf (3)	158	2,79	,7487	Toplam	489,851	786		13,582	,000	1-4;
8.sınıf (4)	351	2,80	,7962							2-3;
Toplam	787	2,67	,7894							2-4

Tablo 4.5. incelendiğinde öğrencilerin sosyal medya kullanım amaçları ölçeği sınıf değişkenine göre incelendiğinde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmektedir ($F = 13,582$; $p < 0,05$). Anlamlı farklılıkları ortaya koymak için Post Hoc Testlerinden Hochberg testi yapılmıştır. Hochberg testine göre 8. sınıf ($X = 2,80$) aralığındaki katılımcıların sosyal medya kullanım amaçları aritmetik ortalamaları 5. sınıf aritmetik ortalamalarından ($X = 2,32$); 8. sınıf ($X = 2,80$) aralığındaki katılımcıların sosyal medya kullanım amaçları aritmetik ortalamaları 6. sınıf ($X = 2,52$); 7. sınıf ($X = 2,79$) aralığındaki katılımcıların sosyal medya kullanım amaçları aritmetik ortalamaları 5. sınıf ($X = 2,32$) ve 7. sınıf ($X = 2,79$) aralığındaki katılımcıların sosyal medya kullanım amaçları aritmetik ortalamaları 6. sınıf ($X = 2,52$) aritmetik ortalamalarından daha yüksektir. Analiz

bulgularına göre öğrenim görülen sınıf değiştikçe sosyal medya kullanım amaçları da değişmektedir.

3.1.4. Öğrenim Görülen Okul Değişkenine İlişkin Bulgular

Sosyal medya kullanım amaçları ve sosyal katılım becerisi ölçekleri üzerinde öğrenim görülen okul değişkenine göre ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan T testi bulgularına Tablo 4.6' da yer verilmiştir.

Tablo 3.6: Öğrenim Görülen Okul Değişkenine İlişkin T Testi Bulguları

	Okul Türü	N	X	ss	df	t	p
Sosyal Katılım	Devlet Okulu	613	3,74	,84	785	-,427	,669
	Özel Okul	174	3,77	,86			
Sosyal Medya	Devlet Okulu	613	2,69	,78	785	1,252	,211
	Özel Okul	174	2,60	,81			

Tablo 4.6 incelendiğinde sosyal katılım becerisi ölçeği üzerinden gerçekleştirilen T testine göre öğrencilerin sosyal katılım becerisi okul değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($T_{[785]} = -,427$; $p > 0,05$). Sosyal medya kullanım amaçları ölçeği üzerinden gerçekleştirilen T testi bulgularında göre de sosyal medya kullanım amaçları okul değişkenine göre anlamlı farklılık oluşturmamaktadır ($T_{[785]} = 1,252$; $p > 0,05$).

3.1.5. Kardeş Sayısı Değişkenine İlişkin Bulgular

Sosyal medya kullanım amaçları ve sosyal katılım becerisi ölçekleri üzerinde kardeş sayısı değişkenine göre anlamlılığı değerlendirmek amacıyla yapılan ANOVA testi bulgularına Tablo 4.7'de yer verilmiştir.

Tablo 3.7: Sosyal Katılım Ölçeği Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre ANOVA Bulguları

Kardeş Sayısı	N	X	Ss	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p
1 Kardeş	42	3,85	,8135	G.Arası	1,536	3	,512		
2 Kardeş	239	3,75	,9180	G.İçi	567,488	783	,725		
3 Kardeş	323	3,77	,7975	Toplam	569,024	786		,707	,548
4 ve üzeri kardeş	183	3,67	,8610						
Toplam	787	3,74	,8508						

Tablo 4.7. incelendiğinde sosyal katılım becerisi ölçeği, kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($F = ,707$; $p > 0,05$).

Tablo 3.8: Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeği Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre ANOVA Bulguları

Kardeş Sayısı	N	X	ss	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p
1 Kardeş	42	2,64	,7354	G.Arası	,093	3	,031		
2 Kardeş	239	2,66	,7880	G.İçi	489,758	783	,625		
3 Kardeş	323	2,68	,7816	Toplam	489,851	786		,050	,985
4 ve üzeri kardeş	183	2,67	,8222						
Toplam	787	2,67	,7894						

Tablo 4.8. incelendiğinde sosyal medya kullanım amaçları ölçeği, kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($F = ,050$; $p > 0,05$).

3.1.6. Oturulan Ev Değişkenine İlişkin Bulgular

Sosyal medya kullanım amaçları ve sosyal katılım becerisi ölçekleri üzerinde oturulan ev değişkenine ilişkin T-testi bulgularına Tablo 4.9’ da yer verilmiştir.

Tablo 3.9: Oturulan Ev Değişkenine İlişkin T Testi Bulguları

	Evin Durumu	N	X	ss	df	t	p
Sosyal Katılım	Kira	264	3,69	,8323	785	-1,254	,210
	Kira Değil	523	3,77	,8595			
Sosyal Medya	Kira	264	2,69	,8060	785	,392	,696
	Kira Değil	523	2,66	,7815			

Tablo 4.9 incelendiğinde sosyal katılım becerisi ölçeği üzerinden gerçekleştirilen T testi bulgularına göre öğrencilerin sosyal katılım becerileri oturulan ev değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($T_{[785]} = -1,254$; $p > 0,05$). Sosyal medya kullanım amaçları ölçeği üzerinden gerçekleştirilen T testi bulgularında göre de sosyal medya kullanım amaçları oturulan ev değişkenine göre anlamlı farklılık oluşturmamaktadır ($T_{[785]} = ,392$; $p > 0,05$).

3.1.7. Aylık Gelir Düzeyi ve Aylık Gelir Miktarı Değişkenlerine İlişkin Bulgular

Sosyal medya kullanım amaçları ve sosyal katılım becerisi ölçekleri üzerinde aylık gelir düzeyi ve aylık gelir miktarı değişkenlerine göre anlamlılığı değerlendirmek amacıyla yapılan ANOVA testi bulgularına Tablo 4.10, Tablo 4.11, Tablo 4.12 ve Tablo 4.13’ de yer verilmiştir.

Tablo 3.10: Sosyal Katılım Ölçeği Puanlarının Aylık Gelir Düzeyine Göre ANOVA Bulguları

Aylık Gelir	N	X	Ss	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Düşük	49	3,62	,8579	G.Arası	1,517	2	,758	1,048	,351
Orta	567	3,77	,8297	G.İçi	567,507	784	,724		
Yüksek	171	3,70	,9154	Toplam	569,024	786			
Toplam	787	3,74	,8508						

Tablo 4.10. incelendiğinde sosyal katılım becerisi ölçeği, aylık gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($F= 1,048$; $p>0,05$).

Tablo 3.11: Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeği Aylık Gelir Düzeyine Göre ANOVA Bulguları

Aylık Gelir	N	X	Ss	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Düşük	49	2,42	,7251	G.Arası	3,520	2	1,760	2,837	,059
Orta	567	2,68	,7811	G.İçi	486,331	784	,620		
Yüksek	171	2,72	,8251	Toplam	489,851	786			
Toplam	787	2,67	,7894						

Tablo 4.11. incelendiğinde sosyal medya kullanım amaçları ölçeği, aylık gelir düzeyine göre bir anlamlılık göstermemektedir ($F= 2,837$; $p>0,05$).

Tablo 3.12: Sosyal Katılım Ölçeği Puanlarının Aylık Gelir Miktarına Göre ANOVA Bulguları

Aylık Gelir Miktarı	N	X	Ss	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p
0-4999 tl	36	3,76	,7832	G.Arası	,700	4	,758	,241	,915
5000-9999 tl	34	3,61	,7384	G.İçi	568,324	782	,724		
10000-14999 tl	115	3,73	,8013	Toplam	569,024	786			
15000-19999tl	122	3,76	,8085						
20000 ve üstü tl	480	3,75	,8866						
Toplam	787	3,74	,8508						

Tablo 4.12. incelendiğinde sosyal katılım becerisi ölçeği, aylık gelir miktarı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($F= ,241$; $p>0,05$).

Tablo 3.13: Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeği Aylık Gelir Miktarına Göre ANOVA Bulguları

Aylık Gelir Miktarı	N	X	Ss	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p
0-4999 tl	36	2,46	,8943	G.Arası	2,751	4	,175		
5000-9999 tl	34	2,72	,7660	G.İçi	487,101	782	,727		
10000-14999 tl	115	2,64	,7693	Toplam	489,851	786		1,104	,353
15000-19999tl	122	2,76	,7485						
20000 ve üstü tl	480	2,67	,7972						
Toplam	787	2,67	,7894						

Tablo 4.13. incelendiğinde sosyal medya kullanım amaçları ölçeği, aylık gelir miktarı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($F= 1,104$; $p>0,05$).

3.1.8. Kendine Ait Oda Değişkenine İlişkin Bulgular

Sosyal medya kullanım amaçları ve sosyal katılım becerisi ölçekleri üzerinde kendine ait oda değişkenine ilişkin T-testi bulgularına Tablo 4.14’ de yer verilmiştir.

Tablo 3.14: Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeğinin Kendine Ait Oda Değişkenine Göre T Testi Bulguları

	Oda Durumu	N	X	ss	df	t	p
Sosyal Katılım	Odası var	584	3,77	,85	785	1,341	,180
	Odası yok	203	3,68	,83			
Sosyal Medya	Odası var	584	2,68	,79	785	,354	,723
	Odası yok	203	2,65	,78			

Tablo 4.14 incelendiğinde sosyal medya kullanım amaçları ölçeği üzerinden gerçekleştirilen T testine bulgularına göre öğrencilerin sosyal katılım becerileri kendine ait oda değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($T_{[785]}=1,341$; $p>0,05$). Sosyal medya kullanım amaçları ölçeği üzerinden gerçekleştirilen T testi bulgularına göre de sosyal medya kullanım amaçları kendine ait oda değişkenine göre anlamlı farklılık oluşturmamaktadır ($T_{[785]}= ,354$; $p>0,05$).

3.1.9. Anne ve Babanın Birlikteliği Değişkenine İlişkin Bulgular

Sosyal medya kullanım amaçları ve sosyal katılım becerisi ölçekleri üzerinde anne ve babanın birlikteliği değişkenine göre anlamlılığı değerlendirmek amacıyla yapılan ANOVA bulgularına Tablo 4.15 ve Tablo 4.16’da yer verilmiştir.

Tablo 3.15: Sosyal Katılım Ölçeği Puanlarının Anne ve Babanın Birliktelik Durumuna Göre ANOVA Bulguları

Ailenin Birliktelik Durumu	N	X	ss	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlılık
Birlikte yaşıyor (1)	745	3,72	,8568	G.Arası	6,942	2	3,471			
Boşandılar (2)	24	3,92	,7562	G.İçi	562,082	784	,717	4,842	,008	1-3
Baba vefat etti (3)	18	4,32	,3945	Toplam	569,024	786				
Toplam	787	3,74	,8508							

Tablo 4.15. incelendiğinde öğrencilerin sosyal katılım becerisi ölçeği anne ve babanın birlikteliği değişkenine göre incelendiğinde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmektedir ($F=4,842$; $p<0,05$). Anlamlı farklılıkları ortaya koymak için Post Hoc Testlerinden Hochberg testi yapılmıştır. Hochberg testine göre anne ve babası birlikte yaşayan katılımcılar ($X=3,27$) ile babası vefat etmiş olan ($X=4,32$) katılımcılar arasında farkın olduğu görülmektedir.

Tablo 3.16: Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeğinin Ailelerin Birliktelik Durumuna Göre ANOVA Bulguları

Ailenin Birliktelik Durumu	N	X	Ss	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Birlikte yaşıyor	745	2,6688	,79123	G.Arası	1,590	2	,795		
Boşandılar	24	2,9271	,80206	G.İçi	488,261	784	,623	1,277	,279
Baba vefat etti	18	2,6296	,67229	Toplam	489,851	786			
Toplam	787	2,6758	,78944						

Tablo 4.16. incelendiğinde sosyal medya kullanım amaçları ölçeği, anne ve babanın birliktelik durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($F=1,277$; $p>0,05$).

3.1.10. Anne Eğitim Durumuna İlişkin Bulgular

Sosyal medya kullanım amaçları ve sosyal katılım becerisi ölçekleri üzerinde anne eğitim durumu değişkenine göre ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan ANOVA testi bulgularına Tablo 4.17 ve Tablo 4.18’de yer verilmiştir.

Tablo 3.17: Sosyal Katılım Beceri Ölçeği Puanlarının Anne Eğitim Durumuna Göre ANOVA Bulguları

Eğitim Durumu	N	X	ss	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Okul yok (1)	62	3,55	,7341	G.Arası	3,826	4	,957		
İlkokul (2)	216	3,73	,8490	G.İçi	565,198	782	,723		
Ortaokul (3)	152	3,73	,7992	Toplam	569,024	786		1,323	,259
Lise (4)	180	3,76	,8165						
Üniversite (5)	177	3,83	,9580						
Toplam	787	3,74	,8508						

Tablo 4.17. incelendiğinde sosyal katılım becerisi ölçeği, anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($F= 1,323$; $p>0,05$).

Tablo 3.18: Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeğinin Anne Eğitim Durumuna Göre ANOVA Bulguları

Eğitim Durumu	N	X	ss	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Okul yok (1)	62	2,58	,7479	G.Arası	2,234	4	,559		
İlkokul (2)	216	2,61	,7366	G.İçi	487,617	782	,624		
Ortaokul (3)	152	2,73	,8008	Toplam	489,851	786		,896	,466
Lise (4)	180	2,70	,7846						
Üniversite (5)	177	2,69	,8586						
Toplam	787	2,67	,7894						

Tablo 4.18. incelendiğinde sosyal medya kullanım amaçları ölçeği, annenin eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir fark göstermemektedir ($F= ,896$; $p>0,05$).

3.1.11. Baba Eğitim Durumuna İlişkin Bulgular

Sosyal medya kullanım amaçları ve sosyal katılım becerisi ölçekleri üzerinde ilişkiyi belirlemek için baba eğitim durumu değişkenine göre yapılan ANOVA testi bulgularına Tablo 19 ve Tablo 20’de yer verilmiştir.

Tablo 3.19: Sosyal Katılım Beceri Ölçeği Puanlarının Baba Eğitim Durumuna Göre ANOVA Bulguları

Eğitim Durumu	N	X	ss	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Okul yok (1)	21	3,55	,7186	G.Arası	1,676	4	,419		
İlkokul (2)	96	3,66	,7533	G.İçi	558,649	764	,731		
Ortaokul (3)	113	3,71	,8096	Toplam	560,325	768		,573	,682
Lise (4)	221	3,74	,8511						
Üniversite (5)	318	3,77	,9084						
Toplam	769	3,7356	,8541						

Tablo 4.19. incelendiğinde sosyal katılım becerisi ölçeği, baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($F=,573$; $p>0,05$).

Tablo 3.20: Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeğinin Baba Eğitim Durumuna Göre ANOVA Bulguları

Eğitim Durumu	N	X	ss	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Okul yok (1)	21	2,5595	,72416	G.Arası	3,233	4	,808		
İlkokul (2)	96	2,6337	,79043	G.İçi	478,896	764	,627		
Ortaokul (3)	113	2,7515	,78166	Toplam	482,129	768		1,289	,273
Lise (4)	221	2,7489	,79830						
Üniversite (5)	318	2,6211	,79514						
Toplam	769	2,6769	,79232						

Tablo 4.20. incelendiğinde sosyal medya kullanım amaçları ölçeği, baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($F= 1,289$; $p>0,05$).

3.1.12. Anne Meslek Grubuna İlişkin Bulgular

Sosyal medya kullanım amaçları ve sosyal katılım becerisi ölçekleri üzerinde anne meslek grubu değişkenine göre anlamlılığı belirlemek amacıyla yapılan ANOVA testi bulgularına Tablo 4.21 ve Tablo 4.22’ de yer verilmiştir.

Tablo 3.21: Sosyal Katılım Beceri Ölçeği Puanlarının Annenin Meslek Durumuna Göre ANOVA Bulguları

Meslek	N	X	ss	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Hemşire- Fizyoterapist- Eczacı	37	4,0041	,92161	G.Arası	11,526	12	,961		
Asker- Jandarma	2	3,7000	,21213	G.İçi	557,498	774	,720		
Öğretmen	51	3,8353	,89282	Toplam	569,024	786			
Polis-Güvenlik	1	5,0000	.						
Ev Hanımı	633	3,7144	,84592						
Esnaf-Serbest çalışan	22	3,5841	,83129						
Berber-Kuaför	1	4,6000	.						
Memur	26	3,9423	,83567					1,334	,194
Akademisyen- Savcı	3	4,3667	,35473						
Doktor- Dişhekim	4	4,1875	,50394						
Çiftçi- Hayvancı	1	4,5500	.						
Avukat- Mühendis- Mimar- Bankacı	3	4,3000	,60828						
Kadrolu işçi	3	3,2833	,72342						
Toplam	787	3,7490	,85085						

Tablo 4.21. incelendiğinde sosyal katılım beceri ölçeği, anne meslek grubu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($F= 1,334$; $p>0,05$).

Tablo 3.22: Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeği Puanlarının Annenin Meslek Durumuna Göre ANOVA Bulguları

Meslek	N	X	ss	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Hemşire- Fizyoterapist- Eczacı	37	2,66	,8350	G.Arası	6,962	12	,580		
Asker- Jandarma	2	2,58	,5892	G.İçi	482,890	774	,624		
Öğretmen	51	2,54	,8383	Toplam	489,851	786			
Polis-Güvenlik	1	2,00	.						
Ev Hanımı	633	2,67	,7704						
Esnaf-Serbest çalışan	22	2,91	,8267						
Berber-Kuaför	1	3,08	.						
Memur	26	2,71	,9858					,930	,516
Akademisyen- Savcı	3	2,38	,7743						
Doktor- Dişhekim	4	2,35	,4103						
Çiftçi- Hayvancı	1	2,08	.						
Avukat- Mühendis- Mimar- Bankacı	3	3,19	1,3237						
Kadrolu işçi	3	3,55	1,2756						
Toplam	787	2,67	,7894						

Tablo 4.22. incelendiğinde sosyal medya kullanım amaçları ölçeği, anne meslek grubu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($F= ,930$; $p>0,05$).

3.1.13. Baba Meslek Grubuna İlişkin Bulgular

Sosyal medya kullanım amaçları ve sosyal katılım becerisi ölçekleri üzerinde baba meslek grubu değişkenine göre anlamlılığı değerlendirmek amacıyla yapılan ANOVA testi bulgularına Tablo 4.23 ve Tablo 4.24’ de yer verilmiştir.

Tablo 3.23: Sosyal Katılım Beceri Ölçeği Puanlarının Babanın Meslek Grubu Değişkenine Göre ANOVA Bulguları

Meslek	N	X	ss	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Hemşire- Fizyoterapist- Eczacı	19	4,05	,9397	G.Arası	6,583	14	,470		
Asker- Jandarma	43	3,71	,9680	G.İçi	553,741	754	,734		
Öğretmen	67	3,75	,8367	Toplam	560,325	768			
Polis- Güvenlik	22	3,88	,7152						
Emekli	3	3,45	1,0392						
Esnaf-Serbest çalışan	330	3,72	,8235						
Berber- Kuaför	4	3,56	,3300						
Memur	131	3,74	,8508						
Akademisyen- Savcı	20	3,78	,8532					,640	,832
Doktor- Dişhekimi	11	3,89	,8592						
Çiftçi- Hayvancı	9	3,24	,9265						
Siyasetçi	5	4,05	,7615						
Avukat- Mühendis- Mimar- Bankacı	30	3,57	1,0206						
Kadrolu işçi	45	3,70	,9603						
İşadamı- Müteahhit	30	3,72	,8426						
Toplam	769	3,73	,8541						

Tablo 4.23. incelendiğinde sosyal katılım beceri ölçeği, baba meslek grubu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($F= ,640$; $p>0,05$).

Tablo 3.24: Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeği Puanlarının Babanın Meslek Durumuna Göre ANOVA Bulguları

Meslek	N	X	ss	Varyansı n kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Hemşire- Fizyoterapist- Eczacı	19	2,42	,8461	G.Arası	8,189	14	,585		
Asker- Jandarma	43	2,89	,8760	G.İçi	473,93 9	754	,629		
Öğretmen	67	2,55	,8107	Toplam	482,12 9	768			
Polis- Güvenlik	22	2,70	,6856						
Emekli	3	2,63	,5548						
Esnaf-Serbest çalışan	330	2,72	,7523						
Berber- Kuaför	4	2,56	,3750						
Memur	131	2,68	,8086						
Akademisyen- Savcı	20	2,55	,9371					,931	,525
Doktor- Dişhekim	11	2,48	,9375						
Çiftçi- Hayvancı	9	2,22	,7580						
Siyasetçi	5	2,90	1,0662						
Avukat- Mühendis- Mimar- Bankacı	30	2,67	,8486						
Kadrolu işçi	45	2,59	,7232						
İşadamı- Müteahhit	30	2,65	,9241						
Toplam	769	2,67	,7923						

Tablo 4.24. incelendiğinde sosyal medya kullanım amaçları ölçeği, baba meslek grubu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir ($F= ,931$; $p>0,05$).

3.1.14. Anne, Baba ve Öğrencilere Ait Sosyal Medya Kullanım Değişkenine İlişkin Bulgular

Sosyal medya kullanım amaçları ve sosyal katılım becerisi ölçekleri üzerinde anne, baba ve öğrencilere ait sosyal medya kullanım değişkenine göre yapılan T testi bulgularına Tablo 4.25, Tablo 4.26 ve Tablo 4.27’ de gösterilmiştir.

Tablo 3.25: Annelerin Sosyal Medya Kullanım Değişkenine İlişkin T Testi Bulguları

	Sosyal Medya Kullanım Durumu	N	X	ss	df	t	P
Sosyal Katılım	Hesabı var	502	3,75	,86	785	,301	,763
	Hesabı yok	285	3,73	,82			
Sosyal Medya	Hesabı var	502	2,72	,76	785	2,104	,036
	Hesabı yok	285	2,59	,82			

Tablo 4.25 incelendiğinde sosyal katılım beceri ölçeği üzerinden gerçekleştirilen T testine ilişkin analizler incelendiğinde annelerin sosyal medya kullanma durumları değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($T_{[785]} = ,301$; $p > 0,05$). Sosyal medya kullanım amaçları ölçeğine ilişkin T testi bulgularına göre annelerin sosyal medya kullanma durumları değişkenine göre anlamlı bir farklılık oluşmaktadır ($T_{[785]} = 2,104$; $p < 0,05$). Anneleri sosyal medya kullanan öğrencilerin sosyal medya kullanım amaçlarına ilişkin algıları ($X = 2,72$), anneleri sosyal medya kullanmayan öğrencilere göre ($X = 2,59$) daha anlamlı olduğu görülmüştür.

Tablo 3.26: Babaların Sosyal Medya Kullanım Değişkenine İlişkin T Testi Bulguları

	Sosyal Medya Kullanım Durumu	N	X	ss	df	t	P
Sosyal Katılım	Hesabı var	575	3,76	,8471	767	1,904	,057
	Hesabı yok	194	3,63	,8690			
Sosyal Medya	Hesabı var	575	2,72	,7704	767	2,645	,008
	Hesabı yok	194	2,54	,8426			

Tablo 4.26 incelendiğinde sosyal katılım beceri ölçeği üzerinden gerçekleştirilen T testine ilişkin analizler incelendiğinde babaların sosyal medya kullanma durumları değişkenine göre anlamlı farklılık bulunamamıştır ($T_{[767]} = 1,904$; $p > 0,05$). Sosyal medya kullanım amaçları ölçeğine ilişkin T testi bulgularına göre babaların sosyal medya kullanım değişkenine göre anlamlı bir farklılık oluşmaktadır ($T_{[767]} = 2,645$; $p < 0,05$). Babaları sosyal medya hesabı kullanan öğrencilerin sosyal medya kullanım amaçlarına ilişkin algıları ($X = 2,72$), babaları sosyal medya hesabı kullanmayan öğrencilerin sosyal medya kullanım amaçlarına ilişkin algılarına göre ($X = 2,54$) daha olumludur.

Tablo 3.27: Katılımcılara Ait Sosyal Medya Kullanım Değişkenine İlişkin Göre T Testi Bulguları

	Sosyal Medya Kullanım Durumu	N	X	ss	df	t	P
Sosyal Katılım	Hesabı var	311	3,75	,79	787	,168	,866
	Hesabı yok	476	3,74	,88			
Sosyal Medya	Hesabı var	311	2,95	,76	787	8,338	,000
	Hesabı yok	476	2,49	,75			

Tablo 4.27 incelendiğinde sosyal katılım beceri ölçeği üzerinden gerçekleştirilen T testi bulgularına ilişkin analizler incelendiğinde katılımcıların sosyal medya kullanım durumları değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($T_{[787]} = ,168$; $p > 0,05$). Sosyal medya kullanım amaçları ölçeğine ilişkin T testi bulgularında göre katılımcıların sosyal medya kullanma durumları değişkenine göre anlamlı bir farklılık oluşmaktadır ($T_{[787]} = 8,338$; $p < 0,05$). Katılımcılar arasında bir sosyal medya hesabı olan öğrencilerin ($X = 2,95$) aritmetik ortalamaları, sosyal medya hesabı olmayan ($X = 2,49$) öğrencilerin aritmetik ortalamalarına göre daha anlamlı bulunmuştur.

3.1.15. Günlük, Haftalık ve Yıllık İnternet Kullanım Süresine İlişkin Bulgular

Sosyal medya kullanım amaçları ve sosyal katılım becerisi ölçekleri üzerinde günlük, haftalık ve yıllık internet kullanım süreleri değişken analizi için yapılan ANOVA testi bulgularına Tablo 4.28, Tablo 4.29, Tablo 4.30, Tablo 4.31, Tablo 4.32 ve Tablo 4.33' de yer verilmiştir.

Tablo 3.28: Sosyal Katılım Beceri Ölçeği Haftalık İnternet Kullanım Süresi Değişkenine İlişkin ANOVA Bulguları

Haftalık İnternet Kullanım	N	X	Ss	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p
1-2 gün	212	3,77	,9061	G.Arası	2,164	3	,721		
3-4 gün	161	3,81	,7490	G.İçi	566,860	783	,724		
5-6 gün	81	3,77	,7921	Toplam	569,024	786		,996	,394
Hergün	333	3,69	,8740						
Toplam	787	3,74	,8508						

Tablo 4.28 incelendiğinde öğrencilerin sosyal katılım beceri ölçeği haftalık internet kullanım süresi değişkenine göre gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($F = ,996$; $p > 0,05$).

Tablo 3.29: Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeğine göre Haftalık İnternet Kullanım Süresi Değişkenine İlişkin ANOVA Bulguları

Haftalık İnternet Kullanım	N	X	ss	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlılık
1-2 gün(1)	212	2,50	,772	G.Arası	13,343	3	4,448			
3-4 gün(2)	161	2,60	,830	G.İçi	476,509	783	,609			
5-6 gün(3)	81	2,70	,742	Toplam	489,851	786		7,308	,000	1-4 2-4
Hergün(4)	333	2,81	,768							
Toplam	787	2,67	,789							

Tablo 4.29 incelendiğinde öğrencilerin sosyal medya kullanım amaçları ölçeği haftalık internet kullanım süresi değişkenine göre incelendiğinde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmektedir ($F= 7,308$; $p<0,05$). Elde edilen sonuçlar anlamlı çıktığı için sosyal medya kullanım amaçları ile haftalık internet kullanım süresi arasında nasıl bir anlamlılığın olduğunu bulmak için Post Hoc Testlerinden Hochberg testi uygulanmıştır. Hochberg testine göre haftalık 3-4 saat internete giren katılımcıların aritmetik ortalamaları ($X= 2,60$) ile her gün internete giren katılımcıların aritmetik ortalamaları ($X= 2,81$) ile haftada 3-4 saat internete giren katılımcıların aritmetik ortalamaları ile ($X=2,60$) ile her gün internete giren katılımcıların aritmetik ortalamaları ($X= 2,81$) arasında anlamlı bir farkın olduğu görülmektedir.

Tablo 3.30: Sosyal Katılım Beceri Ölçeği Puanlarının Günlük İnternet Kullanım Süresi Değişkenine İlişkin ANOVA Bulguları

Günlük İnternet Kullanım	N	X	Ss	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p
1-2 saat	289	3,75	,9170	G.Arası	5,024	3	1,675		
3-4 saat	355	3,75	,8382	G.İçi	564,001	783	,720		
5-6 saat	101	3,83	,6664	Toplam	569,024	786		2,325	,074
7 saat ve üstü	42	3,43	,8367						
Toplam	787	3,74	,8508						

Tablo 4.30 incelendiğinde öğrencilerin sosyal katılım beceri ölçeğinin günlük internet kullanım süresi değişkenine göre incelendiğinde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($F= 2,325$; $p>0,05$).

Tablo 3.31: Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeği Puanlarının Günlük İnternet Kullanım Süresi Değişkenine İlişkin ANOVA Bulguları

Günlük İnternet Kullanım	N	X	Ss	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlılık
1-2 saat(1)	289	2,45	,7520	G.Arası	31,050	3	10,350			
3-4 saat(2)	355	2,72	,7678	G.İçi	458,802	783	,586			1-2
5-6 saat(3)	101	2,91	,8000	Toplam	489,851	786		17,663	,000	1-3
7 saat ve üstü(4)	42	3,16	,7520							1-4
Toplam	787	2,67	,7894							2-4

Tablo 4.31 incelendiğinde sosyal medya kullanım amaçları ölçeği günlük internet kullanım süresi değişkenine göre incelendiğinde anlamlı bir farklılık görülmektedir ($F=17,663$; $p<0,05$). Anlamlı farklılıkları ortaya koymak için yapılan Post Hoc Testlerinden Hochberg testine göre günlük 7 saat ve daha uzun sürelerle internete giren katılımcıların aritmetik ortalamaları ($X=3,16$), günlük 1-2 saat internete giren katılımcıların aritmetik ortalamaları ($X=2,45$) arasında farkın olduğu görülmektedir. Günlük 1-2 saat internete giren katılımcıların aritmetik ortalamaları ($X=2,45$), günlük 3-4 saat ($X=2,72$) ile günlük 5-6 saat ($X=2,91$) internete giren katılımcıların aritmetik ortalamaları arasında farkın olduğu görülmektedir.

Tablo 3.32: Sosyal Katılım Beceri Ölçeğine Göre Yıllık İnternet Kullanım Süresi Değişkenine İlişkin ANOVA Bulguları

Yıllık İnternet Kullanım	N	X	Ss	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p
10 yıl ve üstü	50	3,69	,8919	G.Arası	,174	2	,087		
5-9 yıl	357	3,75	,8514	G.İçi	568,851	784	,726	,120	,887
0-4 yıl	380	3,75	,8468	Toplam	569,024	786			
Toplam	787	3,74	,8508						

Tablo 4.32 incelendiğinde sosyal katılım beceri ölçeği yıllık internet kullanım süresi değişkenine göre incelendiğinde anlamlı bir farklılık oluşmamıştır ($F=,120$; $p>0,05$).

Tablo 3.33: Sosyal Medya Kullanım Amaçları Ölçeğine Göre Yıllık İnternet Kullanım Süresi Değişkenine İlişkin ANOVA Bulguları

Yıllık İnternet Kullanım	N	X	Ss	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlılık
10 yıl ve üstü(1)	50	3,06	,8757	G.Arası	15,284	2	7,642			
5-9 yıl(2)	357	2,75	,7777	G.İçi	474,568	784	,605	12,625	,000	1-2
0-4 yıl(3)	380	2,55	,7647	Toplam	489,851	786				1-3
Toplam	787	2,67	,7894							2-3

Tablo 4.33 incelendiğinde öğrencilerin sosyal medya kullanım amaçları yıl olarak internet kullanım süresi değişkenine göre incelendiğinde anlamlı farklılığın olduğu görülmektedir ($F=12,625$; $p<0,05$). Hochberg testine göre yıl olarak internet kullanımına göre 1-2, 1-3 ve 2-3 grupları arasında sosyal medya kullanan bireylerin amaçları anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Elde edilen sonuçlar anlamlı çıktığı için sosyal medya kullanım amaçları ile yıllık internet kullanım süresi değişkeni arasında nasıl bir anlamlılığın olduğunu bulmak için Post Hoc Testlerinden Hochberg testi uygulanmıştır.

Hochberg testine göre 10 yıl ve daha uzun süre internet kullananların aritmetik ortalamaları ($X=3,06$) ile 5-9 yıl arasında internet kullananların aritmetik ortalamalarından ($X=2,75$) daha yüksektir. Yine 10 yıl ve daha uzun süre internet kullananların aritmetik ortalamaları ($X=3,06$), 0-4 yıl internet kullanan katılımcıların aritmetik ortalamalarından ($X=2,55$); 5-9 yıl arasında internet kullananların aritmetik ortalamaları ($X=2,75$), 0-4 yıl internet kullanan katılımcıların aritmetik ortalamalarından ($X=2,55$) daha yüksektir. Analiz bulgularına uzun süre internet kullanımı sosyal medya kullanım amaçlarını da değiştirmektedir.

3.1.16. En Çok Kullanılan Sosyal Medya Sitelerine İlişkin Bulgular

Sosyal medya kullanım amaçları ve sosyal katılım becerisi ölçekleri üzerinde en çok kullanılan sosyal medya sitelerine ilişkin bulgulara Tablo 4.34, Tablo 4.35, Tablo 4.36, Tablo 4.37, Tablo 4.38 ve Tablo 4.39, Tablo 4.10, Tablo 4.41, Tablo 4.42, Tablo 4.43 ve Tablo 4.44 yer verilmiştir.

Tablo 3.34: Sosyal Katılım Beceri Ölçeği Puanlarının Facebook Değişkenine İlişkin ANOVA Bulguları

Facebook	N	X	Ss	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Hiçbirzaman	664	3,76	,8433	G.Arası	1,086	4	,271		
Nadiren	65	3,68	,8483	G.İçi	567,939	782	,726		
Bazen	33	3,66	1,0693	Toplam	569,024	786		,374	,827
Sık sık	13	3,83	,5587						
Her zaman	12	3,57	,9531						
Toplam	787	3,74	,8508						

Tablo 4.34’ de en çok kullanılan sosyal medya sitelerinden Facebook değişkeni ile sosyal katılım becerisi arasındaki anlamlılığı belirlemek için ANOVA testi yapılmıştır. Bulgular incelendiğinde sosyal katılım beceri ölçeği Facebook değişkenine göre incelendiğinde anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($F=,374$; $p>0,05$).

Tablo 3.35: Sosyal Katılım Beceri Ölçeği Puanlarının Messenger Değişkenine İlişkin ANOVA Bulguları

Messenger	N	X	Ss	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Hiçbirzaman	636	3,75	,8453	G.Arası	2,549	4	,637		
Nadiren	42	3,84	,8435	G.İçi	566,476	782	,724		
Bazen	53	3,57	,9664	Toplam	569,024	786		,880	,476
Sık sık	31	3,74	,6344						
Her zaman	25	3,89	,9773						
Toplam	787	3,74	,8508						

Tablo 4.35’ de en çok kullanılan sosyal medya sitelerinden Messenger değişkeni ile sosyal katılım becerisi arasındaki anlamlılığı belirlemek için ANOVA testi yapılmıştır. Bulgular incelendiğinde sosyal katılım beceri ölçeği Messenger değişkenine göre incelendiğinde anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($F=,880$; $p>0,05$).

Tablo 3.36: Sosyal Katılım Beceri Ölçeği Puanlarının YouTube Değişkenine İlişkin ANOVA Bulguları

YouTube	N	X	Ss	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Hiçbirzaman	33	3,75	1,0036	G.Arası	3,300	4	,825		
Nadiren	66	3,83	,8005	G.İçi	565,724	782	,723		
Bazen	229	3,82	,8690	Toplam	569,024	786		1,140	,336
Sık sık	216	3,68	,8378						
Her zaman	243	3,70	,8349						
Toplam	787	3,74	,8508						

Tablo 4.36’ da en çok kullanılan sosyal medya sitelerinden YouTube değişkeni ile sosyal katılım becerisi arasındaki anlamlılığı belirlemek için ANOVA testi yapılmıştır.

Bulgular incelendiğinde sosyal katılım beceri ölçeği YouTube değişkenine göre incelendiğinde anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($F= 1,140$; $p>0,05$).

Tablo 3.37: Sosyal Katılım Beceri Ölçeği Puanlarının Instagram Değişkenine İlişkin ANOVA Bulguları

Instagram	N	X	Ss	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Hiçbirzaman	286	3,70	,9188	G.Arası	2,231	4	,558		
Nadiren	99	3,86	,7905	G.İçi	566,793	782	,725		
Bazen	157	3,74	,7896	Toplam	569,024	786		,770	,545
Sık sık	104	3,78	,8602						
Her zaman	141	3,73	,8082						
Toplam	787	3,74	,8508						

Tablo 4.37’ de en çok kullanılan sosyal medya sitelerinden Instagram değişkeni ile sosyal katılım becerisi arasındaki anlamlılığı belirlemek için ANOVA testi yapılmıştır. Bulgular incelendiğinde sosyal katılım beceri ölçeği Instagram değişkenine göre incelendiğinde anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($F= ,770$; $p>0,05$).

Tablo 3.38: Sosyal Katılım Beceri Ölçeği Puanlarının TikTok Değişkenine İlişkin ANOVA Bulguları

TikTok	N	X	Ss	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Hiçbirzaman	416	3,75	,8790	G.Arası	1,368	4	,342		
Nadiren	105	3,83	,6183	G.İçi	567,656	782	,726		
Bazen	92	3,71	,8899	Toplam	569,024	786		,471	,757
Sık sık	59	3,70	,8859						
Her zaman	115	3,69	,8864						
Toplam	787	3,74	,8508						

Tablo 4.38’ de en çok kullanılan sosyal medya sitelerinden TikTok değişkeni ile sosyal katılım becerisi arasındaki anlamlılığı belirlemek için ANOVA testi yapılmıştır. Bulgular incelendiğinde sosyal katılım beceri ölçeği TikTok değişkenine göre incelendiğinde anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($F= ,471$; $p>0,05$).

Tablo 3.39: Sosyal Katılım Beceri Ölçeği Puanlarının Wikipedia Değişkenine İlişkin ANOVA Bulguları

Wikipedia	N	X	Ss	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Hiçbirzaman	649	3,72	,8547	G.Arası	4,225	4	1,056		
Nadiren	33	3,71	,7742	G.İçi	564,799	782	,722		
Bazen	46	3,98	,6860	Toplam	569,024	786		1,462	,212
Sık sık	25	3,77	,9697						
Her zaman	34	3,93	,9275						
Toplam	787	3,74	,8508						

Tablo 4.39’ da en çok kullanılan sosyal medya sitelerinden Wikipedia değişkeni ile sosyal katılım becerisi arasındaki anlamlılığı belirlemek için ANOVA testi yapılmıştır. Bulgular incelendiğinde sosyal katılım beceri ölçeği Wikipedia değişkenine göre incelendiğinde anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($F= 1,462$; $p>0,05$).

Tablo 3.40: Sosyal Katılım Beceri Ölçeği Puanlarının Twitter Değişkenine İlişkin ANOVA Bulguları

Twitter	N	X	Ss	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Hiçbirzaman	650	3,73	,8571	G.Arası	4,806	4	1,202		
Nadiren	51	3,83	,7658	G.İçi	564,218	782	,722		
Bazen	42	3,93	,8464	Toplam	569,024	786		1,665	,156
Sık sık	22	3,40	,9863						
Her zaman	22	3,85	,6262						
Toplam	787	3,74	,8508						

Tablo 4.40’ da en çok kullanılan sosyal medya sitelerinden Twitter değişkeni ile sosyal katılım becerisi arasındaki anlamlılığı belirlemek için ANOVA testi yapılmıştır. Bulgular incelendiğinde sosyal katılım beceri ölçeği Twitter değişkenine göre incelendiğinde anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($F= 1,665$; $p>0,05$).

Tablo 3.41: Sosyal Katılım Beceri Ölçeği Puanlarının Skype Değişkenine İlişkin ANOVA Bulguları

Skype	N	X	Ss	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Hiçbirzaman	731	3,75	,8458	G.Arası	3,616	4	,904		
Nadiren	23	3,54	,8147	G.İçi	565,409	782	,723		
Bazen	24	3,76	,8347	Toplam	569,024	786		1,250	,288
Sık sık	5	3,92	1,1256						
Her zaman	4	2,96	1,5744						
Toplam	787	3,74	,8508						

Tablo 4.41’ de en çok kullanılan sosyal medya sitelerinden Skype değişkeni ile sosyal katılım becerisi arasındaki anlamlılığı belirlemek için ANOVA testi yapılmıştır. Bulgular incelendiğinde sosyal katılım beceri ölçeği Skype değişkenine göre incelendiğinde anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($F= 1,250$; $p>0,05$).

Tablo 3.42: Sosyal Katılım Beceri Ölçeği Puanlarının Blog Değişkenine İlişkin ANOVA Bulguları

Blog	N	X	Ss	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Hiçbirzaman	729	3,75	,8386	G.Arası	1,412	4	,353		
Nadiren	28	3,66	,8981	G.İçi	567,612	782	,726		
Bazen	14	3,94	,7907	Toplam	569,024	786		,486	,746
Sık sık	4	3,60	1,4520						
Her zaman	12	3,52	1,3270						
Toplam	787	3,74	,8508						

Tablo 4.42’ de en çok kullanılan sosyal medya sitelerinden Blog değişkeni ile sosyal katılım becerisi arasındaki anlamlılığı belirlemek için ANOVA testi yapılmıştır. Bulgular incelendiğinde sosyal katılım beceri ölçeği Blog değişkenine göre incelendiğinde anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($F = ,486$; $p > 0,05$).

Tablo 3.43: Sosyal Katılım Beceri Ölçeği Puanlarının Forum Değişkenine İlişkin ANOVA Bulguları

Forum	N	X	Ss	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Hiçbirzaman	718	3,75	,8446	G.Arası	3,830	4	,957		
Nadiren	21	3,96	,5930	G.İçi	565,194	782	,723		
Bazen	23	3,53	,8806	Toplam	569,024	786		1,325	,259
Sık sık	10	3,81	1,0435						
Her zaman	15	3,41	1,1897						
Toplam	787	3,74	,8508						

Tablo 4.43’ de en çok kullanılan sosyal medya sitelerinden Forum değişkeni ile sosyal katılım becerisi arasındaki anlamlılığı belirlemek için ANOVA testi yapılmıştır. Bulgular incelendiğinde sosyal katılım beceri ölçeği Forum değişkenine göre incelendiğinde anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($F = 1,325$; $p > 0,05$).

Tablo 3.44: Sosyal Katılım Beceri Ölçeği Puanlarının Diğer Sosyal Medya Araçları Değişkenine İlişkin ANOVA Bulguları

Diğer Sosyal Medya Araçları	N	X	Ss	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Hiçbirzaman	487	3,71	,8988	G.Arası	3,636	4	,909		
Nadiren	57	3,80	,8256	G.İçi	565,388	782	,723		
Bazen	114	3,73	,6787	Toplam	569,024	786		1,257	,285
Sık sık	66	3,95	,7109						
Her zaman	63	3,77	,8951						
Toplam	787	3,74	,8508						

Tablo 4.44’ de en çok kullanılan sosyal medya sitelerinden diğer sosyal medya araçları değişkeni ile sosyal katılım becerisi arasındaki anlamlılığı belirlemek için ANOVA testi yapılmıştır. Bulgular incelendiğinde sosyal katılım beceri ölçeği diğer sosyal medya araçları değişkenine göre incelendiğinde anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($F= 1,257$; $p>0,05$).

3.2. Nitel Bulgular

Bu kısımda, araştırmaya katılan ve sosyal medya platformlarını aktif olarak kullanan gönüllülerin demografik özelliklerine yer verilmiştir. Nitel araştırma bulguları öğrencilerin yarı yapılandırılmış görüşme formuna verdikleri yanıtlar dikkate alınarak temalar, kategoriler ve kodlar oluşturularak öğrenci görüşleri aktarılmıştır. Katılımcılar ö.3,ö.4,ö.5... şeklinde sınıflandırılarak gösterilmiştir.

Nitel bulgular “Ortaokul öğrencilerinin sosyal medya kullanım amaçları ile sosyal katılım becerileri hakkında öğrenci görüşleri nelerdir?” ana problemi altında yer alan “Toplumsal sorun ya da olaylarla karşılaşıldığında bu olaylarla ilgilenme durumları hakkındaki öğrenci görüşleri nelerdir?”, “Öğrencilerin sosyal katılım becerisini sergileme durumlarına (sorumluluk alma, gönüllü olma, tek başına çalışma) ilişkin görüşleri nelerdir?”, “Öğrencilerin Toplumsal Sorun ya da Olaylarla İlgilenme Durumları (grup oluşturma, işbirliği içinde çalışma, STK’lara katılma) hakkındaki görüşleri nelerdir?” ve “Öğrencilerin boş zamanlarında internet ve sosyal medyada kullanma ve kullanmama durumlarına ilişkin düşünceleri nelerdir?” alt problemlerine verilen yanıtlar üzerinden aktarılmaya çalışılmıştır.

3.2.1. Nitel Araştırmaya Katılan Gönüllülerin Demografik Özellikleri

Tablo 4.45’de araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine ait veriler aktarılmıştır.

Tablo 3.45: Öğrencilerin Cinsiyet Bilgileri

Kız	Erkek
ö.3,ö.4,ö.5,ö.6,ö.7,ö.9,ö.10,ö.11,ö.12,ö.14,ö.17,ö.20	ö.1,ö.2,ö.8,ö.13,ö.15,ö.16,ö.18,ö.19,ö.21

Tablo 4.45 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin 12’ sinin kız ve 9’ unun da erkek öğrenci olduğu görülmektedir.

Tablo 4.46’da öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıflara ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 3.46: Öğrencilerin Sınıf Bilgileri

Sınıf	Öğrenci Dağılımları
5. Sınıf	ö.1, ö.5, ö.2, ö.4, ö.3,
6. Sınıf	ö.9, ö.6, ö.8, ö.7, ö.10
7. Sınıf	ö.16, ö.11, ö.14, ö.13, ö.15, ö.12,
8. Sınıf	ö.21, ö.19, ö.18, ö.20, ö.17

Tablo 4.46 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin 5’ i 5. sınıfta, 5’i 6. sınıfta, 6’sı 7 sınıfta ve 5’i de 8.sınıfta öğrenim gördüğü görülmektedir.

3.2.2. Birinci Alt Probleme Ait Bulgular

Çalışmanın birinci alt problemine ait sosyal medyayı aktif kullanan ve araştırmaya gönüllü katılım gösteren 21 katılımcıya ait bulgular Tablo 4.47’ de gösterilmiştir.

Tablo 3.47: Öğrencilerin Toplumsal Sorun ya da Olaylarla İlgilenme Durumları

Tema	Kategori	Kod	Katılımcı	Toplam (f)
Toplumsal Sorun ya da Olaylarla İlgilenme Durumu	Olumlu Durumlar	Çevre kirliliğine karşı duyarlı olma	ö.15	1
		Sorunları birlikte hareket ederek çözmeye çalışma	ö.10, ö.5, ö.6, ö.9, ö.11	5
		Yardım kampanyalarına katılma	ö.3, ö.8, ö.7	3
		İlgili yerlerden yardım isteme	ö.1, ö.4, ö.7, ö.14, ö.19, ö.21	6
		Olaylara karşı duyarlı olma	ö.2, ö.12, ö.16, ö.18	4
	Olumsuz Durumlar	Olaylara duyarsız kalma	ö.13, ö.17, ö.20	3

Tablo.4.47’de öğrencilerin toplumsal sorun ya da olaylarla ilgilenme durumları tema, kategori ve kodlara ayrılarak aktarılmaya çalışılmıştır. Tablodan elde edilen verilere göre; öğrencilerin toplumsal sorun ya da olaylarla ilgilenme durumları hakkındaki görüşleri incelendiğinde öğrencilerin büyük çoğunluğu (f=18) olumlu bir şekilde cevap vermişken, 3 öğrenci olumsuz görüş bildirmiştir. Öğrencilerin çevre kirliliğine karşı duyarlı olma (f=1), sorunları birlikte hareket ederek çözmeye çalışma (f=5), yardım kampanyalarına katılma (f=3), ilgili yerlerden yardım isteme (f=6), olaylara karşı duyarlı olma (f=4) ve olaylara duyarsız kalma (f=3) gibi sorun ve olaylarla ilgilendikleri görülmektedir.

Çevre kirliliğine karşı duyarlı olma durumuna ilişkin;

ö.15: “Çevremizin temiz tutulması lazım bence. Yani ferah bir şekilde yaşanması için, insanların huzurlu bir şekilde yaşamaları için çevre kirliliğine duyarlı olmalıyız.” şeklinde ifadede bulunmuştur.

Sorunların birlikte hareket edilerek çözülmeye çalışılması durumuna ilişkin;

ö.9: “Sorunla ilgilenilmezse daha büyük bir karmaşaya sebep olur ya da daha büyük sorunlar yaratabilir bu durum.” ve **ö.11:** “Kavga çıktığı zaman oradaki insanlar onu gidip ayırabilir o kavgayı ya da yani doğru bir şekilde o kavgayı çözebilirler.” şeklinde ifadelerde bulunmuşlardır.

Yardım kampanyalarına katılma durumuna ilişkin;

ö.3: “İhtiyacı olan insanlar için para, bebeklere battaniye bezi gibi şeyler için yapılan yardım kolilerine yardım göndermeliyiz.” ve **ö.7:** “Sorun varsa yetkililere falan haber vererek çözmeye çalışabiliriz.” şeklinde ifadelerde bulunmuşlardır.

İlgili yerlerden yardım isteme durumuna ilişkin;

ö.4: “Mesela sel oldu diyelim. Devletten veya başka ülkelerden yardım alabiliriz, diğer illerden yardım alıp beraber çalışabiliriz. Eğer hastalarsa hastaneye götürebiliriz ya da ilk yardımı, 112 acil servisi falan arayabiliriz değil mi? Devletin resmi kurumlarını davet edebiliriz, haberdar edebiliriz.” ve **ö.21:** “Bir ayaklanma, isyan ya da hangi üniversitelerde yaptıkları (protestoyu kastediyor) gibi şeyler olunca polis gibi gerekli kurum ve kuruluşlara başvurulmalı.” şeklinde ifadelerde bulunmuşlardır.

Olaylara karşı duyarlı olma durumuna ilişkin;

ö.12: “Mesela sınıfta bir arkadaşımız haksız yere suçlanıyorsa ve kendini tam ifade edemiyorsa ona yardımcı olmalıyız, hakkını savunmalıyız.” ve **ö.18:** “Mesela ırkçılık yapana engel olarak.” şeklinde ifadelerde bulunmuşlardır.

Olaylara duyarsız kalma durumuna ilişkin;

ö.17: “Yani bence olay kişi kendi alanına giriyorsa ilgilenmelidir. Onu çok ilgilendirmiyorsa çok da karışmasının manası yok.” ve **ö.20:** “Bence çok ilgilennemeliyiz. Çünkü seyirci kalmak bence daha iyidir. Çünkü o olaya girdiğimiz zaman her türlü suç oku bizi gelip buluyor.” şeklinde ifadelerde bulunmuşlardır.

Öğrencilerin toplumsal sorun ya da olaylarla ilgilenme durumlarını gösteren Tablo 4.47 incelendiğinde erkek öğrencilerden sekizinin ve kız öğrencilerden on ikisinin toplumsal sorun ya da olaylarla ilgilendiklerini ifade ettikleri görülürken erkek öğrencilerden birinin ve kız öğrencilerden ikisinin toplumsal sorunlarla ilgilenmediği dikkat çekmektedir.

3.2.3. İkinci Alt Probleme Ait Bulgular

Çalışmanın ikinci alt problemi olan öğrencilerin sosyal katılım becerisini sergileme durumlarına (sorumluluk alma, gönüllü olma, tek başına çalışma) ilişkin görüşleri nelerdir? alt problemine ait nitel bulgulara aşağıda yer verilmiştir. Tablo 4.48’ de gösterilmiştir.

Öğrencilerin toplumsal sorun ya da olaylarla karşılaştığında sorumluluk alma durumlarına bulgulara Tablo 4.48’de yer verilmiştir.

Tablo 3.48: Öğrencilerin Toplumsal Sorun ya da Olaylarla karşılaştığında Sorumluluk Alma Durumları

Tema	Kategori	Kod	Katılımcı	Toplam (f)
Toplumsal Sorunlar ya da Olaylar Karşısında Sergilenen Davranış	Olumlu Davranışlar	Görev ve sorumluluk alma	ö7, ö20, ö8, ö13, ö15, ö16	6
		Başkalarına yardım etme	ö.2, ö3, ö19, ö12, ö5, ö6	6
		Bireysel fikirleri kullanarak yardım etme	ö14, ö9, ö10	3
		Çevreyi koruma	ö11, ö17, ö21	3
		İlgili yerlerden yardım isteme	ö1, ö4	2
	Olumsuz Davranışlar	Görev ve sorumluluk almaktan kaçma	ö.18	1

Tablo.4.48’te öğrencilerin toplumsal sorunlar ya da olaylar karşısında sergilenen davranışları tema, kategori ve kodlara ayrılarak aktarılmaya çalışılmıştır. Öğrencilerin toplumsal sorunlar ya da olaylar karşısında sergilenen davranışları incelendiğinde öğrencilerden (f=20) olumlu ve öğrencilerden (f=1) olumsuz yanıt verdiği görülmüştür. Öğrencilerin görev ve sorumluluk alma (f=6), görev ve sorumluluk almaktan kaçma (f=1), bireysel fikirleri kullanarak yardım etme (f=3), çevreyi koruma (f=3), ilgili yerlerden yardım isteme (f=2) ve başkalarına yardım etme (f=6) görüşlerinde olduğu görülmektedir.

Görev ve sorumluluk alma davranışına ilişkin;

ö.7: “İnsanların olay ve sorunları çözmek için sorumluluk almaları gerek.” Ve

ö.13: “Geçtiğimiz yıllarda pandemi oldu. Virüslerden korunmak için maskemizi takmalıyız ya da sosyal mesafeyi korumalıyız. Bütün bunları kendi sorumluluğumuzu yerine getirmek için yapmalıyız.” şeklinde ifadeler kullanmışlardır.

Görev ve sorumluluk almaktan kaçma davranışına ilişkin;

ö.18: “Çok riskli bir durumsa sorumluluk alınmayabilir.” şeklinde ifadeye bulunmuştur.

Bireysel fikirleri kullanarak yardım etme davranışına ilişkin;

ö.14: “Diyelim ki sokak köpekleri ile ilgili bir araştırma yapmam gerekiyor. Bizden bir dosya istiyorlar ama köpeklerin bize saldırma tehlikesi var. Bunu gerekli önlemi almadan tek başıma yapmam. Uygun olmaz ama eğer bir sıkıntı yoksa çok ani hareketler etmeden ya da yanlarına aşırı yaklaşımadan sadece uzaktan bir gözlemleyip bununla ilgili bir rapor hazırlayacağız. Bunu yapabiliriz mesela.” ve öğrencilerden **ö.9:** “İnsanlar kul hakkına girerse kişi hakkını aramalıdır, yoksa başkası sizi söyler. O zaman başınıza daha kötü bir olay gelebilir. Mesela avukatlar ya da polisler önce suçu kendinizin itiraf etmenizi beklerler. Yoksa daha büyük bir cezaya çarptırılabilirsiniz.” şeklinde ifadelerde bulunmuşlardır.

Çevreyi koruma davranışına ilişkin;

ö.11: “Hocam mesela çöplerimizi geri dönüşüme atmalı veya çöplere atmalyız. Yani dışarıya ya da herhangi bir yere atmamalıyız. Eğer tüm insanlar böyle davranırsa bence bir çevre kirliliğini düzeltebiliriz. Çevremizi koruyabiliriz.” ve **ö.21:** “Çöplerimizi ya da izmaritlerimizi yere atmayarak... Çöpleri geri dönüştürebiliriz. Onun dışında fosil yakıt yerine elektrik kullanabiliriz. Böylece çevreyi korumuş oluruz.” şeklinde ifadelerde bulunmuşlardır.

İlgili yerlerden yardım isteme davranışına ilişkin;

ö.4: “Diyelim ki sel oldu devletin ilgili kurumlarından veya başka ülkelerden yardım alabiliriz ki bu bizim vatani görevimizdir.” ve erkek öğrencilerden **ö.1:** “Mesela birisi vurulduysa, yaralandıysa ilkyardım falan yapılabilir; hırsızlık yapıldıysa çevredekiler durdurabilir ya da polis aranabilir.” şeklinde ifadelerde bulunmuşlardır.

Başkalarına yardım etme davranışına ilişkin;

ö.3: “Yani mesela ihtiyacı olanlara para, bebeklere battaniye bez gibi şeyler gönderebilir. Yani mesela yardım kolileri hazırlanabilir.”, **ö.19:** “Herhangi bir yerde deprem olduğunda mesela benim de sorumlu olarak oraya yardım göndermem gibisinden sorumluluklarım olabilir. Yani herhangi bir eşya, battaniye ve bez gibi şeyler alıp o tarafa göndermek.” ve **ö.2:** “Mesela kan bağışı olabilir, kan bulabiliriz.” şeklinde ifadelerde bulunmuşlardır.

Öğrencilerin “Toplumsal sorunlar ya da olaylar karşısında sorumluluk alma” durumlarını gösteren Tablo 4.48 incelendiğinde erkek öğrencilerden sekizinin ve kız öğrencilerden on ikisinin toplumsal sorunlarla ilgilendiklerini, erkek öğrencilerden birinin toplumsal konularda sorumluluk almaktan kaçındığı söylenebilir.

Tablo 4.49 incelendiğinde öğrencilerin gönüllü olarak yapılan etkinlikler yardımcı olma durumlarına nitel bulgular görülmektedir.

Tablo 3.49: Öğrencilerin Gönüllü Olarak Yapılan Etkinlikler Yardımcı Olma Durumları

Tema	Kategori	Kod	Katılımcı	Toplam (f)
Gönüllü Olarak Yapılan Etkinliklere Yardımcı Olma Durumu	Olumlu Durumlar	Sivil toplum kuruluşlarına yardımcı olma	ö.1, ö.12,ö.7,ö.10	4
		Gönüllü olarak başkalarına yardım etme	ö.3, ö.4, ö.9 ö.21, ö.8, ö.17, ö.18, ö.19, ö.20, ö.5	10
		Yetenekleri doğrultusunda yardımcı olma	ö.6, ö.11, ö.15, ö.2	4
		Yardım kampanyalarına katılma	ö.13, ö.14, ö.16	3
	Olumsuz Durumlar			

Tablo 4.49’da öğrencilerin gönüllü olarak yapılan etkinliklere yardımcı olma durumları tema, kategori ve kodlara ayrılarak aktarılmaya çalışılmıştır. Öğrencilerden alınan cevaplara göre oluşturulan kodlar gönüllü olarak başkalarına yardım etme (f=10), sivil toplum kuruluşlarına yardımcı olma (f=4), yetenekleri doğrultusunda yardımcı olma (f=4) ve yardım kampanyalarına katılma (f=3) şeklinde oluşturulmuştur.

Gönüllü olarak başkalarına yardım etme durumuna ilişkin;

ö.9: “Yardım etmeliyiz böylece insanlara hem bir destek vermiş olursunuz, hem bir moral vermiş olursunuz, hem de böyle dünyadaki iyi faaliyetlerin sayısı da artmış olur.”, **ö.21:** “Mesela denizlerin sahilleri çok kirli olduğu zaman insanlar gönüllü bir şekilde gidip yardım edebilirler.” ve **ö.8:** “Hocam mesela savaş oldu. Biz orada askerlere gönüllü olarak yardım etmeyiz.” şeklinde ifadeler kullanmışlardır.

Sivil toplum kuruluşlarına yardımcı olma durumuna ilişkin;

ö.12: “Mesela bu depremi örnek verebilir miyim? Benim babam mesela AFAD’ da gönüllü olarak çalışıyordu. Deprem olduğu gün bir saat sonra direk Gaziantep’ e gitti. Atıyorum ben de mesela TEMA’ dayım. Bu yüzden insanlar bir durumla karşılaştığında gönüllü olarak yardıma bulunmalılar.” ve **ö.1:** “Depremde AFAD, Kızılay falan onlar yardım ettiler. Biz de bu kuruluşlara yardım ederek onların yükünü hafifletebiliriz.” şeklinde ifadelerde bulunmuşlardır.

Yetenekleri doğrultusunda yardımcı olma durumuna ilişkin;

ö.15: “Bence mesela bir güzel ve proje yapay zekâ ondan sonra kodlama projesi varsa ona gönüllü olarak katılmalıdır.” ve **ö.2:** “Gönüllü olarak yapılan faaliyetlere katılan ekipte bir sürü tecrübeli kişi olduğu için yeteneklerine göre çok güzel şeyler çıkıyor.” şeklinde ifadelerde bulunmuşlardır.

Yardım kampanyalarına katılma durumuna ilişkin;

ö.16: “Bu lösemili çocuklar veya böyle kalıcı hastalıklara sahip çocuklar için oyuncak falan alıp LÖSEV gibi kurumlara verebiliriz.” ve **ö.13:** “Evet, covid gibi ya da şu anki deprem gibi durumlarda bağış yapmamız ya da yardım göndermemiz gerekir.” şeklinde ifadelerde bulunmuşlardır.

Tablo 4.50 incelendiğinde öğrencilerin yapılacak etkinliklerde tek başına çalışma durumlarına ait bulgular görülmektedir.

Tablo 3.50: Yapılacak Etkinliklerde Tek Başına Çalışma Durumları

Tema	Kategori	Kod	Katılımcı	Toplam (f)
Yapılacak Etkinliklerde Tek Başına Çalışma Durumu	Olumlu Durumlar	Kendi düşüncesini ortaya koyma	ö.15, ö.16, ö.19, ö.20. ö11	5
		Başkalarına yardım etme	ö.1, ö.10, ö.4, ö.8, ö.12, ö.3, ö.2, ö.17, ö.21, ö5	10
		Görev ve sorumluluk alma	ö.13, ö.14, ö.18	3
		Geri dönüşüme katkıda bulunma	ö.11	1
		Başkalarından destek isteme	ö.6, ö.7, ö.9	3

Tablo 4.50’de öğrencilerin, yapılacak etkinliklerde tek başına çalışma becerisi durumları tema, kategori ve kodlara ayrılarak aktarılmaya çalışılmıştır. Öğrencilerin, yapılan etkinliklerde tek başına çalışma becerilerine ilişkin görüşleri incelendiğinde öğrencilerin tamamının olumlu cevap verdiği görülmüştür. Öğrencilerin cevaplarına göre başkalarına yardım etme (f=10), kendi düşüncesini ortaya koyma (f=5), görev ve sorumluluk alma (f=3), geri dönüşüme katkıda bulunma (f=1) ve başkalarından destek isteme (f=3) durumları tespit edilmiştir.

Başkalarına yardım etme durumuna ilişkin;

ö.2: “Mesela ben kendimi kan bağışında bulunarak daha iyi anlatabiliyorum.”, **ö.21:** “İhtiyacı olan insanlar için para toplayabiliriz.”, **ö.10:** “Gücümüz iyiye ihtiyacı olanların kıyafet, yemek, işte barınma ihtiyaçlarının karşılayabiliriz. Böylece başkalarına da örnek olmuş oluruz.” ve **ö.4:** “Belki huzurevi olduğunda yaşlılara birkaç takım hediye veya kitap alıp götürüp okuyabiliriz. Onlarla yeterince çocuk sevgisi veya yetişkin yardımı uygulayabiliriz.” şeklinde ifadeler kullanmışlardır.

Kendi düşüncesini ortaya koyma durumuna ilişkin;

ö.15: “Bence herkes bir olay anında farklı olan fikirlerini ifade etmelidir”, **ö.16:** “Kendi fikrini ortaya koyarak insanlar arasında birlik ve beraberlik sağlanabilir.” ve **ö.19:** “Herkes fikrini özgürce söyleyebilmeli.” şeklinde ifadeler kullanmışlardır.

Görev ve sorumluluk alma koyma durumuna ilişkin;

ö.14: “Eğer gerçekten o işin ehli isek bireysel olarak sorumluluk almamız.”, **ö.13:** “Bence cidden yardımın dokunacaksa sorumluluk almak, vatani görevdir.” ve **ö.18:**

“Bence, görev ve sorumluluk almak birlikte çalışabilmek için çok gereklidir.” şeklinde ifadeler kullanmışlardır.

Geri dönüşüme katkıda bulunma koyma durumuna ilişkin;

ö.11: “Mesela hocam yani bazı markaların da yaptığı gibi plastikleri oyun parklarına dönüştürmek için her sokağın başına ya da her okulun bahçesine bir tane geri dönüşüm kutusu bırakabiliriz.” şeklinde ifade edilmiştir.

Başkalarından destek isteme durumuna ilişkin;

ö.6: “Çünkü senin başaramadığın şeyi belki takım arkadaşın biliyordur. O yüzden takım arkadaşından yardım isteyebilirsin. Bireysel etkinliklerdense grup çalışması daha iyi olabilir.” şeklinde ifade edilmiştir.

3.2.4. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Öğrencilerin toplumsal sorun ya da olaylarla ilgilenme durumları (grup oluşturma, işbirliği içinde çalışma, STK'lara katılma) hakkındaki görüşleri nelerdir?” alt problemine ait nitel bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 4.51 incelendiğinde toplumu ilgilendiren konularda grup oluşturma durumlarına nitel bulgular görülmektedir.

Tablo 3.51: Toplumu İlgilendiren Konularda Grup Oluşturma Durumları

Tema	Kategori	Kod	Katılımcı	Toplam (f)
Toplumu İlgilendiren Konularda Grup Oluşturma Durumu	Olumlu Durumlar	Görev dağılımına dikkat etmek	ö.11, ö.13, ö.14, ö.15, ö.17, ö.19	6
		Herkesin fikrini alma	ö.7, ö.20	2
		Grup içinde dayanışmaya yer verme	ö.1, ö.6, ö.9, ö.12, ö.2, ö.8, ö.10, ö.5	8
		İnsanları bilinçlendirme	ö.4, ö.18	2
		Başkalarından destek isteme	ö.6, ö.7, ö.9	3
		Daha etkili olabilme	ö.16, ö.21	2
		Yardım kampanyası için grup kurma	ö.9, ö.3	2

Tablo 4.51’de öğrencilerin, toplumu ilgilendiren konularda grup oluşturma durumları tema, kategori ve kodlara ayrılarak aktarılmaya çalışılmıştır. Öğrencilerin toplumu ilgilendiren konularda grup oluşturma durumlarına ait görüşleri incelendiğinde öğrencilerin tamamının olumlu cevap verdiği görülmüştür. Öğrencilerin, görev

dağılımına dikkat etme (f=6), herkesin fikrini alma (f=2), grup içinde dayanışmaya yer verme (f=8), insanları bilinçlendirme (f=2), daha etkili olabilme (f=2), yardım kampanyası için grup kurma (f=2) ve başkalarından destek isteme (f=3) durumları tespit edilmiştir.

Görev dağılımına dikkat etmek durumuna ilişkin;

ö.13: “Görev dağılımına dikkat edilebilir. Herkesin yetenekli olduğu konularda dağılım yapılabilir.”, **ö.15:** “Bir işi yapmak için istekli bir insanı grubuna adil bir görev dağılımı yapılmalı.” ve **ö.19:** “İnsanların ortama uyum sağlayabilme becerilerine göre görev dağılımını gerçekleştirmek gerekir.” şeklinde ifadelerde bulunmuşlardır.

Herkesin fikrini alma durumuna ilişkin;

ö.7: “O sorunu çözmek için bir araya gelen, kararlar alan herkesten fikir alınmalı.” ve **ö.20:** “Bence bir toplulukla çalışıyorsak sorun çıkmaması için herkesin fikrini almalıyız.” şeklinde ifadeler kullanmışlardır.

Grup içinde dayanışmaya yer verme durumuna ilişkin;

ö.12: “Grup içi dayanışmaya yer vermek işlerin daha kolay halledilmesini sağlar.”, **ö.1:** “Bence grup içinde dayanışmaya yer verilmeli. Yoksa grubun bir anlamı kalmıyor.” ve **ö.8:** “Bence takımlı gruplarla çalışsak daha güzel olur. Çünkü insan tek başına şey yapamıyor. Mesela bir elin nesi var, iki elin sesi var gibi bir şey olur. Çünkü yardımlaşmayı ve beraber birlik olmayı da bu şekilde öğrenebiliriz.” şeklinde ifadede bulunmuşlardır.

İnsanları bilinçlendirme durumuna ilişkin;

ö.4: “Bence, insanları bu konularda bilinçlendirmek için teknolojiyi kullanabiliriz ve teknolojik aletlerden bilgi paylaşabiliriz, yayın yapabiliriz.” ve **ö.18:** “Bence insanlar toplumu ilgilendiren konularda broşürler hazırlayarak toplumu bilinçlendirebilirler.” şeklinde ifadeler kullanmışlardır.

Daha etkili olabilme durumuna ilişkin;

ö.16: “Topla ilgili konularda grup oluşturulabilir. Grup oluştururken etkililiği artsın diye bazı şeyler yapılabilir. Mesela hazreti Muhammed’in (SAV) de “İyilik” diye bir grubu vardı.” ve **ö.21:** “Mesela bir şey yapacakken bazı olaylarda gönüllülerde lazım

oluyor. O gönüllüleri gruplara ayırarak olaylara daha hızlı müdahale edebilir ve daha etkili olmasını sağlayabiliriz.” şeklinde ifadeler kullanmışlardır.

Yardım kampanyası için grup kurma durumuna ilişkin;

ö.9: “Mesela kanser gibi bir hastalığı olan küçük çocuklara ilaç parası falan toplamak için kampanya gibi bir şey başlatıyorsun ve sen o parayı bulduğun zaman ihtiyacı olan kişiye bağışlandığında o kişinin belki de hayatı kurtulabiliyor.” şeklinde ifadeler kullanmışlardır.

Tablo 4.52 incelendiğinde öğrencilerin grupla iş birliği içinde çalışma durumlarına ait bulgular görülmektedir.

Tablo 3.52: Grupla İş Birliği İçinde Çalışma Durumları

Tema	Kategori	Kod	Katılımcı	Toplam (f)
Grupla İş Birliği içinde Çalışma Durumu	Olumlu Durumlar	Görev ve Sorumluluk Alma	ö.4,ö.9, ö.11	3
		Tecrübelerden Faydalanma	ö.8, ö.12, ö.20	3
		Dayanışma ve Beraberlik İçinde Çalışma	ö.13, ö.14, ö.15, ö.16, ö.17, ö.18, ö.21, ö.3, ö.6, ö.5, ö.19	11
		Başkalarına Yardım Etme	ö.1, ö.2, ö.7, ö.10	4

Tablo 4.52’de öğrencilerin, grupla iş birliği içinde çalışma durumları tema, kategori ve kodlara ayrılarak aktarılmaya çalışılmıştır. Öğrencilerin, görev ve sorumluluk alma (f=3), tecrübelerden faydalanma (f=3), dayanışma ve beraberlik içinde çalışma (f=11) ve başkalarına yardım etme (f=4) durumları tespit edilmiştir.

Dayanışma ve beraberlik içinde çalışma durumuna ilişkin;

ö.14: “Kesinlikle işbirliğinde içinde, dayanışma ve beraberlik içinde çalışmamız gerekir. Çünkü herkes kendi başına buyruk çalışırsa bizim orada bir grup oluşturmamızın amacı kalmaz.”, **ö.5:** “İş birliğinde olmamız başka kişilerle sosyalleşmemizi sağlar.”, **ö.6:** “Bir grup içerisindeyken farklı farklı etkinliklere katılıp farklı farklı şeyler yapmak olmaz. İşbirliği içinde çalışırsak güçleniriz.”, **ö.13:** “İş birliği içinde çalışılmadığında sorunlar çıkar. Olmaz. İş birliği içinde çalışma, milli dayanışmayı ve beraber çalışma özelliğini kazandırır. Çünkü işbirliği, dayanışma demek, dayanışma da normal sorunları çözmek demek.” ve **ö.16:** “Bir grupla işbirliği içinde çalışma, birlik, beraberlik, arkadaş

ortamının güçlenmesi, paylaşım, sorumluk vb. sağlar.” şeklinde ifadelerde bulunmuşlardır.

Görev ve sorumluluk alma durumuna ilişkin;

ö.4: “Bence görev ve sorumluluk alma, vatani görevdir.” ve **ö.9:** “Kesinlikle yoksa karmaşaya sebep olabilir. Karmaşa olunca kavga alabilir. Kavga olduğunda ayrılabilirler. Belki bir ihtimal öyle olduğunda kötü olabiliyor, o zaman da sorunun çözülmesi için herkes kendi sorumluluğunu almalı. Herkes kendi sorumluluğunu alınca da sonunda kimse kaybetmemiş olur ve herkes kazançlı çıkar.” şeklinde ifadelerde bulunmuşlardır.

Tecrübelerden faydalanma durumuna ilişkin;

ö.20: “Grup içinde çalışırken, yani gruptan birçok kişi belki böyle tecrübeye sahip de olabilir. Böylece daha çok yol kat edebilirler bence.” şeklinde ifade bulunmuştur.

Başkalarına yardım etme durumuna ilişkin;

ö.7: “Gücümüz iyiye eğer ihtiyacı olan kişilere kıyafet, yemek, işte barınma ihtiyaçlarını karşılayabiliriz. İhtiyaç halinde ilk yardımı, 112 acil servisi falan arayabiliriz.” ve **ö.1:** “İhtiyaç anında bir miktar para varsa bir miktar para yollaya biliriz. Ya da olay yerine gidebilir, yardım edebiliriz.” şeklinde ifadelerde bulunmuşlardır.

Tablo 4.53 incelendiğinde öğrencilerin sivil toplum kuruluşlarına yardımcı olma durumlarına ait elde edilen bulgular görülmektedir.

Tablo 3.53: Sivil Toplum Kuruluşlarına Yardımcı Olma Durumları

Tema	Kategori	Kod	Katılımcı	Toplam (f)
Sivil Toplum Kuruluşlarına Yardımcı Olma Durumu	Olumlu Durumlar	Daha iyi hizmet vermeleri için	ö.1, ö.12, ö.16	3
		Toplumsal sorunları çözeceği için	ö.7, ö.14, ö.15, ö.20	4
		Toplum için çalışmaları nedeniyle	ö.9, ö.11, ö.13, ö.18, ö.19, ö.10, ö.3, ö.21, ö.8, ö.2, ö.6	11
		İşlerinin hafiflemesi için	ö.4, ö.5, ö.17	3

Tablo 4.53’de öğrencilerin, sivil toplum kuruluşlarına yardımcı olma durumları tema, kategori ve kodlara ayrılarak aktarılmaya çalışılmıştır. Öğrencilerin, daha iyi

hizmet vermeleri için (f=3), toplumsal sorunları çözeceği için (f=4), toplum için çalışmaları nedeniyle (f=11) ve işlerinin hafiflemesi için (f=3) durumları tespit edilmiştir.

Toplum için çalışmaları durumuna ilişkin;

ö.11: “Sivil Toplum Kuruluşlarına herhangi bir bağışta bulunarak yardım edebiliriz. Mesela diyelim ki ağaçlarla alakalı tohum alınması gerekiyor ya da bir dikilmesi gerekiyor. Biz o konuda gerekli bağışları, LÖSEV çocukları için ilaçları ya da SMA hastaları için gerekli bir bağışta bulunmalıyız.”, **ö.2:** “Yeşilay da sigarayı bırakmak için çalışıyor. Alkol ve sigara bağımlılığı aynı zamanda toplumsal bir sorundur.” ve **ö.8:** “Kızılay kan ihtiyacı olanlara ve kanser olanlara yardım ediyor. Bu yüzden bizde mutlaka kan bağışında bulunmalıyız.” şeklinde ifadelerde bulunmuşlardır.

Daha iyi hizmet verme durumuna ilişkin;

ö.12: “Sivil Toplum Kuruluşlarına nasıl yardım edilebiliyorsa, nasıl bağış alıyorsa o şekilde yardım edilmeli, bilinmeyen veya dolandırıcı olduğu düşünülen yerlere bağış yapılmamalı. Depremde mesela AHBAP vardı, AFAD vardı. Bu kurumlar daha çok bilinip, tercih edildiği ve daha iyi çalışabilsinler diye olanlara bağış yapıldı.” ve **ö.16:** “Mesela bu Afrika'daki çocuklar için her kurban bayramında işte et yardımı falan yapılıyor ya işte biz de yardımda bulunarak bu kurumların daha iyi hizmet vermelerini sağlayabiliriz.” şeklinde ifadelerde bulunmuşlardır.

Toplumsal sorunları çözme durumuna ilişkin;

ö.7: “Sivil Toplum Kuruluşlarına yardım etmek, toplumsal sorunların çözülmesinde etkili olacağı için yardım etmeliyiz” ve **ö.14:** “Sivil Toplum Kuruluşları toplumsal sorunları çözmek için var.” şeklinde ifadelerde bulunmuşlardır.

İşlerinin hafiflemesi için yardımcı olma durumuna ilişkin;

ö.4: “Mesela benim babam AFAD gönüllüsü. Depremde benim babam Malatya'ya gitti. Oradaki AFAD görevlilerine yardım etti. Elinden geldiği kadar, gücü yettiği kadar yüklerini hafifletmeye çalıştı.” ve **ö.17:** “Yani elimizden ne gelebilir bilmiyorum, ama eğer elimizden bir şey geliyorsa mutlaka yapmalıyız ve Sivil Toplum Örgütlerinin işlerini hafifletmeliyiz.” şeklinde ifadelerde bulunmuşlardır.

3.2.5. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çalışmanın “ Öğrencilerin boş zamanlarında internet ve sosyal medyada kullanma ve kullanmama durumlarına ilişkin düşünceleri nelerdir?” alt problemlerine verilen yanıtlar üzerinden elde edilen nitel bulgulara aşağıda yer verilmiştir. Öğrencilerin, dördüncü alt probleme verdiği cevaplar göz önünde bulundurularak “internet ve sosyal medyada kullananlar” ile “farklı eylemlerde bulunanlar” olmak üzere 2 tema oluşturulmuştur.

Öğrencilerin boş zamanlarında internet ve sosyal medyada kullananlara ilişkin elde edilen bulgular Tablo 4.54’de gösterilmiştir.

Tablo 3.54: Öğrencilerin Boş Zamanlarında İnternet ve Sosyal Medyada Kullanma Durumları

Tema	Kategori	Kod	Katılımcı	Toplam (f)
İnternet ve Sosyal Medya Kullanma Durumu	Olumlu Durumlar	Şarkı dinlemek- video izleme- film izleme	ö.11, ö.13, ö.14, ö.5, ö.19, ö.8 ö.7, ö.20, ö.12, ö.10	10
		Dil çalışmak	ö.9	1
		İletişim	ö.13, ö.7, ö.9, ö.12, ö.5, ö.11, ö.14	7
		Yazılım öğrenmek	ö.20	1
		E- Turnuvalar	ö.19	1
		Paylaşım yapmak (resim- video)	ö.6, ö.7, ö.19, ö.20, ö.15, ö.13	6
		Telefon- tablet- bilgisayar oyunları oynamak	ö.1, ö.6, ö.19, ö.12, ö.2, ö.8, ö.20, ö.5 ö.4, ö.18	11
		Sosyal medya hesaplarında reelslere girmek	ö.1, ö.6, ö.19, ö.12, ö.2, ö.8, ö.10, ö.3 ö.4, ö.18	10
		Sosyal medya hesaplarında video yüklemek	ö.1, ö.15, ö.9	3
		Yapılan paylaşımları beğenmek, yorum yapmak	ö.17	1
		Ödev yapmak	ö.9, ö.14	2

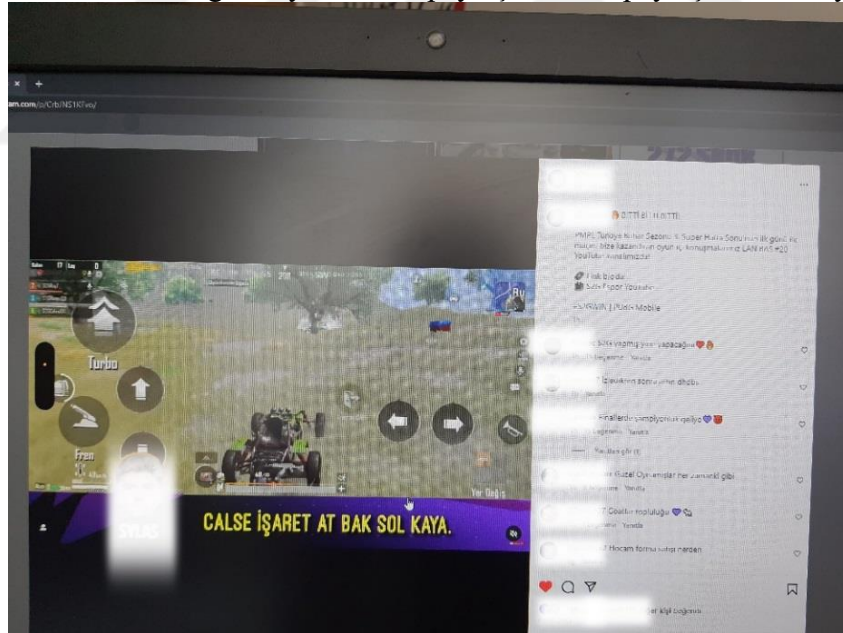
Tablo.4.54 incelenmeye başlamadan önce şunu belirtmemiz gerekmektedir. Öğrenciler farklı yanıtlar verdikleri için her bir öğrenciyle ilgili tema da birden fazla kodun oluşmasını sağlamıştır. Öğrencilerin, internet ve sosyal medya kullanma durumuna ilişkin görüşleri incelendiğinde öğrencilerin tamamının olumlu yanıt verdiği görülmüştür. Öğrencilerin, şarkı dinlemek- video izleme- film izleme (f=10), dil çalışmak (f=1),

iletişim (f=7), yazılım öğrenmek (f=1), e- turnuvalar (f=1), paylaşım yapmak (resim-video) (f=6), telefon- tablet- bilgisayar oyunları oynamak (f=11), sosyal medya hesaplarında reelslere girmek (f=10), sosyal medya hesaplarında video yüklemek (f=3), yapılan paylaşımları beğenmek, yorum yapmak (f=1), ödev yapmak (f=2) görüşünde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Telefon- tablet- bilgisayar oyunları oynamak durumuna ilişkin;

ö.20: “Arkadaşlarımla video oyunları oynuyoruz.”, **ö.1:** “Telefona bakıyorum. Arkadaşlarım varsa online olarak Roblox, Bed Wars oyunları oynuyoruz.”, **ö.8:** “Oyun oynarım. Oynadığım oyunlar internetsiz, silahsız araba oyunlarıdır.”, **ö.19:** “Hocam ben çok ders çalışmayı seven birisi yani pek değilim. O yüzden telefonla oynarım genelde.” şeklinde ifadelerde bulunmuşlardır. Elektronik cihazlarından oyun oynadığını ifade eden ve sosyal medya hesaplarının incelenmesine müsaade eden öğrencilerin bazı paylaşımları şu şekildedir:

Şekil 3.1: Ö.19 kodlu öğrenciye ait bazı paylaşımlar ve paylaşımlara ait yorumlar

Şekil 3.3: Ö.13 e ait iletişim amaçlı kullanımın bir örneği

Yazılım Öğrenme durumuna ilişkin;

ö.21: “Yazılım öğreniyorum.” şeklinde ifadelerde bulunmuştur.

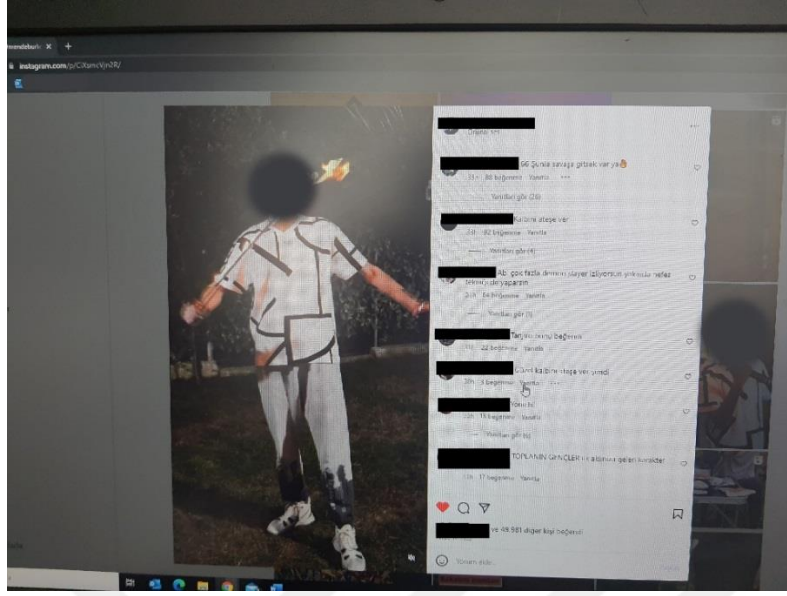
E- Turnuvalara katılma durumuna ilişkin;

ö.19: “Oyunda bazen turnuvalar oluyor, onlara katılıyorum.” şeklinde ifadelerde bulunmuştur.

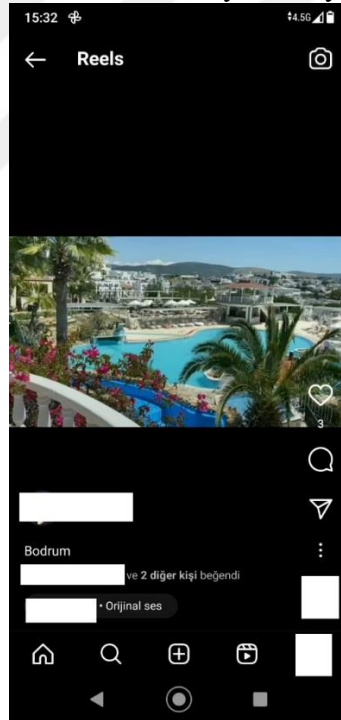
Paylaşım yapma (resim- video) durumuna ilişkin;

ö.19: “Kendimle ilgili video ve fotoğraf paylaşıyorum.”, **ö.20:** “Bir de bir tane YouTube kanalım var. Oradan video atıyorum.” ve **ö.13:** “Video ve fotoğraf paylaşıyorum. Video paylaşırsam içinde argo ya da küfür tarzı olmayacak, ayrıca insanları izin almadan paylaşmam.” şeklinde ifadelerde bulunmuşlardır.

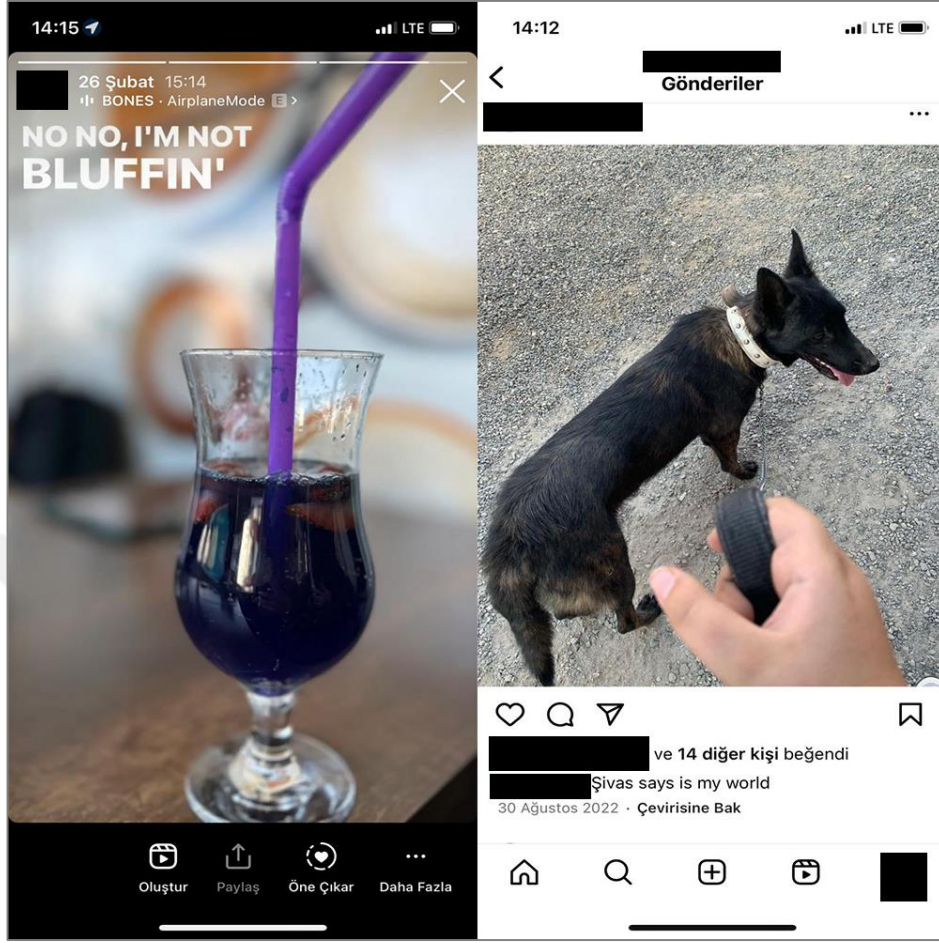
Şekil 3.4: Ö.19'a ait bir paylaşım

Şekil 3.5: Ö.15'e ait bir sosyal medya paylaşımı

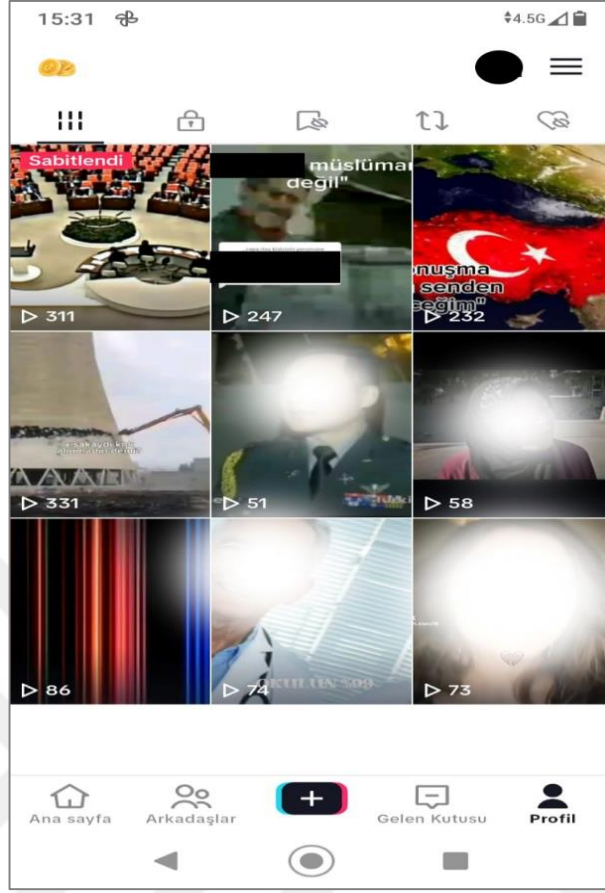
Şekil 3.6: Ö.13'e ait sosyal medya paylaşımları ve yapılan yorumlar

Sosyal medya hesaplarında Reels'lere girme durumuna ilişkin;

ö.3: "Yani reel videoları gibi videoları izliyorum.", **ö.18:** "Sosyal medyada Reels'lere bakarım." ve **ö.19:** "Reels de gezerim, hikâyelere bakarım öyle." şeklinde ifadelerde bulunmuşlardır.

Şekil 3.7: Ö.15'e ait paylaşım yaptığı videolardan bazı örnekler

Sosyal medya hesaplarına video yükleme durumuna ilişkin;

ö.9: “Kendimle ilgili video ve fotoğraf yüklerim.” şeklinde ifadede bulunmuştur. Erkek öğrencilerden **ö.1:** “Ya çoğunlukla Reels’ de dolaşıyorum. Kendi kanalım var. Video falan yüklüyorum.” ve **ö.15:** “Bazen akım olan videolar oluyor ya, onunla ilgili videolar çekip yüklüyorum.” şeklinde ifadelerde bulunmuşlardır.

Yapılan paylaşımları beğenmek, yorum yapmak durumuna ilişkin;

ö.17: “Yapılan paylaşımları gördüğümde hoşuma giden şeyleri beğeniyorum, yorum yapmıyorum genelde ama beğeniyorum.” şeklinde ifadelerde bulunmuştur.

“Ödev Yapma” Daha iyi hizmet vermeleri durumuna ilişkin;

ö.14: “YouTube’da genel olarak ders ile alakalı videolar ve ya şey odamın düzeni sağlamakla ilgili, mesela kendin yap şeyleri izliyorum. Ayrıca Pinterestten resim çizdiğim için fikir almak için orayı da kullanıyorum.” şeklinde ifadelerde bulunmuştur.

Tablo.4.55 incelenmeye başlamadan önce belirtilmelidir ki öğrenciler farklı yanıtlarda bulundukları için her bir öğrenci ilgili Tema da birden fazla kodun oluşmasını sağlamıştır. Öğrencilerin, farklı eylemlerde bulunma durumuna ilişkin görüşleri incelendiğinde öğrencilerin tamamının olumlu yanıt verdiği görülmüştür. Öğrencilerin, Açık alana, doğaya çıkmak (f=4), Kitap okumak (f=4), Ders çalışmak, ödev yapmak (f=7), Resim çizmek (f=5), Aile ile vakit geçirme (f=3), Ev işlerinde yardımcı olmak (f=4), Spor yapmak (f=1), Deney yapmak (f=1), Arkadaşlarla etkinlikler (oyun oynama- sinema- yemek vb) yapmak (f=11) görüşünde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tablo 4.55’de öğrencilerin boş zamanlarında farklı eylemlerde bulunma durumuna ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 3.55: Öğrencilerin Boş Zamanlarında Farklı Eylemlerde Bulunma Durumları

Tema	Kategori	Kod	Katılımcı	Toplam (f)
Farklı Eylemlerde Bulunma Durumu	Olumlu Durumlar	Açık alana, doğaya çıkmak	ö.1, ö.9, ö.10, ö.12	4
		Kitap okumak	ö.1, ö.2, ö.3, ö.4, ö.5, ö.6, ö.7, ö.9, ö.11, ö.13, ö.14, ö.15, ö.17, ö.20	14
		Ders çalışmak, ödev yapmak	(ö.2, ö.3, ö.8, ö.14, ö.15, ö.16, ö.18)	7
		Resim çizmek	ö.3, ö.4, ö.10, ö.14, ö.20	5
		Aile ile vakit geçirme	ö.8, ö.11, ö.13	3
		Ev işlerinde yardımcı olmak	ö.4, ö.6, ö.7, ö.18	4
		Spor yapmak	ö.15	1
		Deney yapmak	ö.12	1
		Arkadaşlarla etkinlikler (oyun oynama- sinema- yemek vb) yapmak	ö.1, ö.4, ö.7, ö.10, ö.11, ö.13, ö.14, ö.16, ö.17, ö.18, ö.21	11

Kitap okuma durumuna ilişkin;

ö.3: “Daha çalışma süren bitmediyse kitap okurum.”, **ö.5:** “Boş zamanlarımda yani kendime göre güzel bir kitap seçerim.”, **ö.6:** “Kitap okurum, çünkü kitabı o kadar çok seviyorum ki. Anlayarak okumaya çalışıyorum. Ama anlayarak okumadığım zaman tekrar tekrar o sayfayı okuyorum.” şeklinde ifadelerde bulunmuşlardır.

Açık alana, doğaya çıkma durumuna ilişkin;

ö.9: “Çoğunlukla dışarıya çıkıyorum”, **ö.10:** “Sıkılırsam annem enerjimi atmam için beni dışarıya parka götürür.” ve **ö.12:** “Genellikle çok boş zamanım olmuyor, olduğu zaman da arkadaşlarımla dışarı çıkarım.” şeklinde açıklamalarda bulunmuşlardır.

Ders çalışma ve ödev yapma durumuna ilişkin;

ö.14: *"Eğer ders çalışmam gerekiyorsa ders çalışırım."* ve **ö.15:** *"Ders çalışıyorum, ödevlerimi yapıyorum."* şeklinde ifadelerde bulunmuşlardır.

Resim çizme durumuna ilişkin;

ö.3: *"Resim çizerim."* ve **ö.20:** *"Resim çiziyorum."* şeklinde ifadelerde bulunmuşlardır.

Aile ile vakit geçirme durumuna ilişkin;

ö.13: *"Kitap okurum ya da ailemle vakit geçiririm."* ve **ö.11:** *"Kardeşim var. Onunla oturur, etkinlik yaparım."* şeklinde ifade de bulunmuşlardır.

Ev işlerinde yardımcı olma durumuna ilişkin;

ö.4: *"Benim çok kardeşim var ve annemin çok işi var. O yüzden bende anneme yardım ediyorum."* ve **ö.7:** *"Yemek yaparken bazen yardım ederim, bazen bulaşık makinesini boşaltır, çamaşırları falan toplarım."* şeklinde ifade de bulunmuşlardır.

Spor yapma durumuna ilişkin;

ö.15: *"Evde bazen spor yapıyorum."* şeklinde ifadelerde bulunmuştur.

Deney yapma durumuna ilişkin;

ö.12: *"Evde böyle kendimce deney yapmaya çalışıyorum."* şeklinde ifadelerde bulunmuştur.

Arkadaşlarla etkinlikler (oyun oynama- sinema- yemek vb) yapma durumuna ilişkin;

ö.4: *"Oyun oynuyoruz. Oy yardımıyla oyun seçiyoruz. Kimisi diyor saklambaç, çoğunlukla körebe, saklambaç gibi oyunlar oynarız."*, **ö.14:** *"Bazen arkadaşlarımla dışarı çıkıp işte yemek yeme, sinema izleme gibi şeyler yaparız."* ve **ö.17:** *"Hafta sonları genelde arkadaşlarımla dışarı falan çıkar yemek falan yeriz."* şeklinde ifadelerde bulunmuşlardır.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Sonuç ve Tartışma

Bu bölümde, araştırmanın alt problemlerine uygun olarak kullanılan ölçme araçlarından elde edilen bulguların sonuçları, benzer konularda yapılmış çalışmaların sonuçları ile karşılaştırılmış ve yorumlanmıştır.

Araştırma sonuçları yazılırken;

- Çalışma sırasında kullanılan ve geliştirilen ölçeklerden elde edilen sonuçlar,
- Öğrencilerin görüşleri,
- Öğretmenlerin öğrenciler ile ilgili değerlendirilmeleri birlikte ele alınarak yorumlanmıştır.

Nicel Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmada öğrencilerin sosyal katılım becerileri ile sosyal medya kullanım amaçları arasındaki ilişki incelenmiştir. Uygulanan ölçekler sonucunda elde edilen sonuçlar cinsiyet, yaş, öğrenim görülen sınıf, öğrenim görülen okul, kardeş sayısı, oturulan ev, aylık gelir düzeyi ve miktarı, kendine ait oda durumu, anne ve babanın birliktelik durumu, anne ve baba eğitim durumu, anne ve babanın meslekleri, sosyal medya kullanım durumu, internet kullanım süresi ve en çok kullanılan sosyal medya sitelerine göre şekillenmiştir.

Yapılan araştırmaya katılım gösteren katılımcıların, sosyal katılım beceri düzeyleri yüksektir. Bu sonuca göre öğrenciler, bireylerin ihtiyaçlarını karşılayabilmek adına insanlar arasındaki karşılıklı ilişkinin farkında olduğunu, çevresini ve kendisini etkileyen durumlar hakkında bilgi sahibi olduğunu, toplumsal problemlere çözüm üretmek için kurumlar, gruplar, bireyler ve sosyal örgütler arasındaki ilişkiyi fark edebildiğini, değişen durumlara uyum sağlayabildiğini, sosyal katılımı gerektiren durumları fark edebildiğini, toplumu ilgilendiren konularda fikirler üreterek harekete geçebildiğini, izleyen veya lider olarak kuruma, gruba ve topluma hizmet edebildiğini göstermektedir (MEB,2005).

Yapılan araştırmanın sonuçlarına göre öğrencilerin cinsiyet değişkeninin sosyal katılım becerileri ve sosyal medya kullanım amaçları ölçekleri üzerinde etkili olmadığı

görülmüştür. Şahin (2020), Çınar (2019), Aslan (2019), Yükselgün (2008), Atılğan (2001), Gomes ve Pereira (2014), Yıldırım ve Akpınar (2016), Seven (2006), Kara (2003) ve Deniz (2003) çalışmalarında kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek düzeyde sosyal katılım becerisine sahip oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Günteke (2022) çalışmasında öğrencilerin cinsiyetleri ile politik okuryazarlık becerileri arasında kızlar lehine anlamlı bir farklılık elde etmiştir. Ulaşılan bu sonuçlar araştırmamızın sonucunu desteklememektedir.

Hamarta (2000), Faiz (2016), Tarhan (2019), Kaya (2013) ve Öztürk'ün (2008) çalışmalarında ise ulaşılan sonuçlar sosyal beceri düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığı yönündedir. Bu sonuçlar bizim araştırmamızdan elde ettiğimiz sonucu destekler niteliktedir. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre sosyal sorunlar karşısında sorumluluk hissederek eyleme geçme, sosyal problemleri fark etme ve sosyal problemlere çözüm yolları üretmede daha duyarlı olmaları beklenmesine rağmen çalışmada beklenen bu sonucu destekler nitelikte bir sonuca ulaşılammıştır.

Yapılan araştırmanın sonuçlarına göre öğrencilerin yaş değişkenine göre sosyal katılım becerileri ölçeği üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmamasına rağmen sosyal medya kullanım amaçları ölçeği üzerinde anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre katılımcıların yaşları büyüdükçe sosyal medyayı daha çok video/fotoğraf paylaşımı, iletişim, video/fotoğraf paylaşımlarına yorum yapma gibi amaçlarla kullanmaktadırlar. Daha küçük yaş grubunda bulunan katılımcılar ise sıklıkla araştırma yapmak, eğitim içerikli videolar izlemek ve oyun oynamak için kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu alanda yaş değişkeni ile ilgili benzer çalışmalara rastlanılmamış olması yorum yapmayı güçleştirmiştir.

Araştırmada sınıf değişkeninin katılımcıların sosyal katılım becerileri üzerine bir etkisi olmamasına rağmen sosyal medyayı kullanım amaçları üzerine anlamlı bir farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Anlamlı farklılık 5-7, 5-8, 6-7, 6-8. sınıflar arasındadır. Öğrencilerin 5. ve 6. sınıflarda daha çok ders çalışma ve araştırma yapma amacı ile sosyal medyayı ve interneti kullanmalarına rağmen üst sınıflarda daha çok fotoğraf, oyun oynamak, video paylaşmak, iletişim kurmak vb. amaçlarla kullandıkları gözlemlenmiştir. Kaya (2021) çalışmasında dördüncü ve beşinci sınıflarda öğrenim gören öğrenciler ile yedinci sınıfta öğrenim gören öğrenciler arasında anlamlı bir farklılığın

oluşturduğunu tespit etmiştir. Kaya'nın (2021) çalışmasının sonucu bu bakımdan bizim çalışmamızdan elde ettiğimiz sonuçla paralellik göstermektedir.

Kayır (2011)'in çalışmasında saygı ve sorumluluk boyutlarında sınıf değişkenine göre anlamlılık oluşmamıştır. Büyüksakallı (2019)'nın çalışmasında sosyal değerlerle ilgili öğrenci tutumlarında sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık oluşmamıştır. Bu sonuçlar bizim çalışmamızdan elde ettiğimiz sonuçlarla örtüşmektedir. Öte yandan Durualp ve Duralp'in (2012) yapmış oldukları çalışmada sınıf düzeyinin artmasına paralel olarak öğrencilerin evrensel değerlere yönelik algısının da arttığı tespit edilmiştir. Bu bakımdan bizim çalışmamızda elde ettiğimiz sonuçlar ile bu araştırmaların sonuçları örtüşmemektedir.

Araştırmada katılımcıların hem sosyal katılım becerileri hem de sosyal medya kullanım amaçları ölçekleri üzerinde öğrenim görülen okul değişkeninin anlamlı bir farklılık oluşturmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Okul içinde ve dışında uygulanan seçimler, proje çalışmaları gibi etkinliklerin özel okullarda öğrenim gören öğrencilerin sosyal katılım becerisini olumlu yönde etkilemiştir. Bu yüzden özel okullarda öğrenim gören öğrencilerin sosyal katılım beceri puan ortalaması daha yüksek çıkmıştır.

Özel okullarda öğrenim gören öğrenciler sosyal medya ve interneti, devlet okullarında öğrenim gören öğrencilere göre daha aktif ve yetkin kullanma sebepleri arasında ekonomik olanakların farklılıkları, neredeyse her öğrencinin kendine ait en az bir cihazının olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Ancak devlet okulunda öğrenim gören öğrenciler internet ve sosyal medyayı daha bilinçli ve kullanım amaçlarına uygun kullandıkları gözlemlenmiştir. Literatürde araştırmamızın bu sonucunu destekleyen benzer çalışmalar bulunmaktadır. Öztürker (2014), Sarı (2007) ve Şahin (2020)'in çalışmalarında okul türü ile çocukların sosyal uyum ve becerileri arasında önemli bir fark oluşmadığı neticesine ulaşmışlardır. Çilingir (2006) ve İşçioğlu (2020) yaptıkları çalışmalarda ulaştıkları bulgulara göre okul türü ile sosyal beceri arasında anlamlı bir farklılık bulamamışlardır. Araştırmamızın bu sonucu ile yapılan bu çalışmalardan elde edilen sonuçlar birbirini desteklemektedir. Öte yandan Günteke (2022) çalışmasında öğrencilerin politik okuryazarlık becerileri ile okudukları okul türü ile arasında tüm alt boyutlar ve toplam puana göre özel okulda okuyan öğrenciler lehine anlamlı fark

oluşturduğunu ifade etmiştir. Günteke' nin (2022) ulaştığı bu sonuç, bizim çalışmamızdan elde ettiğimiz sonucu desteklememektedir.

Yapılan birçok çalışmada toplumsal değerlere daha hâkim olan bireylerin kardeş sayısının daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun sebepleri arasında aile içinde aktif bir iletişimin olması düşünülebilir. Bununla birlikte beraber çalışabilme, paylaşmayı öğrenme, kişi haklarına saygı duymayı öğrenme gibi birçok değer birden fazla kardeşe sahip olan bireylerde daha gelişmiştir (Çetin, 2016). Sağlıklı ilişkilerin geliştiği geniş ailelerde büyüyen çocuklar; kendi aralarında sosyal ilişkiler kurmayı, empati kurmayı, paylaşmayı, adaleti, birlikte oynamayı, eşitliği ve en önemlisi aile olmanın neden önemli olduğunu fark ederler. Ayrıca toplumsal değerleri ve hayatı ailesi içinde kavradığı için hayata uyum sağlamada ve toplumsal değerleri kazanmada kardeşi hiç olmayan veya daha az sayıda kardeşe sahip olan çocuklara göre daha iyi durumdadırlar.

Coşkun'un (2011) çalışmasında kardeş sayısı dört ve dörtten daha az olanların altıdan daha fazla kardeşi olan öğrencilere oranla sosyal becerilerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kaya (2021) doktora tezinde, aile birliğine önem verme boyutunda kardeş sayısı üç olan ile kardeş sayısı beş ve üstü olan öğrenciler arasında anlamlı farklılığın olduğunu tespit etmiştir. Çetin (2016), toplumsal değer algısını ölçmeye çalıştığı çalışmasında 4. sınıf öğrencileri ile çalışmış ve kardeş sayısı değişkenine göre 3 ve 3'ten az kardeşe sahip olan öğrencilerin, 3'ten fazla kardeşe sahip öğrencilere göre toplumsal değer algılarına ilişkin tutum puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Şahin (2020) çalışmasında kardeş sayısı azaldıkça sosyal katılım beceri düzeylerinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır. İlğan, Karayığit ve Çetin'in (2016) çalışmalarında kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık elde etmişlerdir. Kızıltepe ve arkadaşları (2013) çalışmalarında kardeş sayısı değişkenine göre çocukların demokratik tutum ve davranışlarının farklılaştığı sonucuna ulaşmışlardır. Literatürde yer alan bütün çalışmalara rağmen bizim araştırmamızda bireylerin sahip olduğu kardeş sayısı değişkenine göre sosyal katılım becerileri ve sosyal medya kullanım amaçları arasında anlamlı bir sonuç elde edilememiştir. Bu durumun sebepleri arasında öğrencilerin kardeş sayılarının azaldıkça aile içi iletişimin azalması, ailelerin çocuklarına

sosyalleşme adına sundukları imkânların artmasına rağmen çocukların internette daha fazla vakit geçirmeleri gösterilebilir. Literatürde bizim çalışmamızın sonucunu destekleyecek farklı bir çalışmaya da rastlanmamıştır.

Araştırmada oturulan ev değişkenine ilişkin olarak sosyal medya kullanım amaçları ve sosyal katılım becerileri ölçeklerine göre anlamlı bir fark oluşmamıştır. Literatürde benzer çalışmaların olmaması yorumlamayı güçleştirmiştir.

Araştırmada ailenin aylık gelir düzeyi ve aylık gelir miktarı değişkenlerine göre sosyal medya kullanım amaçları ve sosyal katılım becerisi ölçeklerine göre anlamlı bir fark oluşmamıştır. Kara'nın (2022) çalışmasında öğrencilerin sosyal duyarlılıklarının aile gelir durumu 2001- 4000 TL ile 4001- 7000 TL olanlar arasında gelir düzeyi fazla olanlar lehine ve 4001- 7000 TL ile 7001 TL'den fazla olanlar arasında ise gelir düzeyi düşük olanlar lehine bir anlamlılık olduğu sonucuna ulaşmıştır. Aylık gelir değişkeni ile ilgili literatürde fazla çalışmanın olmaması yorumlamayı güçleştirmiştir.

Araştırmada kendine ait oda değişkenine ilişkin olarak sosyal medya kullanım amaçları ve sosyal katılım becerileri ölçeklerine göre anlamlı bir fark oluşmamıştır. Literatürde benzer çalışmaların olmaması yorumlamayı güçleştirmiştir.

Araştırmada anne ve babanın birliktelik durumu değişkenine göre sosyal katılım becerisi ölçeği anlamlı bir farklılık göstermekte iken sosyal medya kullanım amaçları ölçeği anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Babası vefat etmiş olan öğrenciler ile ailesi beraber yaşayan öğrenciler arasında babası vefat etmiş olan öğrencilerin lehine sosyal katılım becerileri anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Bu durumun sebebi babası vefat etmiş öğrencilerin daha erken yaşta daha fazla sorumluluk alması ile ilişkilendirilebilir.

Pırtık'ın (2013) çalışmasında tam ailelerden gelen çocukların sosyal beceri düzeyleri, tam olmayan ya da boşanmış ailelerden gelen çocuklara göre anlamlı bir farklılığa ulaşmış olması araştırmamızın sonucunu destekler niteliktedir. Şahin'in (2020) araştırmasında öğrencilerin aile yapılarının sosyal katılım becerileri üzerinde etkili olmadığını tespit etmiştir. Şahin'in (2020) ulaştığı bu sonuç bizim sonuçlarımızı desteklememektedir. Çocukların yetiştiği aile yapısı çocukların becerilerinin şekillenmesini etkilemektedir. Sahip olunan aile yapısı ve kültürel özellikler çocukların beceri edinmesindeki en etkili faktörlerden biridir (Özabacı, 2006). Literatür taramasında araştırmamızın bu sonucunu destekleyecek daha fazla çalışma sonucuna rastlanmamıştır.

Yapılan araştırmada baba ve anne eēitim durumlarının  ērencilerin sosyal medya kullanım amaçları ve sosyal katılım becerileri üzerinde anlamlı bir farklılık oluřturmadıēı görülmüştür. Normalde beklenen  ērencilerin sosyal katılım becerilerinin, anne-babanın eēitim seviyesine paralel olarak artmasıdır. Fakat araştırmamızda beklenen bu sonucu destekleyecek veriler elde edilememiştir. Literatürde araştırmamızın bu sonucuyla benzerlik gösteren araştırmalar bulunmaktadır. Fletcher ve ark. (1995), Erbay (2008), şahin (2020), ınar (2019) ve Seven (2007) alışmalarında ebeveynlerin eēitim durumlarıyla çocukların sosyal becerileri arasında ilişki tespit edememişlerdir.

Farklı çalışmalarda farklı sonuçlara ulaşan araştırmacılar da bulunmaktadır. Kalın ve Nalçacı (2017)'nın çalışmalarında, eēitim düzeyi yüksek olan ailelerin  ērencilerinin hoşgörü düzeylerinin daha yüksek olduēunu ifade etmektedirler. Kara (2022), çalışmasında baba eēitim seviyesi yüksek olan bireylerin lehine anlamlı bir farklılıēa ulaşmışken; anne eēitim seviyesine göre anlamlı bir farklılıēa ulaşmamıştır.

Günteke (2022) alışmasında  ērencilerin politik okuryazarlık becerileri ile anne eēitim durumları arasında okuryazar deēil-lisans veya üstü, lise-lisans veya üstü, okuryazar deēil-lise, ortaokul-lisans veya üstü ikilileri arasında eēitim düzeyi yüksek olanlar lehine bir anlamlılık olduēu sonucuna ulaşmıştır. Yine Günteke (2022) alışmasında  ērencilerin sosyal katılım becerileri ile baba eēitim durumları arasında lise-lisans veya üstü, okuryazar deēil-lisans veya üstü ikilileri ortalamaları arasında eēitim düzeyi yüksek olanların lehine bir anlamlılık oluřtuēu sonucuna ulaşmıştır. Aslan (2019) ve Tarhan (2019)'ın çalışmalarında ebeveynlerin eēitim durumu deēiřkenlerine göre eēitim seviyesi daha yüksek olanların lehine bir anlamlılık olduēunu belirtmişlerdir.

Yapılan çalışmada  ērencilerin sosyal katılım becerileri ve sosyal medya kullanım amaçları ölçekleri üzerinde annenin ve babanın mesleēine deēiřkenlerine göre anlamlı bir farklılık elde edilememiştir. Literatürde Gizir (2002) ve şahin'in (2020) araştırmalarının sonucu ile bizim çalışmamızın sonucu paralellik göstermektedir. Bahsedilen çalışmalarda  ērencilerin sosyal becerileri ile anne çalışma durumları arasında bir anlamlılık tespit edilememiştir. Ancak Günteke (2022) alışmasında  ērencilerin baba ve anne meslekleri ile sosyal katılım becerileri arasında memur olanlar lehine bir anlamlılık oluřtuēunu ifade etmiştir. Tarhan (2019)'ın çalışmasında anne ve babaların meslek sahibi olmaları  ērencilerin sosyal katılım ve politik okuryazarlık

becerilerinin gelişmesine etkili olduğunu ifade etmiştir. Ekici ve Göger'in (2018) anneleri çalışmayan çocukların sosyal becerilerinin daha yüksek olduğu sonucuyla Sultana ve

Noor'un (2012) çalışmalarında ulaştıkları çalışan annelerin çalışmayan annelere göre çocukların gelişimine daha fazla katkıda bulundukları sonucu araştırmamızın bu sonucuyla paralellik göstermemektedir. Bu durumun sebebi, günümüzde öğrencilerin sosyal çevre, okul ve aileden daha çok dijital teknoloji ve özellikle sosyal medya araçlarından etkilenmesi neticesinde daha fazla rol modelin olmasıyla birlikte ebeveynlerin rol model olarak etkisini yitirmiş olması olabilir.

Araştırmada anne, baba ve öğrencilere ait sosyal medya kullanım değişkenine ilişkin olarak annelerin, babaların ve katılımcıların kendilerinin sosyal medya kullanımları anlamlı bir fark oluşturmuştur. Anneleri ve babaları sosyal medya kullanan öğrencilerin algıları, anneleri ve babaları sosyal medya kullanmayan öğrencilerin algılarına göre daha olumlu olduğu görülmüştür. Yine sosyal medya kullanan öğrencilerin algıları, sosyal medya kullanmayan öğrencilerin algılarına göre daha olumludur. Bu durum aile içinde sosyal medya ile daha erken tanışan çocukların sosyal medyayı amacına daha uygun kullanabilme yeteneğini kazanmaları ile ifade edilebilir. Fakat literatürde benzer çalışmaların olmaması yorumlamayı güçleştirmiştir.

Yapılan araştırmada öğrencilerin internet kullanım süreleri değişkenine göre sosyal katılım becerisi ölçeğine göre anlamlı bir farklılık oluşmamasına rağmen, sosyal medya kullanım amaçları ölçeğine göre anlamlı bir farklılık oluşmuştur. Sosyal medyayı daha uzun sürelerde kullanan çocukların kullanım amaçları, kullanmayan çocukların kullanım amaçlarına göre farklılaşmıştır. Dijital teknolojilerin her alanda kullanımının yaygınlaşması ve gündelik yaşamın vazgeçilemez bir parçası haline gelmesi öğrencileri birçok alanda olumsuz etkilemektedir. Çocukların sosyal ilişkiler geliştirerek ve ilişkilerini devam ettirmekte zorluk yaşamaları, teknolojik araçların yoğun kullanılmalarıyla yakından ilgilidir (Freeman, 2016).

Literatürde araştırmamızın bu sonucuyla paralellik gösteren çalışmalar bulunmaktadır. Cochran (2018)'in çalışmasında günde dört saat ve üstü dijital teknolojik araç kullanan çocukların, arkadaş edinmede sıkıntı yaşayarak, sosyal etkileşimlerinin yetersiz olduğu sonucuna ulaşmıştır. Cooper ve arkadaşlarının (2007) çalışmalarında öğrencilerin dijital teknoloji kullanımlarının akranlarıyla olan ilişkilerini olumsuz olarak

etkilediği ve sosyalleşmelerinin önündeki en büyük engel olduğu ifade etmişlerdir. Choi ve arkadaşları (2011) dijital teknoloji kullanımının bir alışkanlık haline gelmesi, öğrencilerin gündelik hayatlarında okul ve aile ilişkilerinin olumsuz etkilendiği, dolayısıyla dijital teknolojileri daha az kullanan çocukların çevresiyle olumlu ilişkiler içinde olduğunu belirtmişlerdir.

Gündelik yaşamlarında teknolojik araçları yoğun kullanan öğrenciler, çevrelerinden soyutlanmakta ve iletişim becerileri geri kalmaktadır. İletişim becerileri zayıf olan öğrencilerin, sosyal etkileşimleri de zayıftır. Bütün bu sebepler öğrencilerin düşük sosyal katılım becerisine sahip olmasının sebepleri arasında sayılabilir. Öte yandan çalışmamızda haftanın 1-2, 3-4 günü; günlük 1-2, 1-3, 1-4, 2-4 saat internet ve sosyal medya kullanan; 1-2, 1-3, 2-3 yılları arasında internet kullanan bireylerin sosyal medya kullanım amaçları belirgin şekilde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada en çok kullanılan sosyal medya siteleri değişkenine ilişkin olarak sosyal medya kullanım amaçları ve sosyal katılım becerileri ölçeklerine göre anlamlı bir fark oluşmamıştır. Literatürde benzer çalışmaların olmaması yorumlamayı güçleştirmiştir.

Nitel Sonuç ve Tartışma

Çalışmanın birinci alt problemi olan toplumsal sorun ya da olaylarla karşılaşıldığında bu olaylarla ilgilenme durumları hakkındaki öğrenci görüşleri nelerdir? durumuna ilişkin olarak öğrencilerin verdiği cevaplar incelendiğinde öğrencilerin çoğunun toplumsal sorun ya da olaylarla ilgilenme becerisine yönelik tutum ve davranışları kazandığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğretmenlerin öğrenciler ile ilgili olarak yaptığı değerlendirmeler de ulaşılan bu sonucu destekler niteliktedir.

Sömen'in (2016) yapmış olduğu çalışmada hem öğretmenlerin ders işleme esnasında hem de yapmış olduğu öğrenci gözlemleri sonucunda öğrencilerin çoğunun toplumsal sorunlarla ilgilenmeye istekli olduğu ayrıca öğrencilerin toplumsal problemlerle ilgilenmeye yönelik tutum ve davranışlar sergiledikleri sonucuna ulaşmıştır. Karasu Avcı'nın (2016) çalışmasının sonucunda 2005 İlköğretim programı sosyal bilgiler dersinin amaçları arasında *"ülke ve dünya problemlerine duyarlılık kazandırmak"* kategorisinin oluştuğunu ifade etmiştir. Alabaş (2018) sosyal katılım becerisinin bir

boyutunu oluşturan bireyin yalnızca ülke problemleri ile değil dünya problemleriyle de ilgilenmesinin programda yer aldığını ifade etmiştir.

Yine bir başka çalışmada toplumsal konularda sosyal bilgiler öğretmenlerinin, toplumsal sorunlara duyarlılık, sorumluluk sahibi olma, yasalara ve kurallara uyma, yanlış yapanları uyarma ve bağış davranışlarında öğrencilerin görüşlerine katıldıkları sonucuna ulaşılmıştır (Coşkun, 2020). Bir başka çalışmada ise sosyal bilgiler öğretmenleri sosyal katılım becerisine sahip bireylerin hoşgörülü, empatik becerilere sahip, yardımsever ve yardımlaşmayı seven, etrafındaki toplumsal olaylara ve problemlere duyarlı, farklılıklara saygılı, iş birliği yapabilen, sosyal becerileri kuvvetli, etkin vatandaş özelliklerine sahip sorumluluklarını bilen, problem çözme becerileri gelişmiş, ikna yeteneği güçlü, lider, girişimci ve dışa dönük gibi özelliklere sahip olduklarını ifade etmişlerdir (Turap, 2023).

SBÖP’da sosyal katılım becerisi ile demokrasi kurallarına göre yaşayan, toplumsal sorumluluğunu bilen, insan haklarına saygılı, sosyal problemlere duyarlı ve bu problemlere çözüm üreten bireylerin yetiştirilmesi ifadesi yer almaktadır (MEB, 2005). Sosyal bilgiler dersinde yetiştirilmesi planlanan vatandaş tipinin çevresindeki toplumsal veya bireysel sorunların çözümünü başkalarından beklemezsizin çözmeye çalışan bireylerdir (Deveci ve Selanik Ay, 2014). Sezer (2008), çalışmasında diğer dersler ve sosyal bilgiler dersinde sosyal sorumluluk algısının kazandırılması gerektiğine değinmiştir. Özcan’ın (2021) çalışmasında öğrencilerin sosyal sorumluluk bilinç düzeylerinin düşük olduğunu ve bu bilincin yükseltilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

İlköğretim düzeyindeki bir öğrencinin topluma yararı olacak biçimde vatandaşlık görevini yerine getirerek, güncel olaylara dâhil olması ve güncel olaylar için bir plan oluşturarak bu planı uygulaması beklenir (Selanik Ay ve Deveci, 2011). Hayırsever (2010)’in doktora tezinde, katılımcıların yarısı farklı grup ve durumların dinamiklerine uyulması gerektiğini fark ettirme, sosyal katılım becerisi ile ilgili becerilerden, yakın çevresini ve toplumu etkileyen konularda ihtiyaçların karşılanması için fikir üreterek bu fikri çevresindekilere iletme, görüşme, tartışma, planlama ve eylemde bulunma gibi becerileri kazandırmada ders kitabında yer alan içeriklerle örtüşmediğine değinmiştir.

Bireylerin bir sorunla uğraşabilmesi, karar verebilmesi ve toplumsal bir probleme çözüm bulabilmesi sosyal katılımın temeli olduğu söylenebilir (Griffith ve Hill, 2008).

Altınok (2012), sosyal katılım becerisinin öğrencilerin hem ülkesini hem de dünyayı ilgilendiren problemlere karşı duyarlılık kazandıracağını ifade etmektedir. Bu şekilde gerçekleştirilecek öğrenme faaliyetlerinin hem sosyal bilgiler dersi vasıtasıyla yetiştirilmesi amaçlanan vatandaş özelliklerine hem de öğrenciyi okul dışındaki sosyal problemlerle ilgilenmeye teşvik ederek dersi, ezber dersi olmaktan çıkarıp uygulamalı bir ders haline dönüştürmesi açısından önemlidir (Alabaş, 2018).

Yapmış olduğumuz çalışmadan elde ettiğimiz sonuçlar ve yukarıda bahsedilen çalışmalardan ulaşılan sonuçlar incelendiğinde öğrencilerin çevrelerindeki problemlere karşı duyarlı olduğu, yine de farklı sosyal sorumluluk projelerine katılmaları sağlanarak farkındalıklarının artırılmasının önemli olduğu söylenebilir (Kara, 2022).

Çalışmanın ikinci alt problemi olan öğrencilerin sosyal katılım becerisini sergileme durumlarına (sorumluluk alma, gönüllü olma, tek başına çalışma) ilişkin görüşleri nelerdir? durumuna ilişkin olarak, öğrencilerin toplumsal sorunlar ya da olaylar karşısında sosyal katılım becerisi gösterdikleri görülmüştür. Öğrencilerin sorumluluk alma, gönüllü olma ve tek başına çalışma durumlarına sahip oldukları anlaşılmaktadır. Bu kapsamda sorumluluk sahibi olma durumu ile ilgili olarak farklı çalışmalarda benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

Başaran'ın (2006) yüksek lisans tezinde, sosyal bilgiler dersinin 4, 5, 6 ve 7. sınıflarda öğrenim gören öğrencilerde demokratik hayatın gelişmesindeki rolü ve toplum yararına yönelik olarak düzenlenen faaliyetlerde cinsiyet fark etmeksizin öğrencilerden çoğunun katılımcı rol üstlendikleri görülmüştür. Sosyal katılım, toplum hizmetine dâhil olma ve gönüllülük gerektiren çalışmalar (Putnam, 1996); sosyal değişim aracı ve siyasi eylemler (Adler ve Goggin, 2005) ve toplumdaki problemlere çözümler üretme (Memişoğlu, 2016) biçiminde ifade edilebilir. Coşkun ve Kodal (2017)'in çalışmalarında sosyal katılım becerisinin öğretmen adayları tarafından yardım-destek, bilgi-beceri geliştirme, bütünleşme-kaynaşma, gönüllülük etkinlikleri ve eğlence amaçlı etkinliklere katılma duyarlılık ve topluma katkı davranışları şeklinde olduğunu ifade etmişlerdir.

1968-2018 SBÖP'nda sosyal katılım becerisinin yerinin değerlendirdiği bir başka çalışmada, sosyal katılım becerisinin en çok toplumsal amaçlı katılım boyutunun vurgulandığı, bu boyutta ise topluma gönüllü hizmet etme, görev ve sorumluluklarını bilme, birlikte çalışma, grup faaliyetlerine katılma, yardımlaşma, toplumsal örgütler, iş

birliği, bir işte sorumluluk alma, toplumsal veya küresel sorunların çözümüne katkıda bulunma kavramlarının yer aldığı (Alabaş, 2018) sonucuna ulaşılmıştır.

Çelikkaya (2011) makalesinde, sosyal katılım becerisi kazandırma durumuyla ilgili olarak öğretmenlerin öğrencilerine, grupça yapılan görevleri tamamlamak için istekle çalışabilme sorumluluk alabilme, aldığı görevi istekle yapabilme, farklı grup ve durumların dinamiklerine uyma ve gruba karşı sorumluluk duyabilme gibi becerileri, davranış ve tutumları kısmen kazandırdığını ifade etmektedir. Sömen (2016) çalışmasında, öğrencilerin toplum yararına düzenlenen etkinliklerde aktif rol almaya dair becerileri sergilemeye istekli olabilmeleri için; öğretmenlerin, öğrencileri toplumsal konularda görev ve sorumluluk alma konusunda desteklemeleri ve onlara bu konularda grup oluşturma ve grupla uyumlu çalışmaları için ihtiyaç duyulan ortamı oluşturmaları gerektiğine değinmiştir. Bütün bu çalışmaların sonuçları, bizim çalışmamızdan elde ettiğimiz sonuçları destekler niteliktedir.

Gönüllülük olma durumuyla ilgili olarak, öğrencilerin ders içi ve ders dışı etkinliklere katılma konusunda istekli oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğretmenlerin öğrenciler ile ilgili olarak yaptığı değerlendirmeler de ulaşılan bu sonucu destekler niteliktedir. Ders öğretmenlerinin uygun şartlar oluştuğunda öğrencilerin dâhil olabileceği etkinlikler planladıkları, yapılan bu planlamaların da öğrencilerin etkinliklere katılma isteklerini arttırdığı görülmektedir.

Öğrencilerin en fazla “Gönüllü olarak başkalarına yardım etme etkinliklerine” dâhil olduğu ifade edilebilir. Öğrencilerle yapılan görüşmeler ve ders öğretmenlerinin öğrencilerle ilgili değerlendirmeleri birbiri ile örtüşmektedir. Elde edilen bu sonuç, başka çalışmalarda elde edilen sonuçlarla da örtüşmektedir. Örneğin Sömen (2016) yapmış olduğu çalışmada öğrencilerin hepsinin etkinliklere katılmaya istekli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Gönüllü olarak yürütülen çalışmaların öğrencilerin daha üretken olmasını, topluma daha çok katılmasını ve kişilerin kendini gerçekleştirmesine imkân sağladığı ifade edilebilir (Oral, 2004).

Öğretmenlerin sosyal bilgiler dersindeki değerlerin kazanımına ilişkin görüşlerinin ele alındığı bir çalışmada, ders kitaplarında dayanışma, itaat, yardımlaşma, saygı gibi değerlerin yer aldığı ifade edilmiştir (Uçar, 2009). Öğrencilerin yardımseverlik değerine ilişkin görüşlerinin incelendiği başka bir çalışmada öğrencilere çeşitli sorular

yöneltilmiş ve öğrenciler ders kitabında yardımseverlik değerine yeterince yer verilmediğini, fakat ders kitabında bulunmayan birçok etkinliğin öğretmenlerle yapıldığını ve gerçekleştirilen etkinliklerin yardımseverlik değerini öğrenmelerinde etkili olduğunu söylemişlerdir (Aktepe, 2010).

Sosyal bilgiler dersinde uygulanacak olan yerel toplum çalışmalarının incelendiği başka bir çalışmada öğrenciler kitap toplama etkinliği, engellilere yardım kampanyası gibi gönüllü hizmet etmeye ve STK'lara yardımcı olmaya yönelik etkinlikler gerçekleştirmişlerdir (Selanik Ay, 2010). Gerçekleştirilen tüm çalışmaların öğrencilerin derse yönelik tutumlarına olumlu etkide bulunduğu söylenebilir. Toplum hizmetleri programının öğrencilerin sosyal davranışlarına etkisini araştıran bir çalışmada öğrencilerde sosyal farkındalığı, iyilik yapmayı ve yardım etmeyi içeren sosyal davranışların arttığı gözlenmiştir. Öyle ki puan kotasını dolduran öğrenciler puan alamayacaklarını bilmelerine rağmen yardım etme davranışlarına devam etmişlerdir (Oral, 2004).

Bu sonuçlar tarafımızdan yapılan bu çalışmada ortaya çıkan öğrencilerin yardım etme gibi olumlu davranışlarda bulunmaya istekli olma sonucunu destekler niteliktedir. Meadows'un (2019) çalışmasında, ders dışı etkinliklerin akademik başarıyı olumlu etkilediği, özellikle müzik alanındaki katılımların, yaratıcılık becerisi, problem çözme becerisi, matematik ve dil sanatları performansları arasında pozitif bir ilişki ortaya koyduğunu ifade etmiştir. Gilman ve arkadaşlarının (2004) çalışmaları ile Coşkun'un (2020) çalışmasından ulaşılan sonuçlar okul uygulamaları çerçevesinde gerçekleştirilen sportif, sanatsal ve bilimsel etkinliklere katılma gibi faaliyetlerde bulunan öğrencilerin sosyal katılım davranışlarını desteklediğini göstermektedir.

Bütün araştırmaların sonuçlarında ifade edilen farklı sosyal etkinliklerin öğrencinin öğrenme davranışlarına, başarılarına, motivasyonlarına, duygu durumlarına olan olumlu etkileri bizim çalışmamızın sonuçları ile benzerdir. Sınıf dışındaki etkinliklere katılmak öğrencilerde duyarlılık, iş birliği, sorumluluk, katılım gibi davranışların geliştirilebilmesi, farklı bakış açılarının kazandırılması bakımından sosyal bilgiler eğitiminin önemli olduğu ifade edilebilir.

Acar ve Gündüz'ün (2017) ders dışı etkinliklerin ilkökul öğrencileri üzerindeki katılım motivasyonlarının değerlendirildiği çalışmada; etkinliklerin eğlence, başarı / statü

ve hareket / aktif olma gibi alt boyutları vurgulanmaktadır. Katılımların öğrenciler üzerinde coşku ve heyecanın yanı sıra fiziksel, psikolojik ve sosyal gelişmelere katkı sağladığına yönelik sonuçları ile araştırma sonuçları arasında benzerlikler görülmektedir.

Sınıf dışı gerçekleştirilen etkinliklerde öğretmenler tarafından coğrafi ve tarihi alanlara yönelik gerçekleştirilecek gezi ve gözlemlerle sınırlı olarak düşünülmesi, sosyal katılım becerisinin deneyimlenebileceği vatandaşlık eğitimine yönelik sınıf dışı ortamların da düzenlenebileceğinin düşünülmemesi öğretmenlerin bir eksikliği olarak ifade edilmiştir (Coşkun, 2020). Oral'ın (2002) belirttiği gibi, bireylerin içinde bulunduğu gönüllülük esaslı çalışmalar onları daha üretken insanlar olmaya ve toplum adına gerçekleştirilen faaliyetlere yönelmeye daha çok motive etmektedir. Örnek olarak yardımlaşma davranışı sergileyen öğrenciler, toplumdaki problemlerle mücadele edebilmek için gayret sarf etmektedirler.

Okul içi etkinliklerde öğretmenlerin bazıları okul temsilciği konusunda öğrencilerin demokrasi bilincinin geliştiğini, sosyal kulüp üyeliklerinde faaliyetlerde bulunarak topluma hizmet ettiklerini, belirli gün ve haftalarda görev alarak sorumluluk duygusunu illettiklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin verdikleri ifadelere bakıldığında okul içi etkinliklerin sosyal katılım becerisinin gelişmesinde fayda sağladığı ve öğrencilerde olumlu etkiler bıraktığı söylenebilir.

MEB (2005), sosyal katılım becerisi ile birlikte yapılacak olan etkinliklerin önemine dikkat çekmektedir. Şöyle ki; “Öğrenciler okul içi ve okul dışında gerçekleştirilen sportif ve sosyal faaliyetlere zaman ayırmalı ve istekli bir şekilde katılım göstermelidir” (MEB, 2005). Bu kapsamda sınıf ortamında ders sonrası tartışma tekniklerine yer verilebilir. Münazara, seminer, panel gibi tekniklerle öğrencilerin sorgulama, eleştirel düşünme becerileri geliştirilebilir, vatandaşlık bilgileri yapılandırılabilir. Bu da sosyal katılım becerisinin geliştirilmesine yarar sağlar. Yine sınıf ortamında problem çözme, örnek olay gibi yöntemlerle ders işlenmesi de sosyal katılım becerisinin geliştirilmesini sağlar. Merç (2017), Google Earth kullanılarak yapılan etkinliklerin öğrencilerin başarılarını artırdığını ve mekânsal becerileri kazandırmada büyük oranda faydası olduğunu belirtmiştir.

Okullarda ders işlenirken akademik bilgilerin yanında öğrencilerin spor ve eğlence içerikli etkinliklere zaman ayrılmalı ve bu tür etkinliklere katılım sağlanmasına

özen gösterilmelidir. Öğretmenler her zaman bu tür faaliyetler ile öğrencileri teşvik etmeli ve desteklemelidir. Okulda yetkililer ve öğretmenler önemli günler ve haftalar için etkinlikler düzenlemeli ve öğrencilerin bu günlerde aktif rol almalarını sağlanmalıdır (MEB, 2005). Sosyal katılım becerisinin geliştirilmesinde kullanılan etkinlikler sayesinde öğrenciler, farklı alanlarda kendilerini ifade etme şansı bulurlar (Coşkun, 2020). Öğrencilerin sosyal katılım becerilerinin gelişmesi ve sürekli bir hale dönüşmesi açısından etkinliklere katılmalarının önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğrenciler sosyal katılım becerilerini geliştirmek için yapılan etkinliklerde çok eğlendiklerini ve keyif aldıklarını ifade etmişlerdir.

Dikkat etmek gerekir ki, yapılan etkinliklerde öğrencilerin kişilik özellikleri önemli bir faktördür. Çünkü yapısı itibarıyla girişken olan öğrenciler etkinliklerde daha ön planda olurlar. Ayrıca sosyal katılımı artırmak için düzenlenen etkinliklerde akademik yönden daha iyi olan öğrencilerin çok daha fazla başarılı oldukları gözlenmiştir. Nitekim üniversite öğrencilerinin yurttaşlık becerilerini kazandırılmasına yönelik yapılan bir çalışmada akademik başarı ile sosyal sorumluluk ve sosyal katılım becerileri arasında anlamlı ve tutarlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır (Hurtado ve De Angelo, 2012).

Ailelerin etkinlik sürecine katılması sosyal farkındalığı artırması bakımından çok önemlidir. Bu yüzden sosyal katılım becerisini geliştirmeye yönelik yapılabilecek etkinliklerde velilerin de katılabileceği etkinlikler düzenlenebilir. Türe (2018) çalışmasında aile katımlı sosyal sorumluluk projelerinin yapılmasının önemli olduğunu ve böylece ebeveynlerin sosyal bilgiler dersine daha fazla katkı sunabileceğini belirtmiştir.

Yapılacak etkinliklerde tek başına çalışma durumu ile ilgili olarak, öğrencilerin ders içi ve ders dışı etkinliklerde tek başına çalışma konusunda istekli oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğretmenlerin öğrenciler ile ilgili olarak yaptığı değerlendirmeler de ulaşılan bu sonucu destekler niteliktedir. Öğrenciler sosyal ve eğitsel etkinlikleri örneklendirirken, hem kendilerinin gelişimine katkı sunan hem de eğlenceli olan etkinlikleri tercih etmişlerdir. Coşkun (2020), etkinliklere katılmanın bireysel katılıma ilişkin davranışları kapsadığı, ancak etkileri bakımından özellikle birlik ve beraberlik kavramının ortaya çıkarılmasında önemli bir temel oluşturduğunu söylemiştir.

Bu araştırmada öğrencilerin tek başına çalışma durumuna ilişkin kodlar “kendi düşüncesini ortaya koyma, başkalarına yardım etme, görev ve sorumluluk alma, geri dönüşüme katkıda bulunma, başkalarından destek isteme” şeklinde oluşmuştur. Coşkun’ da benzer sonuçlara ulaşmıştır. Tek başlarına yapılacak etkinliklerde dezavantajlı gruplar için proje tasarlama, doğal çevreye duyarlı davranışlar gösterme, imza kampanyasına katılma, yakın çevrelerindeki ihtiyaç sahiplerine ve sivil toplum kuruluşlarına maddi bağışlarda bulunma, rahatsızlık hissedilen durumlarda sözlü tepki gösterme, yapılacak eğitsel/sosyal etkinliklerde görüş belirterek bunlara katılma, toplumdaki diğer kişilerle uyum ve iş birliği içinde hareket etme bu sonuçlardan bazılarıdır (Coşkun, 2020). Aktepe (2010), yapılan etkinliklerin öğrencilerde yardım etme becerisinin geliştirilmesinde etkili olduğunu ve öğrencilerin geçmiş deneyimlerinin etkinliklere katılma ve tek başına görev almayı teşvik ettiğini ifade etmiştir.

Çalışmanın üçüncü alt problemi olan öğrencilerin toplumsal sorun ya da olaylarla ilgilenme durumları (grup oluşturma, işbirliği içinde çalışma, STK’lara katılma) hakkındaki görüşleri nelerdir? durumuna ilişkin olarak öğrencilerle görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre öğrenciler toplumsal sorunlar ve olaylarla yakından ilgilidirler.

Öğrencilerin toplumu ilgilendiren konularda bir grup oluşturma ve bir grupta işbirliği içinde çalışma durumu incelenmiştir. Ortaya çıkan tabloya göre, öğrenciler ders içi ve ders dışı etkinliklerde bir grup oluşturma ve grupta işbirliği içinde çalışma konusunda isteklidirler. Ayrıca öğretmenlerin öğrenciler ile ilgili olarak yaptığı değerlendirmeler de bu sonucu destekler niteliktedir.

Yapılan görüşmelerde ders içi ve ders dışı yapılan etkinliklerde öğretmenlerin yer geldikçe öğrencilerini yönlendirdiği, öğrencilerin de bu beceriyi kazanmaya yönelik aktivitelere katıldığı anlaşılmıştır. Sömen’in (2016) yapmış olduğu çalışmada öğrencilerden toplumu ilgilendiren konularla ilgili olarak grup oluşturmalarına yönelik herhangi bir yönlendirme olmadan öğrencilerin bu beceriyi geliştirmeye yönelik etkinliklerde bulunmadıkları görülmüştür. Yine aynı çalışmada öğrencilerin toplumu ilgilendiren konularda grup oluşturmaya istekli oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Turap (2023) ise sosyal katılım becerisi etkinliklerinin öğrencilere; yardımsever olma, topluma hizmet etmede istekli olma, grubun parçası olma, topluma ait hissetme, iş

birliği yapma, etkin vatandaş olma, demokratik davranma, problemlerin farkında olma, sorunların çözümünde rol oynama, problem çözme becerilerini geliştirme, farklı projeler yapma gibi faydalar sağladığı sonucuna varmıştır. Diğer yandan Çelikkaya (2011) çalışmasında sosyal katılım becerisini kazandırmada farklı grupların getirdiği değişikliklere uyma, üzerine düşen görevi ilgiyle yapma, sorumluluk alarak grupça yapılan görevleri yerine getirip katkıda bulunma gibi sonuçlara ulaşmıştır.

Tüm bunlardan yola çıkarak, bu çalışmaların sonuçları ile bizim çalışmamızdan elde edilen sonuçların birbirini desteklediğini söylemek mümkündür. Öğrenciler bir grupla işbirliği içinde çalışmaya isteklidirler. Ayrıca öğretmenlerin öğrenciler ile ilgili olarak yaptığı değerlendirmeler de ulaşılan bu sonucu destekler niteliktedir. Öğrencilerin grupla işbirliği içinde çalışma durumlarıyla ilgili olarak yapılan görüşmeler sonucunda ders içi ve ders dışı yapılan etkinliklerde öğretmenlerin yeri geldikçe yönlendirmelerde bulunduğu ve öğrencilerin de bu beceriyi kazanmaya yönelik aktivitelerde yer aldığı görülmüştür.

Sosyal bilgiler dersinin amaçları arasında; toplum içinde insanlarla uzlaşabilen, işbirliği içerisinde çalışan, üretken, etkin, demokratik değerlere bağlı ve sosyal becerileri gelişmiş bireyler yetiştirmek yer alır (Yılar, 2015). Esasen öğrencilerin hak ve sorumluluklarını öğrenerek içinde bulundukları topluma katılmaları sosyal bilgiler dersi ile mümkündür (Angela, 2011'den akt. Deveci ve Gürdoğan Bayır, 2011). Bu bağlamda Avcı ve Faiz (2018) yaptıkları çalışmada on üç beceri belirlemiş olup, bunlardan en çok vurgulanan ilk üç beceri sırasıyla iş birliği, sosyal katılım ve iletişim becerisi olarak şekillenmiştir.

Yine Çubukçu ve Gültekin'in (2006) çalışmasında, öğretmenlere göre öğrencilerin kazanması gereken önemli temel sosyal becerilerden birinin grupla birlikte iş yapma becerisi olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Sosyal bilgiler ders kazanımları içinde bütün öğrenme alanlarında grupla işbirliği içinde çalışma becerilerini kazandırmaya yönelik içerikler yer almamaktadır. Bu nedenle öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi içinde bu beceriyi kazandırmaya yönelik etkinliklere yer vermesi faydalı olacaktır.

Öğrencilerin Sivil toplum kuruluşlarına yardımcı olma durumları incelendiğinde, genel olarak bu konuda istekli oldukları görülmektedir. Ayrıca öğretmenlerin öğrenciler ile ilgili olarak yaptığı değerlendirmeler de ulaşılan bu sonucu destekler niteliktedir.

Aydemir ve Adamaz (2017) çalışmalarında programda yer alan derse özgü becerilerin kazandırılması anlamında ders kitaplarının yetersiz kaldığı sonucuna ulaşmışlardır.

Yine Sömen (2016) çalışmasında benzer sonuçlara ulaşmış, 6. sınıf sosyal bilgiler öğretmenlerinin, öğrencilere sosyal katılım becerisine ait beceri, davranış ve tutumu yeterince kazandıramadıkları kanaatinde olduğunu ifade etmiştir. Bir başka çalışmada 6. sınıf çalışma ve ders kitapları ile öğretmen kılavuz kitabında, sosyal katılım becerisi kapsamında öğrencilere sivil toplum kuruluşlarına yardımcı olma ve gönüllü hizmet faaliyetlerine katılma becerilerini kazandırmak adına herhangi bir etkinliğin yer almadığı ifade edilmektedir (Sömen, Metin Göksu ve Taşyürek, 2017).

Bu araştırmaların ortak sonuçlarına göre programa uygun olarak hazırlanmış olan ders kitaplarında sosyal katılım becerisinin tam olarak işlenemediği anlaşılmaktadır. Tüm bunlar tarafımızdan yapılan çalışmanın sonuçlarıyla paralellik göstermemektedir. Bizim çalışmamızda ulaşılan öğrencilerin sivil toplum kuruluşlarına yardımcı olma istekleri, ders öğretmenlerinin yapmış olduğu etkinlikler ile bu etkinliklerde öğrencilerin gönüllü olarak yer almaları ve öğrencilerin ailelerinin bu konuda daha duyarlı davranmasından kaynaklanmış olabilir. Yine de sosyal katılım becerisinin programlarda yer alması, öğrencilerin gündelik yaşamlarında karşılaştıkları sorunları fark etmelerine ve bu sorunları çözebilmelerine olanak tanıyacaktır.

Diğer yandan Altınok'un (2012) çalışmasında sosyal katılım becerisi gerektiren etkinliklere katılmayan ve katılan öğrenciler arasında sosyal problemlere duyarlılık açısından farklılıklar olduğu görülmüştür. Başka bir çalışmada öğrencilerinin seçtikleri STK'larla ilgili araştırmada bulunmak için sınıf dışı etkinliklerle bir araya gelmelerinin sosyal becerilerini olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (Kara Yılmaz, 2017). Selanik Ay ve Deveci (2011), sosyal bilgiler dersi kapsamında sosyal katılım becerisini aktif hale getiren yerel toplum çalışmalarına katılımın sosyal bilgiler dersini daha etkili hale getirdiği sonucuna ulaşmışlardır. Alabaş'ın (2018) çalışmasında STK'lar ile iş birliği, işsizlere iş bulma, mitinglere katılma, çevre düzenlemelerine katılma, yardım davranışları ve toplumsal amaçlı projelere katılma öğrenciler tarafından dillendirilen ifadeler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öte yandan Coşkun'un (2020) çalışmasında öğrencilerin örnek verdikleri sosyal katılım davranışlarından çevre düzenlemelerine katılma, toplumsal amaçlı projelere

katılma, sivil toplum kuruluşları ile iş birliği, işsizlere iş bulma gibi fiillerin kendilerinin bizzat yaptıkları davranışlar olmadığı anlaşılmıştır. Öğrencilerin STK'lara yardımcı olma duygularını güçlendirmek ve bunun için onlara ortam hazırlamak adına öğretmenler belirli günlerle ve haftalarla ilgili olarak öğrencileri yardım kuruluşlarına ziyarete götürebilirler.

Nitekim Merdan'ın (2008) öğretmenlerle gerçekleştirdiği çalışmasında, öğretmenlerin en az “Belirli gün ve haftalarda demokrasi eğitimi ile ilgili vakıf, dernek, kamu kurum ve kuruluşları ile işbirliği yaparım” düşüncesine katıldığını ve öğretmenlerin sahip olduğu bu düşünce sayesinde öğrencilerin STK'ları yakından tanıyarak onlara yardımcı olma isteklerinin arttırılmasında rol oynayabilecekleri sonucuna ulaşılmıştır. Diğer yandan Çengelci (2013), değerler eğitiminin ne şekilde gerçekleştiğini betimlemiş, yardımseverlik ve toplumsal dayanışma gibi değerlerin kazandırılmasında STK, dernek ve vakıfların çalışmalarının örnek gösterilmesi gerektiğini belirtmiştir.

6. sınıf öğrencilerinin STK algısının ele alındığı başka bir çalışmada öğrencilerin STK algılarının yeterli olmadığı, STK'ları sadece yardım ve gönüllülük kavramları ile betimledikleri görülmüştür. Bununla birlikte STK'ların kültürel, bireysel ve toplumsal yaşama sunduğu katkıların farkında oldukları ve STK'lara üyelik konusunda olumlu bir tutum takındıkları anlaşılmaktadır (Demirhan, 2018). Konuyla ilgili bir diğer çalışmada öğrencilerin STK'lar hakkında bilgi sahibi olmalarına rağmen iş birliği yapma konusunda istekli olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır (Kara, 2022). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrencilere sadece STK'lar ile ilgili bilgi verdikleri ve yeterince iş birliği yapmadıkları, lakin bunun bir eksiklik olduğunun da farkında oldukları anlaşılmaktadır (Eryılmaz, Bursa ve Ersoy, 2018).

Tüm bu sonuçlardan yola çıkarak; öğrencilerin sosyal bilgiler dersi kapsamında STK'ların işleyiş şekillerini öğrenmelerinin ve onlarla iş birliği yapmanın önemini kavramalarının gerekliliği ortaya çıkmaktadır (Akça-Berk, 2015).

Sosyal Bilgiler dersi sayesinde öğrencilerin yaşadığı toplumla bütünleşerek karşılaşılan problemlere çözümler üretebilecek becerilerin kazandırılması hedeflenir. İlköğretim ve orta öğretim kurumları sosyal etkinlikler yönetmeliğinde, öğrencilerin çevresine, ailesine ve topluma duyarlı, sorun çözen ve çözüm üreten, gönüllü katılım bilincine sahip, STK'lar ile işbirliği içinde çalışma becerileri gelişmiş bireyler olarak

yetişmeleri için toplum hizmeti çalışmalarına yer verilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Öğrenciler, yardım davranışlarının sergilenmesinde en çok aile bireylerini örnek almışlardır. Bu durum tarafımızdan yapılan bu çalışmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir. Öğrenciler sosyal katılım faaliyetlerine örnek olarak; bireylerin dernek, vakıf ve sivil toplum kuruluşlarında gönüllü olarak görev almalarını göstermişlerdir.

Çalışmanın dördüncü alt problemi olan öğrencilerin boş zamanlarında internet ve sosyal medyada kullanma ve kullanmama durumlarına ilişkin düşünceleri nelerdir? durumuna ilişkin olarak öğrencilerle yapılan görüşmeler sonucunda öğrencilerin farklı etkinliklerde bulunduğu görülmüştür. Öğrencilerin boş zamanlarını, internet ve sosyal medya kullanma durumuna ilişkin durumları incelendiğinde neredeyse öğrencilerin tamamının her gün düzenli olarak internet ya da sosyal medya kullandığı görülmüştür.

Öğrenciler sıklıkla internet ve sosyal medyayı, telefon- tablet- bilgisayar oyunları oynamak; iletişim kurmak; şarkı dinlemek- video ve film izlemek; video ve resim paylaşımı yapmak için kullanmaktadırlar. Öğrencilerin yaşları farklılaştıkça, internet ve sosyal medyada oyun oynama sürelerinin de arttığı gözlenmiştir. Farklı çalışmalarda da benzer bulgulara rastlanmıştır (Erboy 2010; Öncel ve Tekin 2015). Bu çalışmalar incelendiğinde katılımcıların 10-14 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Ayrıca öğrencilerin sosyal medyada geçirdikleri zaman arttıkça, öğrencilerin bazı problemleri davranışlarının da arttığı ifade edilmiştir.

Özellikle problemleri internet kullanımı ile sosyal fobi arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu (Kılıç ve Durat, 2017); öğrencilerde anksiyete belirtilerinin arttığı (Altındış ve ark., 2017); interneti iletişim için kullananların yüksek düzeyde sosyal kaygı yaşadıklarını ve bu kişilerin genellikle düşük düzeyde arkadaşlık ilişkilerine sahip olduklarını (Selfhout ve ark., 2009); sosyal kaygı düzeylerinin yükseldiği (Doğan ve Tosun, 2016); 5 yıldan daha fazla süreyle sosyal medyayı kullanan lise öğrencilerinde asosyalite düzeyinin arttığı (Aksak, 2017); yüksek düzeyde sosyal kaygı belirtileri gösteren bireylerin internet ortamında sosyalleştiklerinde kendilerini daha rahat hissederek, kendilerini bu ortamlarda daha rahat ifade edebilmeleri (Whang, Lee ve Chang, 2003) problemleri davranışlardan bazılarıdır. Nitekim bizim çalışmamızda da öğrencilerle yapılan görüşmeler neticesinde bazı öğrencilerin sosyal medyada kendilerini güvende hissetmedikleri, daha az arkadaşına sahip oldukları, oyun oynadıklarında zamanı

kontrol etmede sıkıntı yaşadıkları, farklı rumuzlar kullanarak çevrimiçi sohbete katıldıkları gibi sonuçlara ulaşılmıştır.

Ulaşılan bu sonuçlar yukarıda ifade edilen çalışma sonuçları ile paralellik göstermektedir. Öğrencilerin sosyal medya kullanım amaçları ve internet kullanımları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık oluşturmamıştır. Çalışmamızdan ulaşılan bu sonuç, farklı çalışmaların sonuçları ile benzerlik göstermektedir (Uysal, 2013; Altıntaş, 2020; Batıgün, & Hasta, 2010; Korkmaz, 2019; Peker, 2013; Yıldırım, 2020).

Öğrencilerin boş zamanlarını, farklı eylemlerde bulunma durumları incelendiğinde öğrencilerin hepsinin farklı etkinlikler yaptığı görülmüştür. Öğrencilerin her biri kendi kişilik özelliklerine uygun bir şekilde boş zaman etkinliklerinde bulunmaktadır (Akyıldız, 2013). Öğrenciler boş zamanlarında sıklıkla kitap okuma, ders çalışma, dışarı çıkma, aile ve arkadaşlarla vakit geçirme gibi eylemlerde bulunmaktadırlar.

Dikici (1994) çalışmasında en fazla tercih edilen boş zaman etkinliğinin spor ve oyun olduğu sonucuna ulaşmıştır. Başka bir çalışmada erkek öğrencilerin boş zamanlarının çoğunu bedensel aktivitelere ayırdıkları sonucuna ulaşılmıştır (İlhan ve Balcı, 2006). Saraç Ekmen'in (2019) çalışmasında erkek öğrencilerin okuldaki boş zamanlarını genellikle spor etkinlikleriyle, kız öğrencilerin ise boş zamanlarını genellikle kitap okuma ile değerlendirdiklerini ifade etmektedir. Kız öğrenciler olgunlaştıkça daha toplumsal ve kültürel etkinliklere katılım gösterirken, erkek öğrenciler olgunlaştıkça fiziki katılımı gerektiren etkinliklere daha fazla katılım göstermektedirler (Seçkin, 1996). Bizim çalışmamızdan ulaşılan sonuçlar ile Seçkin'in (1996) çalışmasının sonuçları büyük oranda benzerlik göstermektedir. Çalışmamızda kız öğrencilerin daha çok kitap okuma, sinemaya gitme gibi etkinlikleri tercih ederken, erkek öğrencilerin daha çok futbol oynama gibi etkinlikleri tercih ettikleri görülmüştür.

Gerçekleştirilen görüşmelerde sosyal katılım becerileri yüksek olan öğrencilerin kitap okuma becerilerinin de yüksek olduğu görülmüştür. Literatürde araştırmanın bu sonucunu destekler nitelikte çok fazla çalışmaya rastlanmamıştır. Mar, Oatley ve Peterson (2009)'un çalışmalarında sık sık kurgu okuyan bireylerin diğer insanları daha iyi anlayabildikleri, empati kurabildikleri ve böylece sosyal becerilerini geliştirebildikleri sonucuna ulaşmışlardır.

Cinsiyet faktörüne bağlı olarak katılımcıların boş zaman yönetimi değerlerinde istatistiki açıdan herhangi bir anlamlılığın olmadığı çalışmalar da rastlanılmıştır (Balinan,2022; Çuhadar ve ark., 2019; Demir ve Alpullu, 2020; Eranıl ve Özcan, 2018). Okul türüne göre çalışmaya katılan öğrencilerin okuldaki boş zaman etkinlikleri yapmaya ayırdıkları zaman ise farklılaşmamaktadır. Öte yandan başka bir çalışmada öğrencilerin boş zaman etkinlikleri yapmak için ayırdıkları zamanın “kısmen” düzeyinde olduğu ve sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılığın oluşmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Yetiş, 2008).

Seçkin’in araştırmasında da okullarda boş zaman etkinliklerinin istenildiği gibi değerlendirilemediği ve bu durumun sebepleri arasında araç gereçlerin yetersiz olması, öğrencilerin araç gereçlerden tam olarak nasıl yararlanacaklarını bilmemeleri, malzemelerin niteliklerinin düşük ve eksik olması gibi nedenlerden kaynaklandığı ifade edilmiştir (Seçkin, 1996). Başka bir çalışmada öğrencilerin gelir düzeyleri arttıkça boş zaman tatmin düzeylerinin de arttığı görülmüştür (Ardahan ve Yerlisu Lapa, 2010).

Serbest zamanların verimli bir şekilde değerlendirilmesi toplumsal birlikteliğin sağlanmasında etkili olurken, özellikle gençleri kötü alışkanlık ve davranışlardan uzaklaştırmaktadır (Tuncay, 2000; Özşaker, 2012). Ayrıca ailelerin ekonomik refah seviyeleri arttıkça aile fertlerinin yaşam kalitesinin, değer yargılarının, amaç ve isteklerinin de arttığı bir gerçektir. Boş zaman etkinliklerine katılım; toplumun kültürel yapısına, bireylerin maddi imkânlarına ve boş zaman etkinliklerine ayrılan zamana göre farklılaşmaktadır. Boş zaman etkinliklerinin seçiminde ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, yaşanılan çevre, yaşanılan yerin gelenekleri, yaş, cinsiyet ve sahip olunan arkadaşların özellikleri önemlidir. Yaşanılan çevrenin özellikleri, iklimi, nüfusun dağılımı, tarihi gelişimi ve kültürel birikimleri o yöredeki boş zaman etkinliklerinin oluşmasında önemli rol oynamaktadır (Balinan, 2022).

Yaptığımız çalışmada öğrencilerin sınıf değişkenine göre boş zaman etkinliklerini değerlendirmede anlamlı bir farklılığa ulaşamamıştır. Ulaşılan bu sonuç ile diğer çalışmalardan elde edilen sonuçlar benzerlik göstermektedir (Eranıl ve Özcan, 2018; Sanlav ve Gürkan, 2021; Küçükkesmen ve ark., 2020). Öğrencilerin geneli boş zamanlarında kitap okuduklarını ifade etmişlerdir. Bu durumun nedeni okuma alışkanlığının küçük yaşlardan itibaren öğrencilere kazandırılmış olması olabilir.

Bekar'ın (2005), araştırmasının sonucuna göre öğrencilerin %95,1'i okuma alışkanlığına sahiptir ve yarısından fazlası orta seviyede okuyucudur. Hanedar'ın (2011) yaptığı araştırmaya göre ise öğrencilerin %34,3'ü her gün kitap okurken, %64,27'si kitap okumamaktadır. Dinç ve Üztemur'un (2016) araştırmalarında ortaokul öğrencilerin çevre farkındalıklarının ve sosyal katılım becerilerinin gerçekleştirilen afiş çalışmalarıyla olumlu yönde geliştiği sonucuna ulaşmışlardır. Her ne kadar öğrenciler gündelik hayatlarında sıklıkla AVM odaklı da olsa arkadaşlarıyla buluşmak, konuşmak, gezmek ve film izlemek gibi sosyal deneyimlerde bulunmaktadır.

Araştırmamızda ulaşılan başka bir sonuç da araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerine yardım etme durumlarıdır. Ulaşılan sonuçlar incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin evde en çok odasını toplayarak ailesine yardım etmektedirler. Bununla birlikte sofranın hazırlanmasına yardımcı olmak, kardeşine bakmak, çamaşır-bulaşık toplamak yardımcı olunan diğer işler arasındadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin küçük bir kısmının ise evde ailelerine yardım etmedikleri ulaşılan sonuçlar arasındadır.

Araştırma sonuçları göstermiştir ki sosyal bilgiler öğretmenleri ve öğrenciler, sosyal katılım becerisi ile ilgili yeterli bilgiye sahiptirler. Okullarda belirli gün ve haftalarla ilgili etkinliklerin planlanarak gerçekleştirilmesi, kutlama etkinliklerinin öğretmen rehberliğinde öğrenciler tarafından belirlenmesi öğrencilerin okul ile ilgili kararlara katılmalarına katkı sağlayacaktır. Ayrıca öğrencilerin vakit geçirdiği bir arkadaş grubuna sahip olmaları öğrencilerin sosyal katılım becerilerini artırmıştır. Böylece çocuklar bir arkadaş grubu içerisinde sosyal yönden kabul gören ve kabul görmeyen davranışları birbirinden ayırt edebilmekte ve bir gruba ait olmadaki kuralları öğrenebilmektedirler. Sosyal yönü gelişmiş olan çocuklar hem liderlik edebilmekte hem de bir lideri takip edebilmektedirler. Oyun oynamak çocuklara farklı sosyal rolleri uygulama ve sosyal kuralları öğrenme fırsatı sunmaktadır (Bodrova ve Leong, 2015). Oyun oynamak çocuklara sosyal etkileşim fırsatı sunarak oyun sırasında tartışmayı, paylaşmayı, iş birliği yapmayı ve problem çözmeyi öğretmektedir (Sibley ve Etnier, 2003). Problem yaşadığında problemini kendi başına çözen ve boş zamanlarında arkadaşlarıyla açık havada oynayan öğrencilerin sosyal katılım becerilerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Çalışmanın sonucunda öğrencilerin sosyal katılım faaliyetleri hakkında öncesine göre farkındalıklarının arttığını, medyanın sosyal problemlerin çözümü konusunda rolünü kavradıklarını, medya ve iletişim araçları konusunda

bilinçlendiklerini ve ihtiyaç duyduklarında medyadan yararlanma konusunda farkındalık edindikleri söylenebilir.

Teknolojinin bu denli hayatımızı sarıp sarmaladığı bu çağda kendimizi ve öğrencilerimizi sanal dünyadan koparmak mümkün değildir. Ancak öğrencilerin sanal dünyada geçirdikleri süre boyunca hem kendilerini nasıl koruyabilecekleri hem de zamanı nasıl verimli geçirebilecekleri konusunda gerekli eğitimlerin verilerek, hazır bulunuşluk düzeylerinin olgunlaştırılması gerekmektedir. Tüm bunları yaparken de gerçek hayattan kopmayarak etrafında olan bitenlere duyarlı, sorumluluk sahibi, iyi bir yurttaş olmaları için gerekli önlemlerin de alınması gereklidir.

Öğrencilerin sosyal katılım becerileri ile sosyal medya kullanım amaçları arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmamızda önemli sonuçlara ulaşılmıştır. Karma yöntem kullanılarak yapılan bu çalışmada nitel sonuçlardan elde edilen bilgilerin nicel sonuçları desteklediği görülmüştür. Nitel bulgularda katılımcıların sosyal medya platformlarını aktif olarak kullandıkça, sosyal katılım becerilerinin olumsuz yönde etkilendiği görülmüştür. Her ne kadar insanlar sosyal medya ortamlarında aktif olup yüzlerce kişi ile arkadaşlık kurduklarını sansalar da esasında gerçek hayatta giderek daha az arkadaşına sahip oldukları görülmüştür. Öğrencilerin sosyal katılım becerilerini geliştiren faaliyetlere katıldıkça, daha da sosyalleştikleri, daha fazla toplumsal olaylarda sorumluluk aldıkları ve farkındalıklarının arttığı görülmüştür.

Öğrencilerin sosyal medyayı kullanım amaçları farklılaştıkça, sosyal katılım faaliyetlerine katılım şekillerinin de değiştiği görülmüştür. Örneğin katılımcıların yaşları büyüdükçe sosyal medyayı kullanma amaçlarının daha çok video/fotoğraf paylaşımı, iletişim, video/fotoğraf paylaşımlarına yorum yapma gibi amaçlarla kullandıkları daha küçük yaş grubunda bulunan katılımcıların ise sıklıkla araştırma yapmak, eğitim içerikli videolar izlemek ve oyun oynamak için kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Dijital teknolojilerin her alanda kullanımının yaygınlaşması ve gündelik yaşamın vazgeçilemez bir parçası haline gelmesi öğrencileri birçok alanda olumsuz etkilemektedir. Çocukların sosyal ilişkiler geliştirerek ve ilişkilerini devam ettirmekte zorluk yaşamaları, teknolojik araçların yoğun kullanmalarıyla yakından ilgilidir. Bu sebeple çocukların sanal dünyada geçirdikleri sürenin en optimum seviyede tutulması gerekmektedir. Öğrencilerin toplu veya bireysel olarak katılabilecekleri aktivitelerin

düzenlenmesi, öğretmenlerin bu hususta iyi birer rehber olmaları icap etmektedir. Şüphesiz öğretmenlerin rehberlikleri yanında velilere de büyük görev düşmektedir. Sosyal katılım becerisinin arttırılabilmesi için okul öncesi eğitimden başlamak suretiyle teşvik edilmeli ve okullarda sosyal etkinlikler, kulüp faaliyetlerinin sayısının arttırılması ve farklı etkinliklerin artırılarak sosyal medyadan uzaklaştırılmalarının anlamlı sonuçlar doğuracağı kanaati oluşmuştur.

Öneriler

Yapılan araştırmanın sonuçlarına göre öğrencilere, öğretmenlere ve bu alanda çalışmayı düşünen kişilere yönelik öneriler şöyledir:

- Araştırmanın sonuçlarına göre öğrencilerin sanal dünyada geçirdikleri süre (sosyal medya, oyun oynama vb.) ve güvenli internet kullanımı gibi konular hakkında yeterli düzeyde bilgi sahibi olmadıkları görülmüştür. Bu sebeple öğrencilerin farkındalık düzeylerini arttırmak adına çeşitli eğitimler düzenlenebilir.
- Öğrenciler bazen boş zamanlarını doldurmak adına internette daha fazla zaman geçirmektedirler. Bu yüzden bu duruma engel olmak adına öğrencilerin toplu ya da bireysel olarak katılabilecekleri çeşitli aktiviteler düzenlenebilir. Bu aktiviteler daha fazla ailenin katılması sağlanabilir. Ayrıca öğrencilerin bu aktiviteler katılmalarına öncülük edilip, öğrenciler desteklenebilir.
- Sosyal katılım becerileri gündelik hayatta öğrencilerin toplumsal yaşama dâhil olması ve çeşitli sorumluluklar alması ile gelişmektedir. Bu sebeple öğrencilerin sosyal katılım faaliyetlerinde yardıma ihtiyaç duydukları veya zorlandıkları zamanlarda yardım edilmeli ve ayrıca öğretmenler öğrencilere iyi bir rehber olmalıdır.
- Bu araştırma “öğrencilerin sosyal medya kullanım amaçları vvsosyal katılım becerisi üzerine etkisini” incelemek adına yapılmış ve bu amaçla “Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Katılım Becerisi Ölçeği” geliştirilmiştir. Bu amaçla geliştirilen bu ölçek farklı şehirlerde öğrenim görmekte olan öğrencilere de uygulanarak yeni araştırmalar yapılabilir.
- Yapılan literatür incelemesinde ortaokul öğrencilerinin sosyal katılım becerisini ölçmeye yönelik yapılmış araştırma sayısı yeterli olmadığı görülmüştür. Bu

sebeple ortaokul öğrencilerinin sosyal katılım becerilerini kazanma durumları, bu kapsamda yapılan çalışmaların incelenmesi gibi yeni çalışmalar yapılmalıdır.

- Öğrencinin sosyal medya kullanım amaçları ve sosyal katılım becerisini kazanma durumları belirli zamanlarda farklı değerlendirme yöntemleri ile değerlendirilmelidir.
- Belirli gün ve haftalarda yapılan etkinliklere dâhil olan öğrencilerin sosyal katılım becerilerinin daha gelişmiş olduğu görülmüştür. Bu sebeple öğrencilerin belirli gün ve haftalar ile ilgili çeşitli etkinlikler düzenleyerek, düzenlenen bu etkinliklerde aktif bir şekilde görev almaları için teşvik edilmelidirler.
- Araştırmanın sonucunda öğrencilerin STK'lar hakkında detaylı bilgi sahibi olmasalarda faaliyetleri hakkında bilgi sahibi oldukları görülmüştür. Bu sebeple ders öğretmenleri, öğrencileri STK'lar hakkında daha kapsamlı bilgilendirmeli ve çeşitli ortak etkinlikler düzenleyerek gönüllü öğrencileri STK'lara üye olmaları için teşvik etmelidirler.
- Dijital teknolojileri fazla kullanan öğrencilerin arkadaş ilişkilerinde ve sosyal etkinliklere katılım noktasında daha zayıf oldukları görülmüştür. Öğrenciler her ne kadar sanal dünyada kalabalık bir arkadaş grubuna sahip olsalar da gerçek hayatta daha az arkadaş ilişkisine sahip oldukları görülmüştür. Bu yüzden öğrenciler günlük internet kullanımına ayrılan zaman konusunda bilinçlendirilebilir. Ayrıca aileler çocuklarının dijital teknolojileri gereğinden fazla kullanmalarına müsaade etmeyerek, onlara kısıtlamalar getirebilirler.
- Öğretmenler, sosyal katılım konusunda ders içinde ve ders dışında uygulamalı etkinliklere daha fazla yer verebilir. Ayrıca öğretmenler, öğrencilere özendirici davranışlarda bulunarak model olabilir.
- Öğrencilere örnek olaylar ve yakın çevreden belirlenen problemler sunularak sosyal katılım becerisini geliştirecek toplum hizmeti çalışmalarına doğrudan katılarak, sosyal katılım becerilerini geliştirebilecek bir yaklaşım tarzı benimsenmelidir. Böylece öğrenciler, uygulamalı bir şekilde toplumsal sorunların çözümünde katılmış olurlar.
- Eğitim kurumların birçoğunda internet bulunmaktadır. Bu yüzden STK'larla yüz yüze etkinlik yapılmasının mümkün olmadığı durumlarda çevrimiçi olarak yapılabilecek etkinlikler tasarlanabilir.

- Sosyal katılım becerilerinin geliştirilmesi için öğretmenler ve aileler, öğrencilerle yakın çevrelerinde bulunan huzurevi ziyareti, ağaç dikme etkinliği gibi öğrencilerde farkındalık yaratabilecek alan gezileri yapabilirler.

KAYNAKÇA

- Abernathy, T. J., Massad, L., & Romana-Dwyer, L. (1995). The Relationship Between Smoking and Self Esteem. *Adolescence*, 30(120), 899-907.
- Acar, Z. ve Gündüz, N. (2017). Participation Motivation for Extracurricular Activities: Study on Primary School Students. *Universal Journal of Educational Research*, 5(5), 901- 910. DOI: 10.13189/ujer.2017.050533
- Adana, F. & Kutlu, Y. (2006). İstanbul İlinde 12-15 Yaş Grubu Öğrencilerde Benlik Kavramının Araştırılması. *Hemşirelik Forumu Dergisi*, Eylül –Aralık, 96-101.
- Adler, R. P. & Goggin, J. (2005). What Do We Mean By Civic Engagement?. *Journal of Transformative Education*, 3(3), 236- 253. <https://doi.org/10.1177/1541344605276792>
- Ajjan, H. & Hartshorne, R. (2008). Investigating Faculty Decisions to Adopt Web 2.0 Technologies: Theory and Empirical Tests. *The Internet and Higher Education*, 11(2), 71-80. DOI:10.1016/j.iheduc.2008.05.002.
- Akar, E. (2010). *Sosyal Medya Pazarlaması: Sosyal WB’de Pazarlama Stratejileri*. s. 223, Ankara: Efil Yayınevi.
- Akça-Berk, N. (2015). Okul Dışı Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sivil Toplum Kuruluşları. A. Şimşek ve S. Kaymakçı (Editörler), *Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi* (ss. 327-344). Ankara: Pegem Akademi.
- Akçan Parlaz, E., Tekgül, N., Karademirci, E. & Öngez, K. (2012). Ergenlik Dönemi: Fiziksel Büyüme, Psikolojik ve Sosyal Gelişim Süreci. *The Journal of Turkish Family Physician*, 3(3), 10-16. e-ISSN 2148-550X.
- Akhan, N. E. (2011). Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Sanat ve Estetik. Refik Turan, Ali Murat Sünbül ve Hakan Akdağ. (Ed). *Sosyal bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar-II* (Birinci Baskı) içinde (s.112-123). Ankara. PegemA Yayıncılık.
- Akıncı Vural, Z. B. & Bat, M. (2010). Yeni Bir İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine Yönelik Bir Araştırma. *Journal of Yasar University*, 20(5), 3348-3382.
- Akpınar, M. E. (2021). Tiktok Akımlarının Sosyal Medyadaki Eleştirisi: Twitter Üzerinden Yapılan Eleştirilerin İncelenmesi. *19 Mayıs Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 363-381. ISSN: 2717-736X, DOI: 10.52835/19maysbd.888628.
- Aksak, M., (2017). *Farklı Lise Türlerine Devam Eden Lise Öğrencilerinin Sosyal Medyaya İlişkin Tutumları İle Yalnızlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Gaziosmanpaşa İlçesi Örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aksoy, B. & Akbaba, B. (2019). Sosyal Bilgilerde Beceri Eğitimi. İçinde B. Akbaba, B. Aksoy, B. Kılcan (Ed.), *Sosyal Bilgilerde Beceri Eğitimi*, (IX-XVII), Ankara: Pegem Akademi.
- Aksüt, M., Ateş, S., Balaban, S. & Çelikkanat, A. (2012). İlk ve Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyal Paylaşım Sitelerine İlişkin Tutumları (Facebook Örneği). *Akademik Bilişim*, 12 - XIV. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri, (ss. 63-68), Uşak Üniversitesi.

- Aktepe, V. (2010). *İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde 'Yardımseverlik' Değerinin Etkinlik Temelli Öğretimi ve Öğrencilerin Tutumlarına Etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akyazı, A. (2019). Sosyal Medya ve Tüketim İlişkisi: Popüler Ünlülerin Instagram Hesapları Üzerine Bir Araştırma. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 93-108. <https://doi.org/10.26468/trakyasobed.423538>
- Akyıldız, M. (2013). *Ciddi ve Kayıtsız Katılımcıların Kişilik Özellikleri İle Boş Zaman Tatmini ve Yaşam Tatmini Arasındaki İlişki*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Alabaş, Ç. (2018). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında (1968-2018) Sosyal Katılım Becerisinin Yerinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aladağ, S. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Beceriler, İçinde Sever R. (edt), *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, (ss. 307- 344), Ankara.
- Alberti, R. & Emmons, M. (2002). *Atılganlık “Kendinize Yatırım Yapın”* . (Çev: Serap Katlan) Ankara: Hyb Yayıncılık.
- Alpar, R. (2017). *Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistiksel Yöntemler*. Detay Yayıncılık.
- Alpar, R. (2020). *Spor, Sağlık ve Eğitim Bilimlerinden Örneklerle Uygulamalı İstatistik ve Geçerlik—Güvenirlik* (6. bs). Detay Yayıncılık.
- Altındış, A., Altındış, S., Aslan, F. G., Aşıcı, N., İnci, M. B., Ekerbiçer, H. Ç., Tokaç, M., (2017). Sosyal Medya Ağları ve Sosyal Görünüm Anksiyetesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 64, 227-235 DOI : 10.9761/JASSS7353
- Altınok, A. (2012). *Sosyal Katılım Faaliyetlerinin 12-14 Yaş Grubu Öğrencilerinin Sosyal Problemlere Olan Duyarlılıklarına Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Altıntaş, A. (2020). *Lise Öğrencilerinde Problemler İnternet Kullanımının Duygusal Zekâ ve Yaşam Doyumu Açısından İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Altun, A. & Şahin, K. (2019). Kentli Vatandaş Katılım Ölçeği'nin Geliştirilmesi Üzerine. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 54(4), 1807-1826. doi: 10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.19.12.1219
- Altun, A. (2014). Medya Okur Yazarlığı Eğitimine Yönelik Türkçe Yayınlar: Bir Bibliyografya Denemesi. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9, 5-15.
- Altunay, A. (2015). Bir Sosyalleşme Aracı Olarak Yeni Medya. *Selçuk İletişim*, 9(1), 410-428. <https://doi.org/10.18094/si.48539>
- Amna, E. (2012). How Is Civic Engagement Developed Over Time? Emerging Answers from A Multidisciplinary Field. *Journal of Adolescence*, 35, 611-627. DOI: 10.1016/j.adolescence.2012.04.011
- Ardahan, F. & Lapa, T. Y. (2010). Üniversite Öğrencilerinin Serbest Zaman Tatmin Düzeylerinin Cinsiyete ve Gelire Göre İncelenmesi. *Spor Bilimleri Dergisi* , 21 (4), 129-136 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sbd/issue/16387/171397>
- Armsden, G. C., and Greenberg, M. T. (1987). The Inventory of Parent and Peer Attachment: Relationships to Well-Being in Adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 16(5), 427-454. <https://doi.org/10.1007/BF02202939>

- Arnett, J. J. (1999). Adolescent Storm and Stress, Reconsidered. *American Psychologist*, 54(5), 317-326. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.54.5.317>
- Aslan, P. (2011). *Halkla İlişkilerde Yeni Eğilimler: Sosyal Medya*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Astin, A. ve Sax, L., 1998. How Undergraduates Are Affected By Service Participation, *Journal of College Student Development*, 39(3), 251-263.
- Ata, B. (2009). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı. Cemil Öztürk. (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (Birinci Baskı) içinde (s.34-47). Ankara. PegemA Yayıncılık.
- Atılğan, G. (2001). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden ve Etmeyen İlköğretim Birinci Kademe ve Birinci Devre Öğrencilerinin Sosyal Beceri Özelliklerinin Karşılaştırılması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Avcı, E., ve Faiz, M. (2018). 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitapları "Etkin Vatandaşlık" Öğrenme Alanında Yer Alan Becerilerin ve Değerlerin İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 2(1), 1-21.
- Aydemir, M. & Adamaz, K. (2017). Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki Kazanım ve Etkinliklerin Ortak ve Derse Özgü Beceriler Açısından İncelenmesi. *International Journal of Field Education*, 3 (2), 37-59 . DOI: 10.32570/ijofe.342445
- Aydın, B. (2015). *Çocuk ve Ergen Psikolojisi*, (5. Baskı), 150- 195, İstanbul: Nobel Yayınları.
- Balınan, Ş. (2022). *Ortaöğretim Öğrencilerinin Öz Düzenleme ve Boş Zaman Yönetimlerinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baltacı, A. (2017). Nitel Veri Analizinde Miles-Huberman Modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 1-15.
- Barnes, J. A. (1954). Class and Committees in a Norwegian Island Parish. *Human Relations*, 7, 39-58. <http://dx.doi.org/10.1177/001872675400700102>
- Bartlett-Bragg, A. (2007). *Reflections on Pedagogy: Reframing Practice to Foster Informal Learning With Social Software*, Sydney https://www.researchgate.net/publication/228365849_Reflections_on_pedagogy_Reframing_practice_to_foster_informal_learning_with_social_software 26.11.2021.
- Başaran, Z. (2006). *Demokratik Yaşamın Gelişmesinde Sosyal Bilgiler Dersinin Rolü ve Önemi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Batıgün, A. D., & Hasta, D. (2010). İnternet Bağımlılığı: Yalnızlık ve Kişiler Arası İlişki Tarzları Açısından Bir Değerlendirme. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 11, 213-219.
- Bayburtlu, B. (2021). *Sosyal Medya Nedir?*, [http:// www.Burak.Com/2009/06/23/Sosyal-Medya-Nedir/](http://www.Burak.Com/2009/06/23/Sosyal-Medya-Nedir/) Adresinden Alındı, Erişim Tarihi:25.10.2021.
- Bayram, N. (2010). Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş: Amos Uygulamaları (1. baskı). Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Bedell, G. M., Cohn, E. S. & Dumas, H. (2005). Exploring Parents' Use of Strategies To Promote Social Participation of School-Age Children With Acquired Brain Injuries.

- The American Journal Of Occupational Therapy*, 59(3), 273-84.
DOI:10.5014/ajot.59.3.273
- Bedir, A. (2016). *Sosyal Medya Kullanımının Üniversite Öğrencilerinin Akademik Başarılarına ve Tutumlarına Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bekar, Ü. (2005). *İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin Okuma Alışkanlığı Kazanmalarında Ailenin Rolü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bernacki, M. L. & Jaeger, E. (2008). Exploring the Impact of Service Learning on Moral Development and Moral Orientation. *Michigan Journal of Community Service Learning*, 14(2), 5–15. <http://hdl.handle.net/2027/spo.3239521.0014.201>
- Billig, S. H., (2002). Support For K-12 Service-Learning Practice: A Brief Review Of The Research, *Educational Horizons*.
- Blanc, T.A., (2008). *Terms Of Engagement: Civic And Political Behavior Among Arizona Youth*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Arizona State University.
- Boyd, D. M. & Ellison, N. B. (2008). Social Network Sites: Definition, History and Scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13, 210-230. <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2007.00393.x>
- Boyd, D., Golder, S. & Lotan, G. (2010). Tweet, Tweet, Retweet: Conversational Aspects of Retweeting on Twitter. *43rd Hawaii International Conference on System Sciences*, Kauai, (ss. 1-10).
- Boz, N. (2012). *Yeni İletişim Ortamlarında Dijital Kimlik ve Benlik Sunumu*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bozkur, B. & Gündoğdu, M. (2017). Ergenlerde Utangaçlık, Kendini Gizleme ve Sosyal Medya Tutumları İlişkisi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(37), 147-159.
- Bozkurt, V. (2006). *Endüstriyel ve Post Endüstriyel Dönüşüm-Bilgi, Ekonomi, Kültür*, (s. 36-37), Bursa: Ekin Kitabevi.
- Brown, T. A. (2015). *Confirmatory Factor Analysis For Applied Research* (Second edition). The Guilford Press.
- Burke, S. C.; Snyder, S. L. (2008). YouTube: An Innovative Learning Resource for College Health Education Courses. *International Electronic Journal of Health Education*, 11, 39-46.
- Buss, A. & Strauss, N. (2009). *Online Communities Handbook: Building Your Business and Brand On The Web*. New Riders Press, USA. ISBN: 9780321619624
- Butler, A.F. (2009). *Service Learning, Civic Responsibility, and Attitudes Of Secondary Students*, Unpublished Doctoral Thesis, Walden University College Of Education, Minnesota.
- Bülbül, S. H. (2004). Ergen Etiği. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 6, 206-210.
- Büyükgebiz Koca, E. & Tunca, M. Z. (2020). İnternet ve Sosyal Medya Bağımlılığının Öğrenciler Üzerindeki Etkilerine Dair Bir Araştırma. *Alanya Akademik Bakış*, 4(1), 77-103. <https://doi.org/10.29023/alanyaakademik.597820>
- Büyükkaragöz, S. (2001). *Demokrasi Eğitimi*. Ankara: TODAĞE yayınları.

- Büyüköztürk, Ş. (2006). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: PegemA Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2016). Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri (21.Baskı). Ankara: Pegem Yayınları. 177.
- Büyüksener, E. (2009). Türkiye’de Sosyal Ağların Yeri ve Sosyal Medyaya Bakış. *inet-tr’09 - XIV. Türkiye’de İnternet Konferansı Bildirileri*, (ss. 19- 23), İstanbul.
- Campbell, D. E. (2006). Measuring the Effects of Education on Health and Civic Engagement. *Proceedings of The Copenhagen Symposium*, The Danish University of Education, Copenhagen.
- Ceylan, Ö. (2017). *Anne Baba Tutumları ile Çocuğun Sosyalleşme Süreci Arasındaki İlişki: Okul Öncesi Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Chan, W. Y., Ou, S. & Reynolds A. (2014). Adolescent Civic Engagement and Adult Outcomes: An Examination Among Urban Racial Minorities. *Journal Youth and Adolescence*, 43(11), 1829–1843. <https://doi.org/10.1007/s10964-014-0136-5>
- Clifton, A. & Mann, C. (2011). Can Youtube Enhance Student Nurse Learning?. *Nurse Education Today*, 31(4), 311-313. DOI: 10.1016/j.nedt.2010.10.004
- Compas, B.E., Connor-Smith, J., Saltzman, H., Thomsen, A.H., & Watsworth, M. (2001). Coping With Stres During Childhod And Adolescence: Problems, Progress, And Potential İn Theory And Research. *Psychological Bulletin*, 127(1), 87-127. DOI:10.1037/0033-2909.127.1.87
- Correa, T., Hinsley, A. W. & Zúñiga, H. G.(2010). Who İnteracts On The Web?: The İntersection Of Users’ Personality And Social Media Use. *Computers in Human Behavior*, (26), 247-253. DOI:10.1016/j.chb.2009.09.003
- Coşkun, D. (2020). *Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersinde ve Okul Uygulamalarında Sosyal Katılım Becerisinin Geliştirilmesi Sürecinin Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Coşkun, D. ve Kodall, T. (2017). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Kavramı Çerçevesinde Sosyal Katılıma İlişkin Görüşleri. *Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu VI Bildiri Özet Kitapçığı*, 163.
- Coşkun, N. ve Samancı, O. (2012). İlköğretim 4. ve 5. Sınıflarda Sosyal Beceri Düzeyi ile Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumların Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Journal Of Educational And Instructional Studies In The World*, 2(1), 32-41.
- Cress, C. M. (2004). Critical Thinking Development in Service-Learning Activities: Pedagogical Implications for Critical Being and Action. *Inquiry: Critical Thinking Across the Disciplines*, 23, 87–93.
- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2014). Research Design. Qualitative, Quantitative, And Mixed Methods Approaches (4.ed.). USA: Sage Publications Inc. 70.
- Creswell, J.W. (2006). Understanding Mixed Methods Research, (Chapter 1). Available at: http://www.sagepub.com/upm-data/10981_Chapter_1.pdf.
- Çakar, F. S., & Karataş, Z. (2017). Ergenlerin Okula Bağlanmalarının Yordayıcıları Olarak Benlik Saygısı, Okul Öfkesi ve Yaşam Doyumu. *Eğitim ve Bilim*, 42(189). DOI: <http://dx.doi.org/10.15390/EB.2017.6573>

- Çakmak, T. (2016). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Dijitalleştirilmesi ve Erişilebilirliğinin Sağlanması, S. Eker ve Ü. Çelik Şavk (Edit), *Tehlikedeki Türk Dilleri IV: Disiplinlerarası Çalışmalar*, (ss. 745-753), Ankara, International Turkic Academy.
- Çakmak, V. & Baş, Ü. (2017). Benlik Sunum Aracı Olarak İnstagram Kullanımı: Öğrenciler Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 17, 96-118. DOI:10.17361/UHIVE.2017.4.15
- Çatak, M. (2016). Sosyal Bilgiler Programlarının Tarihi Gelişimi. İçinde S. Şimşek (edt.), *Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenleri İçin Sosyal Bilgiler Öğretimi*, s. 1-24, Ankara.
- Çelik, H.E. ve Yılmaz, V. (2013). *Lisrel 9.1 İle Yapısal Eşitlik Modellemesi: Temel Kavramlar-Uygulamalar-Programlama* (2.baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çelikkaya, T. & Kürümlüoğlu, M. (2017). Veliler, Öğrenciler ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 2005 Programdaki Değerlere İlişkin Değer Hiyerarşileri, Gerekçeleri ve Önerileri. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(8), 243-264. DOI: 10.20860/ijoses.338565
- Çelikkaya, T. (2011). Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Becerilerin Kazandırılma Düzeyi: Öğretmen Görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(3), 969-990.
- Çengelci, T. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sınıf Dışı Öğrenmeye İlişkin Görüşleri. *Kuram ve uygulamada Eğitim Bilimleri/Educational Sciences: Theory&Practice*. 13(3),1823-1841. DOI: 10.12738/estp.2013.3.1410
- Çetin, C. & Karalar, S. (2016). X, Y ve Z Kuşağı Öğrencilerin Çok Yönlü ve Sınırsız Kariyer Algıları Üzerine Bir Araştırma. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 14(28), 157-197.
- Çilingir, A. (2006). *Fen Lisesi ile Genel Lise Öğrencilerinin Sosyal Becerileri ve Problem Çözme Becerilerinin Karşılaştırması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çoban, O. & Akşit, İ. (2018). 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Öğrenme Alanı, Kazanım, Kavram, Değer ve Beceri Boyutları Açısından Karşılaştırılması. *Journal of History Culture and Art Research*, 7(1), 479-505. DOI:10.7596/taksad.v7i1.1395
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. & Büyüköztürk, Ş. (2014). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: SPSS ve LISREL Uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çubukçu, Z. & Gültekin, M. (2006). İlköğretimde Öğrencilere Kazandırılması Gereken Sosyal Beceriler. *Bilgi*, 37, 154-174.
- Çuhadar, A.; Demirel, M. Er, Y, & Serdar, E. (2019). Lise Öğrencilerinde Boş Zaman Yönetimi ve Gelecek Beklentisi İlişkisi. *Journal of International Social Research*, 12(66). DOI:10.17719/jisr.2019.3689
- Dawley, L. (2009). Social Network Knowledge Construction: Emerging Virtual World Pedagogy. *On The Horizon*, 17(2). DOI:10.1108/10748120910965494
- Demir, G., & Alpulu, A. (2020). Üniversite Öğrencilerinin Boş Zaman Yönetiminin Değerlendirilmesi. *Eurasian Research in Sport Science*, 5(1), 94-102. DOI:10.35333/ERISS.2020.172
- Demirhan, İ. E. (2018). Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Sivil Toplum Kuruluşu Algısı. *Journal of Innovative Research in Social Studies*. 1(1), 11-22.

- Demirkaya, H. (2008). Sosyal Bilgilerde Düşünme Ve Soru Sorma Becerileri. İçinde Tay, B. ve Öcal, A. (Ed.), *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi* (s.389-424). Ankara: Pegem
- Denby, R. A. (2008). The Impact Of Service Learning On Students' Sense Of Civic Responsibility, Unpublished Master's Thesis, *The University of Western Ontario*, London.
- Deniz, M. E. (2003.). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2667-4750
- Deniz, M. E. ve Eryılmaz, A. (2019). *Sosyal Beceri Eğitimi*. s.III-IV, Ankara.
- Deperlioğlu, Ö. & Köse, U. (2010). Web 2.0 Teknolojilerinin Eğitim Üzerindeki Etkileri ve Örnek Bir Öğrenme Yaşantısı. *Akademik Bilişim'10 - XII. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri*, (ss.337-342) Muğla Üniversitesi.
- Derman, O. (2008). Ergenlerde Psikososyal Gelişim, İ.Ü. *Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri, Adolesan Sağlığı II*, (ss.19-21) Sempozyum Dizisi No:63.
- DeRosier, M.E., Gilliom, M. (2007). Effectiveness of a Parent Training Program for Improving Children's Social Behavior. *J Child Fam Stud*, 16, 660–670 doi.org/10.1007/s10826-006-9114-1
- Dervişoğlu, K. (2018). *Erken Ergenlik Döneminde Algılanan Anne-Baba Tutumunun Benlik Saygısı ve Atılganlık Düzeyi İle İlişkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Deveci, H. ve Gürdoğan Bayır, Ö. (2011). Hayallerdeki Sosyal Bilgiler: İlköğretim Üçüncü Sınıf Öğrencilerinin Algıları. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 9-28.
- Deveci, H. ve Selanik Ay, T. (2014). Vatandaşlık Eğitimi Bakımından Sosyal Bilgilerin Toplumsal Gücü. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Özel Sayı, 97-109.
- Devellis, R. F. (2014). Ölçek Geliştirme Kuram Ve Uygulamalar (T. Totan, Çev. Ed.). Ankara: Nobel 76.
- Dijkers M PJ M., Yavuzer G., Ergin S., Weitzenkamp D., Whiteneck GG. (2002) A Tale of Two Countries: Environmental Impacts on Social Participation After Spinal Cord Injury. *Spinal Cord*, 40(7)351:362. DOI: 10.1038/sj.sc.3101310
- Dikici K. (1994). *Adana İli Lise Öğrencilerinin Boş Zamanlarını Değerlendirme Alışkanlıkları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Doğan, U. ve Tosun, N. İ., (2016). Lise Öğrencilerinde Problemlili Akıllı Telefon Kullanımının Sosyal Kaygı Ve Sosyal Ağların Kullanımına Aracılık Etkisi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(22), 99-128. <https://doi.org/10.14520/adyusbd.66762>
- Dutta, M. J.(2011). Communicating Social Change: Structure, Culture and Agency. *International Journal of Communication*, 10(2016), 1878–1881. DOI:10.4324/9780203834343
- Dündar, B. & Pirgon, Ö. (2013). Erken Ergenlik. *Türkiye Klinikleri Pediatrik Bilimler*, 9(2), 20-30.

- Ekman, J. & Amna, E. (2012). Political Participation And Civic Engagement: Towards A New Typology. *Human Affairs*, 22, 283-300. DOI:10.2478/s13374-012-0024-1
- Eldeniz, L. (2010). *İkinci Medya Çağında Etkileşimin Rolü ve Web 2.0*, İçinde F. Aydoğan ve A. Akyüz (Ed.), İkinci Medya Çağında İnternet, (s.18-35), İstanbul: Alfa.
- Eldridge, S. (2012). Social Participation. *The Journal of Higher Education*, 19 (1), 33-37.
- Ellison, N. B. (2012). *Social Network Sites: Definition, History and Scholarship*, İçinde E. Sözen (Edt.), Hepimiz Globaliz Hepimiz Yereliz-Gutenberg Galaksiden Zuckerberg Galaksiye, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Ellison, N. B., Steinfield, C. W. & Lampe, C. (2007). The Benefits of Facebook Friends: Social Capital and College Students' Use of Online Social Network Sites. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 12(4), 1143-1168. DOI:10.1111/j.1083-6101.2007.00367.x
- Eranlı, A. K. & Özcan, M. (2018). Lise Öğrencilerinin Boş Zaman Yönetimi Becerisinin İncelenmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (6), 779-785.
- Eraslan, L. (2018). *Sosyal Medya ve Algı Yönetimi: Sosyal Medya İstihbaratına Giriş*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erboy E, (2010). *İlköğretim 4. Ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Bilgisayar Oyun Bağımlılığına Etki Eden Faktörler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erden, M. (2000). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, s. 8, Ankara.
- Eriksson, L. (2005). The Relationship Between School Environment And Participation For Students With Disabilities. *Pediatric Rehabilitation*, 8(2), 130-139. <https://doi.org/10.1080/13638490400029977>
- Erkul, R. E. (2009). Sosyal Medya Araçlarının (Web 2.0) Kamu Hizmetleri ve Uygulamalarında Kullanılabilirliği. *Türkiye Bilişim Derneği*, 116, 96-101.
- Erlandson, D. A., Harris, E. L., Skipper, B. L., & Allen, S. D. (1993). *Doing Naturalistic Inquiry: A Guide To Methods*. Sage.
- Ersoy, A. F. (2014). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Etkin Vatandaşlık Deneyimleri: Sivil Toplum Kuruluşları Örneği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 47(2), 65-88.
- Eryılmaz, Ö., Bursa, S., & Ersoy, A. F. (2018). Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ve Öğrencilerinin Etkin Vatandaşlık İle Sivil Toplum Kuruluşu Algıları. *International Online Journal of Educationala*. 10 (2), 258-276. DOI: <https://doi.org/10.15345/iojes.2018.02.018>
- Esen, E. (2010). *Ergenlerde İnternet Bağımlılığını Yordayan Psiko-Sosyal Değişkenlerin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Field, A. (2005) Reliability Analysis. In: Field, A., Ed., *Discovering Statistics Using Spss*. 2nd Edition, Sage, London, Chapter 15.
- Flanagan, C. ve Levine, P., 2010. Civic Engagement and the Transition to Adulthood, *The Future of Children*, 20(1). <https://www.jstor.org/stable/27795064>

- Fletcher, A.C., Steinberg, L., Darling, N. ve Dornbusch, S.M. (1995). The Company They Keep: Impact Of Authoritative Parenting In The Adolescent's Social Network On Individual Adjustment And Behavior. *Dev.Psychology*, (31), 300-310. DOI:10.1037/0012-1649.31.2.300
- Floyd, F. J., & Widaman, K. F. (1995). Factor Analysis In The Development And Refinement Of Clinical Assessment Instruments. *Psychological Assessment*, 7(3), 286–299. <https://doi.org/10.1037/1040-3590.7.3.286>
- Gallant, K., Smale, B. & Arai, S. M. (2010). Civic Engagement Through Mandatory Community Service: Implications of Serious Leisure. *Journal of Leisure Research*, 42(2), 181-201. DOI:10.1080/00222216.2010.11950201
- Gallini, S. M. & Moely, B. (2003). Service-Learning and Engagement, Academic Challenge and Retention. *Michigan Journal of Community Service Learning*, 10(1), 5-14. <http://hdl.handle.net/2027/spo.3239521.0010.101>
- Garrote, A. (2017). The Relationship Between Social Participation and Social Skills of Pupils With an Intellectual Disability: A Study in Inclusive Classrooms. *Frontline Learning Research*, 5(1), 1-15. DOI:10.14786/flr.v5i1.266
- Giddens, A. (2012). *Sosyoloji*. (s. 643), İstanbul: Kırmızı.
- Gilman, R., Meyers J. & Perez, L. (2004). Structured Extracurricular Activities Among Adolescents: Findings And Implications For School Psychologists. *Psychology in the Schools*, 41(1), 31-41. DOI:10.1002/pits.10136
- Gizir, Z. (2002). *Anaokuluna Devam Eden Dört-Beş Yas Çocuklarında Sosyal Davranışların Gelişimi ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Gomes R.M.S., Pereira A.S. (2014). Influence of Age and Gender In Acquiring Social Skills In Portuguese Preschool Education. *Psychology*, 99(5) doi: 10.4236/psych.2014.52015.
- Göker, G. (2015). İletişimin Mcdonaldlaşması: Sosyal Medya Üzerine Bir İnceleme. *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(2), 389-410. DOI:<http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7641>
- Greenberg, J. & Macaulay, M. (2009). NPO 2.0? Exploring the Web Presence of Environmental Nonprofit Organizations in Canada. *Global Media Journal - Canadian Edition*, 2(1), 63-88. ISSN: 1918-5901 (English)
- Güçdemir, Y. (2010). *Sanal Ortamda İletişim - Bir Halkla İlişkiler Perspektifi*, (ss. 36-55), İstanbul.
- Gülay, H. & Akman, B. (2009). *Okul Öncesi Dönemde Sosyal Beceriler*, (s. 60-80) Ankara.
- Gülbahar, Y., Kalelioğlu & F., Madran, O. (2010). Sosyal Ağların Eğitim Amaçlı Kullanımı, *Başkent Üniversitesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Bölümü*, Ankara <https://docplayer.biz.tr/3477753-Sosyal-aglari-egitim-amacli-kullanimi.html>, Erişim Tarihi: 31.10.2021.
- Gürgil, F. (2019). Sosyal Bilgilerde Beceri Eğitimi. İçinde B. Akbaba, B. Aksoy, B. Kılcan (Edt), *Sosyal Bilgilerde Beceri Eğitimi*, (s. 1-24), Ankara.

- Haktanır, G. & Baran, G. (1998). Gençlerin Benlik Saygısı Düzeyleri İle Anne Baba Tutumlarını Algılamalarının İncelenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 5(3), 134- 141.
- Hamarta, E. (2000). *Üniversite Öğrencilerinin Yalnızlık ve Sosyal Beceri Düzeylerinin Öğrencilerin Özlük Nitelikleri Açısından İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hanedar, R.T. (2011). *8.Sınıf Öğrencilerinin Kitap Okuma Alışkanlığı Ve Okuduğunu Anlama Becerileri Üzerine Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Harley, D. A. & Fitzpatrick, G. (2009). Creating a Conversational Context Through Video Blogging: A Case Study of Geriatric1927, *Computers in Human Behavior*, 25(3), 679-689 DOI: 10.1016/j.chb.2008.08.011
- Harrington, D. (2009). Confirmatory Factor Analysis. New York: Oxford University Press.
- Hatipoğlu, H. B. (2009). Sosyal Medya ve Ticaret Hayatına Etkileri. *CİO Club Dergisi*, 71-74.
- Hayırsever, F. (2010). *Sosyal Bilgiler Ders, Öğretmen Kılavuz ve Öğrenci Çalışma Kitaplarının Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Kazandırılması Hedeflenen Temel Beceriler Açısından Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Hazar, Ç. M. (2011). Sosyal Medya Bağımlılığı-Bir Alan Çalışması. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 0(32), 151 – 175, ISSN: 2147-4524.
- Hepekiz, İ. & Gökaliçler, E. (2019). Sosyal Medya Aracılığıyla Yaratılan Kişisel Markalar ve Benlik Sunumu. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(1), 761- 782, ISSN: 1308-3198.
- Homana, G., Croninger, R. & Torney-Purta, J. (2010). Adolescent Civic Engagement in Australia and The United States: The Role of Communities of Practice. *Political Science*, 1-24, Corpus ID: 154814601.
- Hotoman, D. (2008). *Yeni İlköğretim Programının Öğrencilere Kazandırmayı Öngördüğü Temel Becerileri Öğretmen, Veli ve Öğrenci Algıları Doğrultusunda Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Hoyle, R. H. (1995). The Structural Equation Modeling Approach: Basic Concepts And Fundamental Issues. In R. H. Hoyle (Ed.), *Structural Equation Modeling: Concepts, Issues, And Applications* (p. 1–15). Sage Publications, Inc.
- Hsu, H. C. (2007) Does Social Participation by the Elderly Reduce Mortality and Cognitive Impairment. *Aging & Mental Health*, 11(6): 699–707. DOI: 10.1080/13607860701366335
- Hu, L. T. ve Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1-55. <https://doi.org/10.1080/10705519909540118>
- Hurtado, S. & Deangelo, L. (2012). Linking Diversity and Civic-Minded Practices with Student Outcomes: New Evidence from National Surveys. *Liberal Education*, 98(2), 14-23. ISSN: ISSN-0024-1822

- İlhan, A., Balcı, V. (2006). Türkiye’deki Üniversite Öğrencilerinin Rekreatif Etkinliklere Katılım Düzeylerinin Belirlenmesi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, IV (1) 11-18. https://doi.org/10.1501/Sporm_00000000117
- İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği, 2005. Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara.
- İren, F. (2019). *Sosyal Medyadaki Yeni Kanaat Önderlerinin (Fenomenlerin) Gençler Üzerindeki Etkileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İşçiöğlü, E. (2020). *Lise Öğrencilerinin Cinsiyet, Okul Türü ve Bilişsel Esneklik Düzeylerine Göre Sosyal Becerilerinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Joinson, A. N (2008). Looking at, Looking up or Keeping up With People?: Motives and Use of Facebook. *Conference: Proceedings of the 2008 Conference on Human Factors in Computing Systems*, CHI 2008, Florence, Italy, April 5-10. DOI:10.1145/1357054.1357213
- Kabapınar, Y. (2014). Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilgiler Öğretimi (4.Basım). Ankara: Pegem Akademi.
- Kahraman, M. (2010). *Sosyal Medya 101 2.0 Pazarlamacılar İçin Sosyal Medyaya Giriş*, (s.11-200), *Mediacat Kitapları*.
- Kalaycı, Ş. (2017). SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri. Ankara: Dinamik Akademi Yayınları. 322
- Kalın, Z. T. & Nalçacı, A. (2017). Ortaokul 5. Sınıf Öğrencilerinin Hoşgörü Eğilimlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12 (23), 293-304.
- Kamiloğlu, F. & Yurttaş, Ö. U. (2014). Sosyal Medyanın Bilgi Edinme ve Kişisel Gelişim Sürecine Katkısı ve Lise Öğrencileri Üzerine Bir Alan Çalışması. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, 21, 129-150. <https://doi.org/10.16878/gsuilet.96678>
- Kaner, S. (2000). Ortopedik Engelli ve Engelli Olmayan Erkek Ergenlerde Benlik Saygısı ve Beden İmajı. *Özel Eğitim Dergisi*, 2, 13-22. https://doi.org/10.1501/Ozlegt_00000000052
- Kaplan, A. & Haenlein, M. (2010). Users of the World, Unite! The Challenges and Opportunities of Social Media. *Business Horizons*, 53(1), 59-68. DOI:10.1016/j.bushor.2009.09.003
- Kara Yılmaz, G. (2017). *İşbirlikli Öğrenmenin Ortaokul 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilerin Akademik Başarısına ve Sosyal Katılım Becerisine Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kara, E. (2003). *Öğretmen ve Öğrencilerin Sosyal Beceri Algılarına Etki Eden Faktörler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kara, C., Bulut, B., Topkaya, Y. & Taşkiran, C. (2014). Değerler Eğitimine Sosyal Psikolojik Bir Yaklaşım: Normatif Sosyal Etki ve Bilgisel Sosyal Etkinin İşlevselliği. *Turkish Studies*, 9(5), 1205-1218. DOI:10.7827/TurkishStudies.6770
- Kara, T. (2013). *Sosyal Medya Endüstrisi İnsan, Toplum, Ekonomi*. (s. 56- 58), İstanbul.

- Kara, T. (2022). *Ortaokul Öğrencilerinde Addie Öğretim Tasarım Modeli Temelli Sosyal Katılım Becerisinin Geliştirilmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Karademir Coşkun, T. & Alper, A. (2019). Usage of Digital Learning Material in Special Education. *Ankara University Faculty of Educational Sciences Journal of Special Education*, 20(1), 119-142. DOI: 10.21565/ozelegitimdergisi.423349
- Karadoğan Doruk, E., Çavdar, D. & Okumuş, M. (2014). *Sosyal Medya Kullanıcılarının Sanal ve Gerçek Hayattaki Protestolara Katılma Durumlarının Karşılaştırılması ve Sanal Protestoların Kullanıcı Algısı Bakımından Etkililiği*. Demir M. (Edt.), *Yeni Medya Üzerine... Yeni İletişim Teknolojileri*, (ss. 213- 243), Konya.
- Karaduman, M. & Kurt, H. (2010). İletişim Fakültesi Öğrencilerinin Sosyal Medyayı Kullanım Düzeyleri. *XV. Türkiye’de İnternet Konferansı’nda Sunulan Bildiri Özeti*, İstanbul. <http://inet-tr.itu.edu.tr/dosya/inet-tr-bildiri-ozetleri.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Karasar, N. (2016). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Yayınları, 109.
- Karasu Avcı, E. (2016). *Toplumsal Kimliğin Oluşumunda Sosyal Bilgiler Dersinin Rolünün İncelenmesi: Sosyal Bilgiler Öğretim Programları (1924-2010)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karataş, Z. (2019). Sosyal Beceriye Giriş. İçinde M. E. Deniz ve A. Eryılmaz (Edit), *Sosyal Beceri Eğitimi*, (ss. 2-24), Ankara.
- Karatekin, K. & Yılmaz, A. (2019). Çevre Okuryazarlığı. İçinde B. Aksoy, B. Akbaba ve B. Kılcan (Ed.), *Sosyal Bilgilerde Beceri Eğitimi*, (ss.25-52), Ankara: Pegem Akademi.
- Karatekin, K., Kuş, Z. & Merey, Z. (2014). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarının Çözümünde Sosyal Katılımları. *Elementary Education Online*, 13(2), 345- 361.
- Kavuk, M. (2016). *Ortaokul ve Liselerin Siber Zorbalık Farkındalık Profillerinin Oluşturulması ve Okul Paydaşlarına Yönelik Siber Zorbalık Farkındalık Eğitimi Etkililiğinin Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Kaya, F. (2021). *İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler ile İnsan Hakları Yurttaşlık Ve Demokrasi Derslerindeki Değerlere İlişkin Tutumları*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kılavuz, M. A. (2005) Batı Kültüründe Yaşlanma Dönemi Yalnızlık Duygusunu Azaltma ve Arkadaş İlişkilerini Geliştirme Açısından Dini Etkinliklerin Önemi. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 14(2): 25-39.
- Kılıç, Z. ve Durat, G., (2017). Üniversite Öğrencilerinde Problemler İnternet Kullanımının Genel Psikolojik Belirtileri Ve Sosyal Fobi İle İlişkisi. *Sakarya Tıp Dergisi*, 7(2), 97-104. <https://doi.org/10.31832/smj.332753>
- Kıncal, R. Y. & Kartal, O. Y. (2015). Teorik Olarak Yapılandırılmış Sosyal ve Bireysel Katılım Faktörlerinin Ampirik Olarak Sınanması. *GEFAD/GUJGEF*, 35(2), 231-265.
- Kırık, A. M. (2014). Aile ve Çocuk İlişkisinde İnternetin Yeri: Nitel Bir Araştırma. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 337- 347, Makale No: 32 ISSN: 2146-9199

- Kline, R. B. (2010). Principles And Practice Of Structural Equation Modeling (3rd ed.). New York. USA: Guilford Press.
- Kobak, K. & Biçer, S. (2008). Facebook Sosyal Paylaşım Sitesinin Kullanım Nedenleri, 8. International Educational Technology Conference'da Sunulmuş Bildiri, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Korkmaz, N. H. (2007). Yaz Spor Okulları İle Çocukların Benlik Saygısı Arasındaki İlişki. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 49-65.
- Korkmaz, S. (2019). *Siber Zorbalık Ve Mağduriyet, Problemlerli İnternet Kullanımı Ve Dindarlık İlişkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koster, M. & Nakken, H. & Pijl, S. J. & Houten E. (2009). Being Part Of The Peerngroup: A Literature Study Focusing On The Social Dimension Of İnclusion İnnedication. *International Journal of Inclusive Education*, 13(2), 117-140. DOI:10.1080/13603110701284680
- Köklü, N. (1995). Tutumların Ölçülmesi ve Likert Tipi Ölçeklerde Kullanılan Seçenekler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 28(2), 81-93. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000299
- Köseoğlu, Ö. (2012). Sosyal Ağ Sitesi Kullanıcılarının Motivasyonları: Facebook Üzerine Bir Araştırma. *Selçuk İletişim*, 7(2), 58-81. <https://doi.org/10.18094/si.68467>
- Krantz, M. (1982). Sociometric Awareness, Social Participation, and Perceived Popularity in Preschool Children. *Child Development*, 53(2), 376-379. <https://doi.org/10.2307/1128979>
- Küçükkesmen, E., Şimşek, A., & Türkoğlu, M. E. (2020). Önlisans Öğrencilerinin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Boş Zaman Yönetimi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (38), 202-231.
- Kwak, H., Changhyun, L., Park, H. & Moon, S. (2010). What is Twitter, a Social Network or a News Media?. *International World Wide Web Conference Committee (IW3C2)*, North Carolina, USA. <https://doi.org/10.1145/1772690.1772751>
- Lavanco, G., Catania, V., Milio, A., & Romano, F. (2008). Learning And Relationships İn The Cyberspace. *Proceedings of World Academy of Science: Engineering & Technology*, 28, 473-477.
- Lee, D. Y. & Lehto, M. R. (2012). User Acceptance of Youtube For Procedural Learning: an extension of The Technology Acceptance Model. *Computers & Education*, 61, 193-208. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2012.10.001>
- Levasseur, M. & Richard, L. & Gauvin, L. & Raymond, É. (2010). Inventory And Analysis Of Definitions Of Social Participation Found İn The Aging Literature: Proposed Taxonomy Of Social Activities. *Social Science & Medicine*, 71, p.2141-2149. DOI: 10.1016/j.socscimed.2010.09.041
- Levine, P., (2007). The Future Of Democracy, Developing The Next Generations of American Citizens, *University Press Of New England*, London.
- Levitt, M. J., Guacci, N., & Coffman, S. (1993). Social Networks İn İnfancy: An Observational Study. *Merrill-Palmer Quarterly*, 39, 233-251.
- Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic Inquiry*. Sage Publications.

- Lietsala, K. & Sirkkunen, E. (2008). Social Media: Introduction to The Tools And Processes of Participatory Economy. Finland: Tampere University Press. <https://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-7320-3>
- Lockyer, L. & Patterson, J. (2008). Integrating Social Networking Technologies in Education: A Case Study of a Formal Learning Environment, *The 8th IEEE International Conference on Advanced Learning Technologies*, July 1st- July 5th, Santander, Cantabria, Spain DOI:10.1109/ICALT.2008.67
- Ludrow, K. W. (1993). Social Studies Via Social Participation: Crossing The Rubicon.
- Madge, C., Meek, J., Wellens, J. & Hooley, T. (2009). Facebook, Social Integration And Informal Learning At University: 'It Is More For Socialising And Talking To Friends About Work Than For Actually Doing Work'. *Learning, Media and Technology*, 34(2), 141-155. DOI:10.1080/17439880902923606
- Mangold, W. G. & Faulds, D. J. (2009). Social Media: The New Hybrid Element Of The Promotion Mix. *Business Horizons*, 52(4), 357-365. <https://doi.org/10.1016/j.bushor.2009.03.002>
- Maxwell, J. A. (2008). Designing a qualitative study. *The SAGE Handbook Of Applied Social Research Methods*, 2, 214-253.
- Mayfield, A. (2008). What is Social Media. *iCrossing*, 3(11), http://www.icrossing.co.uk/fileadmin/uploads/eBooks/What_is_Social_Media_Crossing_ebook.pdf, Acesso em.
- McLoughlin, C. E. & Lee, M. JW (2008). The Three P's of Pedagogy For The Networked Society: Personalization, Participation, and Productivity. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*, 20(1), 10–27.
- Meadows, A. (2019). The Impact Of Participation İn Extracurricular Activities On Elementary School Students. *Journal of Interdisciplinary Undergraduate Research* 11(2), 22-35. <https://knowledge.e.southern.edu/jiur/vol11/iss1/2>
- MEB (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6-7. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara: MEB.
- MEB (2018). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (4. 5. 6. ve 7. sınıflar)*. Ankara: MEB.
- Memişoğlu, H. (2016). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Katılıma İlişkin Görüşleri. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(19), 621-640. DOI:<http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9782>
- Merç, A. (2017). *Sosyal Bilgiler Dersinde Mekân Algılama Becerisinin Kazandırılmasında Google Earth Uygulamasının Etkililiği*, Yayınlanmış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Merdan, T. (2008). *İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Öğrencilere Demokratik Davranış Kazandırma Yeterlilikleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Mesleki Yeterlilikler Kurumu (2015). *Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi*. Ankara.
- Mestçi, A. (2009). Web 2.0 Teknolojisi & İnteraktif Pazarlama ve Reklam Modelleri. *Akademik Bilişim '09 - XI. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri*, (ss. 589-596), 11-13 Şubat 2009 Harran Üniversitesi, Şanlıurfa.

- Morgan, E. & vd. (2010). Image and Video Disclosure of Substance Use on Social Media Websites. *Computer in Human Behavior*, (26), 1405-1411. DOI:10.1016/j.chb.2010.04.017
- Musil, C.M., (2003). Educating for Citizenship, *Peer Review*, 5(3).
- Mutluer, C. (2013). Sosyal Bilgiler Programlarında Yer Alan Beceriler Hakkında Sosyal Bilgiler Öğretmen Görüşleri (İzmir Menemen Örneği). *Turkish Studies*, 8(7), 355-362. DOI:http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.5236
- NCSS- National Council for the Social Studies (1994). Expectations of Excellence: Curriculum Standards for Social Studies, *NCSS Bulletin 89*, Washington DC: NCSS.
- Newson, A., Houghton, D. & Patten, J. (2008). Blogging and Other Social Media: Exploiting the Technology and Protecting the Enterprise. *New Jersey: Gower Publishing*, 260-261. ISBN 9781138255470
- Nickerson, A.B. & Nagle, R.J. (2005). Parent And Peer Attachment İn Late Childhood And Early Adolescence. *The Journal of Early Adolescence*, 25(2), 223-249. https://doi.org/10.1177/0272431604274174
- Nicotera, N. (2008). Building Skills for Civic Engagement: Children as Agents of Neighborhood Change. *Journal of Community Practice*, 16(2), 221-242, DOI:10.1080/10705420801998045
- Odabaşı H. F. & arkadaşları (2012). Eğitim için Yeni Bir Ortam: Twitter. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 2(1), 89- 103.
- Olçay, S. (2018). Sosyalleşmenin Dijitalleşmesi Olarak Sosyal Medya ve Resimler Arasında Kaybolma Bozukluğu: Photolurking. *Yeni Medya Elektronik Dergi*, 2(2), 90–104. https://doi.org/10.17932/IAU.EJNM.25480200.2018.2/2.90-104
- Onwuegbuzie, A. J., ve Leech, N. L. (2004). "Enhancing the Interpretation of "Significant" Findings: The Role of Mixed Methods Research". *The Qualitative Report*, 9(4): 770-792. https://doi.org/10.46743/2160-3715/2004.1913
- Oral, G. (2004). Toplum Hizmetleri Programı. Eğitimde İyi Örnekler Konferansı. http://www.erg.sabanciuniv.edu/iok2004/bildiriler/Gunseli%20Oral.ppt.
- Önal, G. (2012). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Toplumsal Katılımla İlgili Haklarının Kullanımına İlişkin Görüşleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Önalın Akfırat, F. (2006). Sosyal Yeterlilik, Sosyal Beceri ve Yaratıcı Drama. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1(1), 39 – 58.
- Öncel M. ve Tekin, A. (2015). Ortaokul Öğrencilerinin Bilgisayar Oyun Bağımlılığı Ve Yalnızlık Durumlarının İncelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 2(4), 7-17.
- Özabacı, N. (2006). Çocukların Sosyal Becerileri ile Ebeveynlerin Sosyal Becerileri Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 163-179
- Özbay, H., & Öztürk, E. (1992). *Gençlik*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Özcan, G. E. & Şeren, M. (2014). Ortaöğretim Okullarındaki Öğrencilerin Okul Yönetiminin Karar Verme Sürecine Katılımları. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 4(2), 111-126. DOI:10.14527/pegagog.2014.012

- Özcan, M. (2021). Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Sorumluluk Düzeyleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 25 (1), 291-302.
- Özdemir, Z & Çetinkaya, A. (2015). Türkiye'de Sosyal Medya'da Kimlik İnşası: Özçekim Kullanımı. *Türkiye Araştırmalar Dergisi*, 10(14), 597- 612. DOI:http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8913
- Özkan, İ. (1994). Benlik Saygısını Etkileyen Etkiler. *Düşünen Adam Dergisi*, 3, 4-9.
- Özşaker, M., (2012). Gençlerin Serbest Zaman Aktivitelerine Katılamama Nedenleri Üzerine Bir İnceleme. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*. s.126-131.
- Öztürk, A. (2008). *Okul öncesi Eğitimin İlköğretim 1. ve 3. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Becerilerine Etkisinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztürk, M. F. & Talas, M. (2015). Sosyal Medya ve Eğitim Etkileşimi. *Journal of World of Turks*, 7(1), 101-120.
- Öztürker, B. (2014). *6 Yaş Çocuklarının Olumlu Sosyal Davranışları ile Anne ve Öğretmen Özgeçiliği Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özyürek, A. (2015). Okul Öncesi Çocukların Sosyal Beceri Düzeyleri ile Anne Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, (206), 106-120.
- Paikoff, R. L. & Brooks-Gunn, J. (1991). Do Parent-Child Relationships Change During Puberty?. *Psychological Bulletin*, 110(1), 47-66. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.110.1.47>
- Palaz, T. (2019). Kanıt Kullanma. İçinde B. Akbaba, B. Aksoy, B. Kılcan (Edt), *Sosyal Bilgilerde Beceri Eğitimi*, (ss. 307- 330), Ankara: Pegem.
- Parlak, B. (2017). Dijital Çağda Eğitim: Olanaklar ve Uygulamalar Üzerine Bir Analiz. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(Kayfor15 Özel Sayısı), 1741-1759.
- Pataki, CS. (2007). Normal Ergenlik. İçinde Kaplan & Sadock *Comprehensive Textbook of Psychiatry* (çev ed) Aydın H, Bozkurt A. (3035-3043) Cilt 4. 8. Baskı. Ankara, Güneş Kitabevi.
- Peker, A. (2013). *İnsani Değerler Yönelimli Psiko-Eğitim Programının Problemleri İnternet Kullanımı Ve Siber Zorbalık Üzerindeki Etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Pırtık, Ş. (2013). *Boşanmış ve Tam Aileden Gelen Okul Öncesi Çocukların Sosyal Beceri ve Akran Tepkilerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Piskur, B. & et. al. (2013). Participation and Social Participation: Are They Distinct Concepts? *Clinical Rehabilitation*, 28(3), 213, DOI:10.1177/0269215513499029
- Pope, C., Ziebland, S. and Mays, N. (2006). Analysing Qualitative Data. *Qualitative Research in Health Care*, 63-81. doi: 10.1136/bmj.320.7227.114
- Putnam, R. D.,(1996). The Strange Disappearance of Civic America, Emory & Henry College Interlibrary Loan. 24.

- Reinders, H., ve Youniss, J., (2006). School-Based Required Community Service And Civic Development İn Adolescents, *Applied Developmental Science*, 10, 2- 12. https://doi.org/10.1207/s1532480xads1001_1
- Roberts, C., (2006). Service-Learning: Developing Servant Leaders, *Academic Exchange Quarterly*, 10(2), 237-243.
- Romero, D. M., Galuba W., Asur, S. & Huberman, B. (2011). Influence and Passivity in Social Media. *Electronic Journal*, 10, arXiv:1008.1253v1 [cs. CY] 6, DOI:10.1145/1963192.1963250
- Rubin, K. , Dwyer, K., Booth-LaForce, C., Kim, A., Burgess, K., & Rose-Krasnor, L. (2004). Attachment, Friendship, And Psychosocial Functioning İn Early Adolescence. *Journal of Early Adolescence*, 24, 326-356. DOI: 10.1177/0272431604268530
- Safran, M. (2008). Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış. İçinde Tay B. ve Öcal A. (edt), *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ankara: Pegem.
- Samancı O. ve Diş, O. (2014). Sosyal Becerileri Zayıf Olan İlkokul Öğrencilerinin Tutum ve Davranışlarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 22(2), 573-590.
- Samancı, O. & Uçan, Z. (2017). Çocuklarda Sosyal Beceri Eğitimi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(1), 281- 288.
- Samancı, O., Ocakci, E., & Secer, İ. (2018). Developing Scale for Determining the Social Participation Skills for Children and Analyzing Its Psychometric Characteristics. *International Education Studies*, 11(6), 92-98. DOI:10.5539/ies.v11n6p92
- Sanlav, R. & Gürkan, A.C. (2021). Spor Lisesi Öğrencilerinin Boş Zaman Yönetiminin Bazı Değişkenler Üzerine İncelenmesi. *Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 7(39):673-681 : <http://dx.doi.org/10.31589/JOSHAS.590>
- Saraç Ekmen, M. (2019). *İlkokul 4.Sınıf Öğrencilerinin Boş Zaman Etkinliklerinin ve Okuduğunu Anlama Becerilerinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sarı, E. (2007). *Anasınıfına Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların, Annelerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarının, Çocuğun Sosyal Uyum ve Becerilerine Etkisinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sarsar, F., Başbay, M. & Başbay, A. (2015). Öğrenme-Öğretme Sürecinde Sosyal Medya Kullanımı. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 418-431. <https://doi.org/10.17860/efd.98783>
- Satan, A. (2011). Ergenlerde Akran Baskısı, Benlik Saygısı ve Alkol Kullanımı Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, (34), 83-194.
- Satıl, E. (2011). *Yeni Medya ve Sosyalleşme*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Savin-Williams, R. C., & Berndt, T. J. (1990). Friendship And Peer Relations. İçinde S. S. Feldman & G. R. Elliott (Eds.), *At the threshold: The developing adolescent* (pp. 277–307). Harvard University Press.

- Sayı, M., Uçanok, Z. & Güre, A. (2002). Erken Ergenlik Döneminde Duygusal Gereksinimler, Aileyle Çatışma Alanları ve Benlik Kavramı: Betimsel Bir İnceleme. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 9(3), 155- 166.
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., ve Muller, H. (2003). Evaluating The Fit Of Structural Equation Models: Tests Of Significance And Descriptive Goodness-Of-Fit Measures. *Methods of Psychological Research Online*, 8(2), 23-74.
- Seçkin, H. (1996). *Ortaöğretim Kurumlarında Eğitsel Kol Çalışmalarının Boş Zaman Değerlendirmesine Katkıları (İzmir Örneği)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Seferoğlu, S. S. & Akbıyık, C. (2006). Eleştirel Düşünme ve Öğretimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(30), 193-200.
- Selanik Ay, T. (2010). *Sosyal Bilgiler Dersinde Yerel Toplum Çalışmalarından Yararlanma: Bir Eylem Araştırması*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Selanik Ay, T. ve Deveci, H. (2011). Sosyal Bilgiler Dersinde Yerel Toplum Çalışmalarından Yararlanma: Bir Eylem Araştırması. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 83-115. ISSN: 1309-9108
- Selfhout, M. H. W., Branje, S. J. T., Delsing, M., ter Bogt, T. F. M. & Meeus, W. H. J. (2009). Different Types of Internet Use, Depression, and Social Anxiety: The Role of Perceived Friendship Quality. *Journal of Adolescence*, 32(4), 819-833. DOI: 10.1016/j.adolescence.2008.10.011
- Seven, S. (2006). *6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyleri İle Bağlanma Durumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sever, R. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Beceriler. İçinde Sever R. (edt), *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, (ss. 3- 24), Ankara: Nobel.
- Seyhan, O. (2014). Sosyal Katılım Kavramına İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Metafor Durumları. *Researcher: Social Science Studies*, 2(2), 34-43.
- Sezer, T. (2008). *İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Sorumluluk Değerinin Öğretimine İlişkin Öğretmen Görüşleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Shepherd, G. (1983). *Introduction. Developments in Social Skills Training*, (ss. 1-17) İçinde S. Spence and G. Shepherd (Eds), New York: Academic Press,
- Sherrod, L., 2009. *Society for Research in Child Development*. (Ed.Hollander, Elizabeth ve Burack, Cathy). How Young People Develop Long-Lasting Habits of Civic “Engagement: A Conversation on Building a Research Agenda”. Bildiri Kitabı.
- Shuler, L. O. (2010). *Paths To Active Citizenship: The Development Of and Connection Between Civic Engagement Involvement And Attitudes in College Students*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Boston College.
- Sinha, J. W., Cnaan, R. A., & Gelles, R. J. (2007). Adolescent Risk Behaviors And Religion: Findings From A National Study. *J Adolesc*, 30, 231-249. DOI: 10.1016/j.adolescence.2006.02.005
- Skinner, E.A. (1995). *Perceived Control, Motivation, And Coping*. CA: Sage.

- Sokolow, J., (2011). *Civic Engagement as an Outcome of Jewish Modern Orthodox Middle School Community Service/Service-Learning Programs.*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Yeshiva Üniversitesi.
- Soytürk, T. (2009). Sosyal Medyadaki Ayak İziniz Kaç Numara?. *MediaCat: Reklam ve Halkla İlişkiler Dergisi*, s.169.
- Sömen, T. (2016). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öğrencilere Sosyal Katılım Becerisi Kazandırma Durumlar*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sömen, T., Metin Göksu, M. ve Taşyürek Z. (2017). Demokrasinin Serüveni Ünitesinde Sosyal Katılım Becerisinin Yeri. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(12), 218- 233. DOI : 10.16990/SOBIDER.3546
- Sönmez, V. (2005). *Hayat ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Öğretmen Kılavuzu.* (ss. 455) Ankara: Anı Yayıncılık.
- Steinberg, L. (2013). *Ergenlik* (2. Baskı). Ankara: İmge Yayınevi.
- Sultana, A. M., ve Noor, Z. (2012, March). Mother's Perception on The Impact of Employment on Their Children: Working and Non-Working Mothers. *International Peer Review Journal*, (2), 58-65 doi:http://dx.doi.org/10.7718/ijss.v2i.15
- Susman, EJ., Rogol, A. (2004). *Puberty and Psychological Development*. İçinde "Handbook of Adolescent Psychology". (eds) Lerner RM, Steinberg L. 2th ed. Hoboken, New Jersey. John Wiley&Sons, Inc., 15-44.
- Sümer, N. (2000). Yapısal Eşitlik Modelleri: Temel Kavramlar Ve Örnek Uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3(6), 49-74.
- Şahin, Ü. (2020). *İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Katılım Becerisi Kazanma Durumlarının İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik*. Seçkin Yayıncılık.
- Şeren, N., Tut, E., Aydın-Çolak, E. & Kıröğlu, K. (2021). Türkiye ve Kanada'daki (Alberta Eyaleti) sosyal bilgiler öğretim programlarının beceri boyutu açısından karşılaştırılması. *TEBD*, 19(1), 292-311. <https://doi.org/10.37217/tebd.843175>
- Şimşek, Ö.F. (2007). *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş, Temel İlkeler ve LİSREL Uygulamaları*.(ss. 4-22), Ankara: Ekinoks.
- Tabachnick, B.G., ve Fidell, L.S. (2013). *Using Multivariate Statistics* (6.edition). ABD: Pearson Education.
- Tan, M. & Temiz, K. (2003). Fen Öğretiminde Bilimsel Süreç Becerilerinin Yeri ve Önemi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(13), 89-100.
- Tan, Q. & Pivot, F. (2015). Big Data Privacy: Changing Perception of Privacy, *Conference: 2015 IEEE International Conference on Smart City/SocialCom/SustainCom (SmartCity)*, 860- 865. DOI:10.1109/SmartCity.2015.176
- Taşkıran, E. (2009). Tüketici 2. 0. *Media Cat: Reklam ve Halkla İlişkiler Dergisi*, 80-169.
- Tavşancıl, E., (2010). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analiz.*, 4. Baskı, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Tay, L. ve Jebb, A. (2017). *Scale Development*. İçinde S. Rogelberg (Ed.), *The SAGE Encyclopedia of Industrial and Organizational Psychology*. (2nd ed.). (1381-1386) Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Tonta, Y. (2009). Sosyal Ağlar ve Kütüphanelerin Geleceği. *Türk Kütüphaneciliği Dijital Yerliler*, 23(4), 742-768.
- Topkaya, Y. (2016). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Değer Aktarım Yaklaşımları Hakkındaki Görüşlerine Ait Nitel Bir Çalışma. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 637-652.
- Toprak, A., Yıldırım, A., Aygöl, E., Binark, M., Börekçi, S. & Çomu, T. (2009). *Toplumsal Paylaşım Ağı Facebook: "Görülüyorum öyleyse varım!"*. İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Torney-Purta, J(2002). The School's Role in Developing Civic Engagement: A Study of Adolescents in Twenty-Eight Countries. *Applied Developmental Science*, 6(4), 203–212, https://doi.org/10.1207/S1532480XADS0604_7
- Tözün, M. (2010). Benlik Saygısı. Erişim tarihi: 24 Ekim 2021, www.ihsm.gov.tr/indir/genel/DocDrMustafaTozun.pdf
- Tuğlu, B. (2017). *Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Medyayı Kullanım Amaçları ve Sosyal Medya Kullanımlarına İlişkin Tutumları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Turap, A. (2023). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Katılım Becerisine İlişkin Görüşleri: Gaziantep İli Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sinop Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
- Tuncay, S., (2000), Türkiye’de Gençlik Sorunlarının Psikolojik Boyutu. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1). 244 -251
- Tuncer, S. (2013). *Sosyal Medyanın Gelişimi*, İçinde F. Z. ÖZATA (Edt), Sosyal Medya, (ss. 2-25), Eskişehir.
- Tunç, Z. & Kolburan, Ş. G. (2019). Ergenlik Döneminde Benlik Saygısı İle Sigara Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Aydın Toplum ve İnsan Dergisi*, 5(1), 55-70.
- Türe, H. (2018). *Sosyal Bilgiler Dersinde Aile Katılımına Dayalı Etkinliklerden Yararlanma: Bir Eylem Araştırması*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Türker, A. (2019). Değişim ve Sürekliliği Algılama. İçinde B. Akbaba, B. Aksoy, B. Kılcan (Edt), *Sosyal Bilgilerde Beceri Eğitimi*, (s. 53-66), Ankara: Pegem.
- Uçar, S. (2009). *Sosyal Bilgiler Programındaki Değerlerle İlgili Kazanımlara Yönelik Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Uluyol, Ç. & Eryılmaz, S. (2015). 21. Yüzyıl Becerileri Işığında FATİH Projesi Değerlendirmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(2), 209-229.
- Uysal, S. (2013). *Meslek Lisesi Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanım Amaçları İle Eğitsel Sosyal Medya Kullanımlarının Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçe Şehir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Uysal, G. & Balci, S. (2018). Evaluation Of A School-Based Program For Internet Addiction Of Adolescents İn Turkey. *Journal of Addictions Nursing*, 29(1), 43- 49. DOI: 10.1097/JAN.0000000000000211

- Ülgen, S. Y. (2012). *Evde Yaşayan Yaşlılarda Sosyal Katılımı Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Ülker, M. (2012). *Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretmen Kılavuz Kitabının Öğretim Programı İle Tutarlılığının Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ünlü, D. G, Kuş, O. & Göksu, O. (2020). Videolarda Gerçek Hayattaki Gibi Değilim, Rol Yapmaktayım: TikTok Kullanıcılarının Benlik Performansları Üzerine Bir İnceleme. *Intermedia International e-Journal*, 7(12), 115- 128. DOI NO: 10.21645/intermedia. 2020,70
- Vatandaş, S. (2017). Sosyal Medyanın Anlam ve Öneminin Cinsiyetler Bağlamında İncelenmesi. *Uluslararası Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(8), 12-24, ISSN:2148-1415
- Waters, R. D., Burnett, E., Lamm, A. & Lucas, J. (2009). Engaging Stake Holders Through Social Networking: How Nonprofit Organizations Are Using FB. *Public Relations Review*, 35, 102–106 DOI:10.1016/j.pubrev.2009.01.006
- Whang, L. S.-M., Lee, S. ve Chang, G. (2003). Internet Over-Users' Psychological Profiles: A Behavior Sampling Analysis on Internet Addiction. *CyberPsychology & Behavior*, 6(2), 143-150. DOI: 10.1089/109493103321640338
- West, R. & Turner, L. H. (2009). *Introducing Communication Theory Analysis and Application*. Fourth Edition.
- Worthington, R. L., & Whittaker, T. A. (2006). Scale Development Research: A Content Analysis and Recommendations for Best Practices. *The Counseling Psychologist*, 34(6), 806–838. <https://doi.org/10.1177/0011000006288127>
- Xu, L., Yan, X.& Zhang, Z. (2019). Research on the Causes of the “Tik Tok” App Becoming Popular and the Existing Problems. *Journal of Advanced Management Science*, 7(2), 59–63. DOI:10.18178/joams.7.2.59-63
- Yaşlıoğlu, M. M. (2017). Sosyal Bilimlerde Faktör Analizi ve Geçerlilik: Keşfedici ve Doğrulayıcı Faktör Analizlerinin Kullanılması. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 46, 74-85. ISSN: 1303-1732 – <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/iuisletme>
- Yetiş, Ü. (2008). *Ortaöğretim Öğrencilerinin Boş Zaman Değerlendirme Eğilimleri (Ankara Örneği)*, Yayınlanmış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Yeung, P. & Passmore, A. & Packer, T. (2012). Examining Citizenship Participation İn Young Australian Adults: A Structural Equation Analysis. *Journal of Youth Studies*, 15(1), 73-98. <https://doi.org/10.1080/13676261.2011.623689>
- Yılar, M.B. (2015). *Sosyal Bilgiler Dersinde İşbirlikli Öğrenme Yöntemlerinin Öğrencilerin Akademik Başarılarına, Demokratik Tutumlarına Ve Sosyal Becerilerine Etkileri*, Yayınlanmış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Erzurum.
- Yıldırım, Y. & Akpınar, E. (2016). Cinsiyet Faktörünün Ortaokul 5. Ve 6. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Olgunluk Düzeyine Etkisi. *International Journal of Field Education*, 2(1), 20-32. ISSN: 2149-3030

- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin. 69,119.243,239, 278
- Yıldırım, E. (2020). *Üniversite Öğrencilerinde Narsistik Kişilik Eğilimi Ve Sosyal Görünüş Kaygısı: Problemlı İnternet Kullanımının Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldırım, N. & Özmen, B. (2012). Video Paylaşım Sitelerinin Eğitsel Amaçlı Kullanımı. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 7(1), 288-295. ISSN:1306-3111
- Yıldız, Ö. (2019). Herkes İçin Kültürel Üretim: Türkiye’de Tiktok Uygulaması Örneği, *Conference: II. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi* (ss.1-14). Nevşehir, Turkey.
- Yılmaz, V., Çelik, H. E. ve Yağizer, C. (2009). Çevresel Duyarlılık Ve Çevresel Davranışın Ekolojik Ürün Satın Alma Davranışına Etkilerinin Yapısal Eşitlik Modeliyle Araştırılması. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 1-14.
- Yılmazel, M. (2011). *Türkiye’de Faaliyet Gösteren Vakıfların Sosyal Medya Kullanımlarına Yönelik Bir İçerik Analizi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yörükoğlu, A. (1998). *Gençlik Çağı*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yücedoğan, G. (2012). İnternet Haberciliği. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 0(14), 143-150.
- Yükselgün, Y. (2008). *İlköğretim Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğrencilerinin İnternet Kullanım Durumlarına Göre Saldırganlık ve Sosyal Beceri Düzeylerinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Zaff, C.F. ve Michelsen, E. (2002). Encouraging Civic Engagement: How Teens Are (or Are Not) Becoming Responsible Citizens, *Child Trends Research Brief*.
- [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanım-Arastirmasi-2021-37437](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanım-Arastirmasi-2021-37437) Erişim tarihi 23.08.2022
- <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Cocuklarda-Bilisim-Teknolojileri-Kullanım-Arastirmasi-2021-41132> Erişim tarihi 23.08.2022
- <https://www.webtekno.com/turkiye-de-kac-kisinin-ne-kadar-ve-hangi-amacla-internet-kullandigi-aciklandi-h107112.html> Erişim tarihi 01.11.2021
- https://datareportal-com.translate.google/reports/digital-2021-global-overview-report?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=sc
- <http://tr.wikipedia.org/wiki/Facebook> Erişim Tarihi 23.08.2022
- <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=06-15-Yas-Grubu-Cocuklarda-Bilisim-Teknolojileri-Kullanimi-Ve-Medya-2013-15866> Erişim tarihi 23.08.2022

EKLER

EK 1. Ortaokul Öğrencilerinin Kişisel Bilgi Formu

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1.Cinsiyet: Kadın () Erkek ()

2.Okulunuz:.....

3.Toplam Kaç Kardeşsiniz: 1() 2() 3() 4+()

4.Oturduğunuz ev: Kira() Size ait()

5.Ailenizin aylık geliri: Düşük () Orta () Yüksek ()

1. 1.300 ve altı ()

2. () 1.300 – 2.020 TL

3. 2.020 – 3.000 TL ()

4. () 3.000 – 4.000 TL

5. 4.000 TL ve üstü ()

6.Kendinize Ait Odanız Var mı? Evet () Hayır()

7.Anneniz ve babanız

a. Birlikte yaşıyorlar ()

b. Boşandılar ()

c. Annem Vefat Etti ()

d. Babam Vefat Etti ()

8.Annenizin Eğitim Durumu: Okul yok () İlkokul () Ortaokul() Lise ()
Üniversite()

9.Babanızın Eğitim Durumu: Okul yok () İlkokul () Ortaokul() Lise ()
Üniversite()

10.Annenizin mesleği:.....

11.Babanızın mesleği:

12.Annenizin kendine ait bir sosyal medya hesabı var mı? Evet () Hayır () varsa yazınız=....

13.Babanızın kendine ait bir sosyal medya hesabı var mı? Evet () Hayır () varsa yazınız=....

14.Kendinize ait bir sosyal medya hesabı var mı? Evet () Hayır () varsa yazınız =.....

15.Kendinize ait bir teknolojik aracınız var mı? Varsa hangi cihaz yazınız:

EK 1. (devamı) Ortaokul Öğrencilerinin Kişisel Bilgi Formu

16.Eviniz de aşağıdaki teknolojik aletlerden hangisi bulunmaktadır? (Birden fazla işaretleme yapabilirsiniz)

1. Televizyon() 2.Bilgisayar() 3.Akıllı Telefon() 4.Tablet()

5 .Dijital Oyun Aletleri() 6. Diğer:.....

17. Sosyal Medya Araçlarını Kullanırken Nelere Dikkat Edersiniz? (Birden fazla seçim yapabilirsiniz.)

•Kötü niyetli kişilerin eline geçtiğinde olumsuz sonuçlar doğurabilecek telefon numarası, doğum tarihi, T.C kimlik numarası, e-posta adresi gibi bilgileri herkesle paylaşmam ()

•Her şeyi herkese açık paylaşmam()

•Arkadaşlık teklifi gönderen tanımadığınız kişilerin tekliflerini kabul etmem ()

•Güçlü Şifre Oluştururum ()

•Telif hakkıyla korunan içerikleri (müzik, video, fotoğraf, program) asla paylaşmam ()

•Herhangi bir kişiye veya kuruma hakaret, küfür etmem, kötü ve aşağılayıcı sözler kullanmam ().

•Diğer :.....

EK 2. Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Katılım Becerisi Ölçeği

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL KATILIM BECERİSİ ÖLÇEĞİ						
Değerli öğrencimiz; Sizlerin, Sosyal Katılım Becerinizi belirlemek amacıyla bir araştırma yapmaktayım. Ölçme aracındaki cevaplarınız sadece bilimsel amaçlı kullanılacak, kişisel değerlendirme yapılmayacaktır. Sonuçların sağlıklı bir şekilde değerlendirilmesi için hiçbir ifadeyi boş bırakmayınız. Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.						
	SORU HAVUZU	Kesinlikle Katılmıyorum (1)	Katılmıyorum (2)	Kararsızım (3)	Katılıyorum (4)	Kesinlikle katılıyorum (5)
1.	Toplumsal huzuru için toplumsal kurallara uymaya gayret ederim.					
2.	Sıra beklenmesi gereken yerlerde sırayı bozanları uyarırım.					
3.	Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişmeye gayret ederim.					
4.	Çevremi korumaya ve temiz tutmaya özen gösteririm.					
5.	Ülkemi ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösteririm (küresel ısınma, iklim değişikliği vb.).					
6.	İnsan haklarına ve demokrasinin ilkelerine dikkat ederim.					
7.	Grupla işbirliği içinde çalışabilirim.					
8.	Sınıfımıza yeni bir öğrenci katıldığında onunla tanışırım.					
9.	Okulda yapılan sosyal kulüp uygulamalarına katılırım.					
10.	Toplumu etkileyen konularda ihtiyaçların karşılanması için eylemsel faaliyetler planlayabilirim.					
11.	Toplumu etkileyen konularda ihtiyaçların karşılanması için planlanan eylemsel faaliyetlere katılabilirim.					
12.	Gönüllü olarak yardım faaliyetlerine katılırım.					
13.	Adalet, eşitlik gibi değerlerin yayılması için başkalarını etkilemeye yönelik faaliyetlerde bulunabilirim.					
14.	Lider ya da izleyen olarak bir gruba, kuruma, sosyal örgütlere ve topluma hizmet edebilirim.					
15.	Toplumsal bir sorun ya da olayda sorunu çözmek için bir grup oluşturabilirim.					
16.	Gerektiğinde bir önderin gösterdiği yoldan yürüyebilirim.					
17.	Anlaşmazlık yaşayan insanlar gördüğümde birbirlerine zarar vermesinler diye onları engellemeye çalışırım.					
18.	Hukuk kurallarının herkes için olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu bilirim ve bu duruma aykırı bir durumla karşılaştığımda gerekliliklerini mutlaka yaparım.					
19.	Toplumsal konularla ilgili etkinliklere mutlaka katılırım.					
20.	İnsanların ihtiyaçlarını karşılayabileceğimi düşündüğümde sahip olduğum varlıkları paylaşabilirim.					

EK 3. Öğrencilerin Sosyal Medyayı Kullanım Amaçları Ölçeği

Değerli öğrencimiz; Sizlerin, interneti kullanma amaçlarınızı belirlemek amacıyla bir araştırma yapmaktayım. Ölçme aracındaki cevaplarınız sadece bilimsel amaçlı kullanılacak, kişisel değerlendirme yapılmayacaktır. Sonuçların sağlıklı bir şekilde değerlendirilmesi için hiçbir ifadeyi boş bırakmayınız. Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.					
Cinsiyetiniz	Kız ()		Erkek ()		
Yaşınız					
Kaç yıldır interneti kullanıyorsunuz?					
Günde ortalama kaç saat interneti kullanıyorsunuz?	1 saatten az ()	1-2 saat ()	3-4 saat ()	4 saatten fazla ()	
Haftada ortalama kaç gün interneti kullanıyorsunuz?	1-2 gün ()	3-4 gün ()	5-6 gün ()	Hergün ()	
Sosyal medyayı kullanma sıklığınız:	Her zaman (5)	Sık sık (4)	Bazen (3)	Nadiren (2)	Hiçbir zaman (1)
Facebook					
Messenger/ MySpace					
YouTube					
İnstagram					
TikTok					
Wikipedia					
Twitter					
Skype					
Blog					
Forum					
Diğer:					
Sosyal medyayı kullanma amacınız:	Her zaman (5)	Sık sık (4)	Bazen (3)	Nadiren (2)	Hiçbir zaman (1)
Dersle ilgili bir konuyu araştırmak					
Mesaj/e-posta göndermek					
Arkadaşıma ödev/dersle ilgili soru sormak					
Sohbet etmek					
Arkadaşımla dersle ilgili bir konuyu tartışmak					
Arkadaşımla fotoğrafıma/yorumlarına bakmak					
Arkadaşımla birlikte ödev/proje yapmak					
Beğendiğim internet adreslerini paylaşmak					
Kişisel bilgilerimi/fotoğraflarımı paylaşmak					
İlginç, komik videoları paylaşmak					
Ders için hazırladığım bir ödevi paylaşmak					
Arkadaşımla gönderdiklerine yorum yapmak					

EK 4. Öğrenci Değerlendirme Formu

ADI-SOYADI: CİNSİYETİ- SINIFI: DEĞERLENDİRME YAPILAN YER-ZAMAN- TARİH: DEĞERLENDİRME YAPAN KİŞİ:							
	SORU HAVUZU	Hiçbir Zaman (1)	Nadiren (2)	Bazen(3)	Sık Sık (4)	Her Zaman(5)	AÇIKLAMA
1.	Yapılan sosyal etkinliklere katılmaya gayret eder.						
2.	Etrafındaki kimselerle empati kurar.						
3.	Sosyal problemlere duyarlıdır.						
4.	İhtiyacı olan insanlara yardımcı olmaya çalışır.						
5.	Akranlarıyla rahatlıkla arkadaşlık kurar.						
6.	Ders malzemelerini ihtiyacı olan arkadaşlarıyla paylaşır.						
7.	Yalnız başına günlük eylemlerde (kitap okumak, radyo dinlemek gibi) bulunur.						
8.	Okulda yapılan sosyal kulüp uygulamalarına katılır.						
9.	Sınıfla ilgili kararlarda fikrini söyler (Sınıf kuralları, yerleşim düzeni, panoların düzeni vb.).						
10.	Gönüllülük gerektiren konular olduğunda yapılacak olan etkinliklere yardımcı olur.						
11.	Grup çalışmalarında verilen görevi zamanında yapar.						
12.	İş birliği yapar.						
13.	Bir sorun ya da olayla karşılaştığında sorumluluk alır.						
14.	Çevresinde olan biten olaylara duyarlı davranır.						
15.	İletişimi güçlüdür.						
16.	Çevresine karşı sorumluluk sahibidir ve çevresini korur.						
17.	Bir lider olarak arkadaşlarını yöneltme ve yönetme kapasitesine sahiptir.						
18.	Planlı verimli çalışır.						

EK 5. Öğrenci Görüşme Soruları

1. Toplumsal sorun ya da olaylarla karşılaşıldığında bu olaylarla ilgilenilmeli midir?
2. Toplumsal sorun ya da olaylarla karşılaşıldığında sorumluluk alınmalı mıdır?
3. Gönüllülük gerektiren konular olduğunda yapılacak olan etkinliklere yardımcı olunmalı mıdır?
4. Gönüllülük gerektiren etkinliklerde tek başına yapılabilecek çalışmalara yer verilmeli midir?
5. Toplumsal bir sorun ya da olayda sorunu çözmek için bir grup oluşturulabilir mi?
6. Yapılacak bir etkinlik için bir gruba dâhil olduğunda, grupla işbirliği içinde çalışılmalı mıdır?
7. Toplumu ilgilendiren bir sorun ya da olayla ilgili olarak faaliyet gösteren bir sivil toplum örgütü ile karşılaştığında onlara yardım edilmeli midir?
8. Boş zamanlarında neler yapıyorsun?

EK 6. Etik Kurul Onayı

T.C

**ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
İNSAN ARAŞTIRMALARI EĞİTİM BİLİMLERİ
ETİK KURULU KARARI**

Etik Kurul Toplantı Tarihi	28/02/2022
Protokol No	02/08
Araştırma Başlığı	Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanımının Sosyal Katılım Becerisine Etkisinin İncelenmesi
Araştırma Türü	Karma Yöntem Araştırma
Araştırmacılar	Prof. Dr. Erdal AKPINAR (Sorumlu Araştırmacı) Fatma Zuhur EROL (Tez Öğrencisi)
Karar	Başvuru dosyanıza ait araştırmanız etik açıdan uygun bulunmuştur.
Açıklama: 1. Etik Kurul Onayı, uygulama ve/veya veri toplama için araştırmacının ilgili kurum veya kuruluşlardan izin alma sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. 2. Kurul üyelerine ait araştırma önerileri görüşülürken, ilgili yönerge gereğince, öneri sahibi üye görüşmelere katılmamış ve oy kullanmamıştır.	

e-imzalıdır

Prof. Dr. Hüseyin Hüsnü BAHAR
İnsan Araştırmaları Eğitim Bilimleri
Etik Kurul Başkanı

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Fatma Zuhale EROL	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
Fakülte	ERZİNCAN EĞİTİM FAKÜLTESİ
Bölümü	SINIF ÖĞRETMENLİĞİ
Yüksek Lisans	
Üniversite	ERZİNCAN ÜNİVERSİTESİ
Enstitü Adı	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Ana Bilim Dalı	SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ
Programı	TEZLİ YÜKSEK LİSANS
Makale ve Bildiriler	
1.1. Elhakan Balci, G., Burulday, V., Erol, F. Zuhale, 3-6 Yaş Çocuklarının Teknoloji Kullanımı Hakkında Ebeveyn Görüşlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. IV. International European Congress On Social Sciences.11-13 Ekim 2019, (s: 470-484), Diyarbakır.	
1.2. Elhakan Balci, G., Burulday, V., Erol, F. Zuhale, 3-6 Yaş Çocuklarının Teknoloji Kullanımı Hakkında Ebeveyn Görüşlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. IV. International European Congress On Social Sciences.11-13 Ekim 2019, (s: 74-75), Diyarbakır.	
1.3. Erol, F. Zuhale, Elhakan Balci, G., Burulday, V., 2021. 3-6 Yaş Dönemindeki Resimli Çocuk Kitaplarının İç ve Dış Yapı Özelliklerinin İncelenmesi. Akademik Matbuat. 5: (1), 115-130	
1.4. Erol, F. Zuhale. Akpınar, E., 2021. Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanında Yapılmış Mekânı Algılama Becerisi Konulu Deneyisel Çalışmalar Üzerine Bir İnceleme. International Journal of Social Science Research. 10:(1), 1-15.	
1.5. Erol, M., Erol, F. Zuhale. 2021. Yeniden Var Olma Sürecinde Köy Enstitülerinin Rolü. Akademik Matbuat. 5: (1), 73-89.	
1.6. Erol, F. Zuhale. Akpınar, E., 2022. Bir Ölçek Geliştirme Çalışması: Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Katılım Becerisi Ölçeği. Erzincan University Journal of Education Faculty. 24:(3), 579-589.	